

# ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографически)

на

## XII<sup>то</sup> Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

СХ заседание, понеделникъ, 24 мартъ 1903 г.

(Открито отъ г. подпрѣседателя А. Франгя, въ 9 ч. и 20 м. прѣди пладнѣ.)

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** (Звъни.) Засѣданието се открива.

Г-нъ секретарьтъ ще прочете поименния списъкъ на г. г. народнитѣ прѣдставители.

**Секретарь П. Шоповъ:** (Прочита списъка. Отсѣдствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: М. Абаджиевъ, Н. Абаджиевъ, А. Арсениевъ, Т. Балабановъ, Х. Боневъ, И. Веселиновъ, И. Воденчаровъ, Д. Вълчевъ, Н. Габровски, А. Геновъ, И. Георгиевъ, Д-ръ К. Икономовъ, Д-ръ К. Милановъ, Д-ръ С. Мирковъ, Д-ръ П. Ношковъ, П. Златаровъ, П. Калинковъ, К. Калчовъ, С. Калчовъ, А. Каназирски, О. Кечели, П. Ковачевъ, Н. Лефтеровъ, Н. Марковъ, С. Митовъ, Т. Михайловъ, Е. Начевъ, С. Недевъ, П. Пановъ, Г. Пеневъ, И. Петровъ, Вен. Поповъ, И. Пъневски, Н. Савчевъ, С. Славовъ, В. Статковъ, Х. Тоневъ, Д. Тончевъ, М. Хюсеиновъ и П. Чаушовъ.)

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Отъ 178 народни прѣдставители отсѣдствуватъ 40. Има законното число народни прѣдставители — засѣданието продължава.

Прѣседателството има да направи слѣдующитѣ съобщения на г. г. народнитѣ прѣдставители. Първо, за разрѣшение отпуски: на Силистренския народенъ прѣдставителъ г. Х. Тоневъ 10 дена. Които приематъ, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

На Османпазарския народенъ прѣдставителъ г. М. Месудовъ 7 дена. Които приематъ, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

На Пещерския народенъ прѣдставителъ г. М. Такевъ 3 дена.

**М. Такевъ:** Азъ съмъ тукъ. Заявявамъ, че не ща отпускъ.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Такевъ заявява, че се отказва отъ отпускъ.

Постъпило е едно прѣдложение отъ народния прѣдставителъ г. Н. Лазаровъ, подкрѣпено отъ надлежното число народни прѣдставители, което ще бѣде прѣпратено на надлежното мѣсто, съгласно чл. 44 на правилника.

**П. Драгулевъ:** Той го оттегли.

- **С. С. Вобчевъ:** Кажете ни за какво е.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** За отреждане една анкетна комисиия по Министерството на Обществениятъ Сгради, Пътищата и Съобщенията.

**Д-ръ Н. Геннадиевъ:** И азъ ще внеса едно прѣдложение за мировитѣ сѣдии и селскитѣ сѣдилища.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Прѣседателството ще прочете едно писмо отъ Руското императорско дипломатическо агентство по поводъ депешата, която съ ваше разрѣшение прѣседателството бѣше изпратило на Царя: <sup>1)</sup> (Чете.)

<sup>1)</sup> Ето телеграмата на прѣседателството:

„Негово Императорско Величество Руский Императоръ Николай II.

С.-Петербургъ.

„Като празнува двадесетъ и петъ годишнината на сключването Санъ-Стефанския трактатъ, съ който се дари свободенъ животъ на отечеството ни, Народното Събрание възнася топли молитви за упокоение любвеобилната душа на блаженопочившия незабвенъ Царь-Освободителъ и на всички герои, наши руски братя, паднали жертва за нашето освобождение, и покорнейше моли Ваше Императорско Величество да приеме изражението чувствата на най-глубоката благодарностъ и вѣчна признателностъ на българския народъ за великото покровителство, което указвате къмъ участъта на отечеството ни и къмъ ония наши братя, които нѣматъ щастieto да се радватъ на свободата, споредъ както бѣ проектиранъ Санъ-Стефанския договоръ.

Прѣседателъ на Народното Събрание: Д. Цанковъ.“

„Г-ну Драгану Цанкову, Прѣдседателю Болгарскаго Народнаго Собранія.

„Имѣю честь передать Вамъ, Милостивый Государь, по порученію Императорскаго Министерства Иностранныхъ Дѣлъ, Высочайшую благодарность за повернутыя Вами къ Стопамъ Его Императорскаго Величества отъ имени Болгарскаго народа чувства одушевляющей его преданности по случаю празднованія 25-ой годовщины освобожденія Болгаріи русскими войсками.

Дипломатический Агентъ: Ю. Бахметевъ.“

Има ли нѣкой отъ г. г. прѣдставителитѣ да иска думата?

**И. Пецовъ:** Азъ искамъ думата.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Има думата г. Иванъ Пецовъ.

**И. Пецовъ:** (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Азъ дойдохъ тукъ, за да направя едно питане, защото отъ банката, къдѣто седя, мжно се чува. Моето питане се отнася къмъ цѣлия кабинетъ, но специално къмъ г. Министъръ-Прѣдседателя и Министъръ на Външнитѣ Работи и на Изповѣданията.

Вчера въ катедралната църква тукъ столичното духовенство, съ владиката начело, отслужи панахида за падналитѣ жертви за македонската свобода въ с. Карбинци — македонски Батакъ. Въ нашия печатъ четемъ едно писмо на единъ македонецъ отъ 17 мартъ, което казва: „... На 12 т. м., при изгрѣвъ слънце, една чета отъ волнитѣ синове на Македония, подъ войводството на запасния подпоручикъ Стоянъ Бъчваровъ и запасния артилерийски унтеръ-офицеръ Гено Димитровъ, се е спрѣла на почивка въ с. Карбинци, слѣдъ като е имала цѣлата нощъ усиленъ ходъ. Нѣкое турско око е съгледало четата и е било извѣстено на конната турска потеря, състояща отъ 60-70 души, която се е крила въ близкото турско село Тараинци. Потерата незабавно, макаръ и отдалечъ, е обсадила селото и изпратила конници да съобщатъ въ града Щипъ и въ съседнитѣ турски села: Раданя, Аргулица, Цървулево, Козякъ и др., отдѣто къмъ 10 ч. придонѣлъ около 400 души башибозукъ. Макаръ и извѣстена четата за това, тя не се е рѣшила да се изложи подъ турскитѣ куршуми на равното като тепсия поле, затова е заела позиции въ нѣкои отъ по-здравитѣ къщи, като своеврѣменно е помолила женитѣ и дѣцата да напуснатъ селото; обаче, тѣ не се рѣшили да напуснатъ селото и останали тамъ да дѣлятъ обща участь съ своитѣ близки на сърцето. Къмъ 11 часътъ прѣди пладнѣ каймаминътъ въ гр. Щипъ повелъ 60-70 души аскеръ, въ първитѣ редове на които поставилъ българи селяни, и, като наближилъ къщитѣ, дѣто били възстаницитѣ, прѣдложилъ имъ да се прѣдадатъ. Четникътъ Гено съ високъ гласъ заповѣдалъ на селянитѣ, които били прѣдъ аскера, да отстѣпятъ

въ страни и, когато аскерътъ останалъ откритъ, възстаницитѣ дали два дружни залпа, слѣдъ това още два залпа и аскерътъ билъ поваленъ на земята.“

**А. Урумовъ:** Въстника ние сме го чели! Направи си питането.

**И. Пецовъ:** Недѣйте се безпокои, моля.

**П. Драгулевъ:** Тѣ иматъ намѣрение да четатъ въстници. Азъ за себе си го четохъ. Ние повече скърбимъ. Той не е ходилъ въ църква даже, а азъ ходихъ.

**И. Пецовъ:** Не си ме видѣлъ. (Скарване между г. г. Драгулева и Яблански.)

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Драгулевъ! Ако не се смирите, ще приложя правилника. Продължавайте, г-нъ Пецовъ.

**И. Пецовъ:** „Останалитѣ нѣколко души турци въ своята бѣснотия убили злочеститѣ селяни. Това е било къмъ обѣдъ. Но отъ обѣдъ именно започна лютиятъ и неравенъ бой. Въ 2 ч. слѣдъ пладнѣ пристига новъ аскеръ около 1.000 души пѣхота, 200 кавалерия, 200 души башибозуци и 2 орджии артилерия. Боятъ до вечерята е билъ непрѣкъснатъ. Отъ турцитѣ сж паднали твърдѣ много, а, за щастие, отъ възстаницитѣ нито единъ. Къмъ 6 ч. вечерята пристига отъ Велесъ 150 души кавалерия, отъ Радовишъ 200 души пѣхота и отъ Кочани 150 души башибозукъ и цѣлата тая сганъ, повече отъ 2.000 души, открива едноврѣменно ужасенъ огънь и съ голѣма мжка подпалва къщата, дѣто сж били възстаницитѣ. Последнитѣ съ бомби и съ револвери пробиватъ си пътъ между уплашения аскеръ и се прибиратъ въ друга, здрава къща, отдѣто пакъ усиливатъ огъня.

„Къмъ 7 ч. вечерята пристигатъ още 2 орджии артилерия, които заедно съ първитѣ цѣлата нощъ сж обстрѣлвали селото съ запалени и натопени въ газъ парцали, и въ 10 ч. вечерята цѣлото село отъ около 20 къщи пламнало.

„Четата трѣбвало вече да напусне къщитѣ и да излѣзе на открито; но затова тѣхната борба е била отчаяна и въ сжщото врѣме героична, славна и тържествена.

„Подъ непрѣстанното пищене на куршумитѣ, бодрата и духомъ високостоящата чета прѣзъ цѣлата нощъ е пѣла бунтовническитѣ пѣсни на Ботева; особено настроенъ за пѣсни е билъ младиятъ бунтовникъ и добриятъ пѣвецъ Илия Бѣлевъ. Бодростъта на четата, поддържана отъ примѣритѣ на самитѣ войводи, нараствала отъ минута на минута; но... куршумитѣ намалявали. Настъпила зората. Турцитѣ се готвятъ да атакуватъ. Ето ги, настѣпватъ. Войводата Генъ съ приготвена бомба въ ржка излиза насрѣща имъ. Последватъ три залпа отъ турска страна, но юнакътъ не е зачекнатъ. А бомбениятъ фитилъ гори.

„Новъ залпъ! Гено е пакъ живъ. Бомбата е хвърлена, пуква се, единъ страшенъ гръмъ и 40 лешове турски като снопове покриватъ земята. Послѣдва нова атака; срѣщу нея нова бомба; трета атака — трета бомба. Но и бомбитѣ се свършватъ, както се бѣха свършили и патронитѣ“.

**Д-ръ Г. Гаговъ:** Четешъ ни само лекции.

**Министъръ Х. Годоровъ:** Може и безъ това. Въ два реда можете да го кажете.

**И. Пецовъ:** Къмъ края съмъ. Много малко остава.

**Д-ръ Г. Гаговъ:** Прочетѣте края.

**Д. Цанковъ:** Искате само шикани да правишъ!

**И. Пецовъ:** Не, не.

**Д. Цанковъ:** Дѣца ли сме, че не разбираме?

**А. Самоковлийски:** Трѣбва да се засрамите! Стига толкова.

**И. Пецовъ:** (Чете.) „Критическа минута! Единствениятъ изходъ отъ това положение е смъртта, и неустрашимиятъ Гено дава първия примѣръ за това. Припада на колѣнѣ, съ скръстени на гърдитѣ ръцѣ и съ очи отправени къмъ небето и съ такова нечувано спокойствие издъхналъ, пронизанъ отъ единъ новъ залпъ на турцитѣ. Неговитѣ другари, останали безъ подкрѣпа и не чакаюци отъ никѣдъ такава, послѣдвали примѣра на своя четникъ: Варналиевъ, Христо Самоковски, Илия Бѣлевъ и Коце Арсовъ разбиватъ черепитѣ си съ послѣднитѣ си куршуми. Войводата Бъчваровъ съ 5 куршуми прѣкратилъ живота на 5 души свои другари, които го молили да стори това, за да не паднатъ живи въ ръцѣтѣ на турцитѣ, и най-послѣ — шестиятъ куршумъ забилъ въ своето чело...“

„Така мъченически, но славно свършиха своя животъ 24 души, слѣдъ като водиха ожесточенъ и кръвопролитенъ бой съ 2.000 души аскеръ и башибозукъ, подкрѣпени отъ гърмежитѣ на артилерията. И тоя бой не би спрѣлъ нито слѣдъ цѣли седмици, ако тия доблестни борци не бѣха свършили патронитѣ си.“

Опуй, което е пай-важното, и особено важно, и азъ ви моля да се заинтересувате, е слѣдующето.

**П. Драгулевъ:** Това е партизанство!

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Моля, г-нъ Драгулевъ!

**И. Пецовъ:** Азъ нѣма да се ръководя отъ Вашитѣ искания, както и Вие не сте се водили отъ моитѣ.

**П. Драгулевъ:** Вие искате да си служите съ мъченицитѣ на Македония за партизански цѣли. Вие правите политика съ паметта на падналитѣ македонци. (Глътка.)

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Драгулевъ! Права Ви бѣлѣжка за трети пѣтъ и моля да се впише въ протокола.

Продължавайте, г-нъ Пецовъ. Бждѣте по-краткъ.

**И. Пецовъ:** (Чете.) „Слѣдъ сражението цѣлото село е разграбено, независимо отъ това, че самитѣ сгради почти бѣха изгорени. Нечувани звѣрства сж извършени надъ нещастнитѣ жени и дѣца, останали въ селото. А за избѣгналитѣ нито поменъ има. Навѣрно тѣ сж настигнати отъ башибозука и изклани и послѣ изгорени. Изгоренъ е живъ Щипскиятъ терзия Сандо, който случайно е билъ въ селото. Селянитѣ: Иванчо Смирковъ, Постолъ Раданинъ, Данае Дамбевъ, Троянъ и Тоде Иванчови сж насѣчени на парчета отъ башибозука на нивитѣ, дѣто сж орали. Овчарчето Гиро Китановъ е съсѣчено, а на овчарчето Манаско, слуга-овчарче при Доне Трайчовъ, сж извадили очитѣ. Едно 7-годишно дѣте, Ване Митевъ, е хвърлено въ рѣката и селската църква безобразно, скотски осквернена.“

„Множество жени сж омаскачени и безслѣдно загубени.“

„Тана Ефремова прѣдъ аскера е насилена отъ башибозука.“

И тази толкова скърбна картина отъ падналитѣ на това сражение лица, величествени, отъ една страна, поради геройскитѣ подвизи и самопожертвуване на възстаницитѣ, и двойно повече, отъ друга страна, поради варварското изколоване отъ башибозуцитѣ на беззащитнитѣ дѣца и жени, може би, по провидение е била освѣтлена прѣзъ ношъта отъ една голѣма сияюща звѣзда, която минала и прѣсѣкла небосклона надъ с. Карбинци, въ което лежали труповетѣ на изкланитѣ.

Въ туй врѣме, г-да прѣдставители, когато македонскиятъ българинъ, облянъ въ кърви, се бори зарадъ своята свобода, ние стоимъ съ скръстени ръцѣ и на българския свободенъ народъ не се позволява даже да въздъхне свободно зарадъ страданията на своя братъ оттатѣвъ Рила. Ето защо азъ питамъ г. Министъръ-Прѣдседателя, истина ли е това и, ако е истина, българскиятъ народъ се интересува да знае, дали нашето правителство, което по съвѣтитѣ на великитѣ сили се държи въ тѣзи толкозъ тревожни и сждбоносни минути съ свързани ръцѣ, е заявило на тѣзи сили, че ако тѣ оставятъ Турция да реформира Македония чрѣзъ изтрѣбване на жени и дѣца и оскверняване на църкви, то и самото правителство скоро ще се намѣри безсилно да задържи търпѣнието на българския народъ. На това питане искамъ отговоръ отъ г. Министъръ-Прѣдседателя.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Ще бжде съобщено Вашето питане на г. Министъръ-Прѣдседателя.

**С. С. Вобчевъ:** Азъ не знамъ, дали трѣбва сега да се пита г. Министъръ-Прѣдседателя и Ми-

нистъръ на Външнитѣ Работи, когато той отсѣствува, и дали не е възможно, ако той е тукъ, да се покани да се яви тукъ, за да може да отговори.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Вобчевъ! Съгласно нашия правилникъ, когато има и само единъ членъ отъ правителството, всѣки народенъ прѣдставителъ има право да прави своето питане.

**С. С. Вобчевъ:** Азъ мисля, че сѣ едно е, и да нѣма никой, сѣ ще има нѣкой, който да му го прѣдаде. И азъ, г-нъ прѣседателю, имамъ честъ да Ви кажа, че зная правилника, но питамъ: дали не е по-добрѣ да присѣтствува г. Министъръ-Прѣседателтъ?

Нѣма ли да се съгласите, г-нъ прѣседателю, да ми даде думата, когато се яви г. Министъръ-Прѣседателтъ?

**Министъръ М. Сарафовъ:** Това не може. Питания се правятъ или въ началото, или въ края на засѣданието.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Съгласно нашия правилникъ, имате право да направите своето запитване, което ще бѣде съобщено.

**С. С. Вобчевъ:** Азъ ще почакамъ, когато дойде г. Министъръ-Прѣседателтъ.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Добрѣ. Г-нъ Досевъ има думата.

**К. Досевъ:** Въ сѣбота сутринта направихъ едно запитване къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието и, понеже тази сутринъ... (Не се чува.) считамъ за нужно да изпѣля своето обѣщание. Въ сѣбота сутринта, чрѣзъ г. Министра на Финанситѣ, азъ молихъ да се прѣдаде на г. Министра на Търговията...

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Досевъ! Елате по-близо, защото не се чува.

**К. Досевъ:** Въ сѣбота сутринта, чрѣзъ г. Министра на Финанситѣ, азъ помолихъ да се прѣдаде на г. Министра на Търговията и Земледѣлието слѣдующето мое питане: вѣрно ли е, че Шейтановскиятъ кметъ, отъ Станимапката околия, се е явилъ съ постановление въ министерството, за да му се разрѣши отсичането на 10.000 кубика дърва; че ходатай за утвърждаването на това постановление се е явилъ г. Иванъ Лиловъ, шурей на г. Министра на Търговията и Земледѣлието; че г. Иванъ Лиловъ се е мѣчилъ да прокара това постановление, но досега не е разрѣшенъ въпросътъ; че тая несполука се дължала на противодѣйствието на началника на отдѣлението по горигѣ и че по поводъ на това началникътъ на отдѣлението, г. Митревъ, е прѣдставенъ на уволнение, защото не е изпълнилъ ходатайството на г. Лилова?

**М. Такевъ:** Г-нъ Досевъ! Митревъ трѣбваше отдавна да бѣде изхвърленъ и даденъ подъ сѣдъ.

**К. Досевъ:** Ако има мотиви за неговото уволнение, нека бѣде уволненъ.

Азъ възпроизвеждамъ едно нѣщо и прави питане по него, и ако г. министърътъ счита, че това нѣщо, което твърдя, е вѣрно, ще ми отговори: да, вѣрно е; ако не е вѣрно, ще ми каже: не е вѣрно, и въпросътъ ще се свърши. Азъ така знамъ този въпросъ — така го излагамъ. И че, казвамъ, благодарение на противодѣйствието на г. Митрева, г. Министърътъ на Търговията и Земледѣлието е прѣдставилъ на уволнение г. Митрева. Сега се научавамъ, че г. Митревъ не билъ прѣдставенъ на уволнение, а само на прѣмѣстване. Това считамъ само за пужно да прибавя.

**Министъръ П. Абрашевъ:** Г-да народни прѣдставители! Въ тази работа има твърдѣ малко нѣщо истина, за да не кажа, че нищо нѣма. Истината е само това, че дѣйствително Шейтановската община, Станимапката околия, чрѣзъ своя кметъ е ходатайствувала прѣдъ министерството да се разрѣши на тая община да отсѣче вънъ отъ опрѣдѣленото сѣчище не 10.000 куб. м. дървета, а 3.000 куб. м. дървета, за да може съ добитата отъ продажбата сума да посрѣщне разноситѣ по постройката на пѣтица и мостове въ тая гора. Тѣй като, споредъ закона, вънъ отъ сѣчищата общината не е могла да сѣче, тя се е обърнала къмъ министерството, чрѣзъ своя кметъ, за такова разрѣшение. Шейтановскиятъ кметъ е дошълъ тукъ, въ София, прѣди три мѣсеца съ такова ходатайство. И тѣй като моятъ чиновникъ въ Централното управление на каситѣ, моятъ роднина Иванъ Лиловъ, нѣколко години наредъ се е избиралъ въ Станимапката околия и е познатъ въ тия мѣста, кметътъ се е обърналъ къмъ него, да го упѣти какво да направи; въгъсто да дохожда при мене, обръща се къмъ Лилова, като къмъ тѣхенъ едновременно народенъ прѣдставителъ, като човѣкъ познатъ, да го упѣти къмъ кого да се обърне, да бѣде тѣй добъръ да се обърне къмъ министерството. И единъ единственъ пътъ моятъ роднина Лиловъ е отивалъ въ министерството при г. Митрева и го питалъ въ присѣтствието на Шейтановския кметъ, по какъвъ редъ би могло да се добие това разрѣшение. Г-нъ Митревъ казалъ, че „Вие трѣбва да отидете въ селото да държите едно постановление, съ което да поискате разрѣшение за отсичане на тѣзи 3.000 куб. м. дървета вънъ отъ опрѣдѣленото сѣчище, да изпратите това постановление придружено съ едно мѣстѣ отъ лѣсничея въ министерството и тогава министерството ще благоразсѣди какво да направи.“ И отъ този моментъ, споредъ издирването, което направихъ — защото азъ хаберъ не съмъ ималъ по тая работа до сѣбота сутринта, — споредъ издирването, което азъ направихъ, слѣдъ тая дата, слѣдъ това ходене, Лиловъ въ министер-

ството при г. Митрева повече не е ходилъ за подобно ходатайство и постановлението на Шейтановската община, заедно съ мнѣнието на лѣсничея, сж били изпратени въ министерството. Последното счело, че мнѣнието на лѣсничея не е достатъчно да убѣди министерството да издаде едно разрѣшение, затуй наново съ едно прѣдписание, което азъ съмъ подписалъ, поискалъ съмъ да си даде мнѣнието още и инспекторътъ по горитѣ въ Пловдивския районъ и прѣписката се намира още тамъ. И понеже ме запитвате Вие сега, не е ли било намѣрвано прѣмѣстването или уволняването на г. Митрева въ свръзка съ туй неудовлетворено ходатайство, което е било правено чрѣзъ моя шурей г. Лиловъ, азъ Ви отговарямъ, че туй е абсолютно невѣрно. И азъ съжалявамъ, че Вие, г-нъ Досевъ, сте станали отзивъ на такова едно питане, въ което нѣма нищо вѣрно. Ако се имаше нужда да се помага на Шейтановския кметъ или да се извлича облага по тая работа, нѣмаше защо да се отива до г. Митрева и да се иска отъ него да направи една работа, която мога азъ да направя. Каква необходимостъ имаше да се ходи при г. Митрева да се иска разрѣшение по една работа, която азъ трѣбва да разрѣша? — съ единъ мой подписъ работата се рѣшава. Слѣдователно, какъ може да се поддържа тукъ отъ Васъ, че прѣмѣстването или уволнението на единъ Митревъ може да бѣде аргументирано съ това, че билъ отказалъ да удовлетвори ходатайството на одного, пъкъ билъ той и мой шурей? Азъ съмъ дълбоко възмутенъ отъ това и казвамъ, че онова, което съмъ направилъ спрѣмо г. Митрева — което е направено или което ще направя, — то е направено, защото и азъ се убѣдихъ, че тоя човѣкъ не е полезенъ за службата, която той занимава.

**Л. Дуковъ:** Вѣрно!

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Страхимировъ има думата.

**А. Страхимировъ:** Отказвамъ се.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Слѣдва г. Такевъ.

**М. Такевъ:** Г-да прѣдставители! Трѣбва, прѣди всичко, да констатирамъ оная неприятностъ, която не трѣбваше да се случва въ Българското Народно Събрание, когато ставатъ питання за едно поголовно изтрѣбление въ Македония на едно българско село, което е начало на изтрѣблението на християнското население въ Македония, защото това нѣщо се направи по-рано отъ насъ въ французкия парламентъ. Когато въ французкия парламентъ става единъ народенъ прѣдставителъ и пита: може ли и трѣбва ли французкото правителство, което е носителъ на оная велика идея, която въздигна Франция да бѣде носителка на цивилизацията, свободата, братството и равенството, ще стои ли

Франция съ скръстени рацѣ прѣдъ пожара, прѣдъ кланетата и безчестията, които се вършатъ надъ християнитѣ въ Македония, и прави на Министра на Външнитѣ Работи питане: какво ще прави Франция прѣдъ тази катастрофа, която грози да постигне македонското християнско население, днесъ, когато отъ българската трибуна, която се намира само на нѣколко часа отъ това нещастно село, което биде поголовно изтрѣбено, се прави едно подобно питане, ние съ негодуване не цѣмъ да слушаме какво е писано и какво е станало. Вѣрно е, че се е чело отъ насъ, но нека се прочете отъ българската трибуна: ние тамъ сме го чели като Иванъ, Драганъ, а тукъ го четемъ като народни прѣдставители, които прѣдставяваме интереситѣ на българския народъ, и да се впише въ стенографическиятъ дневници, за да се знае, да чете българското поколѣние, какво е било въ Македония, какво трѣбва да бѣде и какво сме правили днесъ, та въ аналогични случаи да знае то какъ да постѣпва. Ето защо трѣбва да изкажемъ прѣди всичко съжаление, че се случиха ония неприятности по поводъ на едно питане отъ първостепенна важностъ. Мислите ли вие, че законътъ за тарифата, че законътъ не знамъ кой може да има по-голямъ значение, отколкото едно подобно питане? Вмѣсто да изслушаме съ наведени глави и прави, на крака, тѣзи ужасни сѣбни, които ни се четоха...

**Министъръ П. Абрашевъ:** Не сж питання това.

**М. Такевъ:** ... позволѣте — ние почнахме да негодуваме и да се апострофираме съ неприлични изражения. Нека това нѣщо се зачете за нестанамо и дайте ми поводъ сега отъ това да отправя азъ едно питане къмъ правителството.

Днесъ е вече безспорна истина, че въ Македония има и ще се разшири едно общо въстание. Ужаситѣ, на които е подложено това население, го заставятъ да напуца своето огнище и да прибѣгва въ сродната нему земя — България. Туй не само че стана досега, дѣто и досега 3.000 души бѣжанци, жени, мъже и дѣца, се хранятъ на трапезарии, безплатно устроени отъ оная високо благородна руския г-жа Бахметиева, но тѣзи 3.000 души отъ день на день вече продължаватъ да се уголѣмяватъ, и ако тѣй се развиватъ събитията, както всичко показва, че ще се развиятъ, въ България ще наводнятъ не 3.000, а може би 30.000 души. Моитѣ точни свѣдѣния гласятъ, че паритѣ, които бѣхме опуснали отъ Народното Събрание за издръжка на тѣзи нещастни жени, мъже и дѣца, които бѣха избѣгали отъ Македония, срѣдствата, съ които е разполагала тази високо благородна жена, добити отъ разнитѣ страни на свѣта, сж тоже на изчерпване; а тия хора продължаватъ да иматъ нужда отъ хлѣбъ. Слѣдъ нѣколко дни ще настанатъ свѣтлитѣ Христови празници, дѣто цѣлитѣ християнски свѣтъ ще ликува, ще се събере съ всичкитѣ свои домашни и ще посрѣщне този тър-

жественъ за християнския свѣтъ день съ хубава храна, съ хубави думи, облѣчени въ най-видната си и нова прѣмѣна. А какво ще правятъ въ това врѣме тия хора, които, може би, на този свѣтълъ день ще се намѣрятъ безъ кора хлѣбъ и безъ всѣкакви дрехи и обувки, оставени на улицата да гледатъ, когато този другъ народъ, живущъ тукъ, ще тържествува? При тази перспектива, питамъ азъ почитаемото правителство: смѣта ли то да сезира народното прѣдставителство съ единъ новъ кредитъ отъ 50 или 100.000 л. да има на свое разположение — защото Камарата слѣдъ 5-6 дена ще се затвори и нѣма възможность отъ да черпи срѣдства въ случай на крайна необходимостъ, — мисли ли то да сезира народното прѣдставителство съ единъ новъ кредитъ за тѣзи хора, като не изпуща изпрѣдъ видъ, че тѣхното число ще се увеличи безусловно — и сега тия хора приизждатъ и ги има — и, както казахъ, срѣдствата сж изчерпани? Ако правителството нѣма това намѣрение, да ни го съобщи своеврѣменно, за да можемъ ние, по наша инициатива, отъ народното прѣдставителство, да сезираме същото това прѣдставителство да даде на разположението на българското правителство необходимия кредитъ за тия нещастни хора. Ако това нѣщо, г-да прѣдставители, ние не направимъ, или пъкъ не направи правителството, менъ ми се струва, че ние не само не ще изпълнимъ единъ дългъ къмъ тия хора, като наши съплеменници, но не ще изпълнимъ единъ дългъ на човѣщина. Когато ние ги виждаме, че тукъ прибѣгватъ, тукъ искатъ да намиратъ подслонъ, и нашитѣ сърца ни заболяватъ като протѣгатъ намъ ржцѣ, защо ще викаме противъ френцитѣ, противъ руситѣ, противъ англичанитѣ, които стоятъ на милиони километри далечъ отъ тѣзи отвратителни, грозни сцени? Ако ние това нѣщо не направимъ, недѣйте иска други да го направятъ. Ако ние въ нашия парламентъ не го направимъ, когато виждаме тия нещастни мъже и жени, какъ искате да го направятъ въ английския, въ френския парламенти, които стоятъ на милиони километри далечъ?

Ето защо, щомъ се поставятъ тѣзи въпроси, нека имаме туй хладнокрѣвие да изслушаме всички тия изявления и, като съзнаваме всичката сериозность на положението — не само нашето, но и на правителството, — нека дойдемъ на помощъ и нему да му развържемъ ржцѣтъ, като се скрие задъ нашата отговорность, като се скрие задъ вота на българския народъ, изразенъ чрѣзъ Народното Собрание, да може да изпълни своята мисия, за която то е повикано като правителство на свободното Българско Княжество.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Азъ ще съобща на моитѣ колеги отъ Външнитѣ и Вътрѣшни Работи питането на г. Такева. Не зная дали сж похарчени паритѣ, които ние гласувахме, а зная само, че когато се върна моятъ инспекторъ, не бѣха похар-

чени нито третината. На всѣки начинъ, финансовиятъ инспекторъ, който ръководи даването помощи на бѣжанцитѣ, е заминалъ тая сутринъ за Дубница.

**Министъръ П. Абрашевъ:** Дълга единъ отговоръ на питането на г. Такева по чалтишкия фондъ. Трѣбваше ми врѣме да събера нужнитѣ справки по това питане и да отговоря съ цифри. Вие наричате тая работа панамина. Официалнитѣ свѣдѣния носятъ слѣдующето. Прѣзъ 1900 г. отъ Пловдивската околия сж постѣпили 15.147 л. и 89 ст., отъ Станимажката — 5.120 л., отъ Назарджишката — 8.027 л., отъ бивната Брѣзовска — 5.573 л. Всичко сж постѣпили 33.867 л. прѣзъ 1900 г. чалтишки фондъ. Прѣзъ 1901 г. сж постѣпили 57.191 л. и 15 ст. На г. Такева, когато частно казахъ тия свѣдѣния, му обърна внимание обстоятелството, дѣто за Назарджишката околия се знаеше, че сж постѣпили 5.120 л. Това е една погрѣшка. Въ Назарджишката околия сж постѣпили 8.027 л., а отъ Станимажката околия — 5.120 л. Прѣзъ 1902 г. сж постѣпили всичко 74.786 л. Всичко постѣпило за тритѣ години и Министерството на Търговията и Земледѣлието е приело, отъ чалтишкия фондъ се намира подъ вѣдѣнието на министерството — 170.828 л. и 11 ст. Отъ тази сума има изхарчени 38.769 л. за персоналъ, именно инженери, кондуктори, вододѣлители и пр. — всичко 38.769. Така че, сега остава една сума отъ 132.059 л., която се намира пласирана въ земледѣлческитѣ каси, държавнитѣ ковчежничества и контролорства.

Длъженъ съмъ още да посоча цифритѣ отъ засѣното пространство, тъй като въ питането се казваше, че се засѣва 100.000 декара съ оризъ. Прѣзъ 1900 г. сж били разрѣшени за засѣване 28.898 декара, а въ дѣйствителность сж засѣти 37.757 декара; прѣзъ 1901 г. сж били разрѣшени 40.130 декара, а сж засѣти 42.868 декара, и прѣзъ 1902 г. сж разрѣшени 53.977 декара, а сж засѣти 55.112 декара.

Това сж цифренитѣ данни, които имамъ по чалтишкия фондъ. Споредъ моето схващане, азъ намирамъ, че не може да става дума за нѣкакво злоупотреѣбление, но ако г. запитвачтъ има други данни, може да ги даде и азъ ще направя нужното разслѣждане и, ако се окаже нѣкакво злоупотреѣбление, нека бжде увѣренъ, че азъ ще си изпълня дълга.

**М. Такевъ:** Г-да прѣдставители! По-рано г. министърътъ бѣше така добъръ да ми съобщи тѣзи свѣдѣния, които той днесъ по моя молба и по неговъ дългъ рѣши да ги чете отъ трибуната тукъ. Азъ и тогава му заявихъ...

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Такевъ! Споредъ правилника, Вие имате право само да кажете доволенъ ли сте или не отъ отговора.

**М. Такевъ:** Г-нъ министърътъ каза, ако имамъ други свѣдѣния, да му ги дамъ. Въместо да ходи въ министерството да давамъ тия свѣдѣния, азъ моментално ще кажа въ една дума. И тогава ка-

захъ, и днесъ тържествено заявявамъ, че свѣдѣнията, колкото се касае до събранитѣ суми, сж свѣдѣния невѣрни, защото цифритѣ, които сж показани като цифри на дѣйствително засѣти пространства, не сж вѣрни. На единъ засѣтъ декаръ се взема по  $1\frac{1}{2}$  л. и по засѣтитѣ въ дѣйствителностъ пространства трѣбва да се намиратъ въ българската хазна 600.000 л., а има само 130 или 170.000 л., както казахте, а кусура нѣма. Моля, г-нѣ министри, — и тия свѣдѣния сж вѣрни, които ще Ви дамъ — да изпратите въ Пазарджикъ, Пловдивъ и Станимака по единъ ревизоръ, който да повика самъ оризосѣячитѣ, които не сж повече отъ 25 души, и да ги пита, колко пространство сж засѣли и колко пари сж дали.

**Д-ръ Г. Гаговъ:** Квитанции нѣматъ ли, г-нѣ Такевъ?

**М. Такевъ:** Не зная. — И ще видятъ колко пари се намиратъ въ хазната. Защото моитѣ свѣдѣния гласятъ, че специаленъ ревизоръ не е пратенъ за тая цѣль, ами който случайно се намиралъ тамъ, отишълъ, направилъ тая справка, която още отсега заявявамъ, че не е вѣрна, и Ви моля да направите така, както азъ Ви казахъ.

**Министъръ П. Абрашевъ:** Азъ ще направя справка.

**П. Пешевъ:** Моля г. Министра на Финанситѣ да яви, кога ще бжде обнародванъ законътъ за отчетността по бюджета, който отдавна е приетъ, тъй като други закони, подиръ него приети, вече сж обнародвани.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Законътъ е утвърденъ. Кога ще се печати, не зная; той е въ Държавната печатница. Трѣбва да знае г. Министърътъ на Правосъдието.

**Д. Драгиевъ:** Бѣхъ направилъ едно питане къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието. Наистина, той отсъствуваше, но г. Министърътъ на Финанситѣ бѣше тукъ, вѣрвамъ прѣдалъ му е питането и моля г. Министра на Търговията и Земледѣлието да ми отговори.

**Министъръ П. Абрашевъ:** Г-нѣ Драгиевъ има едно питане: имамъ ли намѣрение да прокарамъ законопроекта за градобитнината прѣзъ тая сесия — нали това е?

Менѣ ми се чини, че на тоя въпросъ Вие днесъ сами лесно можете да си отговорите. Вие знаете, че азъ, прѣди да се разболѣя, още прѣзъ октомврий мѣсець, най-много бързахъ съ разглеждането на законопроекта за градобитнината и, когато го разглеждахме въ комисията въ двѣ засѣдания, вашата група тогава бѣше противъ него.

**Д. Драгиевъ:** Не е вѣрно!

**Министъръ П. Абрашевъ:** Ако на врѣмето бѣхте държали едно опрѣдѣлено поведение спрѣмо тоя законопроектъ . . .

**Я. Забуновъ:** Нашата група е била за закона.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Нѣмате думата, г-нѣ Забуновъ!

**Министъръ П. Абрашевъ:** Да, освѣнъ г. Забунова, който бѣше за законопроекта.

**Ан. Коновъ:** Азъ не бѣхъ ли тамъ?

**Министъръ П. Абрашевъ:** Ако бѣхте държали едно опрѣдѣлено поведение . . .

**Д. Драгиевъ:** Съ това ли ще се извините?

**Министъръ П. Абрашевъ:** Тогазъ азъ нѣма да отговарямъ, понеже Вие си отговаряте сами.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Моля тишина, г-да!

Г-нѣ Лафчиевъ има думата.

**Д. Драгиевъ:** По Вашъ съвѣтъ ние ходихме въ министерството и въ Вашия кабинетъ има . . .

**Министъръ П. Абрашевъ:** И за Васъ, г-нѣ Драгиевъ, правя уговорка, че и Вие бѣхте за, но останалитѣ бѣха противъ. Останали бѣхте само генерали безъ войска.

**С. Лафчиевъ:** Искамъ да направя едно питане къмъ г. Министра на Просвѣщенieto, но понеже не се явява, ще моля другаритѣ му да бждатъ тъй добри и да му прѣдадатъ слѣдното мое питане.

Вие помните, г-да народни прѣдставители, че при разглеждането бюджетопроекта на Министерството на Народното Просвѣщение не малко шумъ повдигна въпросътъ за прибавянето една специална допълнителна статия, съ която да се прѣдвиди допълнителенъ кредитъ 75.000 л. за повишаване на учителитѣ, и, ако си припомнимъ, тогава изѣтзе едно прѣрекание между г. докладчика на бюджетопроекта и между самия министъръ. Най-подиръ самото Народно Собрание, поставенъ въпросътъ на гласуване, не го разрѣши, отказа сумата 75.000 л. за повишаване и степенуване на учителитѣ. Обаче по-нататкъ ние виждаме, че Министърътъ на Народното Просвѣщение, въпрѣки това, че Народното Собрание му отказа такъвъ кредитъ, повиши и степенува учителитѣ. За да подкрѣпи това си твърдение, азъ ще ви прочета нѣколко документи. Съ заповѣдь № 200, обнародвана въ „Държавенъ Вѣстникъ“ № 55 отъ 11 мартъ, се постановява слѣдующето: „възъ основа на чл. 58, алинея в, отъ закона за народното просвѣщение, произвеждамъ отъ 1 януарий т. г. въ редовни третостепенни слѣднитѣ основни учители и учителки, издържали съ успѣхъ установения държавенъ изпитъ за учителска

правоспособност въ основните училища“. Съ тази заповѣдъ сж повишени 283 учители и учителки. По-нататъкъ съ указъ № 10, отъ 28 февруарий т. г., постановено е, възъ основа чл. 159 отъ закона за народното просвѣщение, да се повишатъ отъ 1 януарий т. г. слѣднитѣ учители и учителки въ държавнитѣ класни училища и общински гимназии. И слѣдва списъкътъ на повишенитѣ отъ III въ II степенъ 16 души и отъ II въ I степенъ 17 души. По-нататъкъ съ указъ № 11, отъ сжща дата, постановено е, възъ основа чл. 158 отъ закона за народното просвѣщение, да се повишатъ отъ врѣменно новоназначени въ редовни третостепенни слѣднитѣ учители, които сж издържали съ успѣхъ установения държавенъ изпитъ. И слѣдватъ повишени 7 души. Питамъ г. Министра на Народното Просвѣщение, отдѣ е взелъ кредитъ за степенуването и повишаването на тѣзи учители?

**М. Таковъ:** А пъкъ, въ свръзка съ това, мисли ли г. Министърътъ на Финанситѣ да отпуща допълнителенъ кредитъ?

**С. Лафчиевъ:** То е работа на Министра на Финанситѣ да се разпорежи.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Ако отъ мене не се е искало нищо, какво мога да правя? Министърътъ на Просвѣщението въ границитѣ на своя ресортъ какво работи, не е моя работа — той може да прави каквото ще.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Пристѣпи се къмъ дневния редъ — докладване на митната тарифа.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** Отдѣлъ IV се чете.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Не е гласуванъ.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** Да, не е гласуванъ. Мисля, че има думата г. Яблански.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Яблански има думата по отдѣлъ IV.

**Д. Яблански:** Г-нъ Драгиевъ свърши ли?

**Д. Драгиевъ:** Азъ не съмъ говорилъ.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Вие сте говорили единъ пътъ.

**Д. Драгиевъ:** Не съмъ говорилъ никакъ.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Тукъ е записано г. Драгиевъ за втори пътъ и послѣ г. Яблански; но понеже г. Яблански отстъпва, то имате думата.

**Д. Драгиевъ:** Г-нъ Министърътъ на Финанситѣ онзи денъ, като обясняваше защо е прѣдвидено мито на вносното месо и на свинетѣ, противъ което нѣщо ние нѣмахме нищо противъ, той каза, че

е прѣдвидѣлъ това мито, защото, макаръ и да сме ние страна скотовѣдска, ние сме съседни съ Сърбия, която може да внесе у насъ свине, може да внесе свинско месо, което може да бѣде и по-доброкачествено, и по-евтино отъ нашето, и, за да бѣде защитено нашето свиновѣдство, нашето скотовѣдство въ случая, за да могатъ нашитѣ меса да се харчатъ тукъ, а не тѣзи отъ съседнитѣ държави, той прѣдвижда това мито. Казвамъ, че ние нѣмахме нищо противъ това вносно мито, нито пъкъ имаме нищо противъ тоя аргументъ; но искамъ да кажа, че този аргументъ на г. Министра на Финанситѣ има сила и стойностъ не само по отношение на вноса на месо и на свине, но има такава сжщо стойностъ както по отношение на внасянето на чуждия добитъкъ, така сжщо и по отношение на вноса на зърненитѣ произведения у насъ. Наистина, като страна земеделѣцеска, въ която първо мѣсто въ земеделѣцеското производство заематъ зърненитѣ произведения, ние изнасяме и най-голѣмата сума на износа ни е отъ тѣхъ; тѣ съставляватъ единичкото най-голѣмо перо на нашия износъ въ странство; при сѣ това обаче имаме единъ вносъ отъ чужбина на зърнени храни. Този вносъ съ какво се обяснява? Понеже статистиката показва, че такъвъ вносъ, макаръ и нищоженъ, макаръ и малкъ въ сравнение съ нашия износъ на зърненитѣ храни, сѣ пакъ го има всѣка година, обяснява се съ туй, че ние имаме погранични села и градове, дѣто зърнени храни или не се произвеждатъ никакъ отъ нѣкои наши жители, или пъкъ не се произвеждатъ въ пужното количество, и затова тия хора, граждани и селяни, сж принудени да купуватъ храни. И ние виждаме, че купуватъ тия храни не отъ вътрѣшността на Княжеството, а да ги купуватъ отъ съседнитѣ намъ тоже земеделѣцески страни. Има такъвъ единъ вносъ на зърнени храни и малко отъ по-далечни страни. Пшеница, напр., се внася у насъ отъ Турция, Ромѣния, Русия и Сърбия; черенка се внася на първо мѣсто отъ Ромѣния и послѣ отъ Турция; ръжъ — отъ Турция, Ромѣния и Русия; овесъ — тоже отъ Турция, Ромѣния и Русия; ечмикъ се внася у насъ отъ Турция, Ромѣния и Сърбия; кукурузъ — отъ Турция, Ромѣния, Австрия и Сърбия; просо — така сжщо отъ Сърбия и Турция.

**Б. Мирски:** Не е ли повече за сѣме?

**Д. Драгиевъ:** Допушамъ, че е и за едното, и за другото — и за потребление, и за сѣме, може би. Този вносъ на чужди зърнени храни у насъ отъ статистиката се вижда, че се цѣни по-скъпо. Слѣдователно, допустимо е, че тѣзи чужди храни, що се внасятъ у насъ, сж и по-доброкачествени. Отъ тия статистически данни се вижда ясно, прочее, че ние имаме вносъ отъ всички видове зърнени храни главно отъ съседнитѣ намъ двѣ държави: Турция и Ромѣния. Ще кажатъ цѣнки, че този вносъ е нищоженъ въ сравнение съ нашия износъ,

но сѣ таки той е вносъ; макаръ и нѣколко стотинъ хиляди килограма годишно, но сѣ таки той е вносъ. И важното е, че този вносъ на чужди зърнени храни у насъ е ставалъ при едно мито доста високо въ сравнение съ продажната стойностъ на нашитѣ зърнени храни. Така напр., пшеницата се е внасяла при едно мито срѣдно на 100 килограма отъ 1 л. и 80 ст., червенката, споредъ моето прѣсметане, което направихъ, се е внасяла при едно мито отъ 1 л. и 70 ст. срѣдно на 100 кгр.; ръжта, донесена чакъ отъ Русия, се е внасяла при едно мито отъ 4 л. на 100 кгр.; овесъ — при едно мито отъ 1 л. на 100 кгр.; ечемикъ — при едно мито отъ 1 л. и 80 ст. на 100 кгр.; кукурузъ — при едно вносно мито срѣдно 1 л. и 20 ст., и просото — при едно мито отъ 1 л. и 20 ст. на 100 кгр. Значи, на нашенско кило отъ 4 крини ние сме имали едно вносно мито за чужди зърнени произведения не по-малко отъ 1 л. на кило — 4 крини срѣдно, а това е една сума доста висока. Вие сте купували, нѣкои сж продавали храни и знаете, че когато се продава храната, пазарлъжътъ се бави не за левъ на кило, не за половина левъ, ами за 5 ст. или за 5 пари правятъ хората пазарлъжъ. Значи, левъ на кило сж много пари при низката цѣна, която иматъ нашитѣ храни. Излиза, прочее, че ако оставимъ така безъ мито да се внасятъ зърненитѣ храни отвънъ, ние ще усилимъ чуждия вносъ на тѣзи храни. Пограничните села и градове, които купуватъ зърнени храни за потребление или за сѣме, повѣкога, въ случай на недостигъ, нѣма да ги купуватъ отъ вътрѣшността на Княжеството, а ще ги купуватъ нѣкои отъ Сърбия, нѣкои отъ Турция, нѣкои отъ Ромъния, а не е чудно, че можемъ да видимъ и руски параходи да ни стоварватъ малко по-евтино зърнени произведения и чрѣзъ това да подбиятъ нашитѣ храни на нашитѣ мѣстни пазари тукъ, да подбиятъ въобще нашето зърнено производство. Наистина, ще каже нѣкой, лошо ли е тѣзи градове, тѣзи погранични села, които не произвеждатъ достатъчно количество зърнени храни за себе си, лошо ли е, казвамъ, да ги купятъ по-евтино — това сж прѣдмети отъ първа необходимостъ за потребление, — лошо ли е да ги купятъ по-евтино, било отъ Турция, било отъ Ромъния? Не е лошо, но още по-добъръ е ако ги купятъ отъ вътрѣшността на Княжеството, отъ българскитѣ производители, а не да ги купятъ отъ Ромъния и отъ Турция. Това ще бѣде една малка жертва отъ страна на тѣзи не толкова земледѣлчески села, но тази жертва ще понесатъ и тѣзи села отъ чисто земледѣлческитѣ страни, като купуватъ тѣхнитѣ произведения, занаятчийскитѣ произведения напр. Тукъ, да положимъ селата вѣдѣ Бюстендилско, като обложите съ мито чуждитѣ зърнени произведения, ще се принудатъ да купуватъ такива отъ вътрѣшността на Княжеството съ нѣкоя стотинка по-скъпичко, но затуй пъкъ другитѣ жители на тая страна прина-

сятъ една друга жертва за въ полза на тѣзи погранични жители, като покровителствуватъ тѣхното овошарство, което е главниятъ тѣхенъ поминѣкъ. Така щото, пограничните села и градове, които може да донаратъ отъ Ромъния, отъ Турция или другадѣ зърнени храни за потребление по-евтино, ако прѣдвидимъ едно мито, ще ги иматъ съ нѣкоя стотинка по-скъпичко, но ще ги иматъ отъ вътрѣшността на Княжеството и ще понесатъ известна жертва както другитѣ граждани понасятъ, като плащатъ малко по-скъпичко за тѣхнитѣ произведения, занаятчийски или отъ другъ родъ произведения, вмѣсто да ги внасятъ отъ странство, като ги ограничимъ съ вноското мито, което ще видимъ по-нататъкъ, че е прѣдвидено. Ако ли пъкъ, не дай Боже, нѣкой пътъ, напр., настанатъ неплодородни години, нѣма се опасностъ, че България не ще може да си достави съ една по-низка цѣна зърнени храни отъ съседнитѣ държави, па било и отъ по-далечнитѣ, при съществуването на тѣзи мита, защото чл. 3 отъ закона за митницитѣ, буква а, прѣдоставя право на г. Министра на Финанситѣ, въ случай на крайна нужда, да умалва или увеличава врѣменно митарственото право на нѣкои видове стоки, между които на първо мѣсто на хранитѣ и други произведения, които сж нужни за прѣхраната на човѣцитѣ. Така щото, въ случай на гладни години може да бѣде прѣмахнато митото и да си доставятъ малко по-евтино, но сега трѣбва да ги доставимъ отъ вътрѣшността на Княжеството, безъ да плащатъ надлежното мито.

Като имамъ прѣдъ видъ, че не ще бѣде голѣма тежобата за ония, които сж внасяли досега тѣзи зърнени храни отъ странство у насъ, ако запазимъ поне досегашното мито; прѣдъ видъ на това, че е имало досега едно мито на зърненитѣ храни, начиная отъ 1 л. и 70 ст. до 1 л. и 80 ст. даже на ръжта, азъ бихъ молилъ г. Министра на Финанситѣ да се съгласи да прѣдвиди за зърненитѣ храни по статия 32 поне 2 л. за 100-тѣ килограма мито. Съ това ще запазимъ поне сегашното мито.

Оставятъ се безъ мито сжщо и брашната, особено пшеничнитѣ прѣсѣяни брашна. Завчера единъ отъ г. г. прѣдставителитѣ говори по този въпросъ и мисля, посочи на опасността, че може да се внасятъ непрѣсѣяни пшенични брашна и, слѣдователно, да заобикалятъ закона. Споредъ смѣтката, що направихъ, досега пшеничнитѣ брашна сж се внасяли при едно мито отъ 3 л. на 100-тѣ килограма, ръженитѣ при едно мито отъ 2 л. и 80 ст., кукурузенитѣ — 1 л. и 60 ст. на 100-тѣ килограма. Други видове брашна има тоже внасяни у насъ, но азъ смѣтнахъ тѣзи, защото отъ тѣхъ е внесено повече въ сравнение съ другитѣ. Азъ мисля, че ако има основание да се поддържа едно вносно мито на зърненитѣ храни, още по-голѣмо основание се има да искаме мито за брашната. Ако досега е ставало внасянето на брашна ръжени и кукурузени при едно мито отъ 1 л. и 50 ст. — 3 л., и ако ги оставимъ отсега нататъкъ безъ мито, не ще стм-

иъние ще усилимъ чуждия вносъ и ще го усилимъ въ връда на нашата брашна индустрия, която сега се заражда.

**К. Мирски:** Г-нъ Теодоровъ обстоятелствено говори по този въпросъ.

**Д. Драгиевъ:** Онзи денъ като говорихме за рибата и за хайвера, г. министърътъ настояваше да бжде по-високо митото на тая единствена морска стока, защото не била толкова полезна за населението, била отрова. Е добръ, но статистиката свидѣлствува, че въ България се внасятъ брашна смѣсени отъ разни храни, най-вече пшеничени и кукурузени. Азъ се питамъ: когато въ София се намиратъ търговци на брашна, които ги смѣсватъ, не само турятъ въ рѣженото или пшениченото брашно и отъ други зърнени храни, но турятъ минерални вещества и тази поправка на брашна става тукъ, въ София, прѣдъ носа на нашата санитарна властъ и се трови столичното население; при съществуването на този фактъ и при съществуването на факта, че се внася отъ странство брашно смѣсено, Богъ-знае съ каква смѣсъ; като оставяме тѣзи брашна отъ всѣкакъвъ видъ безъ мито — не бива ли да помислимъ, че чрѣзъ това улесняваме вноса на чуждитъ брашна, които далеко не могатъ да бждатъ доброкачествени, чисти, ами могатъ да бждатъ повечето пжти фалшифицирани, и като идатъ тукъ, въ страната ни, да подбиватъ нашата брашна индустрия? Защото, като ще сж по-евтини, населението, особено бѣдното градско население, ще бжде принудено да употребява отъ тия брашна и чрѣзъ това да се трови. Азъ мисля, че въ желанието си да запазимъ населението да не употребява врѣдни за здравето си произведени, въ туй си желание трѣбва да бждемъ майка и къмъ градското, както и къмъ селското население. И както пазимъ селското население да си не похабява здравето отъ разваленъ хайверъ или отъ риба, така трѣбва да запазимъ въ случая и градското население да не си разваля стомаха, да не си хаби здравето, като употребява брашна, може би, нагледъ много хубави, бѣли, изглеждащи на нѣщо прѣфинено, но въ сжщностъ брашна подправени. Та не бива да улесняваме вноса на тѣзи брашна, като ги оставяме безъ мито. Азъ бихъ прѣдложилъ, безъ да подраздѣляме брашната отъ зърнени храни, вмѣсто „брашна пшеничени прѣсѣяни 3 л. и всѣкакви други безъ мито“, да прѣдвидимъ на вноснитъ брашна едно мито отъ 5 л. на 100 кгр., толкова повече, както казахъ, че досега на кукурузенитъ брашна срѣдно е вземано едно мито отъ 1 л. и 60 ст., на рѣженитъ 2 л. и 80 ст., а на пшениченитъ 3 л. на 100 кгр.

Онова, което казахъ за брашната, бихъ го казалъ така сжщо и за ямата. Нанстина, ние имаме доста добъръ износъ на ярма и трици, особено за въ Турция; но при сѣ това имаме единъ вносъ, макаръ и нищожень, при едно мито срѣдно отъ 1 л. и

30 ст. на 100 кгр. А сега се прѣдвижда по тая тарифа да бжде безъ мито. Менѣ ми се чини, че ще бжде добръ да прѣдвидимъ поне 2 л., ако не и повече, за ямата и трицитъ на добитѣка, внасени отъ странство.

Ако може да се поддържа отъ страна на съставителитъ на тази тарифа, че зърненитъ произведения, брашната, се оставятъ безъ мито, защото нашиятъ износъ е несравнено много по-голямъ въ сравнение съ нашия вносъ, то не може, възъ основа на този мотивъ, да се поддържа малкото мито, което е оставено за произведенията по ст. 35: леца, бакла, грахъ и други непоименовани варива. Отъ статистиката за 1901 г. — а по-нова нѣмаме още — се вижда, че ние, макаръ и земеделска страна, имаме много голѣмъ вносъ на леца, бакла, грахъ и въобще на тѣзи варива, а имаме единъ съвършено нищожень износъ. Леца, напр., прѣзъ 1901 г. е внесено 14.000 кгр., а сме изнесли 4.000 кгр. кръгла цифра; бакла, грахъ и отъ другитъ варива имаме вносъ 386.000 кгр., а имаме единъ износъ само отъ 3.000 кгр. Нашиятъ вносъ на тѣзи варива е повече отъ Турция. Онова, което каза г. Мирски завчера за сиренето, може да се каже, мисля, и за тѣзи варива. Г-нъ Мирски посочи, че е добръ да се прѣдвиди мито за сиренето, защото, като го оставимъ безъ мито, отъ Турция рано-рано, още прѣди ние тукъ да сме произвели сирене, донасятъ сирене и нашето старо сирене остава непохарчено и, слѣдователно, подбива се нашето сиренарство. Сжщото това може да се каже и по отношение на варивата. Ние виждаме, напр., въ София вече бакла, черъ бобъ, зеленъ, софиянци отдавна вече ядатъ. Нашиятъ бобъ, нашиятъ варива не сж още етицисали, не сж още застигнали. Постепенно-постепенно подбива се произвеждането по тоя начинъ на тѣзи варива и ние, както виждате, ужъ земеделска страна, достигнали сме дотамъ, че нѣколко стотини пжти повече е вносътъ на тѣзи нѣща отъ износа.

**Н. Гимиджийски:** И прѣзъ цѣлото лѣто, значи, населението иде сѣ отъ чуждо мѣсто варива?

**Д. Драгиевъ:** Не.

**Н. Гимиджийски:** Ами откъдѣ?

**Д. Драгиевъ:** Не отъ чуждо мѣсто.

**Н. Гимиджийски:** То е най-обикновената храна на населението, която само произвежда.

**Д. Драгиевъ:** Но не е лошо да имаме износъ. Досега е имало такъвъ вносъ на тѣзи варива, като баклата е имала едно мито срѣдно отъ 8 л. на 100 кгр., лецата е имала едно мито срѣдно отъ 5 л. на 100 кгр., а сега се оставятъ лецата и баклата само съ 5 л. на 100 кгр. мито; значи, понижава се митото. Чрѣзъ туй понижение ние улесняваме чуждия вносъ. Азъ мисля, че е за въ ип-

тереса на нашето производство, на тѣзи артикули, ако тоя вносъ бѣде оставенъ поне толкова, колкото е билъ досега, ако бѣде оставено митото 8 л., или не е злѣ да се повиши съ 2 л., та да бѣде 10 л. на 100 кгр. Какво ще стане въ такъвъ случай? Сѣ ще се ограничи чуждиятъ вносъ и сѣ ще да се усили производството у насъ на тѣзи варива. Софийнци, па и другитѣ граждани, или селяни били тѣ, които сега бързатъ да си доставятъ зеленчукъ отъ Цариградъ, тѣзи, които иматъ много пари, пакъ ще си го доставятъ, но ще си го доставятъ съ пѣкоя стотинка по-скѣпо. Ще си го доставятъ тѣзи, които иматъ повече пари; а пѣкъ тѣзи, които нѣматъ повече пари, ще бѣдатъ принудени да употребяватъ запазенитѣ отъ есенъ, макаръ и сухи продукти, и ще си позволятъ лукса да ядатъ тоя зеленчукъ само тогава, когато застигне и у насъ.

Прочее, азъ прѣдлагамъ по ст. 35 вносното мито да бѣде 10 л.

Тѣзи сѣ бѣлѣжкитѣ, които имахъ да направя по тази глава.

**Д. Яблански :** Г-да народни прѣдставители! На тѣзи отъ васъ, които сѣ изучавали резултатитѣ, доби́ти отъ конвенцията съ Турция, сключена прѣди три години, е извѣстно, че една отъ причинитѣ, дѣто тая конвенция даде такива неблагоприятни резултати за насъ, е и тази, че ние сключихме договоръ съ една страна, която има свободна търговия. Въ Турция, както знаете, е адвалорно митото, 8% най-много на всички произведения, и като прибавите при това развалеността на митнишкитѣ чиновници, това мито спада обикновено на половина и по-малко. Така щото, както казахъ, Турция е една страна абсолютно на свободна търговия. Какво излѣзе отъ нашата конвенция? Много индустриални произведения, които имаха въ Турция само зачатѣкъ и понеже съгласно сключената конвенция позволява имъ се да влизатъ въ България безъ мито, то хитритѣ търговци, покрай тѣхъ, захванаха да си внасятъ и чуждестранни произведения, подобни на турскитѣ, като чисто турски произведения. На границата контролтѣ е много мѣченъ, произведенията не носятъ сѣщинската марка на фабриката, която ги е произвеждала, а носятъ фалшива, като че сѣ турска фабрикация, и, вслѣдствие на това, ние виждаме, че турскитѣ вносъ въ България въ миналитѣ години расте въ грамадни размѣри. Напр., въ 1901 г. той е билъ въ сравнение съ 1900 г. съ  $\frac{3}{4}$  увеличенъ; прѣзъ 1902 г. двойно отъ това, което е било прѣзъ 1899 г., прѣди конвенцията, а тая година има сѣщата тенденция на увеличение и ще надмине двойно и повече отъ това за годинитѣ прѣди конвенцията. Така напр., за мѣсець януарий миналата 1902 г. вносътъ отъ Турция е билъ 716.000 л., а прѣзъ тази година за сѣщия мѣсець — 898.000 л. Прѣзъ мѣсець февруарий м. г. е билъ 1.573.000 л., а прѣзъ тая година пакъ за сѣщия мѣсець — 2.023.000 л. Виждате какво грамадно увеличение на вноса; а причината на това е,

че покрай чисто турскитѣ произведения минаватъ контрабанда и чужди. Благодарение на тая свободна търговия въ Турция, при тоя невъзможенъ контролъ на границата и вслѣдствие на конвенцията, се дължи това грамадно увеличение на вноса. Като се принася на нашата страна, на нашата хазна, ако щете, грамадни загуби, повече отъ  $2\frac{1}{2}$  милиона лева, отъ мито, акцизъ и октроа, независимо отъ това убива се и нашата мѣстна индустрия. Тия индустрии, на които е нанесена най-голѣма врѣда отъ тая конвенция, сѣ главно: кожената, сапунената, памучнитѣ издѣлия и пр. Памучнитѣ издѣлия, които по-прѣди можеха да влизатъ отъ другитѣ държави, главно отъ Англия, сега дохождатъ като турски произведения и въ грамадни размѣри. Въ свръзка съ изказаното дотукъ азъ бихъ желалъ да зная, дали уважаемитѣ г. Министъръ на Финанситѣ е ималъ прѣдъ видъ, когато е съставлявалъ тая тарифа, за освободенитѣ отъ мито произведения, които фигуриратъ въ тарифата, дали нѣма това да ни създаде една голѣма прѣчка при сключването на бѣдѣщитѣ търговски договори съ странитѣ, съ които ние ще искаме нашитѣ главни произведения, като зърненитѣ храни, добитѣкътъ, брашната и пр., да минаватъ безъ мито, а въ замѣна на това да дохождатъ у насъ тѣхнитѣ индустриални произведения, отъ които имаме нужда; дали нѣма да ни кажатъ: вие сте си отворили границата и ние не знаемъ дали ще внасяте само ваши добитѣци, ваши зърнени храни, брашна и пр. или нѣма да се внасятъ покрай вашитѣ и сръбски, ромѣнски и др., понеже по тарифата вносътъ ще е свободенъ въ България. Ето какъ е, г-да, голѣмото зло, което може да ни принесе това освобождаване безъ мито на земеделѣческитѣ произведения. Сега, каквото щете да казвате, но нашиятъ главенъ износъ сѣ земеделѣческитѣ произведения, единствениятъ износъ, ако щете — друго нѣма какво да изнасяме; нашитѣ храни, добитѣкътъ и пр. съставляватъ 70 или 80% отъ нашия износъ. Нашитѣ по-сѣществени индустриални произведения, за които ние имаме нужда отъ външни пазари, сѣ тоже земеделѣчески произведения; тѣ сѣ: брашната, сиренета и пр. Тѣзи сѣ произведенията, за които ни трѣбва едно дебуше, и правителството, което ще сключва търговскитѣ договори, трѣбва да има това прѣдъ видъ, прѣди всичко да може за този нашъ главенъ износъ да намѣри пазаръ, а този пазаръ ще се намѣри само тогазъ, когато ние бѣдемъ запазени да не ни направятъ възражения: какъ ще допуснемъ вашитѣ земеделѣчески произведения, когато вие сте освободили отъ мито подобнитѣ чужди и ние не сме гарантирани, дали подъ видъ на български нѣма да ни дойдатъ сръбски, ромѣнски и пр.? Правителството, ако имаше това прѣдъ видъ, щѣше да запази тия произведения да бѣдатъ облагани съ мито и при третирането на търговскитѣ договори да иска да си пробиятъ пътъ, въ замѣна на тѣхнитѣ, които ще иматъ пазаръ у насъ. Тѣй на-

речената конвенционална тарифа щѣше да си има мѣстото. Ние имаме износъ на зърнени храни въ Англия и Белгия. Е добръ, ако поискаме да внасяме свободно въ Белгия нашитѣ зърнени храни, нѣма ли да кажатъ: ами дѣ сме гарантирани, че нѣма, покрай вашитѣ, да ни дойдатъ ромѣнски и други храни? Туй е много основателно. А можехме съ тия държави да имаме по-благоприятни търговски договори, като искаме да намаляемъ митото на нашитѣ зърнени храни или да бждатъ освободени отъ мито, а въ замѣна на това ние да имъ освободимъ нѣкои тѣхни артикули, като желѣзата, памучнитѣ издѣлия и други такива прѣдмети, необходими било за нашата консомация, защото ги не произвеждаме, било сурови прѣдмети за развитието на нашето западнѣйство. Ето какво трѣбва да легне въ основата на бждѣщитѣ търговски договори, а засега въ тази тарифа. Сега обаче, тъй както ни е прѣдставена и както ще бжде вотирана тарифата, като сме освободили главнитѣ земледѣлчески произведения отъ мито, ние съ това сме затворили пазаритѣ за нашитѣ, защото азъ ви увѣрявамъ, че никога държава нѣма да се съгласи да ги внасяме безъ или съ намалено мито. И не вѣрвамъ да се намѣри държава, която да направи подобна на нашата конвенция съ Турция, че вмѣсто да имаме изключително турски произведения, имаме, покрай тѣхъ, голѣма частъ чужди. Тогава азъ се питамъ: кѣдѣ ще бжде облагата отъ бждѣщитѣ търговски договори; или, ако щете, кѣдѣ ще остане твърдението на правителството, че, съ сключването на търговскитѣ договори, възъ основа на тази тарифа, нашето економическо благосъстояние ще да бжде значително подобро, че съ тѣхъ ние ще развиемъ и запазимъ нашето производство, ще му намѣримъ добри външни пазари и по този начинъ ще можемъ да улеснимъ, тъй да кажа, нашитѣ сношения съ чуждия свѣтъ, отъ който имаме нужда за развитието на нашата търговия?

Освободени сѣ около 60 категории такива произведения, които сѣ изключително земледѣлчески. И главното, ако не бѣха най-важнитѣ, най-сѣщевенитѣ отъ нашия износъ, разбирамъ тогава, но тѣ сѣ именно такива. Кажете ми, г-нѣ министри, въ кои тарифа ще намѣрите Вие едриятъ добитѣкъ освободенъ; въ коя тарифа Вие ще намѣрите брашната освободени, както Вие сте ги прѣдвидѣли? Има въ нѣкои тарифи освободени хранитѣ, по тѣ сѣ за държави, които и безъ това си иматъ свои независими тържища, иматъ каква отстъпка да направятъ, така щото тази опасностъ я нѣма за тѣхъ; а за насъ ние имаме главенъ пазаръ Турция, въ която имаме единъ общъ износъ на годината отъ 22.000.000 л., отъ които 12 до 13.000.000 само сѣ зърнени храни и брашна. Това трѣбваше да се има прѣдъ видъ, понеже утрѣ Турция нѣма да ни направи, ако поискаме, отстъпка на митата за нашитѣ храни. Тя при сѣществующата конвенция си запазва това право по отношение на хранитѣ и брашната, за да не ги пуска безъ мито.

Какво ни освободи? Освободи ни само едриятъ добитѣкъ, маслата, сиренета и пр. — тѣзи работи ни освободи безъ мито; но главниятъ нашъ износъ не го освободи, при всичкитѣ усилия на тогавашното правителство. И ако бѣха освободени безъ мито житата, брашната и едриятъ добитѣкъ, щѣхме да кажемъ тогава: сѣ равно, може би въ нѣкои отношения нашата индустрия ще бжде накърнена, но затова пъкъ нашето земледѣлческо население ще печели много, защото намира единъ пазаръ свободенъ, единъ пазаръ, който е единъ отъ главнитѣ консоматори на тѣзи наши земледѣлчески произведения.

Азъ не се съмнѣвамъ, че почитаемото правителство се е убѣдило въ вѣрдителността на сключването на тази конвенция и ще побърза частъ по-скоро да я денонсира. Но при сключването на нови търговски договори съ Турция, то е въ правото си да иска отъ нея отстъпки, да иска да фаворизира нашия вносъ повече, отколкото на всички други държави, защото ние имаме спрѣмо Турция задължения и срѣщу тѣзи задължения ние трѣбва да искаме рекомпансъ, да искаме права, и ти досега не е отказвала. Ние не можемъ да се оплачемъ, защото всѣки пътъ, когато нашето правителство енергично е настоявало за нѣкакви отстъпки по отношение на нашия вносъ въ Турция, го е отчасти добивало. Когато прѣди три години изтекоха търговскитѣ съ Турция договори, тя заяви на всички държави, че ще имъ приложи диференциалнитѣ мита, а по отношение на България не го направи, и нѣмаше да го направи, ако не бѣше станала грѣшката, да се прибърза съ тази конвенция, която се сключи. Сега, въ дадения случай, ако митата въ тарифата бѣха запазени, ние имахме право тогава да поискаме отъ Турция, по отношение на житата, брашната, сиренето, кашкавала и пр., за които главниятъ пазаръ е Турция, да ги внасяме безъ мито. Инакъ ще ни каже Турция: че откъдѣ мога да бжда сигурна, че срѣбно и ромѣнско брашно, сирене и пр. нѣма да минатъ покрай вашитѣ? А вслѣдствие на това ще видите каква злина ще послѣдва: ще повишатъ митата на всички земледѣлчески произведения, които сѣ покрай това и индустриални, и съ това нашиятъ вносъ значително ще отслабне. И ви питамъ тогава: каква е тази политика, която ще водимъ; каква е тази економическа политика; кѣдѣ ще потърсимъ пазаръ за нашия износъ? Ние имаме още грѣцкия пазаръ и, както забѣлѣжихте, въ послѣднитѣ нѣколко години търговията съ Гърция е нарасла значително. На какво се дължи това? Дали благодарение на нашитѣ бивши дипломатически агенти въ Атина? Не знамъ, но въ всѣки случай търговията отъ година на година съ Гърция расте, като поредѣчна частъ отъ нашитѣ жита, брашна и сиренета отиватъ въ Гърция. Е добръ, Гърция ще направи сѣщитѣ възражения. Ако ние бѣхме си запазили правата въ случая, както казахъ и по-рано, чрѣзъ митата, ние можемъ тогава, въ замѣна на нашитѣ произведения,

които се внасят въ Гърция, да освободимъ тѣхнитѣ маслини, тѣхнитѣ масла, лимони, протокали и грозде, защото и безъ това тѣ дохождатъ, като турски произведения, безъ мито, а, по турската конвенция, маслини, масла, лимони, протокали не плащатъ нищо; всички дохождатъ като турски произведения. Е, моля ви се, това не трѣбваше ли да се вземе прѣдъ видъ отъ комисията, отъ правителството, за да може по този начинъ дѣйствително да защити, да отвори тамъ, дѣто интереситѣ ни искатъ, нови пазари за нашето земледѣлческо производство? Независимо отъ това че търговията ще срѣщне една голѣма спѣнка, но азъ ви увѣрявамъ, че нашата хазна ще прѣтърпи една грамадна загуба. Какви ще бѣдатъ търговскитѣ договори, не знаемъ, понеже вотираме една тарифа, която ще прѣтърпи голѣми измѣнения при сключването на договоритѣ. Но увеличения, впрочемъ, отъ това, което ще прѣдвидимъ, нѣма да има; сжщо тамъ, дѣто е прѣдвидено обезмитяване, ще остане безъ измѣнение. Та, казвамъ, тази тарифа, така вотирана, увѣрявамъ ви, че ще съжаляваме за адвалорното мито, което ние сега го имаме. Ето, въ заключение, защо прѣдвиждамъ, че ще бѣдемъ подведени въ третаята съ държавитѣ, въ които засега имаме главния нашъ износъ. Опасността е тамъ и азъ прѣпорѣчвамъ на уважаемия министъръ да се позамисли върху този въпросъ, защото злото, което ще се нанесе, е голѣмо: съ тази тарифа ние ще съсипемъ нашето земледѣлческо производство, ще направимъ мѣчнодостѣпни даже пазаритѣ, които имаме сега, а за нови не може и да се помисли, и съ това ще излѣзе, че иногюрираме една економическа политика съвършено своего рода. Мислѣте и това нѣщо, че тѣзи договори ще бѣдатъ сключени не за една година, а най-малко за 5 години, а възможно е и за 10 години — той ще бѣде единъ и сжщъ срокъ за всички държави. Обикновено тѣзи срокове сж 10-годишни. Азъ прѣдвиждамъ, че ще бѣде нещастие за економическия напрѣдѣкъ на страната, ако се приеме тази тарифа, като освободимъ земледѣлческитѣ произведения безъ мито. Ами ако освободимъ тѣхъ, за кибрита, за захарта ли ще се боримъ утрѣ? Кѣдѣ изнасяме кибритъ, кѣдѣ изнасяме захаръ, мѣстнитѣ фабрики не сж ли само за наше вътрѣшно потрѣбление? Ако тѣхъ ние освобождаваме и ако тамъ нѣма да се боримъ, когато въ сжщностъ тамъ трѣбва да бѣде нашето главно сражение, кѣдѣ ще се боримъ другадѣ, когато 80—90% отъ нашия износъ сж тия зърнени храни и произведенията отъ тѣхъ? Тамъ трѣбва да бѣде съсрѣдоточена всичката наша борба и, още когато се е съставявала тарифата, правителството трѣбваше да има прѣдъ видъ кои пазари то разчитва да се отворятъ за нашитѣ произведения, какви мѣчнотии ще срѣщне въ случая и какви мѣрки трѣбва да се взематъ, за да могатъ тия мѣчнотии да се отстранятъ отсега още. Но въ този видъ гласувана тарифата, азъ ви увѣрявамъ,

че ние ще свѣржемъ рѣцѣтъ си, ще капитулираме прѣдъ договорующитѣ страни съ нашата економическа политика. Тамъ е злото, г-да, и затова ви прѣпорѣчвамъ да се позамислите по-сериозно върху нея. Недѣйте мисли, че много врѣме е обмислявана. Тя се е приготвила много набърже, отъ лица повечето теоритици, които гледатъ съвоѣмъ друго-яче на нашата економическа политика, които мечтаятъ България да стане индустриална Германия, които мечтаятъ България да стане Англия, съ свободна търговия. Нѣма съмнѣние, че имамъ всичкото уважение къмъ тѣхния трудъ и тѣхнитѣ възгледи, но, г-да, прѣди всичко, ние трѣбва да имаме наша политика — национална, българска, и това, което имаме и има почва за напрѣдѣкъ и съвършенство въ България, него да защищаваме, а не да отиваме да изпущаме питомното, за да се гонимъ за дивото. Ще пожертвуваме нашитѣ земледѣлчески произведения, ще затворимъ външнитѣ пазари и ще кажемъ, че индустрия ще развиваме, а не смѣтаме за тѣзи нещастни земледѣлци, които съставляватъ масата на населението, а ще си въобразяваме, че можемъ да създадемъ индустрия на тѣхния оголѣлъ грѣбъ. Пита се: ако за тия нещастници земледѣлци, за тѣхнитѣ произведения нѣма пазаръ, кѣдѣ ще се намѣрятъ срѣдства, за да се поддържа тая въображаема индустрия, която ще създаваме въ бѣдѣще? Зародишитѣ днешни на тая индустрия ще се развиятъ само тогава, когато ние развивемъ прѣди всичко нашитѣ консомативни способности, а тѣзи наши консомативни способности ще се развиятъ, когато населението стане по-зможно, когато му се даде възможностъ да продаде по-сжщно своитѣ храни, когато продаде по-сжщно своя добитѣкъ, своето сирене, кашкавалъ и пр., съ едно използване по-богато своя трудъ. Само тогава ще може това население да понесе и развитието на една индустрия, защото всичко на всичко, г-да, имаме около 300 заведения индустриални и тѣ иматъ около 7.000 души работници. Това е всичкото, а имаме земледѣлческо население 3.000.000 — оставямъ 700.000 за чиновници, занаятчии и пр. Не е ли наша обязаностъ да се погрижимъ прѣди всичко за хала на това население, (Отъ дѣсницата: Ц ц ц!) а пъкъ тогава да помислимъ какво ще трѣбва да направимъ и за развитието на нашата индустрия?

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Яблански! Имате ли нѣщо да кажете по отдѣлъ IV?

**Д. Яблански:** Азъ именно по него говоря. Тукъ се касае, г-нъ прѣдседателю, за нашитѣ главни земледѣлчески произведения. Ние по този отдѣлъ трѣбва сериозно да се позамислимъ, да не го прие-  
маме на бърза рѣка, защото утрѣ за кибрита и захарта нѣма да губимъ по цѣли засѣдания.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Яблански! Ние имаме нужда отъ Валтитѣ мѣдри съвѣти и дайте ги по гл. IV.

**Д. Яблански:** Азъ ги давамъ. Азъ говоря за нашитѣ главни земеделѣчески произведения и тѣ влизатъ именно въ отдѣлъ IV — тѣ сж хранилѣ, тѣ сж брашната, варивата и пр.

За варивата сжщо, г-да. За тѣхъ, справедливо забѣлѣжи г. Драгиевъ, ние имаме силна конкуренция. И то е вѣрно. Благодарение конвенцията съ Турция, имаме за мѣсецитѣ февруарий и мартъ единъ вносъ отъ 22.000 л., а пѣкъ годишниятъ вносъ на тѣзи варива възлиза прѣзъ 1901 г. на 144.000 л., а прѣзъ 1902 г. на 278.000 л. Значи, ние виждате вноса на тѣзи варива да се увеличава въ грамадна пропорция и ще се увеличава за въ бѣдѣ, ако конвенцията остане въ сила и ако при третирапето на търговскитѣ договори не сполучимъ, намѣсто чуждитѣ да намиратъ пазаръ, ние да откриемъ такива въ другитѣ държави. Производството на варивата у насъ е съ милиони килограми и, както казахъ и по-рано, пазарътъ за тѣхъ е, прѣди всичко, Турция, Гърция и островитѣ, а послѣ западно-европейскитѣ държави.

Тѣзи сж, г-да, забѣлѣжитѣ, които азъ направихъ и обръщамъ сериозно вашето внимание да не минаваме така статиитѣ набърже, слѣпенската, защото ще причинимъ съ освобождаването на тѣзи прѣдмети отъ мито грамадна вѣда на васъ самитѣ, ако щете, които повечето сте земеделци и прѣдставители на такива и най-много трѣбва да сте заинтересовани да се намѣри пазаръ за нашето производство.

По отношение на брашната, не разбирамъ, както забѣлѣжиха и прѣждеговорившитѣ, защо да се дѣлятъ на прѣсѣяни и непрѣсѣяни и се освобождаватъ послѣднитѣ отъ мито. Ами голѣма мѣка ли е да докаратъ непрѣсѣяни брашна и да ги прѣсѣятъ тукъ? При тая голѣма конкуренция на европейското тържище съ зърнени храни и произведенията отъ тѣхъ, ние трѣбва да бѣдемъ много осторожни. Наставатъ години, каквито бѣха 1894, 1895 и 1896, дѣто цѣнитѣ на хранитѣ на главнитѣ тържища бѣха паднали толкозъ низко, че нѣмаше положително никакъвъ износъ, или износътъ бѣше сравнително голѣмъ, но цѣнитѣ низки, и ние ще докараме работата дотамъ, да ни конкуриратъ у насъ съсѣднитѣ намъ държави съ брашната си, щомъ сж безъ мито, както забѣлѣжиха и прѣждеговорившитѣ; попееже може да се случи, както това е твърдѣ обикновено, ако въ Източна-България има плодородие, въ Западна да нѣма, а въ интереса е на нашата вътрѣшна търговия, щото мѣстното население отъ западниа край, намѣсто да купува нужната му храна отъ Сърбия и другадѣ, да си я доставя отъ източния край, дѣто има плодородие. Ако оставимъ, когато нѣма храна въ западниа и придунавски краища, да си търсятъ отъ съсѣднитѣ страни, ще я намиратъ, защото тамъ има и подоброкачествени и прѣвозътъ, като по-близо разстоянието, е по-евтинъ — а ние трѣбва да признаемъ, че по своето качество нашето производство не издържа критика, — ще намѣрятъ смѣтка да

купуватъ отъ съсѣднитѣ страни намѣсто мѣстна. При тѣзи условия, г-да, азъ ви питамъ: каква търговия въ България ще развиваме, щомъ допуснемъ такава свобода за нашитѣ търговци да се обръщатъ въ съсѣднитѣ страни да купуватъ като по-евтини и безъ мито брашна? А това ще го правятъ, защото ще намиратъ тамъ по-голѣма смѣтка. Ами това политика ли е, г-да? Още повече това е въ нашъ интересъ да го запрѣтимъ, защото имаме сега вече желѣзнопѣтни сравнително евтини съобщения, които даватъ възможностъ, когато нѣма въ единъ край храни, да могатъ да намѣрятъ въ другия. Па ако има общъ гладъ, тогава другъ е въпросътъ — законътъ за митницитѣ дава всички улеснения, които сж необходими. Законътъ за митницитѣ за въ случай на гладъ позволява да се внасятъ всички необходими за населението храни безъ мито. Така щото, и въ тоя случай сме запазени. Като е така, остава въ дадения случай да обложимъ съ мито брашната, ако искаме да инокорираме национална българска политика за запазване на нашето производство отъ конкуренцията на външни храни. Ако ние запазимъ туй наше производство да не бѣде конкурирано отвънъ и му намѣримъ пазари при сключването на търговскитѣ договори, като направимъ взаимни отстъпки по силата на една конвенционална тарифа, ние съ това ще докажемъ, че имаме нѣкаква разбрана економическа политика и че най-послѣ се грижимъ за благосъстоянието на това население, което ни е изпратило тукъ.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Правите ли нѣкое прѣдложение?

**Д. Яблански:** Не правя, защото зная, че нѣма да го приематъ. Ако сж ме разбрали, нека усвоятъ моето мнѣние, но нека г. министърътъ да го прѣдложи.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Много сте строгъ и немилостивъ!

**Д. Яблански:** Не съмъ строгъ.

**С. Лафчиевъ:** Азъ, г-да, взехъ думата да ви отегча нѣколко минути, за да сподѣля съ васъ впечатлението, което получихъ отъ проучването въ нашата статистика по търговията на нашата държава съ чуждитѣ държави. Повечето отъ моитѣ наблюдения бѣха великолѣпно изложени отъ прѣждеговорившитѣ оратори и, за да не ви отегчавамъ повече по въпроса, азъ нѣма да се спра на него, освѣнъ на ст. ст. 41 б, 42 и 43 отъ тарифата.

Но друго едно нѣщо, което забѣлѣжихъ при изучаването на тая статистика и което не бѣше отбѣлѣзано отъ прѣдговорившитѣ оратори, което ми и даде поводъ именно да отегча вашето внимание въ нѣколко минути, то е слѣдното наблюдение. Артикулитѣ въ ст. ст. 34, 35 и 36, споредъ статистиката, се облагатъ споредъ новата тарифа съ по-малко мито, отколкото е било по-рано. Спо-

редъ тази статистика ние намираме слѣдующето. За лещата митото досега е било  $5\frac{1}{2}$  л. срѣдно, когато споредъ сегашната тарифа това мито се намалява на 5 л. Слѣдователно, прави се едно намаление на вносното мито, съ което, слѣдователно, въ значителна степенъ улесняваме вноса на този артикулъ. А пъкъ, ако обърнемъ внимание, г-да, на статистиката, ние ще забѣлѣжимъ слѣдното нѣщо: въ 1897 г. сж внесени въ България 157.365 кгр. фасулъ; въ 1898 г. — 21.805 кгр.; 1899 — 146.804 кгр.; въ 1900 — 169.362 кгр.; въ 1901 — 17.820 кгр. Слѣдователно, вие виждате, че тенденцията върви почти на уголѣмение. Едно климване къмъ намаление се забѣлѣзва само въ 1901 г. Това е за фасула.

**Н. Гимиджийски:** Вземате ли прѣдъ видъ сущата и наводненията прѣзъ онѣзи години?

**С. Лафчиевъ:** Ако направите сравнение на вноса и износа, вие ще намѣрите, че разликата не е голѣма и че дѣйствително на това изучаване повидимому не би трѣбвало да се обърща внимание. Обаче азъ мисля, че въ това отношение нѣма да направимъ злѣ, ако се понамали конкуренцията, като се не допускатъ на мѣстния пазаръ външни произведения да конкуриратъ.

За лещата. Ако обърнете внимание на статистиката, ще видите, че прѣзъ 1897 г. сж внесени 2.865 кгр. леща; въ 1898 г. — 6.522 кгр.; въ 1899 г. — 3.173 кгр.; въ 1900 г. — 6.357 кгр., а въ 1901 г. — 14.804 кгр. Слѣдователно, тукъ тенденцията въ уголѣмение на вноса е явна и не подлежи на съмнѣние. Ако вземемъ да направимъ едно сравнение на вноса съ износа, ние ще забѣлѣжимъ слѣдното нѣщо: че въ 1897 г. е имало износъ всичко 712 кгр. срѣщу 2.865 кгр. вносъ; прѣзъ 1898 г. имаме 1.600 кгр. износъ срѣщу 6.522 кгр. вносъ; въ 1899 г. — 868 кгр. срѣщу 3.000 и нѣколко килограма вносъ, а въ 1.900 г. имаме 100 кгр. износъ срѣщу 6.357 кгр. вносъ. Слѣдователно, отгукъ вие виждате, че въ сравнение съ износа, този артикулъ се повече внася, отколкото се изнася, а отъ статистиката излиза, че прѣзъ 1901 г. се е внесло 14.804 кгр. леща, отъ които 7.253 кгр. сж останали безъ мито, а останалитѣ 7.551 кгр. сж обложени съ мито, за които е заплатено 412 л. мито. Ако се направи едно изчисление, ще се види, че  $5\frac{1}{2}$  л. мито идатъ на 100 кгр., когато сегашната тарифа прѣдвизда 5 л. на 100 кгр. Слѣдователно, вие виждате, че въ това отношение ние повече разширяваме вратата на вноса, а то е единъ артикулъ, който може да се обработва великолѣпно и въ България. Азъ моля г. Министра на Финанситѣ да обърне внимание на този въпросъ и, ако е забѣлѣжилъ, че цифритѣ говорятъ така, нека да вземе мѣрки за насърчаване на тоя артикулъ: не да го внасяме отвънъ, а да го обработваме и произвеждаме у насъ.

**Министъръ М. Сарафовъ:** За кое?

**С. Лафчиевъ:** За лещата.

Сжщото нѣщо прѣдставлява и баклата, грахътъ и нахутътъ. Отъ статистиката ние забѣлѣзваме, че прѣзъ 1901 г. отъ тия артикули е имало вносъ 386.581 кгр., отъ които 377.504 безъ мито. Слѣдователно, 9.077 кгр. съ мито, за които сж платени 791 л. и 95 ст. мито, или 8.08 л. мито на 100 кгр., когато споредъ сегашната тарифа се прѣдвизда 5 л. Слѣдователно, и въ това отношение тарифата е оставила вратата отворена за вноса на единъ артикулъ, който може да се произвежда у насъ. Ето защо тенденцията на този артикулъ за послѣднитѣ 5 години ни дава слѣдното: прѣзъ 1897 г. сж внесени 29.507 кгр., прѣзъ 1898 г. — 10.891 кгр., прѣзъ 1899 г. — 39.307, прѣзъ 1900 г. — 65.727, а прѣзъ 1901 г. — 89 хиляди и толкова килограма. Слѣдователно... Пардонъ. Тукъ съмъ посочилъ цѣнитѣ вмѣсто килограмитѣ. — Прѣзъ 1897 г. сж внесени 106.952 кгр., прѣзъ 1898 г. — 36.244, прѣзъ 1899 г. — 155.401, прѣзъ 1900 г. — 292.945 кгр., а прѣзъ 1901 г. — 382.000 въ кръгла цифра, когато износътъ на този артикулъ за сжщитѣ години е: за 1897 г. е 49.935 кгр., за 1898 г. — 2.793, за 1899 г. — 12.000, за 1900 г. — 122 кгр., а за 1901 г. — 3.000 кгр. Слѣдователно, износътъ и по този артикулъ е много по-малъкъ, отколкото вносътъ, и затова трѣбва да се обложи по-високо. А тѣзи артикули би могли великолѣпно да се обработватъ у насъ и затова азъ моля г. Министра на Финанситѣ, ако се съгласи, ако се прониква отъ тѣзи съображения, които азъ изказвамъ, да вземе мѣрки, понеже основната идея, прокарана въ тарифата, нали трѣбва да е протезиране на земеделческитѣ произведения, да направи измѣнения въ полза на протезирането, за да не отваряме вратата на тѣзи произведения, които казахъ, за внасяне въ България, а да можемъ вътрѣ да ги култивираме и да не ги донасяме отвънъ.

Тѣзи сж, г-да, кжситѣ бѣлѣжки, които имахъ да направя.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Малка една бѣлѣжка ще направя. Послѣдниятъ г. ораторъ изпуща съвсѣмъ изпрѣдъ видъ обстоятелството — сегашната наша конвенция съ Турция. Като цитира даннитѣ за баклата, граха и нахута, които иматъ една тенденция къмъ увеличение на внасяне, изпуща изпрѣдъ видъ, че тѣ влизатъ свободно въ Княжеството и, естествено, ще се уголѣми тѣхниятъ вносъ. А пъкъ нашата тарифа...

**С. Лафчиевъ:** Ами и за 1897 г.?

**Министъръ М. Сарафовъ:** За 1897 г. сж съвършено незначителни. Вносътъ се е уголѣмилъ въ 1901 г. и въ 1902 г. Но ако видите добръ, уголѣмението на вноса се отнася само за Турция, защото прѣзъ 1901 г. има вносъ 386.000 кгр., отъ които само отъ Турция сж 380.000. Слѣдователно, това е ясно. Тарифата съвсѣмъ противното прави: облага съ мито баклата, граха и нахута, и доста-

тъчно високо е митото. Ако прѣкратимъ туй отношение съ Турция, ние ще защитимъ нашето производство на тия артикули. И тарифата тамъ отива: да защищава тѣзи работи, и ги защищава доста добръ.

**С. Лафчиевъ:** Г-нѣ министре! Позволѣте ми една бѣлѣжка само. Азъ се позовахъ на тѣзи цифри и обърнахъ Вашето внимание, че споредъ статистиката излиза, какво на тѣзи стоки, които се внасятъ, е било взимано по 8'08 л.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Тогава не е вѣрна Вашата смѣтка. Ще Ви обясня.

**П. Вжжаровъ:** Математиката никому хатъръ не прави.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Отъ фасула сме взимали досега 2 л. и 78 ст., а прѣдлагаме 3 л.; отъ лещата — 3, а сега — 5; отъ нахута 3 л. и 68 ст., а сега прѣдлагаме 5 л.

**С. Лафчиевъ:** Моитѣ изчисления ги прави само по статистиката.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Какви сж Вашитѣ изчисления, азъ не знамъ, но азъ Ви казвамъ вѣрното. Тѣй щото, въ това отношение варивата сж защитени. Г-да земледѣлцитѣ, които толкова тѣкуватъ търговската ни статистика, тѣ не я разбиратъ или не искатъ да разбератъ както трѣбва.

**Я. Забуновъ:** Моитѣ цифри, г-нѣ министре.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Моля Ви се, азъ Ви слушихъ толкова и не Ви прѣкъсвахъ; моля Ви да не ме прѣкъсвате. Когато не се разбиратъ работитѣ, азъ имамъ право да кажа, че не се разбиратъ.

Въпросъ се повдигна отъ самото начало, защото той върви отъ самото първо четене на митната тарифа, и се навърта постоянно, и ще се навърта, вѣроятно, докато дойдемъ до 32 отдѣлѣ. Неомислена е тарифата, незащитени били нашитѣ производства, казватъ. Да видимъ, защитени ли сж нашитѣ произведения или не сж защитени.

Една чудна теория се разви у насъ. Казваше се, че когато отивате да третираете съ чуждитѣ държави, ако освободите вноса на нѣкои артикули у васъ, тогава тѣзи чужди държави ще ви кажатъ: чакайте, ние не можемъ да направимъ на васъ това за сжщитѣ артикули, защото покрай вашата марка ще минатъ и други, чужди марки за тия артикули. Нека ме прощаватъ господата, които говорятъ това, защото въ днешно врѣме, при сключването на договори съ клаузата за най-облагодетелствувания народъ, такава една бѣлѣжка е съвършено неумѣстна, тя не може сериозно да се повдига. Днесъ-завчера съ търговскитѣ договори, каквато отстъпка направятъ държавитѣ на една друга, ползватъ се всички държави съ нея. Това не се

отнася, разбира се, за пограничитѣ сношения. Германия се мъчи сега да не приема клаузата на най-облагодетелствуванъ народъ, но ще направи ли или не ще направи това Германия, то се не знае още. Обаче цѣлото сегашно тежжение, при сегашното положение, търговскитѣ договори се сключватъ винаги при най-облагодетелствувания народъ, т. е. правото, което се даде на една държава за една стока, ползватъ се съ това право всички други. Слѣдователно, такава едно възражение тукъ не може да сѣществува.

Но азъ бихъ ви попиталъ за друго нѣщо: какво ще бѣде положението на онзи министъръ, който облага у себе си едно отъ неговитѣ най-силни производства, облага го съ мито, когато има да влѣзе въ държавата му, а иска отъ другитѣ, които ще го внасятъ въ държавата си, тамъ да бѣде пуснато безъ мито? Какво е положението на единъ български министъръ, напр., който изважда за около 50.000.000 храни, а внася у себе си на 1.000 едно, да иска да облага у него, когато дохождатъ хранитѣ, а пъкъ отъ противника да иска да ги пусне безъ мито? Какво ще бѣде положението на единъ министъръ, държавата на когото произвежда и иска да защищава своитѣ живи животни, които проважда вънъ да ги продава, а пъкъ затваря вратитѣ на чуждия добитѣкъ? У него когато дохождатъ, да ги облага съ мито, а вънъ кога отиватъ, да иска да му ги освобождаватъ безъ мито? Г-да! Азъ ви поставямъ въпроса и вие самички ще си отговорите. Не можемъ ние да искаме, щото нашитѣ зърнени храни, за които трѣбва да търсимъ пазаръ, когато ще излѣзатъ на европейския пазаръ, да бѣдатъ безъ мито, или съ най-низко мито, когато ние облагаме чуждитѣ храни, внасени у насъ, съ високо мито. Азъ чухъ да се прѣдлага по стойностъ едно мито отъ 15%. Ами ако ние ги облагаме у насъ, какво ще направи другиятъ свѣтъ, напр., споменаха Белгия или Германия? Какво ще бѣде тогава? Какъ можемъ ние да искаме намаление на митото? Господата, които се мъчатъ да четатъ статистиката, трѣбваше да взематъ главно цифритѣ. Ние сме изнесли зърнени храни прѣзъ 1901 г. за 51.717.228 л., а внесли сме прѣзъ нея година зърнени храни всичко за 765.286 л. Отъ послѣднитѣ сж: оризъ за 453.756 л., бакла и други варива за 89.077 л., и сладъ за 80.613 л.; всичко 623.446 л. Остава, слѣдователно, за 141.840 л. да сме внесли зърнени произведения, които отчасти слабо защищаваме, отчасти ги пущаме безъ мито, което прави срѣдно на хилядото двѣ. Защищаваме ориза. Че го защищаваме никой отъ васъ не каза, а оризътъ у насъ ние го защищаваме силно. Защищаваме и нахута и другитѣ варива. Нѣкои отъ господата намѣриха, че защитата е слаба, но за ориза не спомена никой, а пъкъ той е най-важниятъ артикулъ: оризъ сме внесли за 453.000 л. прѣзъ 1901 г. Виждате, че това е система, виждате, че е обмислено това, което сме направили, което ви прѣдлагаме. Казватъ: обложете, каже, хранитѣ, които до-

хождатъ отвънъ съ мито. Защо? Всички господа говорятъ да защитаваме, но какво ще защитаваме? Нашитъ храни отъ чуждата конкуренция ли, която ще ни направятъ иностраннытъ храни у насъ ли? Ами това може ли да има основа и може ли да се мисли да дойдатъ чужди храни отвънъ и да правятъ конкуренция у насъ на нашитъ храни? Друга е работата, ако вие искате, може би, да пропъждите чръзъ защитата добритъ сѣмена, които дохождатъ въ Княжеството отъ странство. Ако това искате да направимъ, кажете, за да се разберемъ съ васъ. Защото отъ тия 141.840 л. за зърнени храни половината сж, може би, зърнени храни внесени за храна и половината сж сѣмена. Ако искате, кажете да обложимъ сѣмената, съгласявамъ се съ васъ да обсъдимъ въпроса, трѣбва ли да обложимъ сѣмената. Единъ господинъ спомена, че дохождала ръжъ отъ Русия. Естествено е, че дохожда ръжъ оттамъ, и желателно е, колкото е възможно, да дохожда повече, защото оная ръжъ е добра и защото ще подобри нашата порода. Нека влиза и ечмикъ, напр., отъ Германия. Желалъ бихъ да влиза, за да го посѣемъ и да имаме по-добъръ ечмикъ. Другитъ храни, които дохождатъ отвънъ, тѣ сж повечето сѣмена, и ако тѣхъ речете да защитимъ, тѣхъ да пѣдимъ отъ Княжеството, азъ не съмъ на туй мнѣние. Ако нѣкои други господа сж на туй мнѣние, то е друго нѣщо.

Какво може още отъ тѣзи зърнени храни да влѣзе? Може въ нѣкои наши погранични окрѣзи да влизатъ зърнени храни. Може би, напр., въ крайщето да намѣрватъ по-добра цѣна и да купуватъ отъ Турция или Сърбия, отколкото да слизатъ въ Кюстендилъ на полето. Но за такива малки изключения бива ли да излизаме противъ принципитъ на създаването на тая тарифа? Азъ ви моля да кажете: Русия облага ли съ мито хранитѣ, които се внасятъ тамъ?

**Н. Константиновъ:** Не.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Не. Азъ имамъ една бѣлѣжка, че Русия освобождава нѣщо повече — не само зърненитъ храни.

**К. Мирски:** Ама трицитѣ и ярмата облага.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Да. Ще дойда и до него. То е по-къмъ края. Руситъ освобождаватъ всички хлѣбни зърнени произведения, а освобождаватъ сжщо граха, боба и други такива, споменати въ ст. 5, п. 5; слѣдователно, тѣ освобождаватъ нѣщо повече отколкото ние, тѣ освобождаватъ и граха и боба, а ние тѣхъ ги защитаваме, защото има причини да ги защитаваме. Ромѣнитъ освобождаватъ сжщо всички зърнени храни. На всѣки начинъ, въ Европа ако има държави, които да произвеждатъ храни, които да сж житици, то сж: Русия, Ромѣния и България. Защо да направимъ изключение отъ Русия и Ромѣния? Дали сж тѣ толкова невѣжки, колкото съмъ азъ и комисията, съ

която съмъ работилъ? И тѣ сж държави, които иматъ специфични тарифи много по-отдавна. Пропаднало ли е съ това ромѣнското производство? Вие може да си отговорите сами на тоя въпросъ.

За брашната, да, тамъ е въпросъ на едно тѣлукуване. Нашето намѣрение е било да защитимъ брашната, които се произвеждатъ въ нашитѣ фабрики, въ нашитѣ мелници, въ нашитѣ изкуствени мелници, а пъкъ брашната, които се произвеждатъ въ нашитѣ воденици, проститѣ воденици, отъ които се внася много малко количество, тѣхъ да ги оставимъ свободни. Брашната отъ проститѣ наши воденици ние ги намираме, че тѣ не могатъ да конкуриратъ, т. е. брашната отъ старовръмски мелници, които дохождатъ отъ Турция или Сърбия, ние ги намираме, че не могатъ да конкуриратъ на нашитѣ, а сж нужни на пограничното население, дѣто по каквито и да е географически или други съображения не имъ е възможно по никакъвъ начинъ да купуватъ по-евтино брашно въ Княжеството. Това е основната мисль на комисията. И тая мисль азъ поддържамъ и днесъ.

Възражиха нѣкои господа, че ще дойдатъ брашна съ трици, приготвени нарочно съ трици, колкото за да заобиколятъ закона, да дойдатъ у насъ, а послѣ да имъ махнатъ трицитѣ настрана и да бждатъ тогава продадени и да правятъ конкуренция на нашитѣ брашна. Туй твърдение произлиза само отъ непознаване нѣщата. Азъ се съвѣщавахъ и завчера, въ сжбота, съ тукашнитѣ производители на брашна, мелничари, а това го знаехме и въ комисията: главното нѣщо на модерното мелене е, че брашното постоянно се чисти отъ трицитѣ. И най-доброто качество брашно и то има трици, но дебелината на тия трици отговаря съвършено на самото брашно. Ако се турятъ подъ микроскопъ, ще се види, че брашното и трицитѣ иматъ сжщата величина — всѣко зрънце. Едно нѣщо само може да стане: мелничното брашно може да се извади чисто, да се взематъ други трици да се размѣсятъ въ него и да се внесе въ Княжеството като непрѣсѣяно брашно. Такъвъ единъ случай най-простото око — твърдятъ вѣщи хора, а и азъ вѣрвамъ — най-простото око веднага ще каже, че тия трици не сж отъ туй брашно, че тия трици сж влѣзли не по естественния пътъ, по другъ пътъ въ това брашно. И, естествено е, въ такъвъ единъ случай установено е на самата митница за подобно заобикаляне на закона наказание: конфискация, глобяване и пр. Нѣма, слѣдователно, опасностъ, че ще може да влѣзе така приготвено брашно.

Друго едно твърдение бѣше, че може отъ проститѣ воденици да се внася брашно, което тукъ съ малки нѣкои прибори да се прѣчисти и стане чисто брашно, тѣлко брашно, както е специалното му название. Вѣщадитѣ твърдятъ, че това не е никакъ възможно. Единъ пътъ прѣмине ли пшеницата или зърненитѣ храни прѣзъ обикновенъ камъкъ, тѣ вече никога не могатъ да се прѣработятъ така, щото стоката, която ще излѣзе, да прилича малко

баремъ на онази стока, която излиза отъ европейски камъкъ. Нѣма, слѣдователно, и въ това отношение опасностъ. Но понеже този артикулъ може да дава спорове, може да се породятъ мъжнотии, азъ нѣмамъ нищо противъ да се слѣятъ алинеи *а* и *б* и да остане: брашна отъ всички тия нѣща.

**К. Мирски:** Съгласи.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Сега нѣколко думи относително ярмата и трицитѣ. Ние засега трици изнасяме много и, ако бѣше въ моя власть, азъ бихъ наложилъ мито на износа на трицитѣ. Желалъ бихъ, тия трици, намѣсто да ги изнасяме като сурова материя, да изнасяме като волове, като прасета или каквото щете друго. Слѣдователно, нѣма защо да се боя отъ внасянето чужди трици. Тукашнитѣ фабриканти ме увѣряваха, че трицитѣ отъвѣнка не могатъ да дойдатъ и да правятъ конкуренция на нашитѣ: ние изнасяме, казватъ тѣ, трици въ голѣмо количество. А пъкъ за ярмата за добитѣка, азъ ви казахъ, ние нѣмаме причини да се боимъ отъ нейната конкуренция. Ако искаме да защитяваме едно производство, само тогава трѣбва да го защитимъ, ако дѣйствително то може да подбие цѣната на нашитѣ произведения и ако може нашето, което ние произвеждаме, да го направи по-скѣпо, хората да не могатъ да го употребяватъ, а пъкъ туй не става нито съ ярмата, нито съ трицитѣ. Затова азъ моля г. г. прѣдставителитѣ да приематъ тая категория, като се избѣршатъ алинеи *а* и *б* отъ параграфъ 41, и да остане: брашна отъ зърнени храни всѣкакви.

**Д. Драгиевъ:** Г-да прѣдставители ...

**Министъръ М. Сарафовъ:** Два пѣти говори по тая статия.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Драгиевъ! Вие сте отбѣлѣжени, че сте говорили 2 пѣти.

**Д. Драгиевъ:** За едно обяснение. (Отъ дѣсенката: Нѣма право да говори повече!) Г-нъ Министърътъ на Финанситѣ изкара, че ние нищо не разбираме и че нашитѣ цифри не сѣ вѣрни ...

**Г. Вѣльовъ:** Два пѣти сте говорили.

**Д. Драгиевъ:** На основание на правилника, ще говоря, г-нъ прѣдседателю.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Какъ може да се говори три пѣти?

**Д. Драгиевъ:** Три пѣти не съмъ говорилъ; нито два пѣти съмъ говорилъ. Единъ пѣтъ съмъ говорилъ по тази глава.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Моля, по-скоро, г-нъ Драгиевъ, дайте Вашитѣ обяснения.

**Д. Драгиевъ:** Ние поддържаме, че макаръ и земеделѣческа страна да сме, като сме окръжени съ други земеделѣчески страни, ако отмахнемъ митата на зърненитѣ храни, чуждиятъ вносъ на тия храни, който не е само вносъ за сѣме, а е вносъ и за потрѣбление, може да бѣде увеличенъ. И по тоя начинъ, като отиваме да търсимъ пазаръ на нашитѣ зърнени произведения прѣзъ далечни океани, ние сами оставаме по този начинъ мѣстнитѣ наши пазари, дѣто не се произвеждатъ тѣзи зърнени храни, да купуватъ отъ околнитѣ държави. Ние поддържаме, че не сѣ били глупци ония и сѣ ще сѣ разбирали малко повече и отъ насъ, малко повече и отъ днешния Министъръ на Финанситѣ, не сѣ били глупци и неразбрани хора ония, които сѣ поставили тази митна тарифа за чуждитѣ зърнени храни, макаръ и ние да сме земеделѣческа страна. Г-нъ министърътъ оспорва вѣрността на нашитѣ цифри. Ако друго не разбираме, чини ми се, че можемъ да притесняваме, че разбираме да раздѣлимъ едно число на друго, и ако г. министърътъ направи сѣщото нѣщо, той ще види, че ония цифри, които ние посочваме, сѣ цифри вѣрни. Ние сме правили тази смѣтка възъ основа на статистическитѣ данни. Истина ли е, че ако се отмахнатъ митата на зърненитѣ произведения, ще нахлуе чуждиятъ вносъ, или не, както ние твърдимъ? Г-нъ министърътъ е съ широко сърце; той казва: не бойте се, този не разбира, онзи не разбира — само той разбира. Ето какво казватъ статистическитѣ данни.

**Д. Христовъ:** Питай своитѣ суфлѣори да ти кажатъ, и тѣ ще ти кажатъ, че не може.

**Д. Драгиевъ:** Да видимъ какво казватъ статистическитѣ данни. Азъ имамъ статистиката за 1896 и за 1901 г. и ще взема само едно перо да направимъ сравнение. Прѣзъ 1896 г. „бакла, грахъ и други“ — нѣща, които имаме и у насъ — имали сме единъ вносъ отъ 83.000 сръбчу единъ нашъ износъ отъ 431.000 кгр. Слѣдователно, чуждиятъ вносъ е билъ петъ пѣти по-малкъ отъ нашия износъ. Обаче, отгукъ виждаме, че безъ мито не се е пусналъ нито единъ килограмъ, и затуй вносътъ е билъ петъ пѣти по-малкъ отъ износа. Да видимъ сега 1901 г., за която г. министърътъ ни казва, че тѣзи варива се пуцали безъ мито. Така е; има твърдѣ малка частъ съ мито. Какво виждаме сега прѣзъ 1901 г., когато е отмахнато митото? Докато въ 1896 г. вносътъ на тѣзи варива е петъ пѣти по-малкъ отъ нашия износъ, прѣзъ 1901 г., когато сме махнали митото, ние виждаме, че имаме единъ износъ отъ 3.000 кгр. бакла, грахъ и пр. варива, сръбчу единъ вносъ отъ 386.000 кгр. Какво показва това? Показва, че когато имаме мито, ние внасяме 83.000 кгр. отъ туй произведение, а изнасяме 431.000 кгр. Махнѣте митото. Като го махнете, ние имаме единъ вносъ отъ 386.000 кгр., а имаме единъ износъ отъ 3.000 кгр. Вѣрни ли сѣ

нашитѣ прѣдположения, г-нѣ министре, че ще се увеличи чуждиятъ вносъ на тия зърнени произведения, или не, било че за сѣме ги взематъ хората или ги взематъ за потрѣбление?

Колкото за комплиментъ, който си позволихте да ми направите, че земледѣлцитѣ не разбиратъ, азъ мисля, че надали ще се отнася до мене този комплиментъ, толкозъ повече че всички ми оспорватъ правото да се наричамъ земледѣлецъ. Той, просто, се отнася къмъ ония земледѣлци, които вдигатъ ржка.

**И. Поповъ:** Ще пострадатъ нашитѣ интереси, не вашитѣ.

**Д. Драгиевъ:** Земледѣлцитѣ, ако разбираха, нѣмаше да вѣрватъ всички ония лъжи, които партията на г. министра имъ даваше по мегданитѣ и кръчмитѣ; обаче, за въ бѣдѣще дали не ще разбиратъ, съмнѣвамъ се.

**Д. Яблански:** Г-да народни прѣдставители! Г-нѣ министърътъ ми възрази, че...

**Министъръ М. Сарафовъ:** Азъ на Васъ не възразихъ, защото Вие казвате, че не се мѣсите по тази работа и не правите прѣдложение.

**Д. Яблански:** Да, не правя прѣдложение.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Тогава Вие сте безучастенъ; Вие сте само да тормозите работата.

**Д. Яблански:** Азъ не тормозя, защото, колкото прѣдложения се направиха отъ прѣдговорившитѣ по тарифата, нито едно не взехте въ внимание. Защо ще се излагамъ да правя прѣдложение? Вие се съгласѣте съ моето прѣдложение, тогава ще го направя; когато Вие се съгласите съ мене, тогава ще направя прѣдложение.

**Д. Христовъ:** Нѣмате тази способностъ.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Моля Ви се, г-нѣ Христовъ!

**Д. Яблански:** Г-нѣ министърътъ ми отговори, че ако по отношение на нѣкои държави тѣзи мита ги махнемъ, то тѣ щѣли да се ползватъ отъ клаузата на фаворизирани държави. Ами, г-нѣ министре, Вие управлявате това Финансово Министерство — възразиха ли ни силитѣ, ако се сключи конвенция съ Турция, да се ползватъ отъ клаузата на фаворизирани държави? Конвенцията съ Турция освобождава безъ мито маса прѣдмети, индустриални прѣдмети и земледѣлчески прѣдмети, а пъкъ силитѣ, ако има да сѣ заинтересовани, най-много сѣ въ индустрията заинтересовани. Възрази ли поне една отъ силитѣ да каже: вие трѣбва и намъ да направите същата отстъпка? Не. Нито една сила нѣма да каже и сега. Защо? Защото по отношение на Турция се намираме въ изключително поло-

жение и, когато прѣди три години изтекоха търговскитѣ договори съ Турция и послѣдната приспособи къмъ всички държави диференциалната тарифа, а по отношение на България остави старата система, старото мито, нито една отъ силитѣ не възстана. Ние сме васална страна; ние се ползуваме съ особени привилегии по отношение на Турция. И азъ главно биехъ тамъ, че внасяме въ Турция 15.000.000 кгр. зърнени храни — вземѣте статистиката: 15.000.000 кгр. зърнени храни внасяме въ Турция. Къдѣ има тукъ смисълъ клаузата на фаворизирани държави? А пъкъ главно то ни желание бѣше: да отворимъ Европейска Турция за нашитѣ произведения, защото по-добъръ пазаръ не можемъ да имаме и нѣма да имаме. Като направимъ отстъпки на Турция за нѣкои произведения, да можемъ по този начинъ да отворимъ на нашитѣ жита, на нашитѣ брашна, жито, сирене, кашкавалъ пазаръ въ Турция и послѣдната да нѣма право да възрази: какъ ще ви позволя да внасяте произведенията си безъ мито, когато имате безмитенъ вносъ отъ Сърбия, Ромѣния, Гърция и пр., и отдѣ сме гарантирани, че ще дойдатъ ваши произведения — както става при сегашната конвенция: дохождатъ, вмѣсто турски произведения, италиански кожи, грѣцки масла и сапуни и пр. съ клеймото на турски фабрики. Ето къдѣ искахъ да обърна Вашето внимание: че ние трѣбва да имаме това прѣдъ видъ, това привилегировано положение, което го нѣма нито една държава, а само ние го имаме; ние трѣбва да се възползуваме отъ това нѣщо. Тѣй щото, възраженията на г. министра въ случая нѣматъ никакво основание.

**И. Поповъ:** Да, Вашитѣ иматъ основание.

**Д. Яблански:** По отношение къмъ Турция, съгласѣте се съ мене. Азъ не обиждамъ г. министра ни най-малко, но му припомнямъ, че трѣбва да го има прѣдъ видъ. Турция досега ни е фаворизирала и ще ни фаворизира и въ бѣдѣще, и ние главно отъ тази конвенция трѣбва да имаме това прѣдъ видъ, защото ние ще изнасяме въ Турция, както досега, храни, произведения отъ храни, живи животни и нѣкои занаятчийски произведения, защото фабрични произведения нѣмаше, понеже се казва, че Турция е повече фабрична страна отъ насъ. Турскитѣ фабрични произведения конкуриратъ нашитѣ и убиватъ, може би, нѣкои наши индустрии, както напр. сапунената: грѣцкитѣ сапуни минаватъ като турски. Тѣй щото, клаузата за най-фаворизираната държава нѣма смисълъ.

**К. Мирски:** Г-да народни прѣдставители! Да се пристрастяваме, когато вършимъ такава сериозна работа, ми се струва, че е най-непристойно. Наистина, нѣкой път пристрастяването е вслѣдствие на повтарянето това, което другъ е говорилъ.

За зърненитѣ произведения нѣма какво да се говори, подиръ като се говори толкова и като се

установи, че у насъ се внасятъ зърнени произведени почти само за сѣме. Но азъ пакъ си оставамъ на мнѣние, че ще трѣбва да се впише въ тарифата и за тѣхъ мито, защото, ако впишемъ за тѣхъ мито, не значи, че ще вземаме мито: щомъ заключимъ договори съ нѣкои държави, нѣма да вземаме мито.

Относително брашната, много съмъ доволенъ, дѣто г. министърътъ възприе предложението на г. Статкова. Тукъ работата, както казахъ, е сериозна и, при всѣки случай, ние трѣбва да имаме прѣдъ видъ повечето елементи, трѣбва да имаме прѣдъ видъ економическитѣ интереси, финансовитѣ интереси на страната, справедливостта още да имаме прѣдъ видъ и, най-сетнѣ, да имаме прѣдъ видъ възможностъ и това, да не закачае интереситѣ на другитѣ държави, съ които ще правимъ прѣговори. Тѣзи нѣща не трѣбва да се изпускатъ из прѣдъ видъ.

Азъ оставамъ на мнѣние, че ярмата и трицитѣ не бива да се освобождаватъ безъ мито, докогато не имаме гаранция, че ще бѣдатъ освободени отъ мито наптитѣ отъ Ромъния. Азъ не разбирамъ какъ единъ гюргевецъ да внася трици или ярма въ Русе, а пъкъ единъ русенецъ да не може да внася. И защото, повтарямъ, ако пишемъ мито, не значи, че ще вземаме мито, и чюдя се, какъ г. министърътъ не се съгласява, щото ярмата и трицитѣ да се впише, че ще се облагатъ.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** По отдѣлъ IV има три прѣдложения. Първото е на г. Драгиева, който прѣдлага да станатъ слѣднитѣ измѣнения:

„Ст. 32. Зърнени храни, непоименовани, за 100 кгр. 2 л.“ Които приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

„Ст. 35. Леща, бакла, грахъ и др. непоименовани варива — 100 кгр. съ 10 л.“ Които приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

„Ст. 41. Брашна отъ зърнени храни — 100 кгр. съ 5 л.“ Които приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

„Ст. 49. Ярма за добитѣкъ и трици — 2 л. за 100 кгр.“ Които приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Г-нъ Константиновъ прѣдлага: по отдѣлъ IV, ст. 41 да гласи само „брашна отъ зърнени храни на 100 кгр. по 3 л.“ Които приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Прѣдложение отъ г. Забунова. . .

**Я. Забуновъ:** Азъ го оттеглямъ.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Забуновъ е много уменъ: той си оттегля прѣдложението.

Г-нъ министърътъ приема само едно измѣнение: да се изхвърлятъ въ ст. 41 буквитѣ а и б и да стане „брашна отъ зърнени храни всѣкакви — 3 л.“

Които приематъ отдѣлъ IV съ тази бѣлѣжка, която г. министърътъ прави, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Часътъ е 12. Прѣди, обаче, да трѣгнемъ, ще съобща, г-да, едно писмо отъ Министерството на Финанситѣ, съ което е постъпило прѣдложение за даване пенсии на сѣмействата на покойнитѣ Грековъ и Стоиловъ, които ще ви се съобщатъ.

(Слѣдъ пладнѣ.)

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** (Звъни.) За сѣданието продължава.

Г-нъ докладчикътъ по отдѣлъ V има думата.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** (Чете.)

„V. Овощия, плодове, зеленчуци и други растения и сѣмена.

50. Лимони, протокали, мандарини, китри, нарове, неранзи и други тѣмъ подобни прѣсни южни плодове — 100 кгр. 5 л.

51. Смокини всѣкакви — 100 кгр. 25 л.

52. Хурми всѣкакви — 100 кгр. 30 л.

53. Грозде прѣсно:

а) за вино, смачкано — 100 кгр. 20 л.

б) за ядене — безъ мито.

54. Грозде сухо всѣкакво — 100 кгр. 50 л.

55. Ябълки, круши, мушмули, сливи, зарзали, праскови, ягоди, дрѣвки и пр.:

а) прѣсни — 100 кгр. 5 л.

б) сушени, съ изключение сливитѣ — 100 кгр. 15 л.

56. Сливи сушени, пушени, печени — 100 кгр. 20 л.

57. Дини и пънеши — 100 кгр. 1 л.

58. Орѣхи обыкновенни съ чурупки и безъ чурупки — 100 кгр. 1 л.

59. Лѣшници всѣкакви — 100 кгр. 15 л.

60. Фастѣци всѣкакви — 100 кгр. 25 л.

61. Бадеми и каисиеви кокички:

а) съ чурупки — 100 кгр. 25 л.;

б) безъ чурупки — 100 кгр. 40 л.

62. Рошкови — 100 кгр. 10 л.

63. Мускатови (индийски) орѣхи — 100 кгр. 100 л.

64. Орѣхи кокосови, кедрови (пинболъ и палмови ядки) — 100 кгр. 5 л.

65. Карамфилъ, канела (дарчинъ), cassia lignea, черъ пиперъ, зенджефилъ (корени отъ черъ пиперъ) на зърна и прахъ, имберъ, райски зърна, какуля (кардамомесъ), ени-бахаръ, кишнишъ, кимионъ и други подобни, особено непоименовани — 100 кгр. 50 л.

66. Червенъ пиперъ — 100 кгр. 25 л.

67. Горчица:

а) на прахъ — 100 кгр. 50 л.;

б) приготвена — 100 кгр. 75 л. \*)

68. Ванилия, шафранъ и мускатовъ цвѣтъ — 100 кгр. 1.250 л.

69. Кафе:

а) сурово — 100 кгр. 50 л.;

\*) За непосредственитѣ сѣдове не се спада никаква тара.

- б) печено на зърна или смлѣно — 100 кгр. 100 л.  
 70. Франкъ кафе и други кафени сурогати — 100 кгр. 100 л.  
 71. Какао:  
 а) на зърна съ или безъ чурупки (сурово) — 100 кгр. 20 л.;  
 б) смлѣно — на тесто, на питки или на прахъ, безъ захаръ — 100 кгр. 100 л.  
 72. Чай — 100 кгр. 100 л. \*)  
 73. Тютюнъ суровъ:  
 а) на листе — 100 кгр. 258 л.;  
 б) за наргеле (тумбекия) — 100 кгр. 800 л.  
 74. Тютюнъ фабрикуванъ:  
 а) рѣзанъ (дробенъ) — 100 кгр. 2.980 л.;  
 б) папириси (цигарети) — 100 кгр. 2.980 л.;  
 в) цигари (пури) — 100 кгр. 1.000 л.;  
 г) емфие и тютюнъ за дѣвкане — 100 кгр. 2.980 л.  
 75. Маслини:  
 а) обикновени солени — 100 кгр. 15 л.; \*)  
 б) консервирани или маринирани — 100 кгр. 30 л.  
 76. Маслодайни сѣмена:  
 а) сусамъ — 100 кгр. 10 л.;  
 б) други непоименовани — безъ мито.  
 77. Анасонъ, резене и миризлива кѣклица (чероуту) — безъ мито.  
 78. Тахънъ — 100 кгр. 30 л.  
 79. Сѣмена и луковичи за посѣвъ, освѣнъ поименованитѣ — безъ мито.  
 80. Зеленчуци (зарзаватъ всѣкакъвъ за ядене):  
 а) прѣсни — 100 кгр. 5.;  
 б) сушени — 100 кгр. 15 л.  
 в) въ саламура — 100 кгр. 20 л.;  
 г) консервирани въ масло, оцетъ и пр. — 100 кгр. 50 л. \*)  
 81. Сосове отъ разни зарзавати и зеленчуци за подправка на ястия — 100 кгр. 50 л.  
 82. Гѣби всѣкакви:  
 а) прѣсни или солени — 100 кгр. 5 л.;  
 б) сушени или консервирани въ масло, оцетъ и пр. — 100 кгр. 100 л. \*)  
 83. Хмѣль — 100 кгр. 50 л.  
 84. Лозови прѣчки, фиданки и дървета за садене, всѣкакви — безъ мито.  
 85. Цвѣтя:  
 а) живи съ корени — 1 стрѣкъ 1 л.;  
 б) на букети и вѣнци — 100 кгр. 100 л.  
 86. Сѣно, слама и всѣкакви трѣви за храна на добитѣкъ, включително орофъ и фий — безъ мито“.

**Д. Драгиевъ:** Г-да прѣдставители! Виждамъ вашето нетърпѣние, но прѣдъ видъ на това, че нѣма още съставъ въ Камарата...

**Д. Христовъ:** 63 души има. Какъ нѣма съставъ!

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Драгиевъ! Четѣте чл. 114 отъ нашата конституция: рѣшения само не могатъ да се взематъ, а разисквания

ставатъ. Бадѣте увѣрени, че ще запази реда, който трѣбва да се пази.

**Д. Драгиевъ:** Но прѣдъ видъ на това, че ние излѣзохме изъ тия глави, по които можеха да станатъ по-дълги дебати, азъ ще си позволя да кажа нѣколко думи върху тая глава.

„Ст. 53. Грозде за ядене“ остава безъ мито. Истина е, че ние нѣмаме такъвъ вносъ, но прѣдъ видъ на туй, че нашето лозарство отъ день на день отпада, съществуващитѣ у насъ лозя се унищожаватъ отъ филосерата, не ще бѣде злѣ, мисля, ако прѣдвидимъ едно мито за чуждото грозде, поне 10 л. на 100 кгр.

„Ст. 55. Ябълки, круши, мушмули, сливи, зарзалии и др.“ Ние създаваме законъ за развитието, за насърчението на нашето овощарство, и ми се струва, че ще бѣде добръ, ако прѣдвидимъ едно по-височко мито. Досега се е плащало срѣдно 1 л. и 50 ст. на 100 кгр. овощия, но изглежда, че това е било твърдѣ скромна цифра, та чуждиятъ вносъ на тия плодове е доста голѣмъ въ сравнение съ нашия износъ. Така напр., въ 1901 г. ние имаме единъ износъ отъ 42.000 кгр., а имаме единъ вносъ прѣзъ това врѣме отъ 323.000 кгр. Това показва, че вносътъ на тия произведения е 7—8 пѣти по-голѣмъ, нежели износа. За да бѣде ограниченъ този чужди вносъ на тия плодове и по тоя начинъ да се поощрятъ мѣстнитѣ овощари, ще бѣде добръ да направимъ едно повишение на вносното мито за тия плодове: вмѣсто 5 л., азъ мисля да прѣдвидимъ 10 л. на 100 кгр. (Докладчикъ П. Шоповъ: Кои плодове?) Въ ст. 55 има прѣдвидено 5 л. мито, но вносътъ е много голѣмъ — 8 пѣти е по-голѣмъ вносътъ отъ износа — и, ако желаемъ да направя у насъ овощарството, не ще бѣде злѣ, ако повишимъ малко тая цифра.

„Ст. 75. Маслини“. Азъ съжалявамъ, че и г. Константиновъ, който още отъ оня день се канѣше да направи прѣдложение за прѣмахване митото на маслинитѣ, съжалявамъ, че го нѣма тукъ, защото, може би, щѣше да ни даде нѣкои подробни обяснения по този въпросъ. Маслинитѣ сѣ обложени съ едно мито отъ 15 л., което значи 15 ст. на килограмъ. Азъ бихъ молилъ г. министра да се съгласи, щото да прѣмахнемъ митото на маслинитѣ поне подъ буква а, обикновенитѣ маслини. Нека остане митото на другитѣ маслини, но ония, които сѣ въ употребление отъ грамадното мнозинство на нашето население, което не може да се похвали съ нѣкакви особни парични срѣдства, ще бѣде добръ да го улеснимъ въ това отношение, като прѣмахнемъ митото на маслинитѣ и ги оставимъ безъ мито.

„Ст. 80. Зеленчуци (зарзаватъ всѣкакъвъ за ядене)“. Български градинари има, които добръ познаватъ занаята си и вършатъ успѣшна търговия въ чуждитѣ страни. Ми се струва, че ние трѣбва да насърчимъ нашето зеленарство прѣзъ едно повишение митото на вноснитѣ зеленчуци. Досега, споредъ едно прѣсмѣтане, което направихъ, зелен-

\*) За непосредственитѣ сѣдове не се спада никаква тара.

чуцитѣ, които сѣ внасяни у насъ, сѣ плащали срѣдно 3 л. на 100 кгр. Сега е прѣвидено 5 л. Това е недостатъчно да подбие що-годѣ чуждия вносъ. Оказва се, че прѣзъ 1901 г. ние имаме износъ на тоя родъ произведения, на зеленчуцитѣ, отъ 1.000 л., а сме имали единъ вносъ отъ 28.000 л.; значи, 28 пѣти по стойностъ е билъ по-високъ вносътъ въ сравнение съ износа. Ще бѣде отъ полза, ще бѣде едно насърчение за нашето зеленарство, ако не оставимъ това мито отъ 5 л. на 100 кгр., както е прѣвидено, а да се повиши поне на 10 л.

„Ст. 84. Лозови прѣчки, фиданки и дървета за садене, всѣкакви — безъ мито.“ Наистина, г-да прѣдставители, нашитѣ лозя се опустошиха отъ филосера и ние имаме нужда отъ вносъ на лозови прѣчки отъ странство; практиката, обаче, е доказала, че не всѣкога тия лозови прѣчки, които се внасятъ отъ странство, отговарятъ на нужнитѣ условия. Доказано е, че има американски прѣчки, които, при всичко че сѣ американски, пакъ не могатъ да устоятъ дълго врѣме на филосерата. Има такива, които въ разстояние на 3—4, най-много 5—6 години вирѣне, се опустошаватъ отъ филиксерата. Такива прѣчки има нѣколко вида, които не могатъ да утратятъ на филосерата. А фактъ е, че такива сѣ били внасяни у насъ и сѣ намѣрили достѣпъ даже и въ държавнитѣ разсадници, при толкова строгъ контролъ и при вѣдчината на надлежитѣ чиновници въ тия разсадници. Ако такива непротивостоящи на филосерата американски прѣчки сѣ били донасяни и сѣ засаждани въ самитѣ държавни разсадници, не ще съмнѣние, че ако се остави да се доставятъ прѣчки сѣ отъ странство, то бѣдствуваме да компрометираме самата идея за подновяването на нашитѣ опустошени лозя чрѣзъ американски прѣчки, като се знае, че много агенти кръстосватъ изъ Княжеството и, безъ да му мислятъ много-много за нашето лозарство, разпространяватъ и такива видове прѣчки. У насъ, ми се струва, по-добрѣ ще бѣде за лозарството, ако дадемъ насърчение на мѣстнитѣ лозови разсадници, дѣто могатъ да опитватъ разнитѣ видове чуждеземни прѣчки, да изучаватъ мѣстнитѣ условия и, когато единъ човекъ ще си порѣча прѣчки, за да поднови своето опустошено лозе, сѣ ще има по-голяма сигурностъ за него, ако ги порѣча отъ единъ мѣстенъ разсадникъ, отколкото отъ единъ чуждъ.

**С. Савовъ:** Питайте г. Забунова, че той отъ собствения си разсадникъ насади едно свое лозе и то не можѣ да вирѣе.

**Д. Драгиевъ:** Добрѣ ще бѣде, споредъ мене, ако дадемъ потикъ на мѣстнитѣ разсадници да се разпространятъ тѣ, нежели да оставимъ нашитѣ лозари, нашитѣ дребни или едри земледѣлци да си доставятъ прѣчки направо отъ Франция или отъ другадѣ, къдѣто и да било. Па и такива разсадници има вече частни, има вече и държавни, и

като прѣдставляватъ тѣхнитѣ прѣчки по-добра здравина, по-голяма сигурностъ при възобновяването на опустошенитѣ наши лозя, ще бѣде добрѣ, ако прѣдвидимъ едно мито и по тая статия, макаръ и не толкова високо. Досега е имало мито по тая статия, споредъ моитѣ прѣсмѣтания, отъ 5%. Ако това може да се каже за лозовитѣ прѣчки, сѣ още по-голямо основание, менѣ ми се чини, може да се каже за фиданкитѣ и за другитѣ дървета. Ина и частни, има и държавни разсадници у насъ, за издрѣжката на които държавата харчи не малки суми, и въ тѣзи разсадници има вече дървета отъ всѣкакви видове овоция и ще бѣде умѣстно ако не оставимъ вноса на фиданки отъ странство и прѣдвидимъ въ тая статия едно мито поне отъ 5%, каквото е съществувало досега, ако не го увеличимъ.

„Ст. 86. Сѣно, слама и всѣкакви трѣви за храна на добитѣка, включително орова и фий.“ Оровъ, фий, слама, трѣва за добитѣка, това сѣ пѣща, които могатъ и у насъ да бѣдатъ произвеждани. Досега сѣ били облагани тия артикули, при внасянето въ България, съ едно мито срѣдно 40 ст. на 100 кгр.; азъ бихъ молилъ да се прѣдвиди едно мито поне отъ 1 л., защото едвали би имало нѣкаква трѣва за добитѣка, съ която да хранимъ нашия добитѣкъ и която да не може да вирѣе у насъ. И защо у насъ, страна земледѣлческа, да не насърчаваме производството на тия храни чрѣзъ покровителствуване съ едно мито, поне такова нипожно, като 1 л. на 100 кгр., а да ги оставяме съвсѣмъ безъ мито?

Тѣзи сѣ бѣлѣжкитѣ, които имахъ да направя.

**Прѣдседателствующъ А. Франтъ:** По отдѣлъ V има три прѣдложения отъ г. Никола Константиновъ.

„По ст. 77. Анасонъ, резене и миризлива кѣлипа (черооту) — по 30 л. на 100 кгр.“ Които приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

„По ст. 68. Ванилия, шафранъ и мускатовъ цвѣтъ — безъ мито.“ Които приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

„Ст. 75 да се прѣредактира така: маслини: а) обикновени солени — безъ мито, б) консервирани или маринирани — по 30 л. на 100 кгр.“ Които приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Имате ли прѣдложение, г-нѣ Драгиевъ?

**Д. Драгиевъ:** Гласувайте маслини безъ мито.

**Прѣдседателствующъ А. Франтъ:** Които приематъ прѣдложението на г. Драгиева, да се освободятъ маслинитѣ отъ мито, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Които приематъ отдѣлъ V, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**Докладчикъ П. Шоповъ : (Чете.)****„VI. Питиета.**

87. Вина всѣкакви въ бурета, дамаджани, толуми и други едри сѣдове — безъ мито :

а) до 12 градуса алкохоличность по обемъ — 100 кгр.\*) 30 л.;

б) отъ 12 до 20 градуса — 100 кгр.\*) 50 л.;

в) отъ 20 градуса и нагорѣ — 100 кгр.\*) 100 л.

88. Вина въ бутилки всѣкаквъ видъ — 100 кгр.\*) 75 л.

89. Оцетъ, съдържащъ до 8% оцетна киселина — 100 кгр.\*) 25 л.

90. Пиво :

а) въ бурета — 100 кгр.\*) 15 л.;

б) въ бутилки — 100 кгр.\*) 20 л.

91. Спиртъ (алкохолъ) — 100 кгр.\*) 100 л.

92. Ракии: гроздова (джиброва) и калена, сливова, мастика и други такива въ бурета, бутилки и други сѣдове — 100 кгр.\*) 75 л.

93. Конякъ, ромъ, аракъ, пиконъ, битеръ, фернетъ, абсентъ и други подобни въ бурета, бутилки и други сѣдове — 100 кгр.\*) 100 л.

94. Ликьори всѣкакви — 100 кгр.\*) 120 л.

95. Води минерални (естествени и изкуствени) — 100 кгр.\*) 5 л.“

**Прѣдседателствующъ А. Франгя :** Които приематъ отдѣлъ VI, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**Докладчикъ П. Шоповъ : (Чете.)**

**„VII. Захаръ, захарни издѣлия и разни други сладини.**

96. Захаръ рафинирана на прахъ, бучки и глави — 100 кгр. 27 л. и 50 ст.

97. Захаръ нерафинирана (въ сурово състояние) — 100 кгр. 25 л.

98. Меласа (остатъци отъ варенето на захарта) — 100 кгр. 20 л.

99. Гликоза отъ плодове и картофенъ сиропъ — 100 кгр. 20 л.

100. Жълта захаръ и захаръ наречена „пейниръ“ — 100 кгр. 30 л.

101. Сиропи отъ плодове съ захаръ или медъ — 100 кгр. 100 л.

102. Сладка, компоти, мармелади и маджунъ отъ разни плодове, приготвени съ захаръ или медъ — 100 кгр. 100 л.

103. Бонбони, конфекти и захаросани плодове — 100 кгр. 150 л.

104. Рахатъ-локумъ — 100 кгр. 100 л.

105. Халва тахънъ и друга — 100 кгр. 50 л.

106. Какао и шоколадъ на прахъ и пити съ захаръ — 100 кгр. 150 л.

107. Фини печени тѣстени издѣлия, приготвени съ захаръ или медъ, като: пандишпанъ, баклава, пасти и други тѣмъ подобни — 100 кгр. 100 л.

\*) За непосредственитъ сѣдове не се спада никаква тара.

108. Бисквити съ захаръ, всѣкакви — 100 кгр.\*) 100 л.

109. Брашно „Нестле“ и други брашна за храна за дѣца — 100 кгр.\*) 40 л.

110. Плодове варени или консервирани безъ подправка на захаръ, като: маджунъ, пестилъ, петмезъ и др. — 100 кгр.\*) 50 л.

111. Суджуци (шобеци) и каша приготвени съ захаръ, гроздова мѣстъ, медъ и медовина — 100 кгр. 100 л.

112. Млѣко конденсирано, подсладено или друго-яче приготвено — 100 кгр.\*) 50 л.

113. Други сладини непоименовани — 100 кгр.\*) 100 л.“

**Прѣдседателствующъ А. Франгя :** Които приематъ отдѣлъ VII, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**Докладчикъ П. Шоповъ : (Чете.)**

**„VIII. Масла, тлѣстини, восѣкъ и произведения отъ тѣхъ.**

114. Масло дървено, сусамово, орѣхово и други, за ядене :

а) въ бурета, стомни и други сѣдове съ вмѣстимостъ отъ 10 кгр. нагорѣ — 100 кгр. 30 л.

б) въ стѣкла и други малки сѣдове, до 10 кгр. и надолѣ — 100 кгр.\*) 40 л.

За бѣлѣжка. Маслата за ядене, които пограничното население внася въ дребни сѣдове за собствено употреблене, като: стѣкла, стомнички, тенески и пр., незапечатани, се облагатъ по буква а.

Маслата за ядене, когато се внасятъ за индустриални цѣли, се облагатъ по ст. 119, слѣдъ като прѣдварително се денатуриратъ въ митницитъ и направятъ негодни за ядене.

115. Ленено масло (безиръ), сурово или варено, и рапичово масло — 100 кгр. 50 л.

116. Памучно масло — 100 кгр. 200 л.

117. Бадемово и кокосово масло — 100 кгр. 15 л.

118. Муруново масло — 100 кгр. 20 л.

119. Други масла непоименовани за индустриални и други цѣли, но не за ядене, съ изключение на ароматичнитъ — 100 кгр. 10 л.

120. Рибя масть и други масти, употребявани въ индустрия — 100 кгр. 2 л.

121. Лой и други животински масти не за ядене — 100 кгр. 5 л.

122. Спермацетъ, стеаринъ, глицеринъ и палметинъ — 100 кгр. 10 л.

123. Восѣкъ отъ пчели, восѣкъ растителенъ и восчени пити отъ пчели — 100 кгр. 100 л.

124. Свѣщи :

а) лоени — 100 кгр. 25 л.;

б) стеаринови, спермацетови, парафинови, включително фитили за кандила и малки свѣщици — 100 кгр. 30 л.;

в) восчани и церезиновы — 100 кгр. 250 л.

\*) Тара се спада само за въвѣзашия амбалажъ, но не и за стѣклата и дребни сѣдове.

125. Сапунъ:

а) за пране — 100 кгр. 30 л;

б) за мазане и индустриални цѣли — 100 кгр. 15 л.

Забѣлѣжка. Сапунениятъ прахъ, разситъ соди и лесиви (луги), приготвени специално за пране, се облагатъ като обикновения сапунъ за пране.“

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Които приематъ отдѣлъ VIII, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** (Чете.)

„IX. Растителни сокове, смоли и лѣпки-кави вещества.

126. Смола растителна борова — 100 кгр. 5 л.

127. Колофонъ (чамъ-сакжъзъ, гарпиусъ) — 100 кгр. 8 л.

128. Катранъ растителенъ и масло смолено (лъокъ) — 100 кгр. 2 л.

129. Терпентиново масло растително — 100 кгр. 15 л.

130. Камфоръ, манна, таманъ, смирна, алое и миямбала — 100 кгр. 25 л.

131. Опиумъ (афионъ) — 100 кгр. 300 л.

132. Сакжъзъ (дѣвка, мастика) — 100 кгр. 80 л.

133. Балсами натурални всѣкакви — 100 кгр. 100 л.

134. Замкъ:

а) на прахъ и на зърна — 100 кгр. 15 л.

б) разтопенъ — 100 кгр.\*) 30 л.

135. Гумилакъ и шелакъ на зърна, на прѣчки, листе и пр. — 100 кгр. 5 л.

136. Други непоименовани растителни сокове и смоли — 100 кгр. 15 л.

137. Чиришъ — 100 кгр. 10 л.

138. Туткалъ обикновенъ и папъ — 100 кгр. 30 л.

139. Желатинъ и рибенъ клей — 100 кгр. 60 л.

140. Декстринъ (скорбелена гума) — 100 кгр. 30 л.

141. Воскъ червенъ и другъ за печатъ — 100 кгр. 40 л.

142. Облати (воинки) — 100 кгр. 200 л.

143. Албуминъ (бѣлтъкъ отъ яйца) — безъ мито.

144. Други непоименовани лѣпливи вещества — 100 кгр. 30 л.“

**Министъръ М. Сарафовъ:** Съ поправките, които е направила комисията.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** Да, да.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Които приематъ отдѣлъ IX, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** (Чете.)

„X. Смоли и масла минерални.

145. Катранъ минераленъ, произходящъ отъ дистилацията на каменни въглища — 100 кгр. 5 л.

\*) За стѣклата не се спада никаква тара.

146. Асфалтъ и други масла минерални — 100 кгр. 4 л.

147. Парафинъ — 100 кгр. 10 л.

148. Церезинъ и озокеритъ — 100 кгр. 200 л.

149. Нафтъ (терпентинъ минераленъ) — 100 кгр. 15 л.

150. Петролеумъ (газъ) и други минерални масла, които служатъ за освѣтление, сурови или рафинирани — 100 кгр. 3 л.

151. Масла тежки и остатъци отъ рафинацията на петролей и на други минерални масла — 100 кгр. 5 л.

152. Вазелинъ — 100 кгр. 5 л.“

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Които приематъ отдѣлъ X, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** (Чете.)

„XI. Вещества за гориво.

153. Каменни въглища — 1 тонъ 2 л.

154. Коксъ, дърва за горене и дървени въглища — безъ мито.

155. Други материали за гориво — 1 тонъ 2 л. и 50 ст.“

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Които приематъ отдѣлъ XI, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** (Чете.)

„XII. Ароматични масла, есенции, парфюмерия и прѣдмети за тоалетъ.

156. Розово и гераниево (терешево) масло — 1 кгр.\*) 2,000 л.

157. Всѣкакви други етерични масла и ароматични препарати, природни или изкуствени, както и ароматизирани масла и масти, несдържащи спиртъ и несмѣсени; фруктови есенции и етери, употребяеми въ питиета и въ сладкарство — 100 кгр.\*\*) 500 л.

158. Готови парфюми всѣкакви: прости (екстракти, тинктури, инфузии); сложни (bouquets, fleurs, etc.); парфюмирани води, сухи парфюми (пастили, сашета, благовонни препарати за горене, пушене, и др. т.); косметични препарати всѣкакви — 100 кгр.\*\*) 1,000 л.

159. Сапуни тоалетни, медицински и косметични, всѣкакви, парфюмирани или не — 100 кгр.\*\*) 200 л.“

**Т. Шипковъ:** Онзи день, когато се говорѣше за оставяне кашкавала свободенъ въ страната, г. Министерътъ на Финансите изтъкна тази мисль, която ми се много хареса: стига отъ Турция и Ромжния да влиза кашкавалъ и ние да го изнасяме

\*) За непосредственитъ сѣдове не се спада никаква тара.

\*\*) За непосредственитъ сѣдове и опаковки не се спада никаква тара.

съ българска марка; той намъсто да попрѣчи на износа, ще го увеличи. Искамъ въ тоя случай да повдигна въпросъ, дали не ще бжде по-хубаво да направимъ сѣщото нѣщо и съ розовото масло. Вамъ много добръ е извѣстно, че отъ 20—25 години насамъ настоящиятъ владѣтель на турската империя, Султанътъ, струва всевъзможни усилия, за да прѣнесе розовата индустрия отъ България въ Мала-Азия и, слѣдъ много разносики направени, има вече сполучливъ опитъ: днесъ-завднесъ се произвежда въ Мала-Азия розово масло отъ 80—100 кгр. и, ако би тази продукция на малоазиатското масло се увеличи, не ще ли бжде добръ да се даде възможностъ на българскитѣ търговци на розово масло да прѣкупуватъ това масло, да го внасятъ въ България свободно отъ всѣкакво мито и подъ своя марка да го изнасятъ въ странство като българско? Азъ мисля, че ако може да се прѣдохрани внасянето на розово масло не размѣсено, но чисто, което е твърдѣ лесно за една експертна комисия да разпознае, азъ мисля, че ако се остави вносътъ на такова азиатско или кавказко масло — защото и въ Кавказъ напоследъкъ захвана обработването на розата, — то ще бжде въ полза на нашата индустрия. Като загатнахъ този въпросъ на г. министра, той ми каза, че тази мѣрка се взима, защото ние не можемъ да бждемъ увѣрени дали е то розово масло или жераниумъ подъ видъ на розово масло, и въ случай че направимъ изключение, вмѣсто розово масло, може да се внася розово масло размѣсено съ жераниумъ; но всѣки, който иска да внесе розово масло, щомъ докаже на министерството, че е такова, министерството може да му разрѣши да го внесе свободно отъ всѣкакво мито. Азъ повдигамъ този въпросъ вслѣдствие на една лична опитностъ. Прѣди година и половина една търговска къща въ Мала-Азия ми оферира да ми продаде около 20 кгр. свое масло. Азъ искахъ проба и една проба, която ми се прати, бѣше много хубава било по отношение ароматността, било по отношение специфическата тежестъ, било по отношение на жгълната девиация, или по неговия градусъ на замързилка. Но прѣдъ видъ на това, че за маслото имаше вносно мито, мене бѣше невъзможно да го купя и изнеса изъ България като българско. Защото не е желателно въ иностраннитѣ пияци, които сѣ единственитѣ консоматори на розовото масло, да се създаватъ нови марки на розовото масло. Вамъ е извѣстно, че розово масло ако има въ свѣта като търговски артикулъ, то е прѣимуществено, ако не изключително, българското масло. Въ Германия продукция е незначителна, въ Франция се произвежда 200—250 кгр., но туй масло, което взиматъ 1—2 къщи, едвали може се каза, че е търговски артикулъ, и вслѣдствие на туй България доднесъ е, а желателно е въ бждше да си остане, единствената страна, която произвежда розово масло, което се употребява отъ парфюмеритѣ.

Толкозъ искахъ да кажа за розовото масло.

Относително жераниевото масло, тершетто, азъ съжалявамъ, че книгата, която изискахъ да ми се изпрати отъ дома, не ми пристигна наврѣме. Въ тази книга на есенциитѣ сѣ изброени съ десетки разни видове жераниуми, които жераниуми азъ си запазвамъ правото и мисля г. министърътъ ще се съгласи, когато ще се прокарва законътъ на трето четене, всички видове жераниумъ и всички видове есенции, които се употребяватъ тукъ и въ странство за примѣсъ на розовото масло, азъ бихъ желалъ въ този параграфъ да се включатъ като забранителни. Въ комисията като се разглеждаше това, се прѣдостави на менъ да намѣря имената на тѣзи есенции, и азъ веднага се разпоредихъ да ми се изпрати книгата за есенциитѣ, въ която сѣ изброени всички есенции, що сѣществуватъ въ свѣта, но не ми пристигна на врѣме. Вѣрвамъ ще ми пристигне тази вечеръ или въ други день, и когато законътъ се полага на трето четене, ще искамъ да направя това прѣдложение.

По отношение на жераниума искахъ да кажа двѣ думи, и това го казвамъ само и само за да привлѣка особено вниманието на г. Министра на Финанситѣ. Вносътъ на жераниума въ България, ако и забраненъ съ едно министерско постановление прѣди 15—16 години, продължава по единъ контрабанденъ начинъ, и, въпрѣки нашитѣ усилия да се запази розовото масло въ натуралното си състояние, то се фалшифицира въ голѣмъ размѣръ въ България. Причината е, че ако и да има такова министерско постановление, акцизното отдѣление въ министерството никога не е строго бдѣло върху внасянето по контрабанденъ начинъ на жераниума, което всѣка година става. Не веднажъ, не дважъ, и не трижъ сѣ се улавяли внасянитѣ жераниуми, и не знамъ защо, по единъ или другъ начинъ, никакви послѣдствия не е имало отъ тѣзи улавяния. Въ случая ние имаме такава строго-забранителна тарифа, която, ако се строго прилага, ще направимъ вноса на жераниума почти невъзможенъ. Азъ искамъ да обърна вниманието на г. Министра на Финанситѣ, че по единъ контрабанденъ начинъ се внася жераниумътъ. Птицата, по които се внася жераниумътъ, сѣ извѣстни на всички, и ако г. Министърътъ на Финанситѣ се разпорежи, щото строго да се наблюдаватъ извѣстни турци, които постоянно прѣминаватъ границата и се занимаватъ изключително съ прѣнасяне на жераниумъ, ако би да се прѣслѣдватъ тѣзи хора много строго и да имъ се налагатъ наказания, азъ мисля, че вносътъ по контрабанденъ начинъ на жераниума ще се намали въ голѣмъ размѣръ.

Друго нѣщо. Ако, наистина, прокараме тази тарифа и стане законъ, желателно е Министерството на Финанситѣ прѣзъ врѣме на реколтата — защото жераниумътъ никога или въ твърдѣ рѣдки случаи се употребява въ брутото си състояние, въ примитивното си състояние, а повечето жераниумъ, който се внася въ България, се внася за да се прѣфини прѣзъ розово цвѣте и тогава се употребя-

бива за фалшифициране на маслото, — ако, казвамъ, се приеме тази тарифа, която сега прѣдвижда 2.000 л. за килограмъ жераниумъ — една цѣна двойно и тройно по-голяма отъ цѣната на килограмъ наше розово масло, азъ мисля, че е желателно прѣзъ врѣме на реколтата министерството да вземе сериозни мѣрки, за да забрани прѣваряването или прѣфиняването на жераниума, което става въ розовитѣ мѣстности. Ако се назначи една комисия, ако се назначатъ двама-трима тайни агенти, и ако се даде право на тази комисия прѣзъ врѣме на дистилацията на розата да влиза вредъ при дистилирането, което става било отъ малки или голѣми производители, и ако при прѣваряването бѣде уловенъ непрѣфиненъ жераниумъ или размѣсена една частъ и се прѣслѣдва и се накаже съ известно наказание щомъ се улови нѣкой че фабрикува по този начинъ, азъ съмъ увѣренъ, че фалшификацията, ако не се изкорени окончателно, поне ще се намали въ двоенъ и даже четворенъ размѣръ. А пъкъ желателно е за насъ колкото е възможно да прѣдохранимъ тази индустрия, тая търговия, която е изключително българска, отъ всѣкакви примѣси. Не е желателно външниятъ свѣтъ да мисли, че ние всички сме ориенталци и че ние всички върваме, че търговията е лъжа и измама. И ако въ България се произвежда розово масло, мисля, длъжностъ е на правителството и на тѣзи, които се интересуватъ отъ тая индустрия, да взематъ мѣрки, за да може да бѣде тя прѣдохранена отъ всевъзможни фалшификации.

Прѣди нѣколко недѣли моятъ колега отъ Казанлъкъ бѣше внесълъ законопроектъ за запазване натуралността на розовото масло. Това законче, ако нѣкои сж го прѣглеждали, навѣрно памѣрили сж го съвършено непрактично и едвали възможно за прилагане. Азъ обръщамъ вниманието на г. Министра на Финанситѣ, че той ще стори добръ, съвмѣстно съ г. Министра на Търговията и Земледѣлието, да се интересува съ този въпросъ и веднажъ за всѣкога да се внесе едно законоположение, съ което да се урегулира тая индустрия, за която толкозъ много се е писало въ вѣстниците, че отъ година на година пропада. И азъ мисля, че само когато имаме единъ специаленъ законъ зарадъ нея, за да я прѣдохранимъ отъ всѣкакви фалшификации, само тогава ще може да се постави тя на по-сигурна почва, на каквато е желателно да бѣде. И затова азъ се надѣвамъ, че въ есенната сесия г. Министерътъ на Финанситѣ заедно съ тоя на Търговията и Земледѣлието ще внесатъ такъвъ законопроектъ, който да прѣдохранява розовата индустрия отъ всевъзможнитѣ поврѣди, които се нанасятъ съ фалшификацията.

Относително до другитѣ етерични и ароматични масла, азъ мисля, че г. министърътъ ще направи добръ, ако, както въ другитѣ страни, било въ Франция, било въ Германия, увеличи стойността имъ, понеже тази мѣрка не е само мѣрка економическа, но и въ сжщото врѣме фискална, и же-

лателно е на артикули, отъ които може да се извлечатъ повече пари, безъ да се нанася нѣкаква врѣда, вносното мито да се увеличи. Турено е 5 л. на килограмъ. Това е съвършено малко въ една страна, която иска да протезира своята индустрия. Въ Америка, която фабрикува, която произвежда най-много парфюми, нѣма есенции, нѣма ароматични или етерични масла, които да не плащатъ най-малко 25 или 50%. Така щото, ако на тѣзи ароматични масла или масти се наложи едно мито 1.000 л., нашата млада парфюмерийна индустрия, ако можемъ да кажемъ че имаме такава, въ нищо нѣма да пострада, а, напротивъ, повече пари за фиска ще се добиятъ.

Сетнѣ, относително до парфюмитѣ, г. министърътъ прѣдвижда мито 1.000 л. на 100 кгр. Азъ бихъ желалъ и за всички други етерични масла да се прѣвиди сжщото мито.

Сега, за „сапуни тоалетни, медицински и козметични“ желателно е да се тури пакъ 1.000 л., ако, разбира се, искаме да насърчимъ нашата индустрия, но за другитѣ непарфюми може да си остане 200 л. на 100 кгр. То е всичко на всичко 2 л. на килограмъ; то не е много нѣщо, може много лесно да се увеличатъ 200-тѣ на 500 — 5 л. на килограмъ да бѣде. Така щото, ще се направи много хубаво подобрене на тая тарифа, ако г. министърътъ се съгласи, митото на етеричнитѣ масла да се увеличи отъ 500 на 1.000 л. на 100 кгр., и ако за „сапуни тоалетни, медицински и козметични“ се увеличи отъ 200 на 500, а за неароматичнитѣ, каквито се внасятъ отъ Марсилия и какъвто е „сѣнь-лайтъ“ за миене на лице, да си остане 200 л.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Ние прѣслѣдвахме цѣльта да запазимъ чисто производството на мѣстното розово масло. Досега има единъ законопроектъ, съ който се запрѣтвя внасянето на гераниеово масло. И ако се залови, както тази година заловихме доста голѣмо количество масло, мѣрkitѣ, които се приспособяватъ, не сж достатъчни, защото се ограничаватъ съ конкуренцията на стоката, а съгласно закона за митницитѣ, за да има глоба, трѣбвало би да има мито, и понеже глобата е двойна въ размѣра на митото, то излиза, че ще приспособимъ основното мито, 2.000 л., значи 4.000 л. най-малко ще има наказание на онзи, който се улови съ тершево масло.

Мѣрката, която желае г. Шипковъ да се вземе, за да се помогне на нашата търговия съ розово масло, азъ бихъ я прѣтърналъ на драго сърце, но имамъ съмъ прѣдъ видъ, че именно защитата, която трѣбва да даваме на чиститѣ наши масла, ще се докачи значително, когато се позволява внасянето у насъ на розово масло. Едно отъ срдѣствата за прѣкарване на жераниума ще бѣде и това — да може да се смѣсва жераниума съ розовото масло и послѣ тукъ у насъ да се разрежи и изнася навънъ. Ако е само за улеснение на търговцитѣ, чл. 111 отъ закона за митницитѣ, сегашниятъ, дава

възможност на Министра на Финансите да освобождава безъ мито внасяните за прѣработка и изнасяне навънъ сурови артикули. Слѣдователно, лицето, което желае да се ползува отъ това право на закона, то ще може да направи потребното.

Относително до другитѣ мита, азъ имамъ честъ да обърна вниманието на г. Шипкова, че тѣ сж повечето заедно съ сѣдоевѣ, съ които влизатъ. Има една забѣлѣжка, напр., за парфюмитѣ, въ които е казано, че ще се теглятъ заедно съ стѣклата. Смѣтките, които ние правимъ, показватъ, че на много мѣста малкитѣ сѣдове взематъ 50% отъ цѣлата тежестъ на парфюма.

Ако облагаме, слѣдователно, съ едно мито отъ 1.000 л. единъ парфюмъ, който дохожда въ стѣклца, понеже ще го теглятъ съ стѣклцата, а не по стойностъ, което значи да се увеличи самото мито на 1.600 л.

Относително есенцитѣ, ние се отзовахме сами на желанието на нашитѣ немногочисленни парфюмери, каквито има туѣ и въ Русе, когато поставихме по-ниско мито, защото и тѣ желаятъ да си служатъ съ такива есенции, за да могатъ да произвеждатъ парфюми.

Тѣзи сж обясненията, които можехъ да дамъ, и азъ моля да се приеме отдѣлътъ тѣй, както е докладванъ.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Които приематъ отдѣлъ XII, моля да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** (Чете.)

„XIII. Вещества за щавене и боядисване; бои и лакове.

160. Растителни вещества за щавене, всѣкакви, освѣнъ поименованитѣ — безъ мито.

161. Екстракти (маджуни) за щавене на кожи всѣкакви — 100 кгр. 2 л.

162. Бои органически естествени:

а) растителни бои или вещества за бои, всѣкакви — безъ мито;

б) растителни багрилни екстракти (маджуни) и багрилни лакове — 100 кгр. 4 л.;

в) индиго (синило, чивитъ) — 100 кгр. 50 л.;

г) животински бои и багрилни лакове: кърмъзъ, карменъ и пр. — 100 кгр. 8 л.

163. Органически изкуствени бои (катранени), всѣкакви: ализаринови, анилинови и други — 100 кгр. 35 л.

164. Бои минерални, естествени и изкуствени, другадѣ непоименовани:

а) неприготовени за прѣко употребление, твърди, сухи (на прахъ, на буци и пр.) — 100 кгр. 5 л.;

б) приготвени за прѣко употребление — 100 кгр. 50 л.;

в) глечъ всѣкаква — безъ мито.

165. Креда (гибиширъ):

а) за рисуване — 100 кгр. 12 л.;

б) на прѣчки и други форми, другадѣ непоименована — 100 кгр. 25 л.

166. Вжгленъ за рисуване и за електрически лампи — 100 кгр. 25 л.

167. Моливи (карандаши, плайвази):

а) черни всѣкакви — 100 кгр. 75 л.;

б) цвѣтни всѣкакви — 100 кгр. 100 л.

168. Графитъ — 100 кгр. 2 л.

169. Черна боя за печки — 100 кгр. 15 л.

170. Гушъ всѣкаквъ за писане, чъртане и рисуване:

а) твърдъ — 100 кгр. 100 л.;

б) въ разтворъ 100 кгр.\*) 80 л.

171. Мاستила разни на прахъ или размити:

а) за печатници — 100 кгр.\*) 50 л.;

б) за печати, за афтографии и литографии — 100 кгр.\*) 100 л.;

в) други всѣкакви — 100 кгр.\*) 30 л.

172. Каменни писалки (калемни) — 100 кгр. 15 л.

173. Лакове и политури:

а) спиртни — 100 кгр.\*\*) 50 л.;

б) есенционни (терпентинови и др. — 100 кгр.\*\*) 80 л.;

в) маслени и смѣсени — 100 кгр.\*\*) 100 л.

174. Препарати за мазане и лѣсване на обуща и кожени издѣлия:

а) вакси разни — 100 кгр.\*\*) 20 л.;

б) масти и кремове разноцвѣтни — 100 кгр.\*\*) 50 л.“

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Които приематъ отдѣлъ XIII, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** (Чете.)

„XIV. Химикалии и химически препарати.

175. Киселини неорганически: азотна (кезапъ), солна (мориятикъ, тузъ-руху), сѣрна (зачъ, витриолна) и фосфорна — безъ мито.

176. Киселини органически:

а) галова, пирогалова (пирогалолъ), джбилна или танинъ, оксална и карболова — безъ мито;

б) винена (тригиена) — 100 кгр. 60 л.;

в) лимонена, кристална или въ течностъ — 100 кгр. 75 л.

г) оцетна киселина и оцетни есенции, съдържащи повече отъ 8% киселиностъ:

1) кристална — 100 кгр. 200 л.;

2) течна — 100 кгр. 100 л.

За забѣлѣжка. Течната оцетна киселина, вносима за индустриални цѣли, се освобождава отъ мито, но ако вносителитѣ се съгласятъ да се денатурира за тѣхна смѣтка въ самитѣ митници.

177. Окиси, безводни и водни (хидрати): сода каустична (натриевъ хидратъ), калий каустиченъ (калиевъ хидратъ), амониевъ хидратъ, оловенъ двуокисъ (литаргиръ, силберглетъ), оловенъ четири-

\*) За непосредственитѣ сѣдове не се спада никаква тара.

\*\*) За стѣклата, кутитѣ, гърнетата и други непосредствени сѣдове не се спада тара.

окисъ (минимумъ), мапгаповъ двуокисъ (пиролюзитъ) и магнезиевъ окисъ (магнезия), амониякъ — безъ мито.

178. Разни други химикалии и химически препарати:

а) карбонати: амониевъ, калиевъ (поташъ), натриевъ (сода-карбонатъ) — безъ мито;

б) сулфати: амониевъ, алюминиевъ, натриевъ (глауберова солъ), цинковъ, мѣдеъ (синъ камъкъ), желѣзень (зелень камъкъ, сѣчижбръкъ); стипци всѣкакви (калиева, амониева, хромова и др.) — безъ мито;

в) амониевъ хлоридъ (нишадъръ, салмиякъ), калиевъ хипохлоритъ (бѣлила варъ), натриевъ алюминатъ, натриевъ фосфатъ, натриевъ тетраборатъ (боракъ), антимоно-калиевъ (или натриевъ) тартаратъ; селитра калиева, селитра натриева (чилска); хлоратъ калиевъ (бертолетова солъ), бихроматъ калиевъ (или натриевъ), перманганатъ калиевъ; ацетатъ мѣдеъ, ацетатъ оловень; крѣвни соли (жълта и червена) — безъ мито;

г) фосфоръ бѣлъ и червень, сѣра (симпуръ, кюкюртъ), ализариново масло, анилиново масло, нафталинъ, креозотъ, сѣровжглеродъ, четирихлорень вжглеродъ, петроленъ етеръ, газолинъ, бензинъ, метиловъ спиртъ (дървесень спиртъ) — безъ мито;

д) Трига и винень камъкъ (калиевъ битартаратъ), водно стѣкло — калиево или натриево (Wasserglas, „Селикатъ“), магнезиевъ хидросиликатъ (талкъ или Federweiss и стеатитъ или Speckstein) — 100 кгр. 100 л.;

е) калиевъ карбонатъ или тебиширъ на прахъ (суровъ или чистъ утаень) — 100 кгр. 100 л.;

ж) калиевъ сулфатъ или гипсъ (печень или не) — 100 кгр. 25 л.;

з) сахаринъ — запрѣтенъ.

179. Солъ каменна и морска — 100 кгр. 3 л. и 10 ст.

180. Непоименовани другадѣ химикалии и химически препарати — 100 кгр. 15 л.“

**М. Такевъ:** Азъ искамъ да обърна вниманието на г. министра върху сольта. Тукъ се значи 9 л. и 10 ст., а Вие четохте 3 л. и 10 ст.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** 3 л. и 10 ст. сж мито върху сольта, а другитѣ сж акцизъ.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Ще Ви обясня. Ставаха дълги прѣпирни въ министерството, и въ комисията тукъ, и въ нашата анкетна комисия, за облагане на сольта. Намѣри се, че въ облагането на мѣстната солъ трѣбва да стане нѣкое измѣнение. Това съставлява прѣдметъ на отдѣленъ законъ и, когато се внесе такъвъ, ще говоримъ. И ние се фиксирахме, че общиятъ данѣкъ на сольта ще бѣде 9 л. и 10 ст., т. е. акцизъ и мито заедно. Чуждестранната солъ плаща засега 6 л. акцизъ и 3 л. и 8 ст. мито плаща едната, а 3 л. и 4 ст. другата солъ — каменна или морска. Сега не мога да кажа точно, коя 3 л. и 8 ст. и коя 3 л. и 4 ст. Ние се установихме върху митото 3 л. и 10 ст., безъ раз-

лика на каменна или морска солъ, външна, която се внася въ Княжеството. По погрѣшка е напечатано 9 л. и 10 ст. Ние ги раздѣлихме; ние оставихме акциза поотдѣлно, а тукъ е само митото показано.

**Ю. Теодоровъ:** Азъ моля да ми се каже, защо сахаринъ е запрѣтено да се внася?

**Министъръ М. Сарафовъ:** Защото той е врѣдителень за здравето и навредъ го прѣслѣдватъ.

**Ю. Теодоровъ:** Но азъ знаа, че на нѣкои болни е запрѣтено да имъ даватъ захаръ, а имъ даватъ кафе и чай съ сахаринъ.

**Д. Яблански:** Да.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Азъ не знаа.

**Ю. Теодоровъ:** Тукъ има доктори, нека кажатъ.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Ако влиза въ официалната фармакопея, ние имаме послѣ ст. 183, дѣто се казва, че прѣдвиденитѣ въ официалната фармакопея лѣкарства се пушатъ свободно; а ние сахарина не искаме да пуцаме, защото, отъ една страна, врѣди на здравето, за здравето е лошъ, а отъ друга страна, защото подбива захарното производство.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Които приематъ отдѣлъ XIV, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** (Чете.)

„XV. Медицински вещества сурови и готови лѣкове.

181. Корени, цвѣтове, трѣви, листа, кори, лишеи, мѣхове и сѣмена, всѣкакви, за медицинско употребление — 100 кгр. 20 л.

182. Води дистилантни, въ които сж варени или попарени разни цѣлебни корени, бурени, цвѣтове, лишеи и други такива:

а) съдържащи спиртъ — 100 кгр.\*) 100 л.;

б) безъ спиртъ — 100 кгр.\*) 30 л.

183. Прѣдвиденитѣ въ официалната фармакопея лѣкарства — 100 кгр.\*) 50 л.

184. Медицински вина, ликѣори, спиртове (францъ-брандъ-вайнъ и пр.), приготвени съ лѣкарства — 100 кгр.\*) 150 л.

185. Други медицински състави (специалитети), непоименовани въ официалната фармакопея — 100 кгр.\*) 300 л.“

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Които приематъ отдѣлъ XV, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

\*) За непосредственитѣ сѣдове и опаковки не се спада никаква тара.

**Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.)**

„XVI. Материализа постройки, дърводѣлство, рѣзбарство, плетарство и издѣлия отъ тѣхъ.

**186. Дървета всѣкакви:**

а) обли съ или безъ кора, отъ каквато и да било дебелина или дължина — 100 кгр. 50 ст.;

б) дѣлани — 100 кгр. 75 ст.;

в) бичени, но нерендосани, по-дебели отъ 1 сантиметъръ — 100 кгр. 2 л. и 50 ст.

Забѣлѣжка. Сжитѣ прѣдмети, когато сж рендосани, се облагатъ по ст. 198.

187. Фурнири и дѣски отъ всѣкакъвъ видъ дървета по-тънки отъ 1 см. — 100 кгр. 5 л.

188. Дървета екзотични и благовонни всѣкакви: на трупи, на дѣски и пр. — 100 кгр. 50 ст.

**189. Гжбено дърво:**

а) на трупи или на дѣски — безъ мито;

б) готови тапи (запушалки) и други издѣлия — 100 кгр. 40 л.

190. Дървени кори, храсте, прѣти, върбови прѣчки за плетиво, върхари за метли, трѣстѣ, сазѣ, трескови корени, палмово лико (пиасивѣ), истлѣ (влакна отъ американски конопѣ), спарто, влакна отъ кокосови орѣхи, лика всѣкакви и други тѣмъ подобни материали за плетива, четкарство и други такива — безъ мито.

191. Черупки отъ кокосови, палмови и други орѣхи, и други твърди кокички за рѣзбарство — безъ мито.

192. Слонова костъ, необработена — безъ мито.

193. Кости, копита и рога отъ добитѣлъ, на парчета, на плочи и други форми — безъ мито.

194. Коралъ (мерджанъ) суровъ и на връви — 100 кгр. 100 л.

195. Висеръ (маргаритъ) сжщински — 1 кгр. 100 л.

196. Други сурови и полуобработени метериали по рѣзбарството, непоименовани — безъ мито.

197. Бѣчварски издѣлия отъ джбови и други дървета, готови за сглобяване, сглобени или не — 100 кгр. 5 л.

198. Дърводѣлчески издѣлия за постройки, не-скулптирани, били тѣ сглобени или не:

а) грундирани, но нелакирани — 100 кгр. 15 л.

б) лакирани или боядисани — 100 кгр. 20 л.;

199. Коларски издѣлия, като: ости, обциди (наплати), спици, главини, колеѣ, процѣпи, ѱкови, хумоти и всички дървени потрѣби за кола и талити:

а) обикновени — 100 кгр. 10 л.;

б) боядисани, лакирани и обковани съ желѣзо или стомана — 100 кгр. 25 л.

200. Столарски и копаничарски прости издѣлия отъ дърво:

а) небоядисани или нелакирани — 100 кгр. 30 л.;

б) боядисани или лакирани — 100 кгр. 50 л.

201. Клечки за обуца — 100 кгр. 6 л.

202. Бърда и жѣби за бърда — безъ мито.

203. Стругарски и копаничарски фини издѣлия отъ дърво:

а) обикновени, боядисани или лакирани — 100 кгр. 75 л.;

б) съединени съ други вещества, освѣнѣ сжпоцѣнни — 100 кгр. 100 л.

**204. Бастуни:**

а) само дървени или съединени съ простѣ металь — 100 кгр. 100 л.;

б) съединени съ копаничарски работи или съ други вещества, съ изключение на сжпоцѣнни метали — 100 кгр. 150 л.;

в) съ дрѣжки отъ сжпоцѣнни метали и кости, даже позлатени или посребрени — 100 кгр. 300 л.

205. Мобили отъ извито дърво, сглобени (монтирани) или не — 100 кгр. 40 л.

206. Столове, освѣнѣ ония отъ извито дърво, безъ копаничарска работа, безъ украшения или лакировка:

а) отъ обикновено дърво — 100 кгр. 50 л.;

б) отъ сжпо дърво — 100 кгр. 100 л.

207. Столове съ копаничарска работа, съ или безъ украшения, отъ позлатени или не благородни метали, лакирани или не, отъ всѣкакво дърво — 100 кгр. 150 л.

208. Мобили, освѣнѣ столове, отъ всѣкакъвъ видъ дърво, облѣпени съ листовѣ (фурнири):

а) безъ копаничарска работа, безъ украшения, безъ лакировка — 100 кгр. 50 л.;

б) съ копаничарска работа, съ украшения отъ позлатени или не благородни метали, лакирани — 100 кгр. 100 л.

209. Мобили масивни, освѣнѣ столове, отъ обикновено дърво — 100 кгр. 60 л.

**210. Мобили отъ сжпо дърво:**

а) съ или безъ корнизѣ, но безъ копаничарска работа, безъ украшения, безъ лакировка — 100 кгр. 100 л.;

б) съ копаничарска работа или украсени, съ позлатени или не благородни метали, лакирани или не — 100 кгр. 150 л.

211. Мобили тапицирани всѣкакъвъ видъ — 100 кгр. 300 л.

Забѣлѣжка. Отдѣлнитѣ части отъ мобили и столове се облагатъ като готовитѣ.

Столовѣтѣ и мобилѣтѣ отъ яка трѣстѣ се облагатъ като дървенѣтѣ, споредъ направата имъ.

212. Рамки, корнизѣ на прѣчки и профилни работи отъ дърво:

а) въ сурово състояние или облѣпени съ гипсъ — 100 кгр. 75 л.;

б) лакирани, позлатени, гладки — 100 кгр. 150 л.;

в) скулптирани или украсени по другъ начинъ — 100 кгр. 200 л.

213. Всѣкакви други дървени издѣлия непоименовани — 100 кгр. 100 л.

214. Кошничарски и други плетарски издѣлия отъ растителни и животински вещества:

а) прости кошове, кошници и др. т. подобни за опаковка и прѣвозъ на разни стоки, приготвени отъ небѣлени и нецѣпени прѣчки, отъ талашѣ, дървени кори и палурѣ, съ или безъ примѣсъ на

други прости материали; метли и вѣжы отъ трѣви, отъ растителни кори и отъ влакна, всѣкакви — 100 кгр. 10 л;

б) кошници и други плетени издѣлия, непоименовани въ буква а), отъ цѣпени или бѣлени прѣчки, отъ трѣва, слама и палмови листовѣ, за градинска и къщна потрѣба, боядисани или не боядисани, съ или безъ примѣсъ на други прости материали:

1) тежащи отъ 1 кгр. нагорѣ парчето — 100 кгр. 40 л;

2) тежащи отъ 500 гр. до 1 кгр. включително парчето — 100 кгр. 80 л;

3) тежащи по-малко отъ 500 гр. парчето — 100 кгр. 100 л;

в) плетки и ленти отъ слама, талашъ, трѣва и отъ всѣкакъвъ другъ видъ растителни и животински влакна, за шапки, боядисани или не — 100 кгр. 5 л;

г) рогозки и постелки отъ папуръ и отъ други растителни вещества — 100 кгр. 20 л.

Забѣлѣжка. Дребнитѣ и лѣксови плетени издѣлия, които било по естеството си или по усъвършенствуваната работа, било чрѣзъ комбинации съ други материали, като: платове, метали и пр., се считатъ фини, спадатъ къмъ категория XXXI.

По тая категория се облагатъ и малкитѣ китайски и японски рогозки съ основи отъ конопъ или памукъ, за декориране на стѣни, както и бронзиранитѣ, позлатени или посребрени кошничарски издѣлия.

215. Шапки отъ слама, талашъ, испанска трѣва, кора, жилеста палма и отъ всѣкакъвъ другъ видъ растителности:

а) негарнирани (фасони) — 100 кгр. 200 л;

б) гарнирани, но безъ цвѣтя и пера — 100 кгр. 300 л;

в) гарнирани съ цвѣтя, пера и други украшения — 100 кгр. 600 л.

216. Самари обикновени, готови или не — парчето 1 л.

217. Четкарски издѣлия обикновени, съединени съ дърво или тель, безъ украшения и лакировка:

а) монтирани съ растителни влакна — 100 кгр. 50 л;

б) монтирани съ животински влакна (четина, конски косми, китови влакна и други) — 100 кгр. 200 л;

в) монтирани съ смѣсени материали (растителни и животински) — 100 кгр. 100 л.

218. Четкарски издѣлия фини:

а) монтирани съ полирано дърво, костъ и рогъ — 100 кгр. 250 л;

б) монтирани съ металъ, слонова костъ, седефъ и други подобни — 100 кгр. 400 л.

219. Балени отъ рибена костъ и имитация — 100 кгр. 500 л.

220. Стругарски издѣлия отъ рибена костъ, рога, копита, кости:

а) копчета — 100 кгр. \*) 50 л.

б) гребени — 100 кгр. \*) 200 л.

в) цигарета и лули отъ всѣкакво дърво, монтирани съ горнитѣ материали — 100 кгр. \*) 300 л.

г) всѣкакви други прѣдмети, по-горѣ непоименовани — 100 кгр. \*) 400 л."

**Н. Константиновъ:** Г-да народни прѣдставители! Въ този отдѣлъ обръща ми вниманието този стремежъ, който е прокаранъ въ комисията по министерството на Финанситѣ и по-нататъкъ се вижда да е форсиранъ въ комисията на Народното Сѣбрание, да се обложатъ дърветата, всѣкакви, съ мито колкото е възможно повече. Дошло се е до такава крайностъ, щото ние намѣсто да помогнемъ, ако щете, на индустрията, ако щете и на земледѣлцитѣ, да имъ дадемъ възможностъ да не живѣятъ като къртове въ земята, намѣсто да имъ дадемъ възможностъ да си направятъ къщи, ние ще ги заставимъ да живѣятъ непрѣмънно въ земята, като правимъ такова облагане. По всѣка вѣроятностъ, това е въ защита на мѣстната дървена индустрия. Ще ми позволите, г-да народни прѣдставители, да разсждавамъ въ този случай, че тѣзи дървета, за които става тукъ дума, сѣ дървета за строителенъ материалъ и, като такива, азъ нѣма да се отклоня отъ тази мисль, изказана въ една отъ миналитѣ сесии, ако си спомнямъ добръ, отъ г. Каравелова, че това е една необходимостъ, особено за първитѣ 50 години, додѣто България се устрои, додѣто си нареди жилищата. Ние облагаме дърветата обли, съ или безъ кора, отъ каквато и да било дебелина или дължина, съ едно мито отъ 35 ст. въ комисията при Министерството на Финанситѣ, а тукъ комисията е увеличила това мито още съ 15 ст. на всѣки 100 килограма. Споредъ моето изчисление, това мито не ще бѣде по-малко отъ 18—20% отъ стойността. Нека забѣлѣжа по този случай, че дърветата, каквито се носятъ въ оня край, дѣто нѣмаме гори, и каквито не могатъ да достигатъ отъ оня край, дѣто имаме гори, по причини твърдѣ естествени — защото, отъ една страна, имаме далечина на мѣстото, а отъ друга страна самото производство, — та, казвамъ, самитѣ тѣзи дървета отъ нашитѣ гори нѣматъ такава дължина и дебелина, каквато иматъ тѣзи, които дохождатъ отвънка, изъ Трансилванскитѣ гори напр. И такова тежко облагане то значи да ги направимъ така скъпи, щото да съсипе половината частъ отъ България, или да взимаме отъ половината частъ отъ населението въ България и да даваме на другата половина отъ населението на България; т. е. отъ едни да взимаме, а на други да даваме.

**Г. Пасаровъ:** По-добръ е да се харчатъ тукашни материали, отколкото да взимаме отъ Ромѣния.

**Н. Константиновъ:** Нѣма да се харчатъ, г-нѣ Пасаровъ.

\*) За непосредствената опаковка не се спада никаква тара

\*) За непосредствената опаковка не се спада никаква тара.

**Г. Пасаровъ:** Нашитѣ могатъ да отиватъ въ Русчукъ и Варна на по-добри условия, отколкото романскитѣ, и сж по-добри материали.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Пасаровъ! Моля Ви се. Ако искате да говорите, ще Ви запиша и ще вземете думата за да възразите. Моля да не обръщаме разискванията въ приказки.

**Н. Константиновъ:** Признавамъ, че материалътъ е добъръ, но азъ ви говоря туй, което се вижда и което е на лице. Отъ една страна, мѣстното, тукашното производство, което ни даватъ тукашнитѣ гори, е недостатъчно да удовлетвори съ тия количества, и мѣрки, и качества, каквито сж нужни за тая частъ, тогазъ когато тукъ . . .

**Г. Пасаровъ:** Въ цѣла Турция отива.

**Н. Константиновъ:** Именно, защото има пазаръ въ Турция, не можете да дадете стока за Сѣверна-България. Този пазаръ въ Турция е по-добъръ за производството, отколкото тази смѣтка, която му биха дали въ сѣверната частъ на България. Бждѣте увѣрени, че това го говоря отъ опита, който сж имали мнозина отъ дунавския край и сж видѣли какво може да стане, и отъ практиката, която имаха, не можаха да намѣрятъ нито смѣтка, нито такива мѣрки, било на дървета, било на дъски.

**Г. Пасаровъ:** А качеството?

**Н. Константиновъ:** Качеството е по-добро, г-нъ Пасаровъ, то е вѣрно, но касае се въпросътъ до това качество, което искатъ консоматоритѣ. Тази мѣрка, която искатъ консоматоритѣ въ Сѣверна-България, не могатъ да доставятъ. Това е, че нѣматъ тая дължина и дебелина, каквито тамъ се добиватъ, и още повече въ тия подраздѣления, които сж турени тукъ въ букви а и б, това сж само строителни материали отъ дървета, а подъ буква в, това сж по-дребнитѣ дървета и дъски по-дебели отъ 1 см. Ако вземемъ стойността на тия дъски, по-дебели отъ 1 см., таяква, каквито често пкти виждаме въ Варна, която стойностъ е отъ 30—32 л. куб. метъръ, и като имъ турите по 2 л. и 50 ст. на 100 кгр., то значи 60% мито.

**М. Такевъ:** Защо?

**Н. Константиновъ:** Толкова;  $1\frac{1}{4}$  кубикъ дохожда 1.000 кгр.

**М. Такевъ:** 400 кгр.

**Н. Константиновъ:** По-нататъкъ. „Фурнири и дъски отъ всѣкакъвъ видъ дървета и дъски потънки отъ 1 см.“ — това сж обикновени дъски, които отиватъ за строене, изобщо употребявани повече пкти въ селата, било за сайванти, било за масири, кукурузъ, дѣто сушатъ и т. н. — „5 л. на

100 кгр.“ И това е твърдѣ много. Стойността на тази стока не може да надминава повече отъ 36—38 л. куб. метъръ. Не може да се допусне, слѣдователно, такава скжпо мито, което да направи невъзможно употреблението на този материалъ. И още по-малко то ще отива въ защита на тази индустрия, която се развива по горитѣ, за които голѣми грижи се полагатъ да бждатъ запазени. Сега, истина е, че този въпросъ, колкото се касае до запазване на горитѣ, е съвсѣмъ другъ и не трѣбва да се смѣсва съ третирания. Но, менѣ ми се струва, че е твърдѣ непрактично и никаква економическа политика, ако щете и фискална, не ще се прѣслѣдва по тоя начинъ, ако ние мислимъ да запрѣтимъ съ скжпи, съ извънредно скжпи мита вноса на този материалъ отъ първа потребностъ въ полза на нѣколко души фабриканти, които иматъ интересъ да продаватъ скжпо своя материалъ. Тая индустрия не вѣрвамъ да отиде по-нататъкъ отъ туй положение, въ което се намира сега. Ето защо азъ мисля, че не само това направление, което е дадено отъ комисията при Министерството на Финанситѣ за да се обложи съ толкова тежко мито този строителенъ материалъ, но и мисълта, направлението, което е дадено отъ комисията по Финансовото Министерство, за да се увеличи вносното мито на този строителенъ материалъ, е погрѣшно, и, споредъ мене, добръ ще направи г. Министерътъ на Финанситѣ да усвоеше мисълта, щото при сключването на бждщитѣ договори да има прѣдъ видъ, че този строителенъ материалъ е отъ първа необходимостъ, и именно за съграждането, за уреждането на сградитѣ, за да дадемъ възможностъ на нашитѣ селяни да си направятъ, така да се рече, евтини постройки, да заживѣятъ въ добри жилища, заслужава да бжде намалено и това мито, което е прѣдвидено не отъ комисията при Народното Събрание, а отъ комисията при Финансовото Министерство.

**М. Такевъ:** Г-да прѣдставители! Като виждахъ, че тая тарифа съдържа едно почтено число параграфи и, слѣдователно, бѣше невъзможно въ Народното Събрание да се спираме въ подробности върху тая тарифа, азъ отидохъ въ комисията да изкажа моитѣ възгледи като народенъ прѣдставителъ на единъ край, който е прѣко заинтересованъ съ този въпросъ, и да дамъ, ако бѣ възможно, на комисията да разбере, защо азъ считамъ, че митата, които сж прѣдвидени въ тая тарифа, сж малки, и искахъ въ този случай да си послужа съ мнѣнието на г. Константинова. Обаче, оказа се, че ние стоимъ на двѣ диаметрално противоположни точки. Той стои на точката на търговцитѣ, които купуватъ и продаватъ дървенъ материалъ, а азъ стои на точката на производителитѣ. А вамъ е извѣстно, и става нѣколко дни тукъ се говори, че нашата тарифа *par excellence* трѣбва да бжде тарифа протекционистическа, да защити нашата индустрия толкова, щото тя да може да вирѣе, и

върху тази база поне досега не се изказаха никакви съмнения, освен да се говори за прѣдмети, които у насъ ги нѣма и имаме всичкия интересъ да привлѣчемъ вънкашни, да ги трансформираме чрѣзъ нашия трудъ и да ги изпратимъ като индустриални произведения, слѣдователно, да продадемъ, покрай суровия материалъ, и нашия трудъ. И тамъ можехме да бждемъ вече на чисто, като се осланѣхме върху това начало: да видимъ, тая наша тарифа въ случая отговаря ли на тази индустрия, за която азъ тукъ ще говоря?

Вамъ ви е извѣстно, г-да прѣдставители, че въ Южна-България и частъ отъ Сѣверна-България, именно онѣзи части, въ които се намиратъ Родопитѣ и Рила, като започнете отъ рилскитѣ гори и свършите дори подъ Хасково, додѣто се простиратъ чамовитѣ родопски планини, тамъ се произвежда дървенъ материалъ отъ всѣкакъвъ видъ и качество, и се произвежда въ такова количество, щото не само може да задоволи нашия пазаръ, но търси пазари вънъ отъ България. Такъвъ пазаръ отпрѣди нѣколко години бѣше Турция и специално градътъ Измиръ.

**Н. Константиновъ:** И сега е Турция.

**М. Такевъ:** Ако отворите статистиката, обаче, отъ нѣколко години насамъ, вие ще забѣлѣжите, че Измирскитъ пазаръ е вече затворенъ почти; не казвамъ свършено затворенъ — никой пазаръ изведнажъ не може да се затвори, — но тенденцията е да бжде свършено затворенъ, защото се срѣщатъ много прѣчки, било политически, било митарства, било всевъзможни други причини, било конкуренцията на стоки, които идатъ отъ Мала-Азия или отъ други страни. Остава, слѣдователно, да търсимъ пазаръ вътрѣ въ страната и ако можемъ да намѣримъ вънкашни такива. Цѣлата Пещерска околия, половина отъ Пазарджишката околия, почти цѣлата Самоковска околия и по-нататъкъ като отидете — сж мѣста, които се занимаватъ изключително съ производството на дървенъ материалъ; тѣ произвеждатъ греди, бичени дъски отъ всички видове и качества, и ги разпращатъ вътрѣ въ България. Но какво явление се забѣлѣзва? Дървениятъ материалъ отъ Южна-България почти не може да проникне въ Сѣверна, а отива, дѣйствително, отчасти въ Турция — то е интересно явление. Защо е това? Първата причина е, че нашитѣ съобщителни срдства, каквито сж желѣзницитѣ, иматъ такива тарифи за нашия материалъ, щото не може да се изкара дървениятъ материалъ отъ Южна въ Сѣверна-България; втората причина е, че Австрия, Унгария и Ромѣния ни конкуриратъ съ дървенъ материалъ. Г-нъ Константиновъ, който е търговецъ на дървенъ материалъ. . . .

**Н. Константиновъ:** А, не е вѣрно! Това е погрѣшно Ваше мнѣние. Може вие да сте производителъ, но азъ не съмъ търговецъ.

**М. Такевъ:** Pardon. Азъ не съмъ производителъ, а съмъ отъ оная околия, която произвежда. Азъ съмъ адвокатъ.

**Н. Константиновъ:** А пъкъ азъ съмъ отъ околия, която търгува.

**М. Такевъ:** Извинявайте, забравихъ, че сте търговецъ на сапунъ. (Смѣхъ.)

**Н. Константиновъ:** Вѣрно, вѣрно!

**М. Такевъ:** То е другъ въпросъ. Мислѣхъ, че сте на дървенъ материалъ, но билъ съмъ сбъркалъ. Азъ зная Братя Константинови, които търгуватъ въ Пещера съ дървенъ материалъ; тѣ трѣбва да сж други. Г-нъ х. Димитъръ Пасаровъ е изпратилъ 60 вагона дървенъ материалъ въ Сомовитъ.

**Г. Пасаровъ:** Не сж сжитѣ Константинови, други сж.

**М. Такевъ:** Добрѣ. — Втората година този дървенъ материалъ не е могълъ да отиде, защото тарифитѣ на тукашнитѣ желѣзници сж били такива, щото, колкото и да сж били намалени, не сж могли да дадатъ възможностъ ние да конкурираме на материала, който дохожда отъ Галацъ и Браила. И тогава какво трѣбваше да стане? За да може материалътъ отъ Южна-България да прониква въ Сѣверна, който по качеството си стои несравнено по-високо, отколкото материала на Австро-Унгария и Ромѣния, естествено, вие, които сте повикани да поддържате или да развивате каквато и да е индустрия въ България, какво трѣбваше да направите? Да покачите онѣзи мита на външната стока, които ще могатъ да дадатъ възможностъ на мѣстната стока да конкурира на вънкашната. Г-нъ Драгиевъ, г. Яблански и редъ оратори тукъ отъ 3—4 дена постоянно ви говорятъ върху това: искате ли да повдигнете наша нѣкоя индустрия, трѣбва да турите всички възможни прѣчки на границата, за да не се конкурира отвнъ.

**Н. Константиновъ:** По сжитѣ съображения за житото.

**М. Такевъ:** Вие казахте одежъ, че нѣма опасностъ за житото: нѣма кѣй да дойде да ни конкурира. Азъ Ви казвамъ фактически и вие го потвърждавате, че дървениятъ материалъ отъ Южна-България не може да отиде въ Сѣверна по двѣ причини: първо, защото има малки митарствени, митнически облози засега за външния и, слѣдователно, Австро-Унгария и Ромѣния ни конкуриратъ; Сѣверна-България не знае що ще каже дѣска отъ Родопитѣ. Е добрѣ, ако това е тѣй, г-нъ Константиновъ, азъ бихъ желалъ да зная, по кой начинъ вие ще дадете на тия нѣколко стотинъ чаркове, които произвеждатъ дървенъ материалъ въ Родопитѣ, да пратятъ своя дървенъ материалъ въ Сѣверна-България? Ще имъ дадете по слѣдующия

начинъ: като запрѣтите на вънкашнитѣ хора да внасятъ стока въ България. Вие ще ми кажете тутакси: но ние въ Сѣверна-България ще имаме, може би, дѣски малко по-сѣщи. Я отворѣте § 320. Вие виждате 100 кгр. прежда я облагатъ съ 150 л. мито. Ние не можемъ да се страхуваме отъ туй, че ще носимъ малко по-сѣщи дрехи — вѣрно; но за да повдигнете една индустрия, която сега се старае да бѣде повдигната — въ Варна напр., вие вземате, дѣйствително, мѣрки, тургате покровителствено мито противъ онѣзи прежди, които могатъ да конкуриратъ тукашнитѣ; вземате мѣрки да повдигнете въ България това производство: да го повдигнете въ Панагюрище, да го повдигнете въ Копривница, да го повдигнете въ всички тѣзи мѣста, дѣто се произвежда тази материя, та да може да остане въ България паритѣ, а не да ги даваме на чужденцитѣ — е добръ, сѣщата логика не е ли въ случая? Защо ме карате да отивамъ въ Турция, съ рискъ да загубя и паритѣ, и главата си — защото каквото си далъ тамъ, не можешъ да отидешъ да го съберешъ, — вмѣсто туй да намѣря пазаръ, за да мога да го продамъ, толкозъ повече че отъ това само ние ще се ползуваме и паритѣ нѣма да излѣзатъ вънъ и тогава нашиятъ търговски балансъ не може да се сключва съ Европа, както е сега, въ пасивъ за насъ?

Като разсѣждавахъ така, прочее, азъ помолихъ комисията да даде възможностъ на всичкитѣ производители на дѣски, на дървета, бичени и дѣлази, отъ Южна-България да могатъ да прѣхвърлятъ произведенията си въ Сѣверна-България. Едно отъ тѣзи улеснения е и митарствената тарифа. За туй не може да има двѣ мнѣния.

Но вие загатнахте, и въ комисията се говори малко по-общирно, че ние трѣбва да намалимъ митарственитѣ облози, за да запазимъ нашитѣ гори, като купуваме материалъ отъ странство. Може ли така да се разсѣждава, г-да прѣдставители? И г. Константиновъ добръ направи, като каза, че това нѣщо не трѣбва да се казва, не трѣбва да се изтъква тукъ, защото то, дѣйствително, е докарало едно страшно заблуждение въ нашето население, па даже въ нашитѣ много високи, мѣродавни крѣгове, и е намѣрило даже отгласъ въ троннитѣ слова на Княза. Горитѣ, трѣбва да знаемъ, г-да прѣдставители, не се унищожаватъ отъ балтия никогажъ, а се унищожаватъ отъ пожаръ. Щомъ вие отнемате възможността на онѣзи нѣколко десетки, за да не кажа стотини хиляди народъ, да се прѣспитава на законно основание отъ това природно богатство, каквито сѣ горитѣ, тѣ ще ги запалятъ и унищожатъ. И затуй никѣдъ въ свѣта хората не казватъ така: ще унищожимъ митото на външния дървенъ материалъ, за да влиза дървенъ материалъ отъ странство и да запазимъ нашитѣ гори. Напротивъ, турятъ високи мита на чуждия дървенъ материалъ, а уреждатъ положението на своитѣ гори, като не държатъ по горското дѣло хора такива, каквито сѣ у насъ, а хора съ знания, опитни, честни, не-

подкупни хора, които бдятъ за изпълнение закона за горитѣ. Държа това още единъ пѣтъ да го подчъртая, макаръ че много пѣти съмъ говорилъ на тази тема, защото гледамъ, че много прѣдставители, даже уважаемиятъ г. Гешовъ, който много добръ разбира тия работи, и той се бѣше увлѣкълъ отъ тази аларма: „изсѣчени сѣ горитѣ, опустошени сѣ горитѣ, дайте да ги запазимъ!“ Напротивъ, ще се опустошатъ горитѣ по двѣ причини. Първата причина е, и тя е призната отъ самата наука: ако една гора вие не прѣчиствате чрѣзъ изсичане сухитѣ материали, тя ще заклеветѣ, ще се отнеме възможността на новитѣ присади да трѣгнатъ. И затуй навсѣкѣдъ казватъ хората, дървениятъ сухъ материалъ, билъ на коренъ или падналъ, трѣбва безъ пари държавата да го дава, да се изсича и обработва, за да се очисти лѣсътъ, да може нови издѣнки да изникнатъ. А у насъ има лѣсничей, които такива рапорти пишатъ, като ги пита министертвото, вслѣдствие оплакванията въ министерството: „не позволявамъ да се сѣкатъ сухитѣ материали, защото ме е страхъ, че покрай сухитѣ, ще отсѣкатъ и суровитѣ“. Виждате какви сѣ хората, които сѣ турени да управляватъ тия нещастни гори. И отъ министерството казватъ: „да, ето човѣкъ, туренъ да пази горитѣ — орденъ трета степенъ за заслуга“. Вие така ще отивате въ разрѣзъ съ самата наука, която ви задължава да чистите горитѣ, а туй нѣщо ще стане, като улесните населението да може да изнася сухитѣ материали отъ гората. Инакъ тѣзи, които сѣ турени да управляватъ тѣзи нещастни гори, ако иматъ такива прѣвратни понятия за развъждането на горитѣ, можете ли да очаквате, че ще спомогнатъ за охранението на горитѣ? Тѣ ще заклеветѣятъ и ще се запалятъ.

Но втората причина, г-да прѣдставители, е, че у насъ Министерството на Търговията и Земледѣлието разбира охранението на горитѣ съ абсолютно запрѣщение и пиле да прѣфрѣкне прѣзъ тѣхъ. И какво правятъ? Населението казва: „ако вие не ми позволите да отида да отсѣча една гредѣ, да изкарамъ 30 ст. да нахраня себе си и сѣмейството си, азъ ще запала гората“ — защото, забѣлжете добръ, въ тѣзи краища нѣма ни ниви, ни ливади, ни градини, ни гюлове — пѣма нищо. Тамъ има само вѣковни дървета отъ боръ и букъ и, ако не дадете на хората възможностъ да отидатъ да отсѣкатъ едно дърво да се нахранятъ, тѣ ще умратъ отъ гладъ. А за тѣхъ е еднакво: или ще умратъ отъ гладъ, или чрѣзъ стѣлкновенение съ стражата — и дѣйствително често пѣти ставатъ стѣлкновенения.

Но за да свържа този въпросъ съ тарифата, трѣбва да кажа какво трѣбва да направимъ. Ако искате да развиете нашитѣ гори, трѣбва да отворите пазарища за нашия дървенъ материалъ. А тѣзи пазарища ще се отворятъ, като затворите границата за чуждия дървенъ материалъ. То е толкова просто, елементарно, щото, мисля, трѣбваше г. министрътъ да се съгласи въ комисията на

моето предложение, когато предлагаш вносните мита на дървения материал да се удвоят. То е необходимо да стане. Какво прави министерството? „Обли съ или безъ кора, отъ каквато и да било дебелина или дължина, 35 ст. на 100 кгр.“ Колко килограма дървенъ материалъ се събира въ единъ кубически метъръ? 400. Г-нъ Балабановъ, който е по-вѣщъ въ тия работи, защото е човѣкъ, който произвежда и товари всѣки денъ вагони, казва: 1 куб. м. дървенъ материалъ има тежина 400 кгр. Като турите 35 ст. на 100 кгр. излиза 150 л. на 1 куб. м. дървенъ материалъ, суровъ, необработенъ, на трупе, да кажемъ. Ама, моля ви се, туй е ли мито, което може да запрѣти внасянето на този материалъ? Да ви кажа защо нѣма да го запрѣти. При днешното състояние на нашитѣ горски пѣтища, които абсолютно липсватъ, стойността на дървения материалъ въ гората е, да кажемъ, единъ трупъ 2 ст., работата му, изсичането му струва 20 ст., а транспортътъ отъ балкана до Батакъ — хайде да вземемъ още по-прѣко, до Пещера — да кажемъ струва 10 пати повече, отколкото стойността на материала — ако 20 ст. струва единъ трупъ, трѣбва да дадешъ 2 л. за да го смъкнешъ до Пещера, а оттамъ още  $3\frac{1}{2}$  л. да го докарашъ до станцията, — е добръ, нашиятъ материалъ кубическиятъ метъръ колко струва? 6 л. Колко струва дървениятъ материалъ отъ Австро-Унгария? Всичкиятъ тѣхенъ дървенъ материалъ се намира покрай Дунава, тѣ го смъкватъ на Дунава и го докарватъ до България. Транспортътъ до Свищовъ струва толкова, колкото транспорта на българския материалъ отъ балкана до Пещера, а прѣкарването отъ Пещера до гара Пазарджикъ и оттамъ до Свищовъ или до Сомовитъ, вие може да прѣсметнете, колко може да се изкачи. Слѣдователно, при това положение на нѣщата, ние абсолютно не сме въ състояние да конкурираме.

**Н. Константиновъ:** Не да се конкурира, но не може да отиде до Дунава.

**М. Таковъ:** Сега може да отиде до Дунава, защото има желѣзница. Лани отъ Пещера излѣзоха 60 вагона за Сомовитъ, а днесъ има складове отъ дървенъ материалъ въ Плѣвенъ, въ Габрово, въ Червенъ-брѣгъ. Така че, съ построяването на централната линия, ние можемъ да прѣкарваме дървенъ материалъ. Сега да се спремъ на въпроса. Ние ще туримъ на 1 куб. м. австрийска стока  $1\frac{1}{2}$  л. Това не струва у насъ трудътъ отъ балкана до с. Батакъ. Ами оттамъ нататѣкъ? Нѣщо повече. Австрия ще докара трупове вътрѣ въ Свищовъ и тамъ ще устрой една бичкиджийница, ще ги бичи и ще има материалъ абсолютно безъ мито. Г-нъ Константиновъ ни казваше, че това прави на 100—60. Ние не знаемъ колко прави на 100, а знаемъ само едно, че 1 куб. м. дървенъ материалъ, който струва 32 л., ще туримъ  $1\frac{1}{2}$  л. повече и ще струва  $33\frac{1}{2}$  л. Отнема ли се възможността на австрийцитѣ да

конкуриратъ нашия материалъ? Ако обичате, даже това е безмислица. Азъ разбирамъ, ако искаме да бждемъ протекционисти, да туримъ такива мита, чрѣзъ които ще направимъ невъзможно вкарването на чуждитѣ материали.

Но да отидемъ по-нататѣкъ — „дѣлани, по-дебели отъ 5 см. — 50 ст.“

**Министъръ М. Сарафовъ:** Думитѣ „по-дебели отъ 5 см.“ сж зачеркнати.

**М. Таковъ:** Да, знаа. — Дѣлани греди или тѣй нареченитѣ конски дървета, които се правятъ за покривъ на здания, туря имъ се 50 ст. на 100 кгр., то е 2 л. на куб. метъръ; 2 л. на 32 и 35 л. Ами какво е това? Покровителствено мито ли е? И затова азъ казвамъ, че това, което турате, е нищожно. Азъ не отидохъ да искамъ 5 или 6 л. на 100 кгр., та да стане 20 л. на 1 куб. м., защото на кубически метъръ се оцѣнява, а не на тежестъ. Тогава още би имало смисълъ да се възстава и да се каже: вие ли отнемате възможността да строимъ евтини къщи. Ами ние, когато пишемъ митническа тарифа, не трѣбва да имаме прѣдъ видъ колко ще ни коштува една къща, колко ще ни коштува една дреха, колко ще ни коштува една свиня! Ако тия съображения имаме прѣдъ видъ, никаква митническа тарифа не трѣбва да съществува въ България, либѣрешанжизмъ, пуснатѣ европейскитѣ стоки да влизатъ въ България, тѣ сж много по-евтини и много по-красиви, убийте българската индустрия и така ще бждете послѣдователни — *laissez-passer*, *laissez-faire*. Това е теорията прокламирана отъ вѣкове. Пуснатѣ я въ България. Но единъ пѣтъ признавате, че България има нужда отъ защита, недѣйте разсждава така: колко ще коштува нашата къща, колко ще коштуватъ нашитѣ палта. Вѣрно е, азъ ще се облѣка съ 30 л., ако отида у Иерохама, а ако отида при нашъ шивачъ, ще си направя дрехи за 50 л.; но, ми се струва, ние трѣбва да гледаме кое ще бжде общественъ интересъ. Като изхождамъ отъ *l'intérêt général prévaut l'intérêt privé* — общественитѣ интересъ господствува надъ частния — ще кажемъ: ще обложимъ тежко чуждитѣ стоки, ще обложимъ тежко чуждитѣ обуца, чуждитѣ дрехи. Нема не можемъ да намѣримъ български обуца? Български обуца не можемъ да намѣримъ за 5 л., но европейски ще намѣримъ, макаръ че по качество стоятъ по-долу. Но когато азъ видя, че единъ иска 5 л., а другъ 7 л., ще дамъ томува, който иска 5 л. Ние така, прочее, не разсждаваме, когато пишемъ митническата тарифа, а изхождаме отъ общото начало за благото на цѣлокупна България. И, като е така, ще ми позволите да кажа, г-да, не само туй мито, което е прѣдвидено тукъ по 35 ст. на 100 кгр. или по 1 л. на кубически метъръ дърва, или по-нататѣкъ по 75 ст., които не правятъ повече отъ  $2\frac{1}{2}$  л. . . . Да се спремъ на двата лева. „Бичени, но нерендосани, по-дебели отъ 1 см. — 2 л. на 100 кгр.“ Въ 1 куб. м.

има 400 кгр., по 2 л. на 100 кгр. — 8 л. на кубикъ. 8 л. покровителствено мито ли е, питамъ г. Константинова?

**Н. Константиновъ:** Тукъ стойността е 30 л., а за първитъ е 24. Колко е процентътъ тукъ?

**М. Такевъ:** 32 да е. За мене не важи колко е стойността на дървения материалъ, защото Вие знаете, че на пазаритъ въ Пещера и Батакъ или Рила Вие пазарявате материала не на 100 кгр., а на кубикъ. И азъ ви питамъ: колко струва 1 куб. м. бичеъ? 32 л. Тъзи 32 л. ние трѣбва да разберемъ добръ отъ какво се състоятъ: първо, отъ стойността на материала въ балкана; второ, отъ работата на работниците; трето, отъ транспорта оттамъ до Свищовъ. Я направѣте смѣтка колко струва транспортътъ, когато ромжнскитъ гори прѣкарватъ съ шлепове по Дунава направо въ Свищовъ. Ние трѣбва да балансираме поне тия разности, които правимъ на балкана, и да дадемъ възможностъ на работниците да се прѣхранватъ. Тѣ не сж 5, 10 души, а сж съ стотини хиляди. Ето защо, менъ ми се струва, че и рѣчъ не може да става при тѣзи малки числа, които сж нахвърляни тукъ, че отъ тѣхъ трѣбва да слѣземъ надолу. Азъ съ пълно съзнание на нѣщата бихъ помолилъ народното прѣдставителство, и на първо мѣсто г. министра, да се съгласи да удвоимъ тѣзи мита безъ страхъ, че нѣкому ще напакостимъ. Напротивъ, хубавитъ чамови гори ще могатъ да прѣминаватъ отъ южнитъ склонове на България къмъ Сѣверна България, и вмѣсто да си градите къщи съ онѣзи бѣли елхи, които слѣдъ двѣ години сж изѣдени отъ мушлякитъ, вие ще имате чудесни борови дъски, които отстояватъ на мушлякитъ 10, 20 и 30 години, и вмѣсто да купувате отъ бѣла елха чифта дъски за 60 пари, купувайте ги по 62 пари, но затова ще ги купувате въ 15 години единъ пѣтъ, а не както сега на всѣки 2 години веднажъ.

Но вънъ отъ това ще дадемъ едно правилно експлоатиране на нашитъ гори, защото ще има правилень пазаръ и, вънъ отъ това, ще дадемъ възможностъ да се нахрани едно бѣдно население отъ нѣколко стотини хиляди души, на които изключително прѣхраната е отъ гората. Безспорно е, още веднажъ искамъ да повторя, че никой у насъ не желае безалаберното унищожение на горитъ, но туй не ще каже абсолютното напускане на горитъ. Азъ случайно отворихъ бюджета на Прусия, една държава, която се слави особено съ своитъ гори, и какво намирамъ тамъ?  $\frac{1}{5}$  отъ нейния бюджетъ се покрива съ приходитъ отъ горитъ, а у насъ 700.000 л. се харчатъ за горитъ, а се получаватъ 250.000 л. Защо? Защото абсолютно нѣма система въ управлението на тѣзи гори, защото експлоатирането е свършено незащитено отъ българскитъ закони и по този начинъ онова нѣщо, което можеше за държавата да бѣде единъ източникъ за покриване на нейнитъ разходи, намѣсто да бѣде едно

перо, което да струва нѣщо въ приходния бюджетъ, то е едно перо абсолютно незначително и оттамъ сега се поражда идеята абсолютно да запрѣтимъ сѣченето на горитъ, като не прѣдвиждаме опасността, че тѣ ще бѣдатъ унищожени.

Като свършвамъ, г-да прѣдставители, и като ви моля, ако не се съгласите да удвоимъ това мито, което е сега, то поне да остане тѣй, както е тукъ написано отъ самия министъръ и е прието отъ комисията, която е признала, че както е вписано, е малко, азъ държа да ви спомена още едно нѣщо. У насъ има тѣй нареченитъ айлаци, т. е. земи, стопанитъ на които иматъ право да се ползватъ само отъ трѣвата и водата. А отъ освобождението на България положението се измѣни и трѣбваше да се прѣдостави право на стопанитъ на тѣзи мѣста да се ползватъ и отъ горитъ. Но едно рѣшение на Върховния Касационенъ Сѣдъ унищожи това право и каза, че стопанитъ на трѣвата и водата сж стопани на айлацитъ, но не на повече отъ това. И какво излѣзе, забѣлжете добръ? Искамъ да отхвърля онова мнѣние, което по-отрано се авансираше тукъ за опустошение на горитъ. Понеже айлацитъ се облагаха съ данѣкъ, и много тежѣкъ данѣкъ, който не можеше да се покрие отъ приходитъ на тѣзи мѣста, то айлакъ-сайбитъ какво казаха? Понеже не ни даватъ право да се ползуваме отъ горитъ, то ще ги опустошимъ, за да се отвори мѣсто за пасища, които ще даваме на каракачанитъ и отъ наема ще се ползуваме. И дѣйствително, ние видѣхме, и ако бѣше тукъ г. Министерътъ на Търговията и Земледѣлието щѣше да ни каже, колко хиляди декара гори сж унищожени миналата година отъ едно глузаво и необмислено разпореждане на министерството. Не балтията унищожавя горитъ, а пожаритъ, и пожари съзнателно направени. И одеѣ, когато г. Досевъ питаше, вѣрно ли е, че ще уволните началника на горитъ, азъ го апострофирахъ, защото знаехъ, че именно причината за това лошо положение на нашитъ гори произлиза отъ този началникъ, който често пѣти злоупотрѣблява съ своето положение и издава разпореждания, безъ да знае сѣщността на работата и опустошава горитъ. Ето защо, менъ ми се струва, че изчистването на този персоналъ по горитъ се налага; налага се да се назначатъ хора, които разбиратъ отъ тази работа; да се назначатъ хора, които политика нѣма да правятъ; хора, които нѣма да назначаватъ околийскитъ началници за лѣсничей. Азъ ви процитирахъ телеграми: въ надвечериего на избора се назначава околийскитъ началникъ да управлява горитъ, за да даде възможностъ на приятелитъ, които ще гласоподаватъ за хюкюмата, да насѣкатъ гора колкото желаятъ. Нѣма въ сѣбота вечерята да се отваря участѣкъ въ Бѣлово, за да сѣкатъ безразборно и да направятъ гората *tabula rasa*, а въ понеделникъ слѣдъ избора пакъ да се запрѣти. Ако се назначатъ почтени хора начело на това отдѣление, не ме е страхъ, че отъ развитието на тази индустрия, дървениятъ

материалъ, ще се унищожатъ горитѣ. Не, дървениятъ материалъ ще съставлява едно почтено перо на нашия приходенъ бюджетъ, дървениятъ материалъ ще съставлява единъ активъ въ международната ни търговия и по този начинъ хемъ ще защитимъ тази индустрия, хемъ ще дадемъ хлѣбъ на тѣзи хиляди хора, хемъ ще дадемъ приходи на нашия бюджетъ.

**Н. Константиновъ:** Г-да прѣдставители! Азъ много нѣма да ви говоря по този въпросъ. Каза се тукъ по-напрѣдъ за опустошението на горитѣ. Тукъ е излишно да говоримъ. Азъ съмъ може би на сжщото мнѣние, на което е и г. Такевъ, но въпросътъ за експлоатирането на горитѣ е другъ въпросъ. Тукъ се касае въпросътъ трѣбва ли да усвои министерството едно мнѣние, че вносимиятъ строителенъ материалъ трѣбва да бѣде облаганъ съ колкото е възможно повече мито или не трѣбва. И азъ нѣма да направя прѣдложение да удвояваме или намаляваме наполовина или съвсѣмъ да махнемъ митото, а искамъ да кажа, г-да прѣдставители, и да моля г. Министра на Финанситѣ да усвои тази мисль, която е права. Противъ експлоатирането на горитѣ тѣй, както сега се експлоатиратъ отъ тия работници, за които г. Такевъ ни разправя въ какво плачевно положение се намиратъ, азъ мисля, че заради това има спасение. Тия добри хора, като искатъ работа, да слѣзатъ въ полето, дѣто ще намѣрятъ доста ниви да обработватъ и да си изкарватъ прѣхраната.

**М. Такевъ:** Така ли се слиза отъ бащино огнище отъ вѣкове създадено? Вие говорите като дѣца.

**Н. Константиновъ:** Сега въпросътъ е, че този строителенъ материалъ не може да отиде до Дунава.

**М. Такевъ:** Г-нъ Константиновъ! Тукъ приятелитѣ казватъ, Вие да напуснете Дунава и да отидете въ балкана да живѣете.

**Н. Константиновъ:** Азъ не се плача, нито съмъ упълномощилъ г. Попова да плаче за мене. Вие се оплаквате. Сега работата се касае, дали може този строителенъ материалъ да отиде до Видинъ и Свищовъ, до Дунава, или не. Вие сами казахте, г-нъ Такевъ, че тѣ сж нѣколко стотинъ чаркове, съ които работятъ. Именно съ тѣзи чаркове не може да се приготви такава стока, каквато трѣбва.

**М. Такевъ:** Сега приготвятъ.

**Н. Константиновъ:** И понеже тѣзи мѣстности, тѣзи гори, тѣзи работници иматъ свои консоматори, иматъ свой пазаръ близо до себе си, който имъ казва, отъ каква мѣрка, отъ каква дебелина, дължина и ширина, било дѣски или дървета имъ сж потрѣбни, тѣ ги приготвятъ и носятъ. Не намиратъ хората за добръ да излизатъ насамъ да търсятъ пазаръ. И когато дойдатъ нѣкои откъдѣ

Дунава да искатъ този материалъ, тѣ смѣтатъ съ какво е увеличено митото съ толкозъ да увеличатъ и тѣ. Значи, увеличаватъ митото въ лична наша полза, а не за интереса на нѣкоя индустрия. Значи, пазаръ си иматъ готовъ. Азъ съмъ питалъ по кой начинъ ще дадете на селянитѣ отъ Видинско, отъ Вѣлоградчишко, отъ Фердинандско, отъ Ломско материалъ да си построятъ къщи и да не живѣятъ тѣй, както сега — въ земята. Разбира се, тамъ, дѣто има възможность да обложимъ, трѣбва да обложимъ, а тамъ, дѣто нѣма възможность, нѣма да обложимъ. Не говоря тукъ да се впускаме отъ една страна на друга. Азъ не искамъ да кажа, че трѣбва да усвоимъ идеята на либѣрепанжизма, но тамъ, дѣто има възможность, да се прокара. Тукъ могатъ ли да дойдатъ дѣски или дървета отъ Австрия или отъ Ромжния? Не могатъ. Спомена се, че въ Прусия много такъвъ материалъ имало и давалъ 1/6 отъ прихода въ бюджета. Доколкото моитѣ свѣдѣния се простиратъ, изъ цѣла Германия е покровителствуванъ вносътъ на този строителенъ материалъ и въ интереса на населението, и въ интереса на индустрията. Това сж моитѣ свѣдѣния. Азъ гледамъ на този материалъ като на суровъ материалъ.

Сега, колкото се касае за изчислението на митата, вие се спрѣхте на буква *с*, ама за дѣскитѣ, които сж най-сжпниятъ материалъ за построяването на едно здание, тамъ искате 5 л. На 400 кгр. — които не сж толкова, но нека да приемемъ, че сж толкова — ще вземемъ по 5 л. — 20 л. Въ чия полза ще бждатъ? Ще бждатъ въ полза на тѣзи, които не могатъ да излизатъ по другъ начинъ; ще вземемъ, така да се каже, отъ това население тоя данѣкъ, толкозъ повече че тѣзи хора си иматъ свой пазаръ и затова нѣма нужда да обрѣменяваме тѣзи, които седятъ край Дунава, съ такъвъ данѣкъ въ полза на развитието на тая индустрия. Ползата нѣма да бѣде фискална, но ще бѣде частична. Ето защо, г-да народни прѣдставители, азъ считамъ, че е умѣстно Министерството на Финанситѣ да усвои този възгледъ и, при сключването на договоритѣ, да се даде възможность на по-слабо облагане на тоя строителенъ материалъ, първо, защото ще дадемъ възможность на тия мѣстности да иматъ материалъ, за да могатъ да си строятъ жилища и, второ, защото не може да отива тоя материалъ въ мѣстности, дѣто се произвежда: не може да отиде тамъ нито отъ Германия, нито отъ Австрия, нито отъ Ромжния, нито отъ Гърция, нито отъ Турция. Слѣдователно, никаква опасность нѣма да се съсипе тая индустрия, която, освѣтъ пазаря, който има въ страната, има такъвъ и въ Турция, ако щете чакъ до Смирна, както каза г. Такевъ.

**Т. Теодоровъ:** Г-да народни прѣдставители! Въпросътъ, който се дебатира между г. Константинова и г. Такева, споредъ мене е твърдѣ важенъ, твърдѣ интересенъ, и азъ държа да кажа моето мнѣние по него.

Прѣди всичко ще кажа изобщо, че рѣдко се слушатъ въ нашата Камара толкова трѣзви и толкова прави мисли, основани на едно добро схващане и познаване на прѣдмета, каквито изказа г. Такевъ по този въпросъ. И тѣзи мисли отъ това, че сж малко оригинални въ случая, печелятъ още повече, и азъ ги усвоявамъ напълно, и желателно е да се повтарятъ и потретятъ тѣ, за да се чуятъ, защото вѣрно е, че по този въпросъ имаме да се боримъ съ единъ установенъ прѣдрасждѣкъ, който много сжпо востува на България. Въпросътъ е за ползата отъ горитѣ. Азъ съмъ слушалъ много хора да охкатъ, да ахкатъ и да мислятъ, че спасението на България е въ горитѣ. Единъ отъ г. г. министритѣ, г. Людскановъ именно, като отговаряше прѣди нѣколко дни на интерпелацията на г. Такева, като заговори за горитѣ, така заохка и запѣшка, щото помислилъ би чловѣкъ, че като израстнатъ въ България още нѣколко гори, България ще бжде земенъ рай. Съ такива прѣвратни възгледи има хора въ Министерството на Търговията и Земледѣлието, има и въ нашата срѣда, па и вънъ отъ нашата срѣда. Хората си мислятъ, че горитѣ трѣбва да ги пазимъ, и въ това трѣбва да се заключава всичката наша политика, защото иматъ економическо и чутъ ли не знамъ какво значение — чутъ ли нѣматъ стратегическо значение. Азъ съмъ съгласенъ, че горитѣ трѣбва да се запазятъ, но въпросътъ е, какъ се пази единъ прѣдметъ и по кой начинъ се достига това пазене? У насъ хората мислятъ, че туй запазване трѣбва да става съ много стражари, които никого да не пушатъ въ горитѣ. Г-нъ Такевъ каза, че резултатътъ отъ такава система не може да бжде освѣнъ отрицателенъ: горитѣ въ такъвъ случай прѣставатъ да иматъ какво и да е актуално значение въ очитѣ на населението. Тѣ не прѣдставляватъ тогава нѣкаква цѣнностъ, а една тежостъ само, защото трѣбва да ги чистятъ, трѣбва да ги пазятъ, трѣбва да плащатъ данѣци и други врѣхнини, а пѣкъ не могатъ да се ползватъ отъ тѣхъ. Ще имъ позволи горското управление да се ползватъ, но кога? Подиръ 20—30—40 години, когато, може би, човѣкътъ, който иска да се ползува, не ще бжде живъ и когато отсега той не може да жертвува настоящето си въ интересъ на нѣкакво си неопрѣдѣлено бждще. Слѣдователно, горитѣ въ очитѣ на населението ставатъ едно зло, то не може да ги цѣни и, щомъ е принудено то да гледа така на тѣхъ, тогава ще намѣри срѣдства и да ги унищожава. Най-сигурното срѣдство за да пазимъ горитѣ, то е да ги оползотворимъ. И азъ винаги съмъ се очудвалъ на тая прѣкаленостъ по пазенето на горитѣ. Искате ли да направите горитѣ да се пазятъ, направѣте ги цѣнни, да иматъ стойностъ за тѣхнитѣ притежатели, и тогазъ хората, било общини, било частни лица, които иматъ гори, ще ги цѣнятъ и сами ще ги пазятъ, защото за тѣхъ тѣ ще прѣдставляватъ единъ капиталъ. Направите ли ги да имъ бждатъ въ тежостъ, тѣ нѣма да ги запазятъ. Не могатъ нѣколко стражари, удвоете ги, утроете

ги, учетворѣте ги, пакъ не могатъ да ги пазятъ; 700.000 л., които сега изживява държавата годишно, за запазване на горитѣ, сж безполезни. И азъ, като Министъръ на Финанситѣ, многократно въ минало врѣме съмъ ималъ да се бора противъ този чрѣзмѣренъ кредитъ за запазване на горитѣ и винаги съмъ се очудвалъ на този краенъ възгледъ, който кара Министерството на Търговията и Земледѣлието да вѣрва, че горитѣ трѣбва да се пазятъ само, а не е мислило сжщеврѣменно да бждатъ тѣ и полезни на населението. Прочее, искате ли да се запазятъ горитѣ въ България, дайте възможностъ да се извлича полза отъ тѣхъ, да се оползотворятъ. Какво е срѣдството за да се оползотворятъ? Срѣдството не е това, да се запазятъ въ продължение на вѣкове, полувѣкове, или четвъртъ вѣкове небутнати, дѣвствени, но срѣдството е това — да се сѣкатъ рационално, по извѣстни правила и подъ извѣстенъ контролъ отъ властитѣ, който да ги запази отъ окончателното изтрѣбление, да ги сѣкатъ, да ги експлоатиратъ по такъвъ начинъ, щото да може да се извлича най-голъма полза отъ дърветата, безъ рискъ на опростаиване.

Сега, друго едно срѣдство, освѣнъ контрола на горскитѣ власти при сѣченето, е срѣдството да се намѣри пазаръ за тѣзи дървета, да иматъ хората да ги продаватъ съ по-голъма стойностъ и тогава кориятъ ще добиятъ по-голъма цѣнностъ и хората не само ще запазятъ сега сжществуващитѣ, но ще започнатъ да насаждатъ и нови, ще взематъ да садятъ джбови гори, защото ще видятъ полза отъ тѣхъ, па ще взематъ да садятъ и борови гори. И въ 10 години отгорѣ ние нѣма да се ограничимъ вече съ една охранителна дѣятелностъ — настоящето да запазимъ, — ами ще имаме и една активна дѣятелностъ, която ще увеличи сжществуващото богатство. Но кога хората ще почнатъ да насаждатъ гори? Когато видятъ, че има полза отъ тѣзи гори. Сега, азъ мисля, че въ България насаждатъ гори само пенсioniрани чиновници, само охолни хора, и тѣ насаждатъ само овощни дървета. А да вземе човѣкъ да сади джбова или борова гора, вредъ въ България ще го сметатъ въ днешно врѣме за лудъ — толкова е рѣдко това нѣщо въ България. Напротивъ, да изкореняватъ, да изтрѣбятъ гората, било като я коренятъ чрѣзъ търнокопи или обръщатъ на ниви, това е постоянно явление. Е добръ, едно отъ срѣдствата, за да могатъ тѣзи гори да иматъ добра стойностъ и да бждатъ полезни на тѣхнитѣ притежатели, е това — да се запази заради тѣхъ вжтрѣшниятъ пазаръ на България. Г-нъ Константиновъ ни каза: въ Южна-България, въ Родопитѣ, вие имате много и хубави гори, но този дървенъ материалъ хората не го возятъ въ Търново, Свищовъ или Варна, защото тѣ иматъ по-близъкъ пазаръ въ Турция, а като иматъ тамъ такъвъ пазаръ, не го возятъ въ Сѣверна-България. Това обяснение на фактитѣ не е вѣрно: отъ Южна-България не се вози дървенъ материалъ въ Сѣверна не затова, че иматъ по-добъръ пазаръ въ Турция, ами защото не могатъ да го за-

насятъ въ Сѣверна-България, защото имъ става много скъпъ и не може да конкурира на чуждия дървенъ материалъ. И никой производителъ нѣма да отиде да си изнася продуктитѣ въ странство, ако той може да ги продаде въ страната. Ако изнесе нѣщо въ странство, то е затова, защото не може да намѣри търгъ достатъчно широкъ, за да се консумира неговиятъ продуктъ вътрѣ въ страната. Послѣ, не можемъ ние да лежимъ на тая кълка — извинѣте за изражението, — която проповѣдва г. Константиновъ: да разчитаме винаги на чуждия пазаръ. Чуждиятъ пазаръ може да съществува за насъ за 5—10 години, за нѣколко години, а ние правимъ тая тарифа за повече години, ние можемъ да заключимъ единъ договоръ, вѣроятно, за 10 години и, вѣроятно, хората нѣма да искатъ да сключатъ кратковремененъ договоръ, защото интереситѣ на индустрията и търговията изискватъ, щото сключенитѣ търговски договори да бѣдатъ дълготрайни, за да могатъ хората, които иматъ извѣстна индустрия или търговия, да разчитатъ на по-дълъгъ срокъ, за да си осигурятъ едно положение, едно тържище. Е добръ, подиръ единъ 10 годишенъ срокъ отъ днесъ, знаете ли какво може да стане съ Турция? Тамъ се строятъ желѣзници и за нейнитѣ нови богатства въ Мала-Азия се откриватъ международни тържища, нови пространства, и кой знае въ разстояние на 10 години отсега какъ ще се обърне нашата търговия съ Турция, какви ще бѣдатъ нашитѣ отношения съ Турция. Ние не можемъ да разчитаме, че сѣ ще се изнасятъ нашитѣ гори въ странство. Прѣди всичко, всѣки народъ е длъженъ, щото прѣдметитѣ, които произвежда, да имъ запази вътрѣшния пазаръ; най-напрѣдъ той трѣбва да отсрани чуждата конкуренция въ земята си и тогавъ да отива въ чужда земя да се бори съ нея. Никаква търговия, никаква индустрия, никакво производство не може да вирѣе, ако има база само чуждиятъ търгъ. То е екзотична търговия. Тя не може да стои на два крака, не може да стои даже на единъ кракъ. Искате ли да затвърдите извѣстно производство, трѣбва да направите така, че да се закрѣпи прѣди всичко въ земята си. Когато въ политическитѣ граници на своята държава изгоните чужденцитѣ, тогава можете да се впускате да се борите, да прѣслѣдвате неприятеля и вънъ отъ вашата земя. Постѣпи ли едно правителство инакъ, отиде ли то въ чужда земя, а остави неприятеля въ неговата земя, то въ всѣко врѣме рискува да загине при най-малката промѣна.

Ето защо този въпросъ, споредъ мене, е много важенъ. Важенъ е за притежателитѣ на гори по балканскитѣ мѣста въ Южна-България или въ частъ отъ Сѣверна-България да си осигурятъ българското дебуше, българския търгъ.

Но г-да прѣдставители, колкото правъ да е този възгледъ, докато ние нѣмаме удобства на съобщения, докато нѣмаме желѣзници и докогато нѣма да имаме добри шосета, естествено е, че тази теория, колкото да я считаме, че е права, ще

бѣдемъ принудени да отстъпваме отъ нея поради онѣзи съображения, които изказа г. Константиновъ — има и въ неговитѣ съображения една частица истина. И азъ искамъ да отбѣлѣжа тая истина. Че въ една страна като нашата, дѣто нѣма пѣтица и съобщения, да кажемъ, че нѣмаше централната линия, едно правителство, което сключваше договоръ въ 1897 г. съ чуждитѣ държави, не можеше да тури голѣмо мито на дървения материалъ, за да даде възможностъ на дървения материалъ отъ Чешинското корито или Ваташкото да отива въ Свищовъ. Това можеше да се направи, но съ такова голѣмо мито, което би повдигнало извънредно много цѣната на дървения материалъ и би направило живота на населението вътрѣ тежъкъ. Това е едно отъ неудобствата на покровителствената система — че тя прави извѣстни прѣдмети много скъпи, докато се създадатъ и даже слѣдъ като се създадатъ. Защото, колкото по-голѣми сѣ митата, толкова повече може да се повиши цѣната на мѣстния продуктъ. И азъ казахъ миналия пѣтъ, че всички консоматори въ една страна сѣ либѣрешанжисти, а всичкитѣ производители сѣ протекционисти. И когато говоримъ за едната или другата система, никакъ не трѣбва да докарваме работата до крайностъ, а трѣбва да гледаме да примиряваме интереситѣ на еднитѣ и другитѣ класи. И г. Константиновъ е правъ, че въ Дунавското поле на едно разстояние отъ Балкана 70—80 км. най-близко, а нѣкъдѣ и 100—120 км. отстоятъ консоматоритѣ отъ нашия дървенъ материалъ и тамъ дървениятъ материалъ може да стане извънредно скъпъ, слѣдователно, това може да се отрази въ ущърбъ на хигиеничността на жилищата на хората. Тогавъ какво трѣбва да направимъ? Ние трѣбва да се възползуваме отъ създаването на нови пѣтица и съобщения, именно устройване на желѣзници, и да помислимъ сега доколко е възможно да направимъ една крачка напредъ отъ онуй, което заварихме. При сегашното положение на нашата тарифа, ние имаме Южна-България осигурена отъ чуждата конкуренция на дървения материалъ и имаме даже оттамъ единъ износъ за Турция, но Сѣверна-България е оставена всецѣло на експлоатацията на Ромѣния и Австрия въ това отношение. Едва-едва по сегашнитѣ тарифи успѣватъ производителитѣ на дървенъ материалъ отъ Южна-България да конкуриратъ въ Сѣверна. Тѣхната конкуренция отива до Червенъ-брѣгъ и рѣдко до Горна-Орѣховица. Има случаи да сѣ отивали до Плъвенъ и Самовитѣ.

**Г. Пасаровъ:** И въ Плъвенъ, въ Провадия и въ Варна отиватъ и иматъ смѣтка.

**Т. Теодоровъ:** Дойдоха ли тамъ? Това е, вѣроятно, при извънредно голѣми отстъпки по желѣзницитѣ.

**Г. Пасаровъ:** Послѣ имъ попрѣчи Хиршовата линия.

**Т. Теодоровъ:** Но да отидатъ до Самовитъ, до Свищовъ южно-българскитъ производители, при сегашната митна тарифа, струва ми се, е невъзможно. Какво трѣбва да направимъ? Споредъ мене, сегашнитъ мита върху чуждия дървенъ материалъ подлежатъ на едно увеличение, но не много голѣмо, защото, ако направимъ голѣмо увеличение, ще заскхшимъ продуктитъ и, може би, ще се фаворизиратъ чрѣзмѣрно производителитъ на дървенъ материалъ въ ущърбъ на тия, които живѣятъ въ полето, и моето мнѣние е, да се вземе слѣдующата мѣрка: сегашнитъ мита да се увеличатъ най-малко съ 25 до 30%. Ако направимъ това нѣщо, нѣма никой да ни укори и нѣма право никой да се оплаче. Производители отъ вънкашни държави, които внасятъ тия прѣдмети у насъ, не могатъ да се оплачатъ, че ние сме направили подиръ 7 или 15 години едно увеличение на митото съ 25—30%, увеличение върху сега съществуващото положение. Защото при сключването на нови търговски договори и двѣтъ страни искатъ да направятъ положението си по-добро, отколкото сж го заварили; и, отъ друга пѣкъ страна, и консоматоритъ не ще могатъ да се оплачатъ, че ще платятъ едно такова незначително увеличение, защото тѣ знаятъ, че това се диктува отъ съображения на общо економическата политика на България, отъ интересъ да се запазятъ интереситъ на тѣхнитъ събратия, производители на този материалъ, а интереситъ на тѣхнитъ братя и съграждани трѣбва за тѣхъ да бѣдатъ по-мили, отколкото интереситъ на чужденцитъ.

Г-нъ Константиновъ направи една бѣлѣжка, която, споредъ мене, бѣше неумѣстна дори до цинизъмъ. Той каза, че онзи, който живѣе въ гора и не може да се поминава съ сегашния си поминѣкъ, да отиде въ полето. Боже мой, затуй ли сме дошли законодатели тукъ — да караме хората да отиватъ отъ полето въ гората или отъ гората въ полето? Нали сме дошли да улеснимъ поминѣка на хората? Може ли ние тукъ да говоримъ: комуто не отърва да живѣе въ гората, да отиде въ полето; или, комуто не отърва да живѣе въ полето, да отиде въ балкана? Немъ ще оставимъ така тия гори, само на сѣрнитъ? Защо да не оставимъ населението да се ползува при разумно експлоатиране? Нашата земя и безъ това не е достатъчно населена; нашата земя би могла да нахрани едно население 6 пѣти по-голѣмо отъ сегашното и нашата цѣль не трѣбва да бѣде да караме хората да се изселватъ: ако имъ се вижда тѣсно Свищовското поле да ги пратимъ въ Бесарабия! Тя е лесна политика тази, но не е достойна за единъ народенъ прѣдставителъ и не може да се проповѣдва!

Сега, да видимъ какво е настоящето положение и какво ни прѣдлага тарифата. Сегашното положение е слѣдующето. На дървения материалъ се взема 14% или 12 — непомня добръ колко е, — или е 14, или 12. Зная, че искахме да установимъ 14 и че имавме съ ромжнитъ дълга и широка прѣпирня, които искаха да

имъ се намали на 12. Австрийцитъ толковъ не настояваха на памаление на митото върху дървения материалъ, колкото ромжнитъ. Но, въ всѣки случай, не е по-малко отъ 12% сега адвалорното мито — съ октроата възлиза на 14. Азъ ще взема 12 или 14 и ще ви покажа, че ако е вѣрно казането на г. Константинова, какво 1 куб. м. дървета обли, съ или безъ кора, отъ каквато дебелина и дължина да сж, струватъ, когато дойдатъ на митницата въ Свищовъ или на нѣкое дунавско пристанище, 24 л. — азъ ще приема неговата цѣна; ти е, вѣроятно, минимална; — ако е 24 — азъ съмъ слушалъ за дѣски да струватъ кубическия метъръ 55 л., но ще приема 24, — споредъ мене 24 л., г-да народни прѣдставители, обложени по 14%, даватъ едно мито отъ 3 л. и 60 и нѣколко стотинки, като приемамъ, че кубическия метъръ такъвъ дървенъ материалъ ще тежи 400 кгр. — тоже едно обстоятелство безспорно. Сегашното положение е, прочее, 3-60 л. на 1 куб. м., а г. министърътъ съ протекционната система, която щѣлъ да слѣдва, го намалява въ прѣдлагаемата тарифа на 1-40 л. Питамъ азъ: какво протежирате вие? Протежирате и производителитъ на дървения материалъ по сщия начинъ, по който протежирате скотовѣдцитъ, по който протежирате производителитъ на землени произведения, фабрикантитъ на брашна, производителитъ на каменни вжглища, минната индустрия — и всичко, т. е. правите положението имъ по-лошо. Човѣкъ, като гледа всичко това, би помислилъ, че тази тарифа я е правилъ единъ чужденецъ, който е искалъ да ни подведе, защото виждамъ систематически въ онѣзи отрасли на народното производство, които иматъ най-голѣма важностъ за насъ, които би трѣбвало да заслужатъ най-силна подкрѣпка, най-силната протекция на единъ финансовъ министъръ съ протекционистически възгледи, — тѣ се изоставятъ и тѣхното мито се намалява систематически, безъ да го иска нѣкой. Азъ и другъ пѣтъ съмъ казвалъ, че ако се касаеше за единъ договоръ, сключенъ съ чуждитъ държави, ще разбера тѣзи наши отстъпки и ще си ги обясня съ другитъ, които вамъ сж направени; но когато се касае за единъ законъ, въ който вие опрѣдѣляте националното гледище на България, економическата политика на бѣдѣщето на вашата партия, която вие и всички други партии би трѣбвало да прѣгърватъ като единъ общъ економически катехизисъ, тогазъ се очудвамъ какъ смѣете да отстъпвате отъ сега съществуващитъ мита върху чуждия дървенъ материалъ и да ги намалявате.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Г-нъ Теодоровъ! Ставитъ сж уголѣмени много повече, отколкото сега съществуващитъ; недѣйте говори тѣзи работи.

**Т. Теодоровъ:** Азъ искамъ това именно да ми докажете, че ставитъ сж уголѣмени, когато г. Константиновъ Ви каза, че 1 куб. м. дървенъ материалъ, прѣдвиденъ въ § 186, пунктъ а, на Сви-

шовската митница се таксува 24 л. Азъ смѣтамъ, че по Вашата тарифа той ще се обложи за 400 кгр. съ 1.40 л.; а сега той плаща по 14%—3.60 л., а по 12% — плаща 2.60 л.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Не е вѣрно.

**Т. Теодоровъ:** Вие му намалявате митото два пѣти по-малко. Какъ тѣй говорите, че ставките били уголѣмени? Васъ ли ще вѣрваме, или тарифата, която е тукъ?

**Министъръ М. Сарафовъ:** Г-нъ Теодоровъ! Тия трупе, за които много се говори, разгърнете статистиката и ще видите, че кубическият метъръ е оцѣняванъ по 10 л. по всички митници и въ Ваше, и въ мое врѣме — най-много 10 л.

**Т. Теодоровъ:** Азъ не зная, дали е вѣрно.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Разгърнете статистиката — тя е прѣдъ Васъ.

**Т. Теодоровъ:** Азъ ще приема и Вашето казване, че г. Константиновъ не е правъ, че Вие сте го цѣнили по 10 л.

**Н. Константиновъ:** Азъ съмъ много правъ, а Вие всичко извѣртате. За дѣскитѣ казахъ...

**Т. Теодоровъ:** За дѣскитѣ Вие казахте, че сж цѣнили въ Свищовъ 32 л.

**Н. Константиновъ:** 38 за дългитѣ, а 32 за дѣски отъ 1 см.

**Т. Теодоровъ:** Кажете: колко цѣните този материалъ?

**М. Такевъ:** Г-нъ Константиновъ! Вие ме поправихте и казахте, че 32 л. се касаятъ за дѣскитѣ, а не за грубия материалъ.

**Н. Константиновъ:** За дѣскитѣ отъ 1 см. нагорѣ.

**М. Такевъ:** Вие казахте, че дѣскитѣ подъ буквата а струватъ 32 л.

**Н. Константиновъ:** Тѣй.

**М. Такевъ:** Тамъ е турено 2 л.

**Н. Константиновъ:** Тѣй.

**М. Такевъ:** Вие ме поправихте. А за другото казахте 24 л.

**Т. Теодоровъ:** За другото казахте, че се цѣни 24 л., и азъ Ви повѣрвахъ; но съмъ готовъ да повѣрвамъ и г. министра, при всичко че между Васъ и него е голѣмо различие — 10 л. нека да бжде. Вѣрвамъ, че той говори наизустъ; нѣма данни, че 10 л. се цѣни сега материалътъ. Тукъ

има статистика и азъ ще моля г. Драгиева или нѣкой другъ да намѣри този параграфъ и да провѣри колко е. Но азъ ще приема 10 л. да е срѣдната оцѣнка. Сегашното мито ще бжде въ такъвъ случай 1.40 л. и Вие оставяте запапрѣдъ сжщото мито. Даже и въ такъвъ случай Вие не правите никакво уголѣмение. Защо тогава ми казвате, че сегашнитѣ ставки сж уголѣмени? Уголѣмили сте ги върху седефа, кафетата и върху други нѣкои прѣдмети, които никога нѣма да се произвеждатъ въ България. За готовитѣ дрехи да не говоримъ, но за кафето, за слоновата костъ, за елмаза, за брилянта и други — тамъ сте ги увеличили, но тамъ нѣма какво да покровителствуваме.

**Н. Константиновъ:** Брилянтитѣ сж безъ мито и слоновата костъ е безъ мито.

**Т. Теодоровъ:** Толкозъ по-лошо.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Г-нъ Теодоровъ! Дозволявате ли ми да Ви направя една бѣлѣжка?

**Т. Теодоровъ:** Да.

**Министъръ М. Сарафовъ:** 33 стотинки се е вземало досега срѣдно на дѣлани и обли трупе, прѣвъ послѣднитѣ петъ години, та Ви моля, не дѣйте изкривява работата.

**Т. Теодоровъ:** Добрѣ. Сега, азъ не знамъ какъ Вие намѣрвате смѣтката, защото тѣзи свѣдѣния тукъ намъ не сте ни ги дали, но азъ се съгласявамъ да приема Вашето казване, че се оцѣняватъ 10 л...

**Министъръ М. Сарафовъ:** Най-много.

**Т. Теодоровъ:** Азъ не знамъ да има такава стойностъ дървениятъ материалъ, донесенъ отъ вѣнъ — 10 л. кубическият метъръ. Моля Ви се, дървата за горене ние ги купуваме тукъ, въ София, отъ Ихтиманъ като идватъ, по 7—8 л. кубическият метъръ, а дървениятъ материалъ за строене да се оцѣнява въ Свищовъ 10 л. — това го не допускамъ. Но нали мислите, че Вие всичко знаете, всичко сте изучили и всичко сте провѣрили, нека бжде Вашето. Хората ще чуятъ и ще разбератъ. Въ такъвъ случай митото пакъ е 1 л. и 40 ст. Вие оставяте сжщото мито запапрѣдъ, а пъкъ азъ Ви казахъ, че трѣбва да го уголѣмите. И има за какво да го уголѣмите, и не само по всички тия съображения, които каза г. Такевъ, а и по едно друго съображение, което азъ ще Ви кажа.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Ама ние го удвоихме: правимъ го отъ 33 ст. на 75.

**Т. Теодоровъ:** Азъ говоря сега, г-нъ министре, за пунктъ а.

**Министъръ М. Сарафовъ:** За а ние го уголѣнихме: отъ 33 ст. направихме го на 50.

**Т. Теодоровъ:** То е нищожно.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Ами Вие самички казвате съ 25% да се уголѣми. Върху 33 25% правятъ още 8 и ставатъ 41, а пъкъ азъ прѣдлагамъ 50.

**Т. Теодоровъ:** То е за слѣдующата статия.

**Министъръ М. Сарафовъ:** И едната и другата сж уголѣмени въ комисията.

**Т. Теодоровъ:** Сега, има едно съображение, казахъ азъ, което трѣбва да ни накара непрѣмѣнно да увеличимъ и то е слѣдующето, че дървениятъ материалъ, който ще дойде отъ Южна-България въ Сѣверна, за да алиментира нашитѣ села, е по-доброкачественъ — каза го г. Такевъ, — слѣдователно, той изкупува по-голѣмата стойностъ, която бихме изкуствено създали чрезъ покровителствената система. Но още по-важното е, че този материалъ ще се прѣнася изключително или главнимъ образомъ по българскитѣ държавни желѣзници и ще даде единъ значителенъ трафикъ, доходъ, на тия желѣзници. Г-нъ Константиновъ и г. министъръ Сарафовъ, констатирамъ, че се смѣятъ и се очудватъ, когато азъ казвамъ, че ако отъ Сѣверна-България се изпѣди чуждестранниятъ материалъ, който иде прѣзъ Дунава, и се замѣни съ южнобългарски, то трафикътъ на българскитѣ държавни желѣзници отъ това ще се увеличи. И тѣхнитѣ умове не могатъ да го разбератъ и, вслѣдствие на това, тѣ се очудватъ. И азъ се очудвамъ, какъ тѣхнитѣ умове сж толкова незрѣли, за да не могатъ да го схванатъ. Безспорно е, че една желѣзница въ една страна извлича най-голѣма полза, най-голѣми доходи отъ прѣвоза на стоки. Между стокитѣ, които могатъ да дадатъ единъ голѣмъ доходъ на желѣзницитѣ, на първо мѣсто трѣбва да се поставятъ стоки като дървения материалъ и хранитѣ — така е поне въ всѣка една земеделческа страна като България. Тия сж произведенията, които ще прѣнасяме, плусъ ако единъ денъ се развие въ България минната индустрия и почнемъ да прѣнасяме продуктитѣ на тази индустрия, било каменни въглища, било мѣдъ и т. н. Тия сж главнитѣ артикули, които ще принасятъ на нашитѣ желѣзници доходъ. И азъ казвамъ, че чуждиятъ дървенъ материалъ влиза въ България по Дунава, вози се отъ чужди параходи и чужденцитѣ извличатъ полза отъ транспорта му. Ние нѣмаме нито една гемия по Дунава, нѣмаме нито единъ търговецъ, който да се занимава съ прѣвозъ на стоки, тогавъ когато стокитѣ отъ Южна-България, отъ български производители, возени по българскитѣ желѣзници, ако и малко по-скъпи, тази разлика ще бѣде въ полза на българскитѣ държавни желѣзници, слѣдователно, ще бѣде въ полза на намалението на брѣмето еднакво на видинскитѣ или свищовскитѣ селяни, както на баташкитѣ и пещерскитѣ граждани, защото увеличението на доходитѣ на нашитѣ же-

лѣзници, като увеличава държавнитѣ приходи, ще ни позволи, може би, да намалимъ поземелния налогъ или друго. Ето една обществена сгода, една сгода отъ общественъ характеръ, която ние не можемъ да изпуснемъ изпрѣдъ видъ по този поводъ. И ние сме длѣжни, казвамъ азъ, интереситѣ на отечеството и интереситѣ на нашитѣ съграждани, бѣдѣнето на тази страна ни повелява въ този моментъ, когато работимъ економическия катехизисъ на България, да туримъ тукъ една ставка много по-голѣма отъ тази, която г. министърътъ прѣдвижда, така щото този, който ще сключва договори съ чуждитѣ държави, да не отстъпва по никой начинъ отъ едно увеличение поне съ 25% — ето моята мисль; но вие тукъ можете да турите много по-голѣми цифри, отколкото сте прѣдвидѣли.

Досега азъ говорихъ по пунктъ първи, като вземахъ за основа цѣната на облия материалъ, отъ каквато и да било дебелина или дължина. Сега ще прѣмина къмъ втория пунктъ б, за дѣланитѣ дървета, кѣдѣто е гудено 50 ст. И понеже г. Константиновъ тукъ се съгласи, че дѣланъ дървенъ материалъ не може да се продаде 10 л. кубическиятъ метъръ, питамъ азъ него и г. министра: 24-тѣ лева тукъ ли се отнасятъ? Да оставимъ първата алинея; да вземемъ втората алинея — дѣланъ материалъ. Този дѣланъ материалъ ние трѣбва да го прѣслѣдваме повече, отколкото недѣлания, защото, когато дойде недѣланъ въ България, той поне тукъ ще се обработва, а дѣланиятъ идва по-скѣпо и за обработването му, слѣдователно, е приложенъ чужди човѣшки трудъ, който ние плащаме тукъ. Ако се опѣнява 24 л. дѣланиятъ, прибавѣте поне това.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Не.

**Т. Теодоровъ:** Тогава неговото мито е, както казахъ по-рано, 3 л. и 60 ст. — защо го правите въ тарифата 2 л.? Защо туряте на 400 кгр. 2 л.? Защо намалявате туй мито? За да приемете моята система, Вие трѣбваше минимално въ търговскитѣ договори съ другитѣ държави да искате 3 л. и 60 ст., плусъ 25% за увеличение = 90 ст., трѣбваше да искате 4 л. и 50 ст. Вмѣсто да искате 4 л. 50 ст., Вие го намалявате на 2 л. Ето моята мисль, ето Вашето нецѣлесъобразно дѣйствиe, което не може да се оправдае отъ точка зрѣние на принципитѣ, които Вие ужъ изповѣдвате и ужъ мислите, че сте приложили въ тази тарифа.

Г-да народни прѣдставители! Ако се касаеше за единъ законъ, който ние можемъ въ идущата сесия да отгѣнимъ, азъ нѣмаше да настоявамъ върху това. Имаше закони, които се гласуваха тукъ, и азъ се въздържахъ даже да не взема нито единъ пътъ думата. Не ми идваше никаква охота да се занимавамъ съ този видъ законодателни мѣроприятия на правителството. Но това мѣроприятие не е отъ такова естество: то ще бѣде законъ задължителенъ за насъ въ бѣдѣще. Щомъ едно на-

родно събрание го е приело, чужденците още от сега вече прѣдвиздатъ тая тарифа и я знаятъ, и едно бѣдѣще българско правителство, колкото и да вижда грѣшките на сегашното и да иска да ги поправи, и да иска да увеличи тия ставки, не ще може да ги увеличи. Тѣзи максимуми ще бѣдатъ задължителни за насъ; за намаляване отъ тѣхъ на надолу ще спорятъ хората, но тѣзи отстъпки, които сте направили вече отъ сегашното положение, тѣхъ ще ги приематъ съ готовностъ веднага. И азъ не виждамъ какво ще изгуби г. Министерътъ на Финансите, какво ще изгуби и Народното Събрание, ако приеме въ тази максимална тарифа една друга ставка, ставката, напр., която е била прѣдвидена въ законопроекта за тарифата отъ 1898 г. Тогава е било прѣдвидено слѣдующето: „Дървета, всѣкакъвъ видъ за строене, сурови, дѣлани или бичени, включително и траверсите — 1 л. на 100 кгр.“ Значи, три пѣти по-големо отъ туй, което е прѣдвидено въ първата категория, и два пѣти по-големо отъ туй, което е прѣдвидено въ втората категория сега. И азъ мисля, че като максималенъ размѣръ, това нѣщо да се прилага на държавитѣ, съ които имаме търговски договори, не е лошо. Ами вие сега имате единъ търговски договоръ съ Ромѣния, който ви дава по-големи права, и утрѣ ще приложите този законъ на Ромѣния и ще ѝ дадете единъ *faveur*, безъ тя да има нужда да сключва нѣкакъвъ договоръ съ насъ. Какво ще ѝ дадете, за да я накарате да направи известни отстъпки на нашитѣ градинари и на известни продукти, които отиватъ оттукъ тамъ? Азъ мисля и говорихъ миналия пѣтъ, че най-малкото, което трѣбва да имаме прѣдвидено въ тази тарифа, е сегашното положение; то трѣбва да бѣде нашиятъ минимумъ и покачвайте отъ него нагорѣ каквото искате, защото може да се отстъпи, но надолу недѣйте доброволно оставя, недѣйте изпуща тѣзи позиции, за които е водена борба, които сж извоювани съ цѣль редъ усилия и трудъ на нашитѣ прѣдшественици. Може би затуй Вие не знаете значението имъ, защото не знаете какъ мѣчно хората дадохъ тѣзи отстъпки. Вие не знаете колко е мѣчно да може едно правителство да увеличи митата отъ 8 на 10 или отъ 10 на 12%. И азъ миналия пѣтъ ви цитирахъ случая съ Турция, която отъ 10 години не може да увеличи митата отъ 8 на 10% даже, защото не се съгласяватъ на това заинтересованитѣ велики държави.

Прочее, азъ поддържамъ прѣдложението на г. Такева за увеличение размѣра на митото за дървения материалъ въ букви а и б въ еднакъвъ размѣръ, защото необработениятъ материалъ трѣбва да се таксува малко по-тежко, отколкото обработениятъ, за да не идва хичъ и да се направи ставката 1 л. на 100 кгр. Министерството, при сключване на договоритѣ, може да направи отстъпка, но тя не трѣбва никой пѣтъ да падне по-долу отъ това, което сега съществува. А туй, което сега съществува, е 4 л. и 50 ст. за куб. метъръ или 1 л. и 15 ст. на 100 кгр. за единия материалъ и около 1 л. и

60 ст. за другия материалъ. Но това е само въ договора, а сега трѣбва да приемемъ тази ставка отъ 1 л.

**Г. Пасаровъ:** Г-да народни прѣдставители! Този въпросъ, който ни занимава, е обяснимъ съ нѣколко думи. Може ли дървениятъ материалъ отъ Родопитѣ да отива въ Сѣверна-България? Нѣкои отъ г. г. ораторитѣ намекнаха, и даже доста пространно, за нашитѣ гори и за опустошението на горитѣ и нѣкои бѣха много прави, когато навеждаха, че нашитѣ гори сж опустошени, защото властѣта не е имала досега абсолютно никаква система. Министерството на Търговията, отдѣлението по горитѣ, не е имало планъ, по който да се пазятъ, а така сжщо и да се експлоатиратъ горитѣ. Обаче, не е само единъ началникъ на отдѣление, върху когото ние можемъ да хвърлимъ всичката вина: толкова е виновенъ началникътъ на отдѣлението, колкото сж виновни и неговитѣ подчинени лѣсничей. Помните вие, че прѣзъ лѣтната сесия тукъ се изтъкнаха факти, отъ които се виждаше, че нѣкои лѣсничей сж разрешавали опустошението на горитѣ срѣщу известни облаги. Тия сжщитѣ лѣсничей, които бѣха отчислени затова, защото сж били недобросъвестни, отпослѣ пакъ бидоха назначени. Но една отъ главнитѣ причини за опустошението на нашитѣ гори е, че не е имало планъ, не е имало система. Между прочее, това можемъ да го отдадемъ на надлежнитѣ министри на Търговията и Земледѣлието. А пакъ може би и тѣ не сж толкова виновни, защото отъ 8 години, откогато съществува това министерство, 22 или 23 министри е промѣнявало. То е служило като единъ видъ синекура: тамъ дѣто нѣма другъ портфейлъ, дава се Министерството на Търговията и Земледѣлието, когато то трѣбваше да бѣде най-важното министерство, защото на него почива нашето економическо въздигане. Когато ще дойде да говоримъ по законопроекта за горитѣ, тогава ще изтъкнемъ факти поразяющи, отъ които ще се види, че горитѣ ги е опустошила нашата държава, а не населението, и то защото не се е давало цѣна на нашитѣ гори и, отъ друга страна, никой не си е далъ трудъ да изучи какъвъ е билъ режимътъ на тия гори прѣзъ едно 500-годишно управление, та понеже нашето население се е свикнало съ известенъ начинъ на ползуване, да се съобразяваме съ него и да спазимъ онова, което населението счита като цегово придобито право. Тѣй напр., на много мѣста лѣсничейтѣ усвоиха общинскитѣ гори съ цѣль да дадатъ полза на държавата, а селянитѣ изгориха горитѣ. Г-нъ Такевъ, дѣто казва, че много хора запалиха горитѣ, това е вѣрно. Но сжщо е вѣрно, че лѣсничейтѣ сж се съединявали съ експлоататоритѣ на горитѣ и сж ги експлоатирали безбожно срѣщу възнаграждение. Не е само въ държавата вината. Благодарение на безсистемността, благодарение на това, че единъ горски стражаръ е господаръ на една гора, той може да подпадне подъ из-

кушение и съ търговеца на дървенъ материалъ, срѣщу малко възнаграждение, да краде гората. Когато дойдемъ да говоримъ върху този проектъ, който е прѣдставенъ, тамъ ще излѣза съ тия факти.

Тукъ, обаче, въпросътъ е слѣдующиятъ: има ли нужда да протезираме нашия дървенъ материалъ, или не, и може ли дървениятъ материалъ, който излиза отъ Родопскитѣ гори, да отива чакъ до Дунава? Дървениятъ материалъ, който излиза отъ Родопскитѣ гори, е петъ пѣти по-добъръ по качество, отколкото дървениятъ материалъ, който излиза отъ Карпатитѣ, отъ Ромѣния и Австрия. Ако той не е могълъ да отиде до Дунава, причината е, че транспортътъ бѣше много скѣпъ. По едно врѣме се забѣлѣжи, че дървениятъ материалъ отъ Пещера и Бѣлово може да отива въ Плевенъ, въ Варна и въ Русе — и днесъ тамъ има складове. Хиршовата линия, обаче, какво направи? За да не загуби транспорта на дървения материалъ по нейната линия, тя увеличи таксата толкова много, щото отъ Пазарджикъ до Бѣлово се плаща толкова много, колкото отъ Бѣлово до Варна, даже и нѣщо повече. Значи, за единъ вагонъ отъ дървенъ материалъ се плаща отъ Бѣлово до Варна толкова, колкото отъ Бѣлово до Пазарджикъ. Това тя го правѣше за свои собствени интереси. Ние не можемъ да я осждаме: тя се грижи за себе си и нашето държавно управление трѣбва да се грижи за себе си.

## II. Вжжаровъ: Грижи ли се?

Г. Пасаровъ: Доколкото е било възможно, грижи се. Обикновено ние сме слаби по отношение тия чужди компании, както бѣхме слаби и по отношение на фароветѣ: 25 години ги експлоатиратъ чужди компании и не е могло да се зематъ, защото иматъ силна протекция. Ако, слѣдователно, се намали тарифата по желѣзницитѣ, нашиятъ дървенъ материалъ отъ Родопитѣ може да отива до Дунава и до черноморския брѣгъ и тамъ да конкурира на чуждия материалъ и по качество, и по цѣна. Опитъ е направенъ въ Русе и въ Варна и е излѣзълъ сполучливъ, въпрѣки голѣмитѣ тарифни такси, които туриха източнитѣ желѣзници за транспорта отъ Пазарджикъ до Бѣлово.

Едно нѣщо, което прѣчело, по маѣнието на г. Константинова, то е, че дървениятъ материалъ отъ Родопитѣ не излиза въ такъвъ размѣръ, както онзи, който излиза отъ Карпатитѣ. Това не е вѣрно. Въ Родопитѣ може да се изработва дървенъ материалъ въ такъвъ размѣръ, въ какъвто и тамъ може да се изработва. Въпросътъ е този: материалътъ да намѣри консоматори. Не е фабрикантътъ, който подобрява стоката, а консоматорътъ. Когато намѣри консоматоръ, той ще подобри материала, а когато не намѣри консоматоръ, естествено, че той не може да бѣде подобренъ.

По другото съображение, че крайдунавскитѣ градове щѣли да плащатъ много и, слѣдователно, щѣли

да обогатяватъ единъ край на България, свършено не е правъ. Сѣверна-България изкарва едно, а Южна — друго. И една и съща държава не може да се раздѣля на райони и по съображения на единъ или другъ районъ да се измѣни тарифата. Вчера тукъ се прави интерпелация по въпроса за брашната. Казвате вие: за дървения материалъ има износъ въ Турция. Този износъ въ Турция е много несигуренъ. Той сега се увеличава вслѣдствие на конвенцията, сключена между България и Турция, но тази конвенция ще се денонсира, понеже дѣйствително е вѣдна за нашата страна, и щомъ конвенцията се денонсира, прибавѣте къмъ това мѣнотиятъ, които турцитѣ правятъ на всѣки български търговецъ въ Цариградъ, прибавѣте възнаграждението, което трѣбва да дава всѣки нашъ търговецъ на разнитѣ карамалии въ Цариградъ, и вие ще видите колко ще се намали износътъ и колко той е несигуренъ. И щомъ се денонсира конвенцията, износътъ нѣма да го има. Щомъ това е така, ние трѣбва да намѣримъ за нашитѣ гори пазаръ у насъ и онова, което имаме излишѣтъ, него можемъ да го пращаме навънъ. Понеже нашитѣ правителства отъ Освобождението досега нищо не сж направили за да протезиратъ нашата търговия въ Турция, българскитѣ търговци не намиратъ тамъ никаква протекция, а може и политическитѣ обстоятелства да се сложатъ така, щото турското правителство да гледа злѣ на българскитѣ търговци и да почне да ги прѣслѣдва, както е почнало, и може Цариградъ да се изгуби за насъ не само за дървения материалъ, но и за други. Погрѣшна е, слѣдователно, теорията, че щомъ има пазаръ въ Цариградъ, нѣма нужда да търсимъ повече. Отъ такава погрѣшна теория е тръгналъ и г. Министърътъ на Обществения Сгради, като е измѣнилъ тарифата за брашната: понеже въ Цариградъ имало пазаръ на брашната, то да затворимъ софийския пазаръ за варненскитѣ брашна, а софийскитѣ брашна тамъ може да ходятъ и да конкуриратъ. Теорията е сжица като Вашата и, ако отидемъ по нея, ние ще направимъ България на нѣколко района и системата ще бѣде, щото да се спира износътъ отъ единъ окръгъ въ другъ.

## III. Константиновъ: Съчинявате.

Г. Пасаровъ: Азъ не съчинявамъ това, защото Вашата теория е тази: понеже имало износъ за Турция, хората отъ край Дунава не трѣбвало да купуватъ материалъ отъ Южна-България. Сжщото казва и г. Министърътъ на Обществения Сгради: понеже брашната отиватъ въ Цариградъ, ние ще увеличимъ тарифата отъ Варна за София, та въ София да се продаватъ само брашната на Вайсовата воденица, а не и брашната, които излизатъ отъ девненскитѣ воденици. Но понеже Вашата тарифа бѣше обратна на тая, която сега е направена, Вие идете да си противорѣчите на това, което сте направили.

**Н. Константиновъ:** Нищо общо нѣма съ това.

**Г. Пасаровъ:** Общото е това, че когато имаме дървенъ материалъ, съ който можемъ да си служимъ въ цѣла България, нѣма защо да пропускаме дървенъ материалъ отъ Ромъния и отъ Австрия. Достатъчно е само да се намалятъ тарифитѣ по желѣзницитѣ, за да стане едно малко намаление на вноса на дървения материалъ отъвнѣ и дървениятъ материалъ отъ Родопитѣ ще може да влѣзе въ цѣла България. Казвамъ ви, че опити се направили, има складъ въ Русе, има складъ въ Варна, има складъ въ Плевенъ, има складъ въ Провадия...

**Н. Константиновъ:** Имаше ги.

**Г. Пасаровъ:** Имаше ги, има ги и сега. Това, което ги мѣчи, то е тарифата на Хиршовата компания. Ако не сме въ състояние да намалимъ тарифитѣ на Хиршовата компания, защото тя е доста силна, за да не можемъ да ѝ наложимъ нашитѣ искания, ние сме силни да наложимъ повече мито и да не фаворизираме вноса. Ето защо, азъ се присъединявамъ къмъ мнѣнието на г. Такева и ходатайствувамъ да се увеличи митото, ако не съ много, то поне съ 25%, и ние ще видимъ, че селанитѣ нѣма да горятъ нашитѣ гори, а ще изработватъ отъ тѣхъ дървенъ материалъ, за да го изнасятъ по Дунава.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Азъ съжалявамъ, че г. Теодоровъ се бори пакъ съ кули въ облацитѣ. Той се мѣчи да убѣди Народното Сѣбрание, че съ тарифитѣ, които сѣ прѣдвидени въ проекта, то било едно назадничане въ митата. Г-нъ Теодоровъ трѣбва да знае, и той постоянно подхвърляше това, че дървата плащали 14% мито...

**Т. Теодоровъ:** 12%.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Ами ако плащатъ 8%? Защо не го знаете това? Статия 61 на Вашата тарифа съ Австрия, която трѣбва да е достъпна на Васъ, казва: „Дърва за горене, дървета за постройка, дървета рѣзани съ трионъ“ — тукъ влизатъ и дъскитѣ рѣзани съ трионъ — „и дъги, по стойностъ 8%“.

**М. Такевъ:** А съ Ромъния?

**Министъръ М. Сарафовъ:** Същото се приспособява; вѣмме специална статия за Ромъния. Митото, което се прѣдлага 35 ст. споредъ оцѣнката, която ви показа г. Яблански — той ви показа, защото вие мене не искахте да вѣрвате, — тѣзи дървета сѣ цѣнени въ нашитѣ митници 100 кгр. за 2.86 л. На тѣхъ прѣдлагаме мито 35 ст., което дохожда по 13½%, а досегашното е 8%.

За дъскитѣ. Ако вземете митото, което имаме 8%, и като вземемъ по-долната статия, ще видите, че отъ нашитѣ митници тѣ сѣ цѣнени 100 кгр.

5.46 л., а азъ прѣдлагамъ мито 2 л. на 100 кгр., слѣдователно 36%.

**Т. Теодоровъ:** Коя статия?

**Министъръ М. Сарафовъ:** Имате прѣдъ себе си статистиката. Статия 509: „европейско меко дърво, пилено на дъски или инакъ обработвано“. Слѣдователно, 36% прѣдлагамъ азъ, а сега то е 8%. Азъ мисля, че отъ тия обяснения, които Ви дадохъ, ще видите, че Вие говорите така, само за да бжде говорено.

Относително системата, у мене е запазено началото, именно, което Вие казвате. Азъ приемамъ трупетѣ, които дохождатъ отъвнѣ и които сега по отношение на митото сѣ били еднакво облагани, азъ приемамъ да ги обложите съ 35 ст. на 100 кгр., а щомъ бждатъ дѣлани, облагаме ги съ 50 ст., значи увеличено почти 50%; а когато дойдатъ като дъски, облагаме ги съ 2 л., т. е. 6 пѣкти, 60%. Вие виждате, че и тукъ има система. Въ онази тарифа, за която Вие казвате, въ Вашитѣ ставки Вие имате за всички видове дървета еднакво мито, което не е съобразно съ онова, що ние правимъ. Тукъ виждате, че азъ правя разлика между единитѣ и другитѣ, и мисля, че съмъ по-правъ.

Не ще съмнѣние, че азъ поддържамъ туй, което комисията е направила.

**М. Такевъ:** Г-да прѣдставители! Азъ и въ комисията казахъ, и днеска поддържамъ, че тѣй както сѣ поставени цифритѣ, съ тия даже измѣнения, които вие поддържахте въ комисията, пакъ цѣлѣта нѣма да се постигне. И че нѣма да се постигне, ще ми позволите съ статистиката въ рѣка да ви убѣдя. На стр. 203 въ статистиката ние намираме § 506. Да видимъ най-първо какъвъ е вносътъ и износътъ на дървения материалъ.

**Министъръ М. Сарафовъ:** То е за твърдото дърво. Вземѣте другата статия.

**М. Такевъ:** Да, 507 статия — „европейско меко дърво“. Но азъ искамъ да се вѣрна на европейското твърдо дърво, защото въ това ние не можемъ да не причислимъ дъбовитѣ и буковитѣ дървета, а букътъ се причислява къмъ твърдитѣ дървета. Азъ въ комисията имахъ случай, па и днесъ искамъ да кажа нѣколко думи, макаръ че одеѣ не споменахъ, че у насъ букътъ почва да добива една хубава цѣна, защото траверси вече почватъ да се правятъ не само отъ борови дървета, които много често се изяждатъ и трѣбва често да се промѣняватъ, а сега се е намѣрила единъ видъ инпрегнация на буковото дърво, която го прави много устойчиво на атмосфернитѣ влияния, и затуй букътъ ще получава голѣма стойностъ въ България, ако ще можемъ да го запазимъ отъ конкуренцията на вѣнкашния букъ. Имахъ случай тамъ да кажа и сега ще повторя, че тукашни търговци сѣ докарвали по 100—150.000 букови траверси въ България, когато

ние имаме просторни дървета отъ букъ и никога въ тѣхъ балтия не е влизала, но не можемъ да отсѣчемъ букови дървета, защото положително нѣмаме възможностъ да противостоимъ на чуждата конкуренция, първо, защото нѣмаме горски пѣтища и, второ, прѣвознитѣ сръдства сж много скѣпи, защото сж скѣпи тарифитѣ. Че това е така, г-да прѣдставители, азъ държа да ви прочета какъвъ е вносътъ и какъвъ е износътъ, първо, на туй дърво, което въ България има едно грамадно пространство и което свършено не се експлоатира. Ние намираме, че въ България се внасятъ 5.386.803 кгр. на сума 349.332 л., а се е изнесло само 909.329 кгр.; значи 7 пѣти повече се внася, отколкото ние сме изнесли. И то е било оцѣнено 100-тѣ килограма по 6 л. и 48 ст.; досега е било 91 ст. 100-тѣ килограма, а сега му туряме по 35 ст.

По-нататъкъ да дойдемъ на мекото дърво — ст. 507, „европейско меко дърво за градене, сурово или само съ брадва дѣлано“, каквито сж трупетѣ. Всичко внесено е въ България 13.061.902 кгр., а е изнесено 5.533.814 кгр. Както виждате, почти два пѣти и половина повече е внесенъ такъвъ материалъ, отколкото ние сме изнесли. Къдѣ е, прочее, пазарътъ, за който ни говорѣше г. Константиновъ въ Турция?

Но да слѣземъ по надолу — ст. 508, „европейско твърдо дърво, пилено или инакъ обработено (дъски прости за дюшеме, дъги за бѣчви, за каци и пр.)“. Имаме и тукъ дъги за бѣчви и тѣ се правятъ отъ дъбово и буково дърво. Ето какъвъ е вносътъ: имаме вносъ 198.571 кгр., а ние сме изнесли само 105.244 кгр.

**Н. Константиновъ:** Янлжшъ сте!

**М. Такевъ:** И въ това отношение виждате, че чуждитѣ материалъ е много повече; двойно повече, отколкото ние сме изнасяли въ Турция.

По-надолу, г-нѣ Константиновъ: „европейско меко дърво, пилено на дъски или инакъ обработено“, всичко 11.797.993 кгр. внесено, а сме изнесли 13.776.043 кгр.

**Н. Константиновъ:** Ето пазарътъ. За него говоря азъ.

**М. Такевъ:** Позволѣте. Това е пазарътъ, за който Вие говорѣхте, за мекитѣ дъски отъ 1 см.

По-надолу идѣте: „неевропейски дървета всѣ какви“. Тѣ сж вече разни ароматни дървета.

По-нататъкъ: „свѣстѣмъ груби дървени работи: столарски, токарски, бѣчварски, дограмаджийски и коларски“, за тѣхъ ще говоря повече. Какъ сж се облагали тѣ, то е интересното. Тѣ сж оцѣнявани 6 л. и 48 ст. и сж облагани — азъ прѣсмѣтнахъ — съ мито 14%.

**Министъръ М. Сарафовъ:** 8%.

**М. Такевъ:** 91 стотинка. Сега, понеже г. министърътъ казва 8, значи сж облагани около 60 ст.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Ако сж рендосани — само 12.

**М. Такевъ:** Само дѣланитѣ. А сега, както виждате, ние ги облагаме тукъ безразлично съ 35 ст., а по-рано сме ги облагали, по Вашата оцѣнка, 8%, или около 51 стотинка. Слѣдователно, искането ни днесъ е да туримъ мито повече, отколкото досега, за да ви дадемъ възможностъ да сключите търговски договори, защото тогава и Австро-Унгария, и Ромѣния ще ви кажатъ: ние имаме интересъ да не сключваме договоръ по отношение на дървени материалъ, защото, съгласно вашата автономна тарифа, го облагате много по-малко, отколкото съ търговския договоръ. Слѣдователно, какво ние протезирираме? Азъ не виждамъ протекция.

Да отидемъ по-нататъкъ: „европейски меки дърва, сурови или само съ брадва дѣлани“; тѣ сж оцѣнявани 2 л. и 86 ст. 100-тѣ килограма, а сега искаме да ги обложимъ 100-тѣ килограма съ 50 ст. Протезирирате ли нѣщо?

По-нататъкъ идѣте: „европейско твърдо дърво за дъски, дъски прости за дюшеме, дъги за бѣчви, за каци и пр.“; оцѣнявани сж 9 л. и 8 ст., върху 14% — 1 л. и 26 ст. Сега сте ги оцѣнили 2 л. Ето къдѣ е разликата.

**Т. Теодоровъ:** Тѣ сж 5 л.

**М. Такевъ:** Да, вѣрно, тѣ сж 5 л.; тѣ не влизатъ въ тая рубрика. Ние ви казваме какво да направите. Въ първата рубрика, дѣто влизатъ дървета обли, „съ или безъ кора, отъ каквато и да бѣде дебелина или дължина“ — а тукъ влизатъ и сухитѣ, и твърдитѣ, и мекитѣ дървета, — дѣлани безъ разлика и бичени безъ разлика, върху стойността, която сме опрѣдѣлили по търговскитѣ договори, и тѣзи, които сега искаме да таксуваме по нашата митна тарифа, азъ не виждамъ разликата, за която ми се говори, че ние сме били протезирирани. Положително не. Г-нѣ Константиновъ, одеѣ каза: ние каквото мито да искате да прѣдвидите, не можете да протезирирате дървения материалъ отъ Южна-България дотолкозъ, щото да може да конкурира на европейския. Забѣлжиха му нѣкои много правилно, че днесъ има складове въ Сомовитъ 60 вагона; има складове и въ Плѣвенъ, Русе, Варна, Габрово, и въ Дръново мисля че има. Защото, като се направи една по-рационална отстъпка отъ днешнитѣ тарифи по желѣзницитѣ, ние можемъ да караме материалъ тамъ. Ако прѣдвидите известна протекция на границата, безспорно, ще дадете възможностъ тѣзи 13 милиона килограма дървенъ материалъ, който влиза отъ Ромѣния, и отъ Сърбия отчасти, да си остане на границата, а нашиятъ ще отиде тамъ. Вие ми казвате: ето ви 11 милиона килограма, които изнасяте въ Турция; но тутакси ние виждате насрѣща 13 милиона вносъ отъ Австро-Унгария.

**Н. Константиновъ:** 13 милиона сж дъски.

**М. Такевъ:** Не е вѣрно.

**Н. Константиновъ:** Изнесенитѣ 13 милиона сж дѣски.

**М. Такевъ:** Слушайте: „европейско меко дърво за градене . . .“

**Н. Константиновъ:** Да, това сж дървета.

**М. Такевъ:** „Европейско меко дърво, или дърво пилено на дѣски или инакъ обработено, вносъ 11.797.993 вгр.

**Н. Константиновъ:** А износъ?

**М. Такевъ:** Позволѣте. — А сме изнесли 13 милиона. Азъ искахъ да ви кажа одежъ, тѣзи 11 или 12 милиона кръгла цифра срѣщу нашитѣ 13 милиона не се ли унищожаватъ? И азъ ви казвамъ: вмѣсто вие да консомирате тѣзи 12—13 милиона килограма дървенъ материалъ отъ Австро-Унгария, Сърбия и Ромжния, не бива ли тѣзи 12—13 милиона килограма дървенъ материлъ да консомирате отъ България? Какъ ще направимъ това? Много просто. Щомъ като се понижи тарифата на нашитѣ желѣзници, щомъ се покачи на границата митото, нашитѣ стоки ще дойдатъ у васъ, и по този начинъ, като осигуримъ вътрѣшното тържище, както правилно каза г. Теодоровъ, тогава да се простремъ и навнѣ. Но, казватъ, нашитѣ къщи щѣли да станатъ по-скъпи. Така може ли да се разсѣждава? Дѣскитѣ нѣма да поскъпнѣятъ, г-нъ Константиновъ, тогава, когато ние отбиемъ вънкашната конкуренция. Производството, което ще се добие у насъ въ повече, ще намали стойността на този материалъ, и, ако почне да се създава едно рационално експлоатиране на нашитѣ гори, а не както е сега — да отидешъ да ти отрѣжатъ едно парче като локумъ, квитанцията прѣдварително ще платишъ, ще ти посочатъ едно парче и, ако излѣзе гнило, вече ново не ти позволяватъ да отсѣчешъ, стойността си заплатилъ; — ако, значи, всички тѣзи прѣчки, които се правятъ днесъ за експлоатацията на горитѣ, се отстранятъ, ще видите, че стойността на нашия дървенъ материалъ за вътрѣ много ще спадне, и тогава вие отъ Сѣверна-България ще имате много по-евтинъ и несравнено по-добъръ материалъ сравнително съ този, който сега получавате отъ Ромжния и Австро-Унгария. Защото за качеството менъ ми се струва, че г. Константиновъ не може да има друго мнѣние отъ моето: качеството на нашия дървенъ материалъ е по-добро отъ качеството на ромжския, сръбския и австро-унгарския дървенъ материалъ.

По всички тѣзи съображения, ако мисли г. министърътъ, че трѣбва да се протезира нашето дървено производство и че тази е митарствена тарифа, която ние нѣма да наложимъ à tout prix, ами тя ще ни служи като една база, която ще приложимъ тогава, когато ние не ще можемъ да сключимъ

чимъ търговски договори, а нормалното състояние ще бѣде при сключването на търговскитѣ договори, че ние не можемъ отъ веднажъ да наложимъ тая тарифа, защото всички интереси, и политически, и економически, и финансови, изискватъ да се създадатъ търговски договори, — по всички тия съображения, казвамъ, нищо нѣма да прѣчи, ако въ общата митническа тарифа ние прѣдвидимъ нѣкои пера малко въ повече, даже екстравагантно, но необходимо на пръвъ планъ увеличение, за да протезираме мѣстното производство. Прочее, азъ моля и сега г. Министра на Финанситѣ, както го молихъ и въ финансовата комисия, безъ да му се нахърнятъ въ нѣщо нѣкакви негови скруполи, да приеме слѣдующитѣ пера: „обли, съ или безъ кора, отъ каквато и да било дебелина или дължина“, той ги е увеличилъ на 50 ст., нека се качи на 1 л., и оттамъ ще почнете вие да сключвате вашитѣ търговски договори; въ буква б, „дѣлани, по-дебели отъ 5 см.“, вмѣсто 75 ст., да стане 1 л. 50 ст.; а въ буква в, „бичени, но нерендосани, по-дебели отъ 1 см.“, вмѣсто 2 1/2 л., нека стане 4 л. Върху тази база вие ще сключвате търговскитѣ си договори.

Но, прѣди да седна, имамъ една молба къмъ Васъ. Отъ всички тѣзи размѣнени мисли въ Камарата Вие забѣлѣзвате, че ние имаме всички интересъ да можемъ да повдигнемъ нашата търговия съ дървенъ материалъ, и затуй, при третирането на този въпросъ въ търговскитѣ договори, ще трѣбва дѣйствително да обърнете внимание на него, за да не отиваме въ друга крайностъ: сега, ако искаме, да ги покачимъ доста нависоко, а въ търговскитѣ договори да отидемъ дотамъ, че да направимъ невъзможно производството на дървенъ материалъ въ България. Тѣзи двѣ крайности, разбира се, не може да се поддържатъ при едно рационално разрѣшение на този въпросъ, но въ всѣки случай прѣдвиждането на мито по-високо, двойно ако щете, отъ сега съществуващото, се налага при туй развитие, което се стараемъ да създадемъ въ България.

Прочее, като свършвамъ, азъ моля да приемете онова прѣдложение, което съмъ депозиралъ на масата на прѣдседателството, и съ туй мисля, че ще турите основа на такава една протекция, която ще бѣде достатъчна, за да може да създаде търговията съ дървенъ материалъ вътрѣ въ територията.

**Д. Яблански:** Азъ ще попитамъ г. Министра на Финанситѣ да ми каже: защо е освободена слоновата костъ отъ мито? Разбирамъ, че за мѣстното обработване, за мѣстнитѣ нужди, за развитието на нашето занаятчийство — но трѣбваше да се каже: слонова костъ за обработване.

**Министъръ М. Сарафовъ:** То е казано отъ комисията. Прибавено е.

**Д. Яблански:** Послѣ, на друго мѣсто: „други сурови и полуобработени материали по рѣзбарство,

непоименовани — безъ мито“ — ст. 196. Много топтанъ сж турени.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Тѣ сж различни дребни материали, които сж необходимо нужни, за да може да се развие у насъ марангозлукътъ; то сж разни дървета.

**Д. Яблански:** Ама на митницата отдѣ ще разбератъ? Може би да дойдатъ разни обработени и необработени материали, та затова по-добъръ е да се каже: сурови материали.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Ама то е естествено. Вие, г-нѣ Яблански, ако слѣдите по-нататъкъ, ще видите, че всички тѣзи изработени нѣща сж много добъръ защитени.

**Д. Яблански:** Ама трѣбва да се прибави, за да се знае.

Послѣ, искамъ да Ви обърна вниманието на тази глава. Тя е една отъ най-важнитѣ и най-сжщественитѣ въ търговскитѣ договори, защото тукъ главно се обърща внимание за развитието на нашата индустрия, за развитието на нашитѣ занаяти. По дърводѣлството, напр., Вие много добъръ знаете, че нашето занаятчийство е доста добъръ напреднало. Вие знаете, че имаме толковъ дърводѣлчески училища — двѣ-три, — имаме доста ученици излѣзли отъ тѣхъ, има и стари занаятчи дърводѣлци, и менѣ ми се струва, че би трѣбвало да обърнемъ по-сериозно внимание, за да защитимъ това производство у насъ. Защото, г-да, ако слѣдимъ статистиката, тази защита я нѣма и оплакванията имъ сж много на мѣсто. Досегашното адвалорно мито отъ 8—14% не е стигало и не стига, за да може да ги защити.

Какво е направило министерството въ случая, напр., по отношение защитата на бичварскитѣ издѣлия отъ джбови и други дървета? Увеличило е митото отъ 3-20 л. на 5 л. Това не е достатъчно, г-нѣ министре, защото Вие трѣбва да знаете, че нѣма да намѣрите въ България никакъвъ складъ за такива обработени материали, а имаме гори джбови. Хората намиратъ смѣтка да имъ дохождатъ отъ Турция и другадѣ безъ мито, и затова въ България не ги търсятъ. А още на това трѣбва да се обърне внимание, че тѣзи материали дохождатъ отъвнѣ сухи, нѣкои отъ тѣхъ полуизработени или съвсѣмъ изработени, които употребяватъ въ нашето коларство, пайтонджийство, бичварство и пр. Това може да се провѣри въ всѣки градъ изъ България; въ всѣки градъ ще срѣщнете цѣли складове. Вземѣте нашитѣ бирени фабрики; нѣма нито една бичва да намѣрите отъ мѣстенъ материалъ направена, а всички сж доставени отъвнѣ, защото въ България съ тази слаба покровителствена система това производство не се развива. Ето защо би трѣбвало да увеличимъ митото да бѣде не 1 л. и 75 ст., а трѣбваше да бѣде двойно, а, ако щете, и тройно даже, защото дърве-

ниятъ материалъ въ България, освѣнъ осена, чама, бука и други такива, джбътъ е достатъчно разпространенъ и имаме много такива гори. А въ България срѣдно има внесено по за 146.000 л. годишно, за послѣднитѣ 5 години, само отъ такива материали. Това значи, че суровиятъ материалъ за това занаятчийско производство се купува отъвнѣ. А ние въ случая съ тая тарифа трѣбва да му помогнемъ, като увеличимъ митата. Азъ бихъ молилъ г. министра да го защити, макаръ че една отъ най-главнитѣ грѣшки при разискването на тая тарифа е, че ние не подраздѣлихме за кои прѣдмети г. министърътъ ще трѣбва да отстоява — да не прави по тѣхъ отстъпка при третиране съ държавитѣ.

**С. Ицковъ:** Когато станешъ ти финансовъ министъръ — тогава.

**Д. Яблански:** Грѣшката тукъ е у г. министра, защото той трѣбваше да приготви двойна тарифа: една минимална и една максимална, или пъкъ, ако това не е направилъ, да прѣпоръчаше на народнитѣ прѣдставители, че за развитието на нашата индустрия, на нашитѣ занаяти и пр., тия и тия артикули да ги обложатъ съ минимално мито. Нашето постановление щѣше да бѣде законъ и върху него той щѣше да отстоява правата на нашето производство и нѣмаше подъ нѣкакъвъ натискъ да прави отстъпки. А сега какво излиза? Излиза, че възможно е и тия мита, които сега поставяме, да бѣдатъ доведени до минимума. Никаква гаранция нѣмаме това да не стане, защото ние не му казваме, че еди-кои си мита трѣбва да останатъ непожтнати.

Тия сж, г-да, бѣлѣжкитѣ, които азъ направихъ и бихъ молилъ г. министра да се съгласи да се приематъ. Не права прѣдложение, ако той не се съгласи. Митата на тия дървени материали, нужни за нашата индустрия и за нашето занаятчийство, да се утроятъ поне. Сега сж много малко увеличени — съ 1 л. и 25 ст. и 1 л. и 75 ст.; това е нищо. Това нѣма да помогне; пакъ ще имаме чужда конкуренция. Нашето балканско население, на което единствената прѣхрана е експлоатацията на горитѣ, ще остане и въ бѣдѣще така бѣдно, както е сега, безъ да му се даде нужната поддрѣпа. Тия 10 години додѣ изтекать, ще му излѣзе душата.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Уважаемиятъ г. Вжжаровъ има думата.

**П. Вжжаровъ:** Почитаеми г-да народни прѣдставители! Горитѣ въ България могатъ да бѣдатъ единъ прѣкрасенъ източникъ за поминѣкъ на нашето бѣдно население, стига само народното прѣдставителство да има присърце интереситѣ на това население, и това усърдие и добро желание отъ страна на народното прѣдставителство да се прояви само при приемането на тия или ония закони, съ които да се ограничи внасянето на дървенъ ма-

териалъ отъ странство и, отъ друга страна, да се подобри стопанисването на самитъ гори въ България. Че въ България има всички видове гори и дървета, азъ мисля, е безспорно. Голѣмиятъ вносъ, който отъ денъ на денъ се забѣлзва и се увеличава въ България, е не само поради нищожнитъ мита на дървения материалъ, внасящъ отъ странство, а дори отъ насърчението, дори отъ обезмитаването на този дървенъ материалъ, поне на най-важния и най-много консумирания въ България, именно по бичварството. Ние имаме единъ специаленъ законъ, който вѣрвамъ, е извѣстенъ и на г. Министра на Финанситъ, именно законътъ за насърчение мѣстната индустрия. По силата на чл. 5 отъ този законъ се освобождаватъ отъ мито всичкитъ дъски, или така нареченитъ дъги, употребявани, потрѣбни, необходими за всичкитъ спиртни и бирени фабрики. И този именно вносъ е най-голѣмиятъ и този дървенъ материалъ е достатъчно цѣненъ. Щомъ това е така, щомъ ние имаме едно законоположение, което обезмитава доста голѣмъ вносъ на единъ цѣненъ дървенъ материалъ, то тогава длъжностъ се налага на правителството поне на останалия дървенъ материалъ да повиши митото. Ето защо азъ поддържамъ всецѣло прѣдложението на ония г. г. народни прѣдставители, които искатъ повишение на митото на останалия дървенъ материалъ.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** По отдѣлъ XVI има едно прѣдложение на г. Такева. Той прѣдлага: „Въ § 186 материалътъ отъ буква а да се обложи съ 1 л.; материалътъ отъ буква б — 1 л. и 50 ст.; материалътъ отъ буква в — 4 л.“

Които приематъ това прѣдложение, да вдигнатъ ржка. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Които приематъ отдѣлъ XVI тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

(Звѣни.) Давамъ 5 минути отидихъ.

(Слѣдъ отидихъ.)

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** (Звѣни.) За сѣданието продължава.

Г-нъ докладчикътъ ще прочете отдѣлъ XVII.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** (Чете.)

„XVII. Минерали, глини и издѣлия отъ тѣхъ; стѣклени стоки.

221. Диаманти, сапфири и др. особено непоименовани скъпоцѣнни камъни въ сурово състояние, полирани, фасонирани, но не монтирани.

222. Планински кристалъ, ахатъ, гранатъ, ониксъ, ясписъ, турмалинъ, лазуритъ, малахитъ и други неособено поименовани полублагородни камъни, въ сурово състояние или полирани, гравирани, фасонирани, но не монтирани — 1 кгр. 150 л.“

Г-да народни прѣдставители! Двата тѣзи параграфа сж слѣти въ единъ. (Чете.)

„223. Мраморъ и алебастръ:

а) сурови или грубо дѣлани — 100 кгр. 2 л.;

б) ваяни, полирани, профилирани или друго-яче обработени на издѣлия, тежащи парчето отъ 75 кгр. нагорѣ — 100 кгр. 5 л.;

в) приготвени на издѣлия полирани и фасонирани, съединени или не съ други материали, освѣтъ скъпоцѣнни метали, слонова костъ, седефъ, костенуркина черупка и пр., тежащи парчето отъ 5—75 кгр. включително — 100 кгр. 10 л.;

г) други дребни прѣдмети, полирани, фасонирани, съединени или не съ други материали, освѣтъ скъпоцѣнни метали, слонова костъ, седефъ и пр., тежащи парчето отъ 5 кгр. надолѣ — 100 кгр. 30 л.

224. Камъни другадѣ непоименовани:

а) дѣлани или бичени — 100 кгр. 50 ст.;

б) ваяни, профилирани или полирани — 100 кгр. 5 л.

225. Плочи и камъни за покривъ и постилане, освѣтъ отъ мраморъ и алебастръ, бичени, изгладени, полирани — 100 кгр. 2 л.

226. Камъни литографски — 100 кгр. 5 л.

227. Камъни:

а) за мелници, цѣли или на части, сглобени или не — единъ цѣлъ камъкъ 4 л.;

б) хромели — 1 брой 1 л.

228. Камъни за точене и изглаждане, както и кремъцитъ за дикани и огнива — 100 кгр. 2 л.

229. Камъни обикновени, трошени, за строене; чакълъ и пѣськъ — безъ мито.

230. Шмиргеловъ прахъ и пемза (московска прѣстъ) — безъ мито.

231. Аспидни плочи:

а) за строене, груби, въ неправиленъ кжсове — 100 кгр. 2 л. и 50 ст.;

б) дѣлани, бичени или полирани — 100 кгр. 5 л.;

в) плочи за писане или рисуване, съ или безъ рамки — 100 кгр. 10 л.

232. Каолинъ (бѣла прѣстъ), алунитъ (сурова стипца) и мергелъ (варовита прѣстъ) — безъ мито.

233. Варъ:

а) обикновена — 100 кгр. 50 ст.;

б) хидравлическа — 100 кгр. 1 л. и 50 ст.

234. Циментъ всѣкакъвъ — 100 кгр. 2 л. и 50 ст.

235. Камъни и прѣстъ за изкуства и занаяти, непоименовани — безъ мито.

236. Тухли кухи или не, отъ всѣкаква величина и форма:

а) обикновени — 1.000 парчета 4 л.;

б) огладени — 1.000 парчета 8 л.;

в) огнеупорни, глечосани, емайлирани — 1.000 парчета 20 л.

237. Керемиди:

а) обикновени — 1.000 парчета 4 л.;

б) машинни, сглобяеми и други принадлежности за покриване — 1.000 парчета 15 л.;

в) глечосани, емайлирани — 1.000 парчета 20 л.

238. Трѣби (кюнци) глинени за дренажъ — 100 кгр. 3 л.

239. Грънчарски издѣлия всѣкакви:
- а) прости, глечосани или не, безъ релефи — 100 кгр. 10 л.;
  - б) емайлирани, съ разни бои, съ релефи и други украшения — 100 кгр. 25 л.
240. Плочи и други керамически издѣлия за постилане:
- а) отъ проста или фина глина, неглечосани, не-емайлирани — 1 кв. м. 2 л.;
  - б) прѣпечени на каменина, съ една или повече бои, украсени или продупчени — 1 кв. м. 4 л.
241. Плочи циментови:
- а) едноцвѣтни — 1 кв. м. 2 л.;
  - б) съ повече бои или съ мозайка — 1 кв. м. 4 л.
242. Трѣби и пресовани издѣлия отъ циментъ и бетонъ — 100 кгр. 5 л.
243. Тигли лѣярски, реторти и други огнеупорни прѣдмети отъ графитъ, отъ глина, смѣсена съ кремъкъ, магнезия и други подобни — безъ мито.
244. Трѣби всѣкакъвъ видъ отъ каменина, емайлирани или не — 100 кгр. 10 л.
245. Сѣдове, апарати, бутилки и др. т. подобни отъ каменина:
- а) неглечосани — 100 кгр. 10 л.;
  - б) глечосани — 100 кгр. 15 л.
246. Фаянсови издѣлия всѣкакъвъ видъ:
- а) едноцвѣтни, безъ релефи — 100 кгр. 12 л.;
  - б) съ двѣ или повече бои или съ релефи — 100 кгр. 20 л.;
  - в) вараклии или по другъ начинъ украсени — 100 кгр. 25 л.
247. Порцеланови издѣлия:
- а) едноцвѣтни, безъ релефи — 100 кгр. 15 л.;
  - б) съ двѣ или повече бои, или съ релефи — 100 кгр. 25 л.;
  - в) вараклии или по другъ начинъ нашарени и украсени — 100 кгр. 30 л.
248. Издѣлия отъ гипсъ обикновени, боядисани, бронзирани, позлатени, посребрени или друго-аче украсени — 100 кгр. 15 л.
249. Прѣдмети дребни отъ глина, отъ порцеланъ, отъ фаянсъ, отъ бискуитъ, теракота, като: статуйки, фигурки, гарнитури за писалища, рѣчни свѣщници и лампички, кибритници и др. подобни; всичкитѣ тия прѣдмети, прости или украсени съ живописъ, позлатяване, бронзиране, скулптиране, или пъкъ съединени съ нашарено или скулптирано дърво — 100 кгр. 100 л.
250. Стъкло лѣяно и емайлъ на кюлче и безформени кѣсове, както и парчета отъ счупени стъкла — 100 кгр. 2 л.
251. Стъкло въ сурово състояние, лѣяно или формирано съ или безъ нарѣзи, релефи или дупки, отъ всѣкаква дебелина, форма и размѣри, за изолатори, за покривъ, за стѣни, за постилане на улици; трѣби и други такива — 100 кгр. 10 л.
252. Стъкла за прозорци (джамове) всѣкакви — 100 кгр. 15 л.
253. Стъкла за огледала всѣкакви — 100 кгр. 30 л.

254. Издѣлия отъ просто и кристално стъкло:
- а) прости или формирани, бѣли или боядисани още въ тѣстото съ една боя — 100 кгр. 20 л.;
  - б) шлифовани, гравирани, украсени съ злато, сребро, бронзъ или други бои — 100 кгр. 50 л.
255. Бутилки, бинлици и дамаджани съ или безъ дървени или сламени плетива — 100 кгр. 5 л.
256. Стъкла за лампи, прости и кристални — 100 кгр. 20 л.
257. Стъкла за часовници и за очила, както и други оптически стъкла, шлифовани — 100 кгр. 75 л.
258. Стъклени и емайлени маниста, гривни, копчета, изкуствени мерджани, висулки за полилей — 100 кгр. 75 л.
259. Камъни бижутерийни отъ стъкло, боядисани или не — 100 кгр. 150 л.
260. Цвѣта и орнаменти отъ стъклени маниста и отъ порцеланъ; вѣнци готови или не и други прѣдмети отъ лѣяно стъкло или порцеланъ, съ или безъ металически украшения — 100 кгр. 100 л.
261. Електрически малки ламби (крушки), стъклени или не — 100 кгр. 100 л.
262. Стъклени плаки, чувствителни за фотография — 100 кгр. 30 л.
263. Стъклени издѣлия непоименовани — 100 кгр. 100 л.

**Т. Теодоровъ:** Г-да народни прѣдставители! И въ тази глава на тарифата, както и въ всичкитѣ други, азъ съгласявамъ цѣлъ редъ пера, които не само че пѣматъ никакъвъ покровителственъ характеръ, но иматъ просто единъ разорителенъ характеръ и за ония малки производства, които имаме у себе си. И колкото повече напредваме въ тази тарифа, толкова повече се убѣждавамъ, че ще бѣде злощастна и гибелна за България, ако се приложи тя единъ денъ, и, може би, това ще е най-лошото наше дѣло, което сме направили прѣзъ цѣлото законодателствуване на XII-то Обикновено Народно Събрание, най-лошиятъ нашъ паметникъ.

Сега, нека подкрѣпя думитѣ си. Азъ имамъ на първо мѣсто да направя забѣлѣжка по перото за „диаманти, сапфири и други особено непоименовани скъпоцѣнни камъни“ — тѣ сж оценени: 1 кгр. 100 л.; 1 кгр. скъпоцѣнни камъни отъ това естество . . .

**Докладчикъ П. Шоповъ:** 150 л. Тия двата параграфа, 221 и 222, сж съединени, сж слѣти въ едно въ комисията и митото е увеличено отъ 100 на 150 л.

**Т. Теодоровъ:** Добрѣ, но и така не е удовлетворително. Азъ ще взема по-скѣпото. 1 кгр., напр., сапфиръ, можете ли да си прѣдставите, че може да се обложи съ 100 л. само мито? Ами тѣзи сж луксозни прѣдмети. Имаше и по-рано едно перо, което оставихме да разрѣшимъ: бисеръ, маргаритъ — тоже 1 кгр. 100 л. Ами тѣзи прѣдмети сж прѣдмети луксозни и тѣ иматъ сега стойностъ и мисля въ сегашно врѣме 1 кгр. сапфиръ — не знамъ колко

струва, защото нѣмамъ врѣме да направя справка: тѣ се внасятъ на парчета, а не въ килограми — но прѣдполагамъ, че тѣхната стойностъ, на 1 кгр. сапфиръ, трѣбва да е нѣколко десетки хиляди лева, а вие ги облагате само съ 100 л. Защо е това фаворизиране на лукса въ България?

**Докладчикъ П. Шоповъ:** Позволѣте.

**Т. Теодоровъ:** Каза се единъ аргументъ отъ г. министра и азъ знамъ че тѣзи нѣща много лесно може да се прокаратъ контрабанда, затуй да ги направимъ съ по-евтино мито. Но, г-да прѣдставители, и 100 л. да имъ оставите митото, този, който ще ги контрабандира, пакъ има леснотии и пакъ ще ги контрабандира. То не е аргументъ, за да се облагатъ така евтино. При сегашното положение на работата, при сегашната тарифа, тѣ се облагатъ съ 14% отъ стойността. Безспорно, че едно голѣмо количество минаватъ контрабанда, но ще влѣзатъ по сѣщия начинъ, ако ги обложимъ и съ по-малко мито. Но въпросътъ е за онѣзи бижутерии, които не могатъ да минатъ, и не всѣкога могатъ да ги прокаратъ контрабанда. Ще ги прокаратъ контрабанда само онѣзи, които ги купуватъ за себе си; но онѣзи, които ги купуватъ да ги продаватъ тукъ, като бижутеритѣ, не ще могатъ да ги прокаратъ контрабанда, защото утрѣ ще ги уловятъ въ дюкяна имъ. И за това има срѣдство: хората наредили, щото всичкитѣ подобни прѣдмети, които минаватъ прѣзъ митницата, да иматъ пломба, че минали прѣзъ митницата; непломбирани не може бижутерътъ да изложи въ витрината си. Могатъ да се взематъ нѣкои такива мѣрки, щото да не смѣятъ хората да прокаратъ контрабанда; защото уловенъ единъ прѣдметъ контрабанда, глобата е много голѣма, а това обстоятелство принуждава хората да ги декларираатъ. По вашето съображение ако се рѣководимъ, може да се каже, че ще сградимъ една нездрава работа. Азъ мисля, че тукъ това леко облагане на тѣзи прѣдмети е, на първо мѣсто, съвършено неоправдателна мѣрка, толкозъ неоправдателна, колкото бѣше въпросътъ за освобождението отъ мито на конетѣ отъ всѣкакъвъ видъ. Вие ще забѣлѣжите, че въ тарифата отъ 1898 г. 1 кгр. скъпоцѣненъ камъкъ е билъ обложенъ съ 1.000 л., а не съ 100. Но и съ 1.000 л. обложенъ, пакъ не е, Богъ-знае, каква голѣма цѣна.

Идвамъ на § 223: „мраморъ и алебастръ: сурови или грубо дѣлани — 100 кгр. 2 л.“ Знае се, че сега въ България вече има открити нѣколко кариери за мраморъ: имаше една при Бѣлово, която не прокопса; но има сега друга, която е открита въ Казанлъкъ, и по-нататъкъ, доколкото моитѣ свѣдѣния се простиратъ, въ България на много мѣста се намира мраморъ; но този мраморъ не може да служи за прѣдметъ на експортъ, защото нѣмаме удобни пѣтища и съобщения за евтинъ прѣвозъ и, освѣнъ това, трѣбва да се боримъ съ чуждата конкуренция, която не сме въ състояние да надвишемъ,

защото хората взематъ мѣрки, за да покровителствуватъ своитѣ произведения. Ние сами сме бѣдни, за да искаме голѣмо количество мраморъ за постройкитѣ си и, може би, тази е една отъ най-главнитѣ причини, дѣто у насъ мраморнитѣ кариери не сж разработени — единъ артикулъ, който е, дѣйствително, скъпъ и който не се търси: хората се удовлетворяватъ съ камъкъ или дървета, който е по-евтинъ материалъ. Но съ врѣме, съ развитието на нашия животъ, съ развитието на комфорта, започва този артикулъ да се търси и ще захване да се произвежда повече. Нужно е да оградимъ нашия, български, мраморъ отъ чуждата конкуренция. Каза се, че г. министърътъ въ своята тарифа не ни е далъ свѣдѣния за сегашния вносъ и износъ, за опѣнката на прѣдметитѣ, за да можемъ да направимъ изведнажъ справка по всѣки артикулъ. Азъ самъ казахъ още онзи день, че не мога да посветя онова внимание на тази тарифа, което бѣхмѣ длѣжни да посветимъ всички и което бѣше най-длѣженъ г. министърътъ да го посвети. Не съмъ длѣженъ да ви цитирамъ цифри отъ статистиката, но струва ми се, че облагането, което е направено сега на чуждия мраморъ, на чуждия алебастръ — 2 л. на 100 кгр. — е твърдѣ малко. Намѣрватъ, че облагането на мрамора е било направено съ 5 л., два пѣти и половина, отколкото е тукъ — перо 194 отъ 1898 г. — и не виждамъ никакви причини за да не бѣдѣше това перо по-голѣмо и тукъ.

Сега, прѣминавамъ къмъ другъ единъ артикулъ: „камъни литографически“. И за литографически камъни, най-послѣ, намѣриха се български кариери, които търсятъ само човѣкъ, който да вземе тѣзи кариери и да започне да прави износъ въ Европа; защото тукъ, въ България, много малко количество се консумира и не могатъ притежателитѣ на тѣзи кариери, много хубави, да покриватъ разноскитѣ си, даже писа се на врѣмето въ вѣстникитѣ и каза се, че сж толкозъ доброкачествени, че въ Европа имало само едно мѣсто съ такива доброкачествени камъни, каквито сж нашитѣ, но не могатъ да намѣрятъ чужди компании, които да дойдатъ да похарчатъ по-голѣмо количество пари и да намѣрятъ тържище да изнасятъ тѣзи литографически камъни навънъ. Въ всѣки случай, ако поставимъ едно по-голѣмо мито за чуждитѣ литографически камъни, то е за да гудимъ едно покровителствено мито и, вѣрватъ, нѣма да намѣримъ въ никоя държава прѣпятствие и никоя държава нѣма да спори за това, защото то е единъ артикулъ, който се внася сега въ малко количество; а, между тѣмъ, ако стане по-голѣмъ консомътъ тукъ, трѣбва мѣстниятъ артикулъ да бѣде запазенъ отъ чуждия и по този начинъ, като иматъ хората запазена кариера, плащатъ на държавата извѣстни даждии, ще оползотворятъ извѣстно богатство въ страната, което не е богатство сега, не прѣдставлява никаква стойностъ.

Да дойдемъ на § 227: „камъни за мелници, цѣли или на части, сглобени или не“, обложени сж съ 4 л. Доколкото свѣдѣнията ми се простиратъ, въ

България има доста кариери, от които да могат да се извадят хубави камъни за мелници. При сѣ това, доста голѣмо количество се внасятъ отъ странство и се внасятъ не затова, че въ България нѣма подобно качество камъни, но защото отъ странство идватъ по-евтини.

**С. Арсениевъ:** Защото законътъ за кариеритѣ облага тия камъни съ данѣкъ и, слѣдователно, ставатъ много по-скъпи.

**Т. Теодоровъ:** Та много справедливо забѣлѣжи г. Арсениевъ, защото казва, че законътъ за кариеритѣ облага съ известни даждия всѣки водениченъ камѣкъ, който се изважда изъ кариерата, за воденичнитѣ камъни се взема голѣма такса, която, по всѣка вѣроятностъ, е много по-голѣма отъ тѣзи мита, които тукъ сѣ прѣдвидени за чуждитѣ камъни, и, естествено, при такива условия, притежателитѣ на мѣстнитѣ кариери не могатъ да намѣрятъ сгода да вадятъ камъни отъ своитѣ кариери, и тия хора, които иматъ мелници, си доставятъ такива отъ странство. Едно отъ срѣдствата, за да направимъ воденичнитѣ камъни да се правятъ тукъ и оттукъ да се взиматъ за брашненитѣ фабрики — не сме поне убѣдени, че нѣмаме камъни за мелници; знаемъ че има, — е да имъ туримъ по-голѣмо мито. А какво е митото, което вие прѣдвиждате? 4 л. че мито ли е? Воденичнитѣ камъни, споредъ моитѣ свѣдѣния — азъ не съмъ вѣщъ по тази материя, но казаха ми, — които се докарватъ отъ странство, се опѣняватъ чифта отъ 300 до 700 л. — различна величина има.

**Т. Орловъ:** По 20 л. камъни има, г-нѣ Теодоровъ — какво говорите!

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Моля Ви, г-нѣ Орловъ.

**Т. Теодоровъ:** Тѣ сѣ за обикновени селски воденици.

**М. Такевъ:** Г-нѣ Орловъ! Тѣ сѣ за селски воденици, а той говори за фабричитѣ.

**Т. Теодоровъ:** Безспорно е, че за нашитѣ въраждѣйки воденици или за другитѣ, които ние имаме въ планинскитѣ мѣста, камънитѣ не сѣ голѣми въ диаметръ и не се продаватъ повече отъ 20—30 л.; но азъ не говоря за тѣзи камъни; таквитѣ камъни отъ странство не дохождатъ. Азъ говоря за голѣми камъни на фабричитѣ за брашна и други.

**М. Такевъ:** И тѣзи камъни се даватъ по 900 л. зл. даже.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Моля, г-да, не прѣкъсвайте оратора!

**Т. Теодоровъ:** Ето тукъ отъ всѣки страни ме поправятъ и ми казватъ, че не може да бѣде нито

20, нито 30 л., а най-малкитѣ сѣ по 90 и по 100 л., а други казватъ по 300, 400 л. и по 500 л. Азъ ще ви кажа, че имамъ свѣдѣния отъ едно лице, което има воденица, фабрика за мелене. То ми пише, че чифтѣтъ камъни се продава отъ 300 до 700 л.

**Т. Орловъ:** Тѣ сѣ за фабрики.

**Т. Теодоровъ:** Ами азъ за тѣхъ говоря.

**Т. Орловъ:** Тѣ се взематъ и по 2.000 л. Азъ казвамъ, че камънитѣ, които идатъ въ Южна-България отъ Турция, не струватъ повече отъ 50 л.

**Т. Теодоровъ:** Много добръ! Значи, има и за 2.000 л., но азъ дотамъ не отивамъ. Вие казвате въ тарифата: „Камъни за мелници, цѣли или на части, слобени или не, единъ цѣлъ камѣкъ — 4 л.“ Нека приемемъ, че стойността на чифта не е 2.000 л., а е 700 л. или 500 л. По сегашния режимъ за воденичнитѣ камъни, защото не сѣ прѣдвидени въ тарифата — а за непрѣдвиденитѣ прѣмети митото е 14%, — трѣбва да получимъ върху 500 л. 70 л. мито, а ако се оцѣни 200 л., ще получимъ 28 л. И при сѣ това, при тѣзи такси, които сѣ сега, 70 л. или 28 л., пакъ чужди камъни се внасятъ въ България, и ако вие вземете и гудите 4 л. на камѣкъ, на чифта 8 л., съ това вие покровителствувате ли българскитѣ воденични камъни?

**С. Савовъ:** Ама нѣма ги тукъ.

**Т. Орловъ:** Кажете въ Южна-България кѣдѣ се работятъ.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Моля ви се, вземѣте послѣ думата и опровергайте. Защо се карате?

**Т. Теодоровъ:** Азъ ще моля г. Орлова да не кряска, защото не мога да чуя какво говори.

Сега идвамъ пѣкъ на варѣта, обикновена варъ и хидравлическа варъ. За хидравлическата варъ не зная има ли почва въ България или не. Има досега направени нѣколко опити, които не сѣ били много сполучливи, но сѣ пакъ струва ми се, че хидравлическата варъ ще може да се произвежда въ България. Това мито, което е прѣдвидено, 50 ст. за обикновената и 1½ л. за хидравлическата на 100 кгр., пакъ ми се вижда недостатъчно. Поне въ тая тарифа, която имамъ на рѣка отъ 1898 година, за варѣта сѣ били прѣдвидени много по-голѣми такси, а именно за обикновената варъ на 100 кгр. 2 л., а за хидравлическата, въ човали или бѣвчи, 4 л. Мисля, слѣдователно, че и въ това отношение пакъ не е дадено достатъчно покровителство на мѣстната индустрия.

Имаме по-нататѣкъ керемиди. Какво по-обикновено нѣщо въ България отъ керемидитѣ? Керемидитѣ въ България се правятъ обикновени, а отъ

странство не идат такива, а идат марсилски. Въ България днес-заднес има няколко фабрики, които могат да произвеждат и произвеждат керемиди отъ същия типъ и същото качество, каквито сж марсилскитѣ. Такива заведени азъ ще ви покажа тукъ, въ София, доколкото познавамъ, фабриката „Изида“ и въ Русе фабриката „Трудъ“, за която е похарчено около 900.000 л., и казватъ, че тѣй е инсталирана, че може да прави всичкитѣ керамически издѣлия, както другитѣ външни фабрики. Но едно е злощастieto на това заведение, както и на дружеството „Изида“, че нѣма кому да продаватъ. Струва ми се, че въ България такива грамадни прѣдприятия, ако има 2-3, тѣ заслужаватъ покровителството на държавата. И въ всѣки случай, за да могатъ тѣ да съществуватъ, би трѣбвало митата, които се налагатъ на керемидитѣ, които ще дохождатъ отъ Марсилия, да бждатъ по-големъ, отколкото сж прѣдвидени тукъ. Прѣдвидено е 4 л. на 1.000 парчета.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Тѣ сж обикновени. Гледайте слѣдующитѣ. 15 л. е прѣдвидено.

**Т. Теодоровъ:** Уголѣмено ли е?

**Министъръ М. Сарафовъ:** Прѣдъ Васъ го имате. Въ буква б сж тѣзи, за които говорите.

**Т. Теодоровъ:** Погрѣшка ли имамъ?

**Министъръ М. Сарафовъ:** Керемидитѣ, за които Вие говорите, сж прѣдвидени въ буква б.

**С. Ицковъ:** Очила нѣма. Той не гледа какво се пише, а колкото да се намира на работа.

**Т. Теодоровъ:** Да, виждамъ, подъ рубриката „машинни керемиди“. Въ такъвъ случай азъ мисля, че покровителството, ако е 15 л. на 1.000 парчета, е достатъчно. Азъ помислѣхъ, че не е направено различие между тѣхъ и обикновенитѣ, които сж обложени съ 4 л.

Послѣ идатъ трѣби: „трѣби (кюнци) глинени за дренажъ — 100 кгр. 3 л.“ Таквизъ трѣби, напр., бѣха нужни тукъ за канализацията въ София и изработиха се отъ фабриката „Изида“ въ едно голѣмо количество, но се направиха много голѣми усилия и принуди се това дружество да вземе канализацията на града и да построи самата фабрика само и само да може да изработи тѣзи тухли тукъ, а не да ги донася отъ странство — толкова голѣма е разницата въ печалбата, ако се употребятъ тухлашни кюнци вмѣсто иностранны. Но тази фабрика „Изида“, като свърши канализацията на София, нѣма по-нататѣкъ кому да продава произведенiята си.

**Ю. Теодоровъ:** За частни къщи.

**Т. Теодоровъ:** За частнитѣ къщи е една консомация, която не е достатъчно голѣма. Струва ми

се, че и тия кюнци, тия трѣби, съ мито 3 л. на 100-тѣ килограма, не сж достатъчно запазени. Ако се направи една смѣтка колко струватъ 100 кгр. кюнци, ми се струва, че ще излѣзе сега плащаното мито по-голѣмо, отколкото прѣдвиденото тукъ.

Ето тѣзи сж бѣлѣжкитѣ, г-да народни прѣдставители, които искахъ да направя по нѣкои пера и отъ които азъ се убѣждавамъ, че нито мрамортѣ, нито тухлитѣ, нито варѣта, нито кюнцитѣ, трѣбитѣ сж достатъчно покровителствувани съ тази тарифа. А пъкъ, ако тази тарифа нѣма да покровителствува цѣль редъ наши произведения, както виждате, че постолнио се мѣча да доказвамъ, азъ не разбирамъ защо е това гласуване. Азъ бѣхъ единъ отъ първитѣ, които помолиха правителството да побърза съ внасянето на тази тарифа. Вие си припомните, че когато стана интерпелацията на г. Димитра Христовъ и когато г. Даневъ въ мѣсець февруарий т. г. отговори, че се е имало прѣдъ видъ да се внесе една митническа тарифа, азъ казахъ, че това има не прѣдъ видъ не ни успокоява и че ако не се внесе прѣзъ тази сесия, прѣзъ идущата сесия ще бжде, може би, късно. Но азъ разбирахъ и казахъ го тогава, че ще се изработи една тарифа, която ще бжде по прѣимущество протекционистическа. Сега азъ констатирамъ, азъ ви показвамъ, че въ всички параграфи систематически се е отстъпвало отъ идеята да се протезираватъ напитѣ произведения и въ много отношения, вмѣсто да създадемъ едно по-привилегировано, едно по-добро, по-здраво положение за нашето производство, ние рискуваме съ нашата тарифа да го поставимъ въ по-лошо положение, отколкото е досега. Вие ще законодателствувате и вие ще носите отговорността; ние само си изпълняме длъжъ да си кажемъ думата, да си направимъ забѣлѣжкитѣ и оговоркитѣ.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Г-да народни прѣдставители! Ако има отдѣлъ въ тарифата, който да е протекционистически, то е именно този отдѣлъ 17. Г-нъ Теодоровъ говори малко наизустъ това, защото той сѣ казва „мисля“ и „прѣдполагамъ“. Напр., за трѣбитѣ 3 лева. Дружеството „Изида“ не иска повече, а по-малко даже иска, за да могатъ да бждатъ защитени произведенiята му. За керемидитѣ г. Теодоровъ самъ се поправи.

**Т. Теодоровъ:** Ако сте направили справка, азъ ще си оттегля думитѣ.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Г-нъ Теодоровъ! Ние не се забавлявахме, не играехме на орѣхи; наопаки, работихме два мѣсеца, учихме, теглихме, мѣрихме и, ако ви заявявамъ, че по отношение на глинената индустрия, тя е защитена най-добрѣ — въ това можете да ми вѣрвате.

Вие говорихте, напр., за воденичнитѣ камъни. Ами, г-нъ Теодоровъ, Вие съ статистиката се занимавате много. Погледнѣте въ статистиката какво

имаме. Тѣ сѣ пуцани безъ мито. Всички воденични камъни, както и всички машини сѣ пуцани свободно. Въ нашъ интересъ е да привличаме изкуствени камъни, валцови и др. Азъ имамъ прѣдъ мене отворена статистиката за воденичните камъни. Прѣзъ 1901 г. сѣ внесени воденични камъни 1.340.000 кгр. и отъ тѣхъ освободени сѣ отъ мито 1.333.000 кгр. Това е естествено. Колкото повече мелници имаме, толкова по-добъръ е. Ние трѣбва да вървимъ въ това отношение по пътя, може би, на Унгария, да гледаме у насъ да има добри мелници, които да изкарватъ добри брашна, особено добри типове брашна, които да си пробиятъ пътъ въ Европа и да можемъ да ги изкарваме. И ние, когато сме взели за мѣрило 4 л., не сме толкова мислили за фабричните камъни, защото въ нашъ интересъ е тѣхъ да пуцаме, а вземаме 4 л. мито за обикновените воденични камъни, за които ви говориха отъ дѣсна страна, че струватъ по 20—30 л. единиятъ.

Варѣта казвате, че не е защитена. Та какво мислите? Колко струватъ 100 кгр. варѣ?  $2\frac{1}{2}$ —3 л. Ние гуждаме 50 ст. мито. Какво е това мито, г-да, ако на 2 или 3 л. гуждите 50 ст.? Защитена ли е или не? Ще признаете, че е повече отъ защитена.

За хидравлическата варѣ тѣй сѣщо имаме едно доста високо мито. При сегашната тарифа, ако останатъ тия ставки, които ние имаме, убѣденъ съмъ, че както дружеството „Трудъ“, тѣй и „Изида“ могатъ да работятъ спокойно, нѣма кой да ги смущава, доста е, ако иматъ работа. Та азъ ви моля да се проинивнете отъ мисълта, че този отдѣлъ на тарифата е най-силно протекционистически развитъ.

**Т. Теодоровъ:** За мрамора не казахте.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Мраморътъ, г-нъ Теодоровъ, колко килограма дохожда въ единъ кубически метъръ?

**Т. Теодоровъ:** Може да почне да дохожда.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Не това, а питамъ, въ единъ кубически метъръ колко дохожда? Той се продава на кубически метъръ и единъ кубически метъръ суровъ мраморъ не струва бо-зна колко — 20-30 л. най-много. А пъкъ справѣте се колко килограма влизатъ въ единъ кубикъ и тогавъ вижте какво се прави.

**С. Савовъ:** 1.200—1.400.

**Министъръ М. Сарафовъ:** А пъкъ дѣлания мраморъ ние го облагаме много и даже правимъ, както виждате, градация: по-грубитъ работи по-малко облагаме, по-тънцитъ работи повече облагаме.

**М. Такевъ:** Ами скъпоцѣнните камъни?

**Министъръ М. Сарафовъ:** За скъпоцѣнните камъни работата е проста. На скъпоцѣнните камъни гуждаме мито баремъ хората да ги обявяватъ, защото, споредъ статистиката, въ последните 5 години

у насъ сѣ декларираны въ митниците диаманти и пр., по първата статия, всичко срѣдно въ годината 158 грама, (Смѣхъ въ дѣсницата.) а отъ втората статия има срѣдно въ годината декларираны 18 кгр. Да гудите и 10.000 л. на единъ килограмъ, то е сѣщото: тѣ ще бѣгатъ още повече. Та ако гудимъ 150 л. на килограмъ, баремъ търговците могатъ да бждатъ по-искренни, по-откровенни, по-добросъвѣстни прѣдъ митниците и да ги декларирайтъ. По-добъръ е да вземаме малко мито, но сѣ да вземаме нѣщо, отколкото никакво мито. Защото 1.000 л. ако туримъ на килограмъ, сѣ ще избѣгватъ хората. Внасятъ се по-малки части, които се криятъ. Самитѣ бижутери, ако имъ гудимъ голѣмо мито, ще ги принудимъ още повече да криятъ, а пъкъ ако ги оставимъ съ малко мито може, да се прѣнасятъ безъ да се укриватъ. Ето туй сѣ съображенията. И, освѣнъ това, тѣзи скъпцини камъни ставатъ една цѣнность, то е единъ прѣдметъ, който самъ въ себе си стойността съдържа. Ние и златото не облагаме никакъ, а скъпцитъ, драгоцѣнните камъни ако ги не облагаме съ високо мито, е свършено оправдано.

**С. С. Вобчевъ:** Азъ само една бѣлѣжка имамъ да направя по перо 229 отъ 17-та глава, която сега разискваме.

Не знамъ дали го разбирамъ добъръ, но струва ми се, че се касае до камъни обикновени, трошени, за строене. Тукъ подъ думитѣ „обикновени, трошени“ азъ разбирамъ и за калдържмъ.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Да.

**С. С. Вобчевъ:** Тогава, г-да прѣдставители, може да се каже, че подобни камъни по никой начинъ не трѣбва да се пропускатъ, да се внасятъ безъ мито. Ето защо. Вие помните, че прѣди нѣколко години, за да се гетирдисатъ въ Русе марсилски камъни, разнесоха се около 800.000 фр. само за разноски, за да отидатъ въ чужди джебове, когато у насъ подобни камъни има и трѣба да гледаме индустрията имъ да се протезира. Струва ми се, че като ги оставимъ безъ мито, насърчаваме непрѣмънно да идватъ чужди камъни, а нашитѣ, които Господъ е наспорилъ и по балкани, и по усой, не се покровителствуватъ. Затова, колкото се касае до туй перо, думитѣ „безъ мито“ да се махнатъ и да се тури съотвѣтствующето мито.

**Д. Яблански:** Г-да народни прѣдставители! Циментовитѣ издѣлия отъ 11-50 л. срѣдно на 100 кгр. сѣ намалени на 5 л. 100-тѣ килограма. Това е една индустрия, която я имаме въ София и Русчукъ. Развитието на цимента е намалено...

**Министъръ М. Сарафовъ:** За коя статия говорите?

**Д. Яблански:** За 242, а въ статистиката страница 177, статия 405. Отъ 11-50 л., срѣдно, е намалено на 5 л.

**Министър М. Сарафовъ:** 11:50 л. то е оценението въ митницата на 100-тѣ килограма — цѣната имъ — и ние му налагаме 5 л. на 100 кгр.; значи 50%. Вие не виждате добръ въ статистиката. То е стойността на 100 кгр. (Смѣхъ въ дѣсницата.)

**Д. Яблански:** Оцѣнката досега е била на циментовитѣ издѣлия 3 л. на 100 кгр., по Вашата оцѣнка за тия, които сѣ се внасяли въ България, споредъ извлѣчението на Вашето министерство, по тази статистика, по която сте работили тарифата. Това е срѣдно за послѣднитѣ години: 5 л. на 100 кгр. при вносното мито на цимента 2:50 л., а то е много малко, защото съ тази разлика отъ 2:50 л. нѣма да изнася на никой индустриалецъ въ България да отвори заведение и да работи циментови работи. Увеличението трѣбваше да бѣде поне четворно отъ стойността на цимента. За цимента не говоря, защото не зная кога ще имаме циментъ въ България, но за циментовитѣ издѣлия трѣбваше най-малко поне 10 л. на 100-тѣ килограма да се тури.

**К. Мирски:** Като четете човѣкъ § 221 — „диаманти, сапфири и други особено непоименовани скъпоцѣнни камъни въ сурово състояние, полирани, фасонирани, но немонтирани на 1 кгр. 100 л.“ — въ законопроекта, просто се чуди дали не е това печатна погрѣшка; защото обръщано числото 100 л. на 150 оие не ме убѣждава, че не е печатна погрѣшка, особено като си припомямъ, че въ една такава тарифа, правена въ търговската камара въ Варна, вѣроятно която г. Министърътъ на Финанситѣ не знае, стоеше на 1 кгр. 1.000 л.; затуй се боя да не би вмѣсто 1.000 да е турено 100.

Мисля си друго. Да не би почитаемиятъ Министъръ на Финанситѣ да не иска да даде поводъ за увеличение на общинскитѣ налози, както се иска да се увеличатъ общинскитѣ налози на лув-сознитѣ коне. Ако г. Гешовъ вкара въ двора си коне, за които не е платилъ въ митницата повече отъ 300 л., ще плати 100 л. общински налогъ. Мисля си и тукъ г. Министърътъ на Финанситѣ да не мисли да имаме общински налогъ и на елмазитѣ.

Но като вземемъ прѣдъ видъ ст. 406 отъ тарифата, дѣто е казано: на 1 кгр. издѣлия бижутерийни се взема 500 л., идвамъ до заключение, че такава мисль не е ималъ г. Министърътъ на Финанситѣ, защото иначе не щѣше да тури и тукъ такава голѣмо мито, а щѣше да остави всѣки градъ, дѣто ще се консомирать тия скъпоцѣнности, той — едно за да не ставатъ измами, което е много важно, защото често пѣти много хора, особено младежитѣ, когато отиватъ да се годяватъ, купуватъ за скъпоцѣнни камъни, за елмази много прости камъни, — общинското управление да туря пломби, то да контролира въ бижутерийнитѣ магазини стоката, да се не лѣжатъ хората и, отъ друга страна, да се ползува общинската каса. Но и това нѣщо като не мога да приема и като имамъ прѣдъ видъ

числото, азъ си оставамъ при убѣдението, че тукъ трѣбва да е било печатна погрѣшка или въ числото 100, или въ думата „килограмъ“. Може да е единъ грамъ. Защото азъ зная че има случаи, дѣто едно зърно елмазъ се цѣни 10—15.000 л. А какви сѣ тѣзи елмази на човали или оки, това не мога да разбера.

**Ю. Теодоровъ:** Г-да народни прѣдставители! Разумѣва се, всинца сме съгласни да протежираме нашата национална индустрия, да, върху туй нѣма споръ, обаче всѣко нѣщо си има кара. Не може да се обложатъ извънредно много чуждитѣ артикули затова именно, защото нашитѣ, като се гарантиратъ единъ пѣтъ, нѣма да се стараятъ за усъвършенствуване и ще захванатъ да правятъ съвършено калпави стоки. Когато виждашъ, че нашитѣ сѣ калпави, трѣбва да си купишъ европейски и сѣ пакъ на смѣтка. Зная, че марсилски керемиди се продаватъ 150 л. хилядата, между тѣмъ нашитѣ сѣ много далечъ въ сѣцностъ отъ марсилскитѣ. Затуй, и тази протекция трѣбва да си има мѣреята. Добръ е поставено въ тарифата и нѣма нужда да се увеличава по-нататѣкъ.

**Министър М. Сарафовъ:** Искамъ да кажа една дума на г. Мирски. Г-нъ Мирски вижда нѣкакво противословие, нѣкакво противорѣчие. А то не е никакво противорѣчие, а е въ нашето начало и винаги остава: изработенитѣ прѣдмети винаги плащатъ повече. Нека се не види чудно, ако килограмътъ на елмазитѣ облагаме съ 150 л., а изработенитѣ произведения облагатъ съ 450 л. килограмътъ. Защото ние искаме на нашитѣ златари да дадемъ работа: да внасятъ злато и диаманти и да ги работятъ тукъ.

**К. Мирски:** Азъ туй разбирамъ добръ, но защо тамъ туряте 150 л.?

**Министър М. Сарафовъ:** На едното мѣсто е 150 л., а на другото е 450 л. Ние винаги се придържаеме о това начало: суровитѣ материали пушаме свободно или съ по-ниско мито, а изработенитѣ материали облагаме съ по-високо мито. Въ бижутерийнитѣ ще видите, че има и по-малки мита, и по-голѣми мита, но на всѣки начинъ облагаме произведенията съ по-голѣмо мито. Това е системата.

**С. Арсениевъ:** Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣма да се спирамъ върху всички пунктове, а ще се спра само върху ония, които мене ме интересуватъ и върху които много може да се каже. Безспорно, одеѣ г. Теодоровъ и други забѣлѣжиха, че воденичнитѣ камъни и пр. се облагатъ съ малко мито, и докато тѣ настояваха, че много малко е митото, отъ страна на г. Министра на Финанситѣ се казва, че това така трѣбва да бѣде, защото ние трѣбва да направимъ своитѣ мелници малко по-модерни. И вие ще видите, споредъ дан-

нитѣ, които имамъ на рѣка, че всички валици, камъни за воденици и пр. сж освободени отъ необходимото мито, защото законътъ за насърчение мѣстната индустрия позволява това. Вѣрно. Законътъ за насърчение на мѣстната индустрия прави много пакости и, докато отъ една страна повдига индустрията, отъ друга страна бърка.

Сега, да правя сравнение върху отдѣлнитѣ точки, не ща, а ще се спра само върху камънитѣ, защото тоя материалъ е най-крупниятъ, най-много потребниятъ материалъ. Въ закона за експлоатация на кариеритѣ се казва, че всички онѣзи, които искатъ да експлоатиратъ кариера, ще плащатъ по 3% отъ прихода на кариерата. Сега, какъвъ е камъкътъ, остава да го опрѣдѣли — кой? — постоянната комисия и общинскиятъ свѣтъ. Значи, този, който ще експлоатира кариера въ България, трѣбва да плаща 3% държавенъ данѣкъ, трѣбва да плаща окръжни врѣхнини, трѣбва да плаща общински врѣхнини, най-сетнѣ и тази кариера или този материалъ ще бѣде оцѣненъ отъ една комисия, състояща отъ респективния инженеръ, отъ финансовия чиновникъ или бирникъ и т. н., и най-послѣ материалътъ ще стане скъпъ. Ако имаме такъвъ законъ, който е смѣталъ да взима държавенъ данѣкъ върху кариера и послѣ се взима единъ окръженъ и единъ общински данѣкъ, азъ не мога да разбера, защо тогава се позволява съ такова евтино мито да минаватъ такива камъни било за воденици, било за калдарѣми, както се забѣлѣжи. Какъ може да експлоатираме нашитѣ кариери, когато имаме специаленъ законъ, който много бърка за експлоатацията на тѣзи кариери? Ако се плаща държавенъ данѣкъ 3%, то, значи, свободенъ достѣпъ се дава на чуждия камѣкъ. Ето защо у насъ никаква индустрия не е възможно. Благодарение на отдѣлнитѣ специални закони, бърка се на развитието на разнитѣ индустрии и самиятъ специаленъ законъ за повдигането на мѣстната индустрия и той тоже бърка. Съ други думи, не е възможно експлоатацията на нашитѣ кариери само затова, защото има единъ такъвъ законъ и една митна тарифа, които казватъ на българскитѣ граждани: вие не можете да си служите съ тия каменни кариери въ България. Азъ мисля, че много права е бѣлѣжката на г. Теодорова и на други, които говориha върху тази глава и особено върху тия камъни, и ето защо азъ се присъединявамъ къмъ прѣдложението на г. Теодорова.

**Т. Теодоровъ:** Г-да народни прѣдставители! Азъ взехъ думата, защото считамъ за нужно да прибавя още нѣколко думи къмъ туй, което казахъ по-рано.

Г-нъ Министърътъ на Финанситѣ казва, че драгоцѣннитѣ камъни се облагатъ евтино, съ по 100 л. килограмътъ, за да не избѣгватъ отъ митницитѣ, но въ сѣщото врѣме той прибавя, че когато сж изработени въ видъ на прѣстени, гривни и т. н., тѣ се облага т сравнително по-скъпо — три пѣти по-

скъпо се оцѣняватъ, ако не и четири пѣти. Питамъ азъ: не се ли опасява г. министърътъ, че както ще криятъ камънитѣ, когато сж сурови, неизработени, тѣй ще ги криятъ и когато сж въ изработено състояние и се облагатъ съ по-големо мито? И ако е послѣдователенъ, той би трѣбвало отъ страхъ на контрабанда, никакъ да не гужда високи мита на нищо. А между тѣмъ виждаме, че има извѣстни прѣдмети съ високи мита. Азъ мисля, че това не е аргументъ. Г-нъ Министърътъ на Финанситѣ ако се бои много отъ контрабандата на драгоцѣннитѣ камъни, че може да бѣдатъ контрабандирани, азъ мисля, че той може да настои върху тази мѣрка: всѣкакви драгоцѣнни камъни, които въ България не се намѣрватъ — сапфиритѣ, и тѣ не се намѣрватъ, сжщо изумрудитѣ, както и диамантътъ, — въ всѣки единъ магазинъ, където се продаватъ, да си иматъ пломбата, поставена на границата. Сжщо така и изумруди и диаманти. Тѣ идатъ отъвън. Въ всѣки магазинъ, дѣто се продаватъ, тѣ си иматъ знакъ, иматъ си пломбата поставена на границата, прѣзъ дѣто сж минали. Тия нѣща ще бѣдатъ добри въ двѣ отношения: едно, може би че ще гарантиратъ покупателитѣ, че прѣдметътъ е истински, и, второ, ще гарантиратъ до извѣстна степенъ и контрабандата. Но това не може да бѣде основание да се намали митото. Азъ ви казвамъ, че това мито, което тукъ се полага, е просто скандалъ. Единъ килограмъ сапфири или диаманти да плаща 100 л. мито! Единъ килограмъ нѣма да донесе никой, доколкото азъ познавамъ състоянието на българскитѣ търговци. Той ще донесе 10—15 парчета. Колко могатъ да тежатъ тия 10—15 парчета? 50 грама или по-малко. Ами на 50 грама колко ще бѣде митото, щомъ е 100 л. на килограмъ? На 1.000 грама като е 100 л., излиза, че 10 ст. се пада на грамъ. Значи на тия 50 грама диаманти ще се вземе 5 л. мито. Ами това е смѣшно! А това, между прочемъ, сж прѣдмети на луксъ, които изтрѣгватъ толкова злато отъ България, и нашата тарифа не трѣбва да бѣде само покровителствена, но въ случая трѣбва да запазва златото въ страната, да привежда въ равновѣсие нашия вносъ съ нашия износъ, за да се избѣгне пораждането у насъ на ажиото, което врѣдно влияе на нашата търговия и на хазната. Ето защо азъ мисля, че въ това отношение вие бихме могли да послѣдваме примѣра на други страни чисто протекционистически, както г. Тодоръ Шипковъ недавно говори за Америка, една страна, въ която всичкитѣ държавни разходи се покриватъ само отъ приходитѣ на митницитѣ. И ако има държава, която съ опитъ убѣди всичкия свѣтъ и теоритичитѣ, които спорѣха коя система е по-хубава за благоденствието на народа, дали либѣраланжизмътъ, свободната търговия, или покровителствуваната система, Американскитѣ съединени щати разрѣшиха този въпросъ съ опита си, съ практиката си: безъ да се занимаватъ съ този теоритически споръ, който дълго врѣме дѣлѣше економиститѣ на два лагера,

тѣ приложиха крайнo протекционистическата система която даде блѣстящи резултати и днесъ почти този въпросъ е рѣшенъ.

Ето защо азъ мисля, г-да прѣдставители, че не трѣбва ние току-така да бързаме и прѣскачаме параграфитѣ, защото, азъ казахъ и другъ пжтъ, моето убѣждение е, че ако се приложи тая тарифа съ тия минимални мита, моитѣ изчисления сж, че ние единъ и половина милионъ лева ще изгубимъ отъ митницитѣ, отъ намаленията на митото, а пжкъ колкото за увеличенията, които правимъ, въпросъ е още, дали повече отъ това, което земаме сега, ще добиемъ отъ държавитѣ, съ които ще третираме, или ще се принудимъ да се задоволимъ съ едно слабо увеличение на това, което имаме сега, а може би да останемъ и съ сегашното мито. Така щото, не можемъ да изгубимъ изъ видъ и фискалната страна на въпроса. Вие знаете, че България е онази държава, въ която прѣжитѣ даждия играятъ най-голяма роль, взематъ най-голямъ процентъ въ нейната система на облагане. Прѣжитѣ даждия въ България сж много голѣми, а косвенитѣ не сж развити. И азъ изповѣдвамъ оная теория, която изповѣдва цѣлата народна партия, че трѣбва постепенно да се развиватъ косвенитѣ данъци, защото тѣ се събиратъ безъ бирници, тѣ се налагатъ върху разхода, върху консомацията, а не се налагатъ върху капитала, не се налагатъ върху земитѣ или въобще върху имота на хората, и, слѣдователно, тѣ много по-малко спъватъ производството на страната, отколкото другитѣ. И въ реда на косвенитѣ даждия едно отъ най-прѣпоръчителнитѣ даждия е именно това даждие, което се събира отъ митницитѣ върху чуждитѣ произведения. Ние, за щастие, сме страна, която може да живѣе отъ само себе си, безъ да има нужда отъ чужди артикули. Това не може да го каже Англия, това не може да го каже Германия за себе си, това не може да го каже Франция, защото тѣ нѣматъ достатъчно добитѣкъ, нѣматъ храни, яйца, птици, колкото имъ е потребно, за да могатъ да живѣятъ; тѣ нѣматъ онова, което имъ е най-необходимо за сществуване, а ние, наопаки, го имаме, а отъкънъ ни иде само по-люксовното, по-доброто, по-сжщното. Прочее, когато се боримъ за тежки мита върху чужди произведения, когато прѣслѣдваме една протекционистическа политика, не само да способствуваме за развитието на нашата търговия и индустрия, но ние се боримъ противъ лука. Ние гледаме да се научимъ да живѣемъ споредъ сръдствата си, а не да се лакомимъ да прѣнасяме отъкънъ всичкитѣ чужди произведения, като захванемъ отъ добитѣка и свършимъ съ драгоцѣнитѣ издѣлия. Но анджакъ затова, защото чуждото е по-свършено, по-сжщно и достойно на побогатитѣ кесии, искаме митото да бѣде по-голямо. И ако има държава въ Европа, която има нужда отъ голѣми мита, тя е България. Такава е била поне политиката на правителството на народната партия. Не успѣхме да наложимъ по-голямо или

по-малко мито, но, въ всѣки случай, се старяхме да покровителствуваме по-голямото мито. Сега виждаме изведнажъ едно правителство, което се старае да вземе цѣлъ редъ прѣдмети да ги освобождава отъ мито, и да ги освобождава въ своята програма. Това азъ се отказвамъ да го разбера. И въ случая азъ ще моля г. министра да се съгласи, щото тия драгоцѣнни камъни, ако не се обложатъ съ по-голямо мито отъ 100 л. на килограмъ, нека се направи поне 1.000 л. или 800 л. на килограмъ, но въ никой случай да не остава 100 л. И за другитѣ произведения, когато дойдемъ до диамантитѣ, сапфиритѣ, изумрудитѣ и др., имената на които едвамъ можемъ да произнесемъ, защото сж достойни на охолни хора, и тамъ бихме могли да увеличимъ митото. И, ако има нужда да се боримъ съ контрабандата, нека се боримъ по този начинъ, по който ви казахъ, а не чрѣзъ освобождение отъ мито. Азъ ви увѣрявамъ, че всѣки, който купи за себе си, ще избѣгне отъ митото, било то голѣмо, или малко. Една госпожа, която ще отиде въ странство и вземе за себе си браслетъ, ще го тури на ржката си, ако сж обици, ще ги тури на ушитѣ си и ще избѣгне да плати мито. Но поне ония, които търгуватъ съ тия прѣдмети, които ги донасятъ, за да съблазняватъ хората въ лука, поне тѣ, когато ги внасятъ, ще трѣбва да плащатъ извѣстно мито, извѣстна глоба въ полза на държавата. Защото, г-да народни прѣдставители, ако оставимъ хората, които ще отиватъ да си купуватъ въ странство нѣща и да си ги донесатъ, такива ще сж твърдѣ малко, такива хора сж у насъ голѣма рѣдкостъ; а пжкъ за златаритѣ и за бижутеритѣ има туй сръдство: не може да продава никакъвъ драгоцѣненъ камъкъ, безъ да има плomba. И тогава всичко ще се уреди.

Касателно обикновенитѣ камъни, то е едно скандално нѣщо. Досега говорихме за драгоцѣнитѣ. Обикновенитѣ камъни за строене сж освободени отъ всѣкакво мито. Питамъ ви азъ, народнитѣ прѣдставители на българския народъ: има ли нѣщо по-много, по-изобилно отъ скали и канари въ България, и коя земя може да се похвали съ толкова много камънакъ, колкото България? Вземѣте Русия, страна широка и необятна; вземѣте Унгрия, голѣма земя, цѣли километри, по 100—500, ще измините, безъ да видите камъкъ. Послѣ, въ Русия, напр., не могатъ да си направятъ шосета, защото нѣматъ камъни; страдатъ отъ това: въ нѣкои мѣста по 2.000 км. нѣма камъкъ, когато у насъ камъкътъ е навсѣкъдѣ, на всѣка крачка. А, между тѣмъ, знаете, че имаше такива скандални случаи въ България: г. Бобчевъ констатира единъ случай, дѣто русчужитѣ улици се постлаха прѣзъ 1890 г. съ камъни отъ карьерата „Saint Raphaël“, чакъ отъ Франция.

**Н. Константиновъ:** Съ каква цѣлъ бѣше? Да крадатъ. Цѣльта не бѣше да конкуриратъ българскитѣ камъни.

**Т. Теодоровъ:** Тамъ имаше гешефтъ, имаше кражби, г-да народни прѣдставители, безспорно е, но и за тѣзи кражби хората се осмидиха на затворъ и си го излежахъ. Туй се доказа. Но съгласѣте се, че ако имаше едно голѣмо мито върху чуждитѣ камъни, то онѣзи, които продаватъ тѣзи камъни, баремъ щѣха да платятъ мито на държавата, като се ошетава съ туй, че 800.000 л. пари се изнасятъ и се даватъ на притежателитѣ на кариерата „Saint Raphaël“, плюсъ на тѣзи, които сж взели рушветъ; баремъ щѣше да има едно утѣшение, че ще съберемъ една извѣстна сумичка за държавата и това поне сѣ е едно покровителство. Тѣзи камъни бѣха браковани въ Браила и ги донесоха, като ги дадохъ поевтино. Ако имаше едно мито отдѣ знаете, че Стефанъ Ивановъ и др., които конкурираха тогава и искаха да доставятъ подобни камъни отъ Берковско, не щѣха да прѣдложатъ сравнително поевтини цѣни, не щѣха да взематъ тѣ това прѣдприятие? Вие знаете, по-нататѣкъ, че гр. Варна — г. Мирски може да засвидѣтелствува това — прѣди нѣколко години тоже се постла, но твърдѣ малко; тамъ работата стана по-надребно. Тамъ постлаха съ камъкъ, който идва отъ Мала-Азия — отъ Бандърма ли се вика, не знамъ. Това не е ли скандалъ? Тогазъ бѣше още смислено, защото гр. Русчукъ е съединенъ съ Варна само съ желѣзница и, за жалостъ, по тази линия Русе—Варна твърдѣ много якъ камъкъ нѣма; но сега имаме централна линия. За да не се повтарятъ подобни случаи, било съ Бургазъ, било съ Варна, било съ Свищовъ, било съ Русчукъ, защото дунавскитѣ градове сж отдѣлени отъ Балкана съ извѣстно пространство, дѣто нѣма якъ камъкъ, и, слѣдователно, сж наклонни на това изкушение . . .

**Н. Константиновъ:** Въ Свищовъ се намира.

**Т. Теодоровъ:** Да, тамъ се откри на едно мѣсто. — Така че, моето мнѣние е, че нѣма защо да освобождаваме обикновенитѣ камъкъ отъ мито. Досега, наистина, камъкъ не се е внесло въ България никоя година въ голѣмо количество, напр., въ 1901 г. е внесено твърдѣ малко; но азъ ви цитирахъ години, когато пѣкъ е внасянъ. Единъ градъ, като рече да постиля той консомира много, и като вземе да купува отъ странство, въ статистиката ще фигурира по-голѣмо количество. Въ 1900 г. е внесенъ кѣмъкъ за 160.000 л. Въ 1901 г. нѣма това количество; има сравнително много малко: 10—12—14 хиляди; но дѣ да знаемъ въ бѣдѣе какво ще стане. И понеже сега имаме повече желѣзници, има, слѣдователно, по-голѣма възможность за нашия камъкъ да конкурира съ чуждия, нека направимъ едно мито какво-годѣ. Най-послѣ, помислѣте и за това: извѣстни прѣдмети минаватъ и прѣзъ митницата, макаръ за да извадимъ разноснитѣ на митничаритѣ, макаръ за онѣзи разноси, които ще станатъ по записване въ една, въ двѣ или петъ графи и книги — гудѣте едно извѣстно мито, умѣрено мито. Г-нъ

Бобчевъ прѣдлага единъ левъ да се тури на 100 кгр. Приемѣте го и направѣте по този начинъ невъзможно въ България да се повтара . . .

**Министъръ М. Сарафовъ:** 1 левъ е 3.50—3.60% отъ стойността. Г-нъ Бобчевъ иска по 1 л. отъ стойността.

**С. Савовъ:** 1 л. е 12 л. на кубика; а стойността му е 3 л.; значи на 3 л. 12 л. турящъ мито.

**Т. Теодоровъ:** Не се глада само стойността, защото цѣнността на камъка не зависи отъ това, колко струва на мѣстото на изваждането му, а отъ това, колко струва на мѣстото, дѣто ще се занесе. Единъ камъкъ може да не струва нищо на кариерата въ Търново, но дѣто ще се занесе: въ Русчукъ, по желѣзницата, или въ Свищовъ, тамъ ще прѣдставлява една извѣстна стойность. Та вие не трѣбва да го сравнявате съ тая стойность, която струва камъкъ на кариерата въ Враца, а на мѣстото на консомацията. И ако 1 л. е много, г. Бобчевъ може да прѣдложи 50 стотинки; но приѣмете една такса, която да направи невъзможно идването на чужди камъни въ България. И ако се случва подобенъ скандалъ на 5—10 години единъ път, достатъчно оправдава нашата мѣрка. Ето, гр. Варна прѣди 5—6 години направи този скандалъ; гр. Русчукъ прѣди 10 години сжщо направи този скандалъ. Нѣка го направимъ невъзможенъ за въ бѣдѣе. И въ всѣки случай какво ще загубимъ, ако гудимъ това мито?

**П. Драгулевъ:** Въ Варна имаше камъни отъ Бандърма, но народняцитѣ ги донесоха.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Моля ви се, г-да, искайте думата, че тогава говорѣте. Който желае да вземе думата, ще му я дамъ.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Г-да народни прѣдставители! Азъ ще оставя на г. Теодорова, когато изнамѣри срѣдство да се гуждатъ плумби на малкитѣ бриланти, които дохождатъ, да се пробиватъ напр. камъчетата и да имъ се закачатъ плумби, за да се изложатъ . . .

**Т. Теодоровъ:** То сжществува и сега.

**Министъръ М. Сарафовъ:** . . . и да се знае винаги, че съ плумби сж влѣзли въ Княжеството, тогава да прѣдложи това нѣщо. Защото г. Теодоровъ прѣдлага на всѣко камъче да се гужда плумба. Когато го изнамѣри, ще го приспособимъ.

**Т. Теодоровъ:** Може, може, много лесно.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Може, азъ не казвамъ противното, понеже Вие говорите само да може: всѣко брилянтче ще го пробиемъ и ще му нанижемъ плумба. Нѣмамъ нищо противъ това.

Относително камънитѣ, за които се говори толкова много, азъ трѣбва да ви кажа, че г. Теодоровъ самъ се опроверга. Той самичкѣмъ каза, че има мѣста въ Княжеството, дѣто нѣма камъни. Напр., той спомена Орѣхово и други мѣста, дѣто нѣматъ строителенъ материалъ. И за да принудимъ орѣховчани да си правятъ къщитѣ, при нѣмането на мѣсто строителенъ камъкъ, ще трѣбва да ги заставимъ да взиматъ, напр., отъ дефилето на Искъръ и да носятъ камънитѣ по желѣзницитѣ по най-низката тарифа, за да имъ струва най-малко 20 л. кубическиятъ метъръ. Това мислите, че е въ интереса на страната, само за да може да се извади нѣкоя пара баремъ за митничаритѣ. Г-нъ Теодоровъ! Вие не поддържате сериозно такова нѣщо. Вие знаете, че митата не се турятъ само за да извадимъ разносцитѣ си; Вамъ е познато, че когато се гуждатъ мита, трѣбва да се взима економическото състояние въобще на страната, трѣбва да се взима индустриалното състояние, трѣбва да се обмисли, да се сравни едното съ другото и тамъ, където имаме интересъ, да туримъ мито, а тамъ, дѣто нѣмаме интересъ и дѣто е въ интереса на нѣкоя частъ отъ населението, тамъ да не туряме мито. Менѣ ми се струва, че Вашата система ще бѣде много лоша, ако, за да си извадимъ разносцитѣ, заставимъ нѣкои страни, които нѣматъ камъни, непрѣмѣнно да си ги доставятъ отъ други краища на страната, дори съ огромни разноси.

**Т. Теодоровъ:** Азъ Ви казахъ аргументъ, за да не оставатъ безъ мито.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Върху това нѣма аргументъ. Вие настоявате, напр., да се гуди непрѣмѣнно 800 л. на килограмъ скъпоцѣнни камъни. Азъ Ви казахъ, че въ година сж влизали срѣдно 150 грама. На 150 гр. мито ще се вземе 150 л. Заслужва ли за всичко това да се говори толкова? Защо не се придържате о началото, тамъ дѣто има начало, и защо говорите за тѣзи дребни работи, само за да губимъ врѣме? Азъ бихъ Ви молилъ, когато обсъждате тарифитѣ, недѣйте се ржководи само отъ минутни настроения. Най-напрѣдъ Вие се оплакахте, че не протежираме доста нашата глинена индустрия. Послѣ пъкъ казвате: не, трѣбва само да гледаме мито да взимаме, трѣбва приходи да взимаме. Вие тукъ направихте сега една голѣма лекция върху косвенитѣ данъци и върху прѣжитѣ данъци. Върху това азъ съмъ готовъ да разисквамъ съ васъ. Направихте ли Вие смѣтка какво увеличение на митото приблизително се прѣдвижда отъ сегашната наша тарифа?

**Т. Теодоровъ:** То е въпросъ дали ще приложите това, което е гласувано.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Тогава защо говорите, г-нъ Теодоровъ, ако мислите, че нѣма да го приложимъ?

**Т. Теодоровъ:** За малкото ще го приложите, а за голѣмото не ще можете да го приложите. Не можете да разберете моята мисль.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Какъ да не мога да разбера! Мога ли да Ви вѣрвамъ, че отъ прѣдметитѣ, които освобождаваме сега отъ мито, щѣли сме да избугимъ 1½ милиона лева? Това не е вѣрно. Вие не сте прѣсмѣтали.

**Т. Теодоровъ:** Ще видимъ.

**Министъръ М. Сарафовъ:** За да твърдите едно нѣщо, трѣбва да провѣрите и азъ го провѣрихъ и видѣхъ, че не е вѣрно, и прѣди да се внесе, на-карахъ да се работи върху това и видѣхъ какво може да бѣде намалението на митото. На всѣки начинъ, не е въпросъ, за който можете да излизате да твърдите, защото, повтарямъ още единъ пътъ да кажа, Вие говорите сѣ „азъ мисля, азъ прѣдполагамъ“, а азъ ви говоря пъкъ съ туй, което е прѣсмѣтнато, съ туй, което се знае. Вие прѣдполагате, че много прѣдмети сж освободени. Сега много прѣдмети се освобождаватъ и досега държавата губи отъ тѣхъ 550.000 л. и на основание сегашнитѣ наши закони не ги събира. Тогава, загуба ли е това? Било по закона за насърчение мѣстната индустрия, било по други нѣкои причини, освобождаватъ се тѣзи работи и сега. Азъ и по-напрѣдъ имахъ случай да говоря на единъ господинъ отъ центра, че ние се стремимъ да прѣмахнемъ изключенията на закона, които довеждатъ до злоупотрѣбления или довеждатъ до неравнитѣ ползвания отъ богатата, които държавата рѣшила да дава на мѣстнитѣ занаяти и индустрии. Това ние се мжчимъ да направимъ. Вие не искате да влизате въ това положение. Отъ една страна вие казвате, че не сте изучили тарифата, а отъ друга страна твърдите нѣща невѣрни.

**Т. Теодоровъ:** Знаемъ я доста, за да ви покажемъ недостатѣцитѣ.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Ако не сте я изучили, недѣйте говори.

Г-нъ Яблански ми говорѣше за циментовитѣ издѣлия, че плащали 11 л. мито.

**Д. Яблански:** Погрѣшка е, 3 л. е.

**Министъръ М. Сарафовъ:** 2 л. и 44 ст. сж плащали, а сега ги облагаме съ 5 л. Вижте старата тарифа, ст. 427.

**П. Драгулевъ:** Не заслужава да му се отговаря.

**Министъръ М. Сарафовъ:** Таблицата я имате, 2 л. и 44 ст. сж плащали досега, а сега ги облагаме съ 5 л. Азъ бихъ молилъ, когато се говори по тѣзи работи, да бждемъ основателни, за да не губимъ врѣме. Не искамъ да кажа, че нашата тарифа е усъвършенствувано нѣщо. Азъ не го твърдя.

Може да имаме погрѣшка нѣйдѣ, може да не сме спогодили нѣйдѣ както трѣба. Това не е моята мисль, че е свършено нѣщо, но мисля, че съ този законъ правимъ една крачка напредъ, а онѣзи, които искатъ да обурятъ тарифата, трѣбваше да направятъ това на основание на факти, на основание изучавания.

**Ц. Таслаковъ:** Като оставимъ настрана прѣприята, която г. Теодоровъ и г. министърътъ водиха, трѣба да се съгласимъ, че това, което се говори въ ст. 221, за облагането на диамантитѣ, не е приемливо за едно народно прѣдставителство въ България. Трѣба г. Министърътъ на Финансите да се съгласи, че когато ще да се търси какъ да се обложи единъ прѣдметъ, било съ мито или съ кой да е данѣкъ, трѣба да се знае отъ кого той се употребява най-много и, ако се употребява отъ широката маса, ако е отъ първа необходимостъ, ако се употребява отъ сиромаситѣ, отъ работната частъ на населението, ще трѣба възможностъ да се облага по-малко, не смотра на това, като се прави и малко покровителство на производството на страната. Като махнемъ всичкитѣ тия работи, ние не можемъ да оправдаемъ по никой начинъ толкова добри косвенитѣ данѣци, когато падатъ върху луксознитѣ прѣдмети. Че съ какво оправдавате облагането на рибата? Че вие имате солена риба, която яде българскиятъ земледѣлецъ, българскиятъ дърваръ, българскиятъ работникъ, облагате ги по-високо, отколкото българската кокона, която туря прѣстени на ржката си. Дѣ сж мотивитѣ ви? Единствениятъ сериозенъ мотивъ е той, че не могатъ да се уловятъ когато минаватъ прѣзъ границата. Това е просто неморално да се говори. Ами че всичко въ България порочно ли е? Че кражби ставатъ всѣки день, че крадци има — не остава освѣнъ да се улавятъ и да се наказватъ! Ако не може да се улови единъ, не ще могатъ да се уловятъ и 1.000. Ако се улови единъ, то е достатъчно — сѣ по-много ще донесе отъ това, което тукъ прѣдлагате. Ако всѣки донася диамантѣ въ страната и на 1 гр. се тури по 10 ст., ще вземемъ по-малко, отколкото въ 10 години да уловимъ 150 или 200 гр., но, разбира се, обложени прилично. Че тогава дѣ е логиката, г-да прѣдставители? Тогава ние какъ ще се оправдаемъ прѣдъ хората, на които туряме мито на най-нужнитѣ прѣдмети: на тѣхнитѣ цѣрвули, на тѣхната риба, на тѣхната солъ и т. н.? Тукъ въ гр. София вие виждате — оставямъ Пловдивъ, Русе, Варна и всички други градове по-големи, па и по-малки — колко много бижутерийни работи се продаватъ и колко много злато се смѣква отъ гърба на българитѣ и всичко това да е пуснато безъ мито, защото на границата не могло да бѣде уловено. Разбира се, ако не искаме да го уловимъ, не можемъ, но ако вардимъ добри, ще го уловимъ; ако на границата не го уловимъ, то ще го уловимъ въ магазинитѣ, когато се продава. Азъ и другъ пътъ съмъ забѣлѣзвалъ,

че въ София бижутерийни работи — ако и да не съмъ специалистъ, но що отъ що разбирамъ, — че въ София въ единъ магазинъ ще ги купите съ цѣна 20 л., а въ другъ съ цѣна 5 л. Това отъ какво произлиза? Не отъ фалшивостъ: ако вземете да ги разгледате, ще видите, че сж еднакви. Това произлиза отъ това, че единиятъ е успѣлъ да ги вкара безъ мито, безъ акцизъ, безъ всѣки другъ данѣкъ и ги продава по-евтино, а другиятъ не е успѣлъ да направи това и не може да ги продава по-евтино. Това се забѣлѣзва и винаги се е забѣлѣзвало, па сж и улавяни, може би и да е анекдотъ, жени, които въ тюрнюритѣ си ги туряли и прѣнасяли; на всѣки случай има улавяни. Защо да казваме, че не можемъ да ги уловимъ и загова да ги освобождаваме? Това не е право. Ние ще постигнемъ двѣ цѣли, но най-важна е моралната. Ние нѣма съ какво да се оправдаемъ, че не сме обложили тѣзи прѣдмети, които най-богатата частъ отъ населението употребява; не можемъ да се оправдаемъ прѣдъ онази частъ на населението, на която и залѣга отъ устата облагаме съ данѣкъ. Това ще бѣде моралната страна, която не е малка за едно народно прѣдставителство.

Ето защо, ние, както забѣлѣжи и г. Теодоровъ, защото той е много изчерпателенъ и много мъчно е да се говори слѣдъ него, ние ще се мъчимъ, ако не да покровителствуваме нашата индустрия, поне да прѣкратимъ, поне да спремъ или запрѣтимъ разкошеството. Поне срѣдната ржка хора ще поставимъ въ невъзможностъ да купуватъ тия луксозни прѣдмети, а по-охолната и по-богатата класа, която не плаща за тия боклуци оная цѣна, която могатъ да намѣрятъ, ще ги прѣдпазимъ да не даватъ паритѣ си за какви-годѣ скъпи камъни. А пъкъ да се оправдаваме, че не могатъ да се улавятъ и заради това да не ги облагаме, това, споредъ мене, е свършено неприемливо. Моля г. Министра да се съгласи, па и вие, г-да народни прѣдставители, щото да се каже на 1 кгр. 1.000 л. Ако вие мислите, а и азъ съмъ на това мнѣние, че трѣба повече да се размисли, най-добри е тия параграфи, 221 и 222, да се върнатъ въ комисията, тамъ да се обмисли по-хубаво да се прѣработятъ и тогава да се обложатъ. (Нѣкой отъ дѣсницата: Направѣте прѣдложение.) Но ако мислите, че нѣма нужда да се върне въ комисията, приемѣте цифрата 1.000 л. на килограмъ и ще отидемъ повече къмъ справедливостъта, отколкото съ 100 л. Ако ще кажете 100 л. килограмътъ диамантъ, недѣйте казва подобри нищо, защото е смѣшно.

**К. Мирски:** Азъ направихъ прѣдложение относително елмазитѣ, диамантитѣ, брилянитѣ и т. н., полирани, на 100 кгр. 150 л., и вървамъ г. Министърътъ на Финансите ще намѣри това приемливо. Да бѣше тукъ г. Министърътъ на Търговията и Земледѣлието, който съжалявамъ че отсъствува, когато се говори по търговски работи въ Камарата, щѣхъ да му обрѣна внимание па продажта на истици-

скитъ скъпоцѣнни камъни. Азъ помня, когато имяхме туку едно небългарско правителство, не виждахме по бижутерийнитѣ магазини да се продаватъ истински скъпоцѣнни камъни, безъ да има пломба на тѣхъ. Ако интереситѣ на българската индустрия, каквито азъ мисля, че има по диамантната частъ, изискватъ да се внасятъ такива камъни: елмази, сапфири и други подобни, то пакъ би могло да се направи нѣкой редъ, за да се държи контролъ и да не ставатъ тѣзи измами, които често пѣти ставатъ у насъ, като се продаватъ не елмазени камъни за елмазени.

Азъ собствено станахъ за друго. Г-нъ Теодоръ Теодоровъ каза, че въ България има два града — Русе и Варна, — които сж си докарвали камъни за калдаржми отъ странство. Въ Русе, както добръ съмъ изучилъ, дѣйствително, стана скандалъ и излѣзе даже една обидна присѣда по поводъ на това. Мнозина отъ васъ знаятъ, че нѣколко ромжнски градове улициѣ си постлаха съ марсилски камъни. Едни камъни, които сж били поръжчани за въ единъ градъ въ Ромжния отъ Санъ-Рафаелската кариера по 18 л. кв. метъръ, доколкото помня, били бракувани, защото не излѣзли по образца, а въ Русе ги купили по 25 л. Това за Русе.

За Варна ето какъ стои работата. Градътъ Варна, както името го показва, е варовито мѣсто и единъ лѣкарь, който дошълъ тамъ, казалъ, че дѣто има повече туберкулозни хора, причината е калдаржмътъ, защото има малки частици отъ тѣзи камъни, които се отдѣлятъ и отиватъ въ бѣлитѣ дробове на хората и ги поврѣждатъ. Помислихме си, въ моето кметуване, какво да направимъ, за да постелимъ града съ камъни здравословни, и намѣрихме, че ще бѣде много практично да направимъ единъ опитъ съ банджарменскитѣ камъни, и доставихме за частъ отъ главната улица на Варна такива камъни, които приличатъ на двѣ тухли една върху друга и които се продаватъ на парче, а не на ока. При единъ търгъ, който се произведе, доставихме по 24 ст. единъ камъкъ. Доколкото си спомнямъ, квадратниятъ метъръ излѣзе 8 л. и нѣщо, когато въ Русчукъ излѣзе 24 л. постланъ на мѣстото. Вие виждате, три пѣти по-скѣпо сж купили русенци, а ние по-евтино. Подиръ нѣколко години другъ съставъ на кметството поиска да постели остатъка на тая улица и, доколкото помня, достави ги по 64 ст. единиятъ камъкъ и тѣ бѣха банджарменски.

**П. Драгулевъ:** Ама това бѣше гешефтъ.

**М. Маджаровъ:** Взехъ думата за да се спра върху единъ фактически въпросъ. Въпросътъ е за внасянето отвънъ на камъни. Както забѣлжихъ, нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители даже го считатъ, че е смѣшно нѣщо и че това, което е станало въ Русчукъ, не е станало съ цѣлъ да внесатъ камъни, а съ цѣлъ за злоупотребиение. Има много мѣста, дѣто сж внесени камъни чисто и просто, защото сж по-евтини. Напр., азъ

ще ви покажа три прѣдприятия: ориенталскитѣ желѣзници, пристанището въ Бургазъ и дружеството, което строи Видинския кей. Видинскиятъ кей се строи съ камъни, които се докарватъ отъ Сърбия. За бордюри на кея на Бургазкото пристанище най-напрѣдъ почнаха да донасятъ камъни отъ Франция. И тѣ не можаха да намѣригъ въ България, защото, ако ги вземаха отъ далече, тѣ знаеха че желѣзнопѣжнитѣ съобщения бѣха по-изпосни, отколкото отъ кариерата на Айтосъ и други, и почнаха да носятъ български камъни само тогава, когато се прѣмѣсти сегашниятъ директоръ г. Ходина, който бѣше помислилъ, че може да носятъ българскитѣ желѣзници съ по-евтина цѣна, и тогазъ той намали транспорта на пловдивскитѣ гранитни камъни и оттогава европейскитѣ компании се принудиха да взематъ бордюри отъ Пловдивъ, отъ кариерата „Джендемъ-тепе“. Г-нъ Шивачевъ знае това. Ако щете, ориенталската компания, азъ прѣдполагамъ, че и досега прѣнася оттамъ, тѣй като въ полето никѣдъ нѣма камъни, тѣй като не имъ понася да ги взематъ отъ Кадж-къой. Сега, частни лица не зная кои носятъ, но азъ ви казвамъ три главни прѣдприятия, дѣто носятъ камъни отъ странство. Това показва, че наистина се носятъ камъни у насъ. Моето мнѣние е, че, ако наложите по-много мито и ако има разумна тарифа, ние ще употребяваме тоя богатъ материалъ, който имаме, и нѣма да се принудимъ да носимъ отвънъ. Азъ съмъ убѣденъ, че ако чуе българското население, че искаме да пуцаме камъни безъ мито, ще ни се смѣе. И затова азъ моля г. Министра да се съгласи да се тури едно прилично мито.

**Министруъ М. Сарафовъ:** Освобождаватъ се само трошенитѣ камъни и чакълътъ, а другитѣ сж обложени. За тия, за които говорите, е много високо митото. И тѣзи, за които говори г. Мирски, и тѣ се облагатъ.

**М. Маджаровъ:** По-добръ е да се обложатъ, да се знае, че ние въ България имаме за себе си, ако не можемъ да носимъ вънъ. — Та, като станахъ, искахъ да ви кажа, че е опасно да се оставятъ камънитѣ безъ мито, когато такива имаме въ изобилие, но които по причина на съобщителни мѣчнотии, на пѣтищата, ставатъ по-скѣпи отъ чуждитѣ камъни. Затуй азъ ще моля г. Министра да се съгласи въ този случай, дѣто е толкова ясень въпросътъ, да туримъ една такса и да избавимъ нази си поне отъ укоритѣ на населението.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Ю. Теодоровъ има думата.

**Ю. Теодоровъ:** Отказвамъ се. То го има въ тарифата. Обложени били дѣланитѣ камъни.

**Министруъ М. Сарафовъ:** Да, да, тѣ сж обложени.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** По отдѣлъ XVII има двѣ прѣдложения. Първото е на г. Бобчева, който желае: (Чете.) „Ст. 229 отъ глава XVII да се поправи така: „камъни обикновени, трошени, за строене, чакълъ и пѣськъ — 100 кгр. 50 л.“ Които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Г-нъ Мирски прѣдлага: „Въ статия 221 — диамант и пр. — вмѣсто на 1 кгр. 150 л., да се каже: на единъ хектограмъ (т. е. на 100 грама) 150 л.“ Които приематъ това прѣдложение на г. Мирски, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Които приематъ отдѣлъ XVII, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**М. Таковъ:** Вамъ ви е извѣстно, г-да, че вчера наредихме дневния редъ така: до 7 часътъ ще гледаме тарифата, а въ 7 часътъ ще почнатъ пакъ дебатитѣ по интерпелацията на г. Юрдана Теодоровъ за сумитѣ, изтеглени отъ бившия Пръвъ Министръ г. Тодоръ Иванчовъ. Часътъ вече е 7¼. Азъ прѣдупрѣдихъ г. прѣдседателя да увѣдоми сегашния г. Пръвъ Министръ да заповѣда тукъ и да ни даде онѣзи свѣдѣния, за които той се задължи, и вие му дадохте срокъ отъ три дена.

Прочее, азъ моля да се пристъпи къмъ дѣйствиелния дневенъ редъ, къмъ разглеждане интерпелацията на г. Юрдана Теодоровъ.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Ще съобща на г. Министръ-Прѣдседателя сега да дойде.

**С. Арсениевъ:** Сега да дойде, а не „ще съобща“.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** Докато дойде г. министрътъ, да прочеа глава XVIII.

**Министръ М. Сарафовъ:** Азъ моля, докато дойде г. Министръ-Прѣдседателятъ, да се прочете глава XVIII. Само да се прочете — нѣма да се дебатира.

**М. Таковъ:** Нека се прочете.

**Докладчикъ П. Шоповъ:** (Чете.)

„XVIII. Вещества за хартия и хартийни издѣлия.

264. Целулозна маса всѣкакъвъ видъ — 100 кгр. 1 л.

265. Хартия обикновена, освѣтъ луксозна:

а) за писане, рисуване и за печатане, бѣла, боядисана и начъртана, сатинирана или не — 100 кгр. 15 л.;

б) за амбалажъ (обвивка) — 100 кгр. 10 л.;

в) попивателна, за прѣдѣждане и реактивна (лакусова и коркумова) — 100 кгр. 20 л.;

г) катраносана, покрита съ графитъ, съ асфалтъ — 100 кгр. 10 л.;

д) приготвена на кесии и други форми (служачи за амбалажъ), включително и пликоветѣ за писма — 100 кгр. 40 л.;

е) покрита съ шмергелъ, стѣкленъ прахъ, гѣськъ и др. такива — безъ мито.

266. Хартия луксозна:

а) за писма съ инициали, монограми, емблеми или съ всѣкакви арабески, украшения, били релефни, били напечатани съ разни бои и даже позлатени, посребрени или бронзирани — 100 кгр. 50 л.)\*

Забѣлѣжка. Тукъ влизатъ и пликоветѣ отъ същата хартия и съ същитѣ украшения.

б) всѣкаква друга, като: хартия подобна на дантели, украсена съ изрѣзване, хартия на листе и клосове (бордюри или други), китайска хартия, пергаментна, канава отъ хартия, копринена хартия и всѣкаква друга отъ този родъ — 100 кгр. 60 л.

267. Хартия цигарена:

а) на голѣми листове — 100 кгр. 100 л.;

б) на тестета (тефтерчета) и друга форма за прѣко употребление — 100 кгр.)\* 175 л.;

в) на гилзи за папирози — 100 кгр.)\* 250 л.

268. Хартия за облѣпване стѣни (тапети) и хартия за подвързия — 100 кгр. 50 л.

269. Хартия за фотография, албуминирана, чувствителна или не, негативна книга, азбестова книга, книга за тровене на мухи и други непоименовани книги — 100 кгр. 50 л.

270. Картонъ (мукава):

а) съвсѣмъ простъ отъ единъ или повече листа, неогладенъ — 100 кгр. 10 л.;

б) накатраненъ, покритъ съ асфалтъ, за подплата на кораби, покриване на къщи и други употреблени; картонъ, подражающъ аспиднитѣ плочи — 100 кгр. 15 л.;

в) всѣкакъвъ другъ видъ включително и картонътъ, приготвенъ за живописци и фотографи — 100 кгр. 25 л.

271. Тетрадки, тевтерчета (бѣлѣжници), тевтери просто подшити, съ или безъ отпечатыци; етикети, смѣтки, фактури, полици, товарителници, визитни карти, напечатани или не; адреси, менюта, стѣнни календари, даже налѣпени върху картонъ, американски календари, теркове за дрехи, образци за шевъ и други подобни литографирани, гравирани или напечатани, па даже съ бои, но безъ позлата и посребряване; всички горѣизброени прѣдмети, направени отъ всѣкакъвъ видъ книга — 100 кгр. 100 л.

272. Абажури, вѣтрила (даже съединени съ обикновено дърво), просто лакирани, подложки (дрѣжки) за букети, кесийки за бомбони, нагрѣдници, яки и ржави, канава за шевъ, цвѣта, листе и други тѣмъ подобни — всички тия прѣдмети боядисани или не — 100 кгр. 150 л.

273. Издѣлия отъ пресована книга (papier-maché), отъ накатраненъ или насмоленъ картонъ (камененъ картонъ) и отъ други видове картони, огладени или не, вернирани или лакирани, съединени или

\*) За непосредствената опаковка не се спада тара.

не съ дърво, стъкло, платно, кожа, съ обикновени метали (даже посребрени или позлатени), съ всъ-какъв вид хартия, било напечатана, позлатена посребрена — 100 кгр. 200 л.

274. Карти за игра — монополъ.

275. Всъкакви други печатни произведения на български езикъ, подшити или подвързани, съ из-ключение на картитъ и атласитъ — 100 кгр. 60 л.

276. Книги и всъкакви други печатни произве-дения на чужди езици, както и музикални съчи-нения, напечатани или литографиани:

а) само подшити или не — безъ мито;

б) подвързани — 100 кгр. 10 л.

277. Научни карти всъкакви, рисунки за меха-ника и архитектура, било на отдѣлни листове, било на атлази, съшити или подвързани, било на листа залѣпени върху платно или снабдени съ дървени рамки за закачване; географически или астро-номически глобуси, турени върху дърво и съединени съ обикновени метали — безъ мито.

278. Икони на книга, на платно, на дърво — 100 кгр. 25 л.

279. Картини: олеографически, литографически, хромофотографически, живописни (рисувани) и пр.; фотографии всъкакъв видъ, гравюри и други тѣмъ подобни, изработени на хартия, платно, картонъ и други ткани, или пакъ турени въ албуми — 100 кгр. 100 л.

(Г-нъ Министъръ-Прѣдседателъ идва и заема мѣстото си.)

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Има ли да говори нѣкой по този отдѣлъ?

**И. Гешовъ:** Искамъ думата; ние ще говоримъ.

**М. Такевъ:** Нали бѣше само за да се прочете, а нѣма да се говори?

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Желалъ бихъ, щото они, които желаятъ да говорятъ, да се запишатъ сега, за да можемъ да слѣдваме утрѣ. Г-нъ Бобчевъ се записа.

Г-нъ Министъръ-Прѣдседателъ има думата.

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Г-да народни прѣдставители! Споредъ свѣдѣнията, които събрахъ, сумата отъ 114.000 л. е употре-бена за нуждитъ на службата на министерството, а за сумата отъ 27.500 л., за която е отговоренъ бившиятъ Министъръ-Прѣдседателъ г. Тодоръ Иван-човъ, никакви данни нѣмамъ; за нея остава отго-воренъ надлежниятъ министъръ. Впрочемъ, самото Народно Сѣбрание е сезирано съ тоя въпросъ, бла-годарение на доклада на Смѣтната Палата, и то може да се произнесе и по тази сума, по това перо, когато би разисквало и доклада на Вър-ховната Смѣтна Палата.

Това е, което имамъ да ви съобща.

**М. Такевъ:** Г-да прѣдставители! Г-нъ Мини-стеръ-Президентъ казва, че свѣдѣнията, които

е събралъ, гласятъ, че сумата отъ 114.000 л. е употре-бена за нуждитъ на държавата.

**Министъръ А. Людекановъ:** На службата.

**М. Такевъ:** Да, на службата. Обаче, г. мини-стерътъ забрави да добави, че къмъ тия 114.000 л. има още 26.000 л. други, които сж възкачили това перо отъ 114.000 на 140.000 и нѣколко лева, за-щото сумата е изтеглена по бюджета за 1899 г. и въ продължение на три години наредъ текатъ лихвитъ на тѣзи пари въ земледѣлческата каса, за смѣтка на тази сума. Питамъ: кой е отговоренъ за държенето на тази сума така отворена за смѣтка на българската държава прѣдъ земледѣлческата каса и кой ще понесе отговорността за тия пари, които сж въ добавѣтъ на 114.000 л., изтеглени не по реда, указанъ въ нашитъ закони? Впрочемъ, като засега оставамъ откритъ въпроса за 114-тѣ хиляди лева, защото г. Министъръ-Президентътъ иска да ги покрие, тѣй да се каже, съ своята нравствена отговорностъ, която той за сега поема, като декларира, че тѣзи пари сж отишли въ полза на службата, моля го да ми каже: какво ще стане съ останалитъ пари, съ лихвитъ на тѣзи пари отъ 1900 до 1903 г., доднесъ? Кой ще отговаря за тѣзи пари?

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Който ги е изтегилъ.

**М. Такевъ:** Да, който ги е изтегилъ. И така, г-да прѣдставители, не подѣжи на никакво съ-нѣние, че направеното запитване отъ г. Юрдана Теодоровъ трѣбва да абутира, да свърши съ онзи дневенъ редъ или, както го нарекохъ азъ, рѣшение, което азъ прѣдложихъ завчера на народното прѣд-ставителство.

114-тѣ хиляди лева, които сж се прѣобърнали на 140.000 л., казва ни г. министърътъ, 114-тѣ хи-ляди лева само сж отишли въ полза на службата, а за остатѣка ще отговаря онзи министъръ; за 27.500 л. самъ той ви казва, че е отговоренъ пакъ онзи ми-нистеръ, защото и Смѣтната Палата го прави без-условно отговоренъ за тѣхъ. При туй положение на нѣщата остава откритъ само единъ въпросъ: достатѣчна ли е декларацията на г. Първия Ми-нистеръ, че тѣзи суми сж употре-бени въ полза на службата? Макаръ азъ завчера да казахъ, че ако г. министърътъ ангажира своята честъ, своята нрав-ствена отговорностъ за тѣзи пари, като декла-рира, че тѣ сж отишли въ полза на службата; макаръ и да казахъ, че ние ще можемъ отчасти, като се довъримъ на неговата декларация, да по-върваме, че тѣзи пари дѣйствително сж отишли въ полза на службата, — обаче открихме друга една врата: дали тази служба може да излѣзе и вънъ отъ рамкитъ на пълномощията, които народ-ното прѣдставителство дава съ своя вотъ по врѣме вотирането бюджета на министерствата? Напр., ние даваме на министерството 80.000 л. тайни фондове,

безотчетни, да ги употребява за интереси на службата на България, без да е длъжно да дава то сметка за тях. Може ли, обаче, ако интереси на службата поискат да похарчи 200.000 л., той да ги вземе от редовния бюджет и един ден да дойде и да каже: 80.000 л. не ми стигнаха, та аз похарчих 200.000 л.; можете ли Вие само с тази декларация да сметете, че действително правилно сж изтеглени и изразходвани тези суми? Не. Ние сме ограничили министерството да харчи за въ полза на службата, за цѣли, които то не трѣбва да оправдава прѣд народното прѣдставителство, въ ония рамки, въ които сме го ограничили. Прочее, бившият Пръв Министър г. Тодоръ Иванчовъ имаше на разположение единъ параграфъ отъ 120.000 л. безотчетни и неговиятъ колега отъ Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи имаше на разположение други 120.000 л. за безотчетни, тѣ ставатъ 240.000 л.; имаше и за потераджий, мисля че бѣха 80.000 л. — но тамъ не гарантирамъ, — въ всѣки случай не по-малко отъ 40.000, тѣ ставатъ 300.000 л. — 300.000 л. тѣ имаха на разположение безотчетни тайни фондове за цѣли, които тѣ не трѣбваше да оправдаватъ прѣд народното прѣдставителство по начинъ, по който днешниятъ Пръв Министъръ иска да ги оправдае, защото, ако тѣ бѣха употребени за цѣли, прѣдвидени въ бюджета, тѣ можеха прѣспокойно да бждатъ декларираны прѣд Народното Сѣбрание. Ако сж изтеглени отъ параграфа на бюджета за безотчетнитѣ, ние не търсимъ сметка за тях. И по тоя начинъ, както виждате, и перото отъ 114.000 л. не може да бжде оправдано по този редъ, защото се говори, че сж изтеглени по § § 13 и 23 на редовния бюджетъ, но тия § § 13 и 23 на общо основание се оправдаватъ и иматъ рамки ограничени за тяхния квантумъ; не може да се излѣзе отъ него даже и тогава, когато министърътъ заблагодаравъ, че трѣбва да се излѣзе отъ тия рамки за въ полза на службата. И така, за едното отъ тия пера: 27.500 л. изтеглени и неоправдано, и за 114.000 л., съ които е прѣвишенъ параграфътъ на тайния фондъ, и трето, лихвитѣ на тия неправилно изтеглени пари отъ земледѣлческата каса, съ нищо неоправдани досега, остава, слѣдователно, отговорността по отношение на тия три пера върху бившиятъ Пръв Министъръ и по едно време даже Министъръ на Финансите и Министъръ на Външнитѣ Работи на България — днешниятъ подсѣдимъ въ „Славянска Бесѣда“ Тодоръ Иванчовъ.

Азъ прѣдлагамъ народното прѣдставителство да приеме онзи дневенъ редъ, онова рѣшение, което азъ депозирахъ: Народното Сѣбрание, като изслуша запитването на Еленския народенъ прѣдставител г. Юрданъ Теодоровъ върху изтегленитѣ суми отъ земледѣлческитѣ каси и Българската Народна Банка за сметка на държавното съкровище отъ бившия Пръв и на Финанситѣ Министъръ Тодоръ Иванчовъ, а именно: а) сумата отъ 114.000 л. зл. и б) 27.500 л., както и обясненията на Първия Мини-

стеръ г. Д-ръ Даневъ, намира, че за ясното опрѣдѣление на тия три операции, които е извършилъ нѣкогашниятъ Пръв Български Министъръ, да се назначи една парламентарна 5-членна комисия“ — (Т. Шипковъ: 3-членна комисия.) азъ казахъ 5, нека бждатъ 3 члена въ комисията, нѣмамъ никаква претенция, — „която да приведе въ извѣстност, или въ точност по-право, тия операции въ третѣ пера и докладътъ си да прѣдстави на народното прѣдставителство още докато засѣдава настоящата сесия.“ Защото ще имаме време, ако тази анкетна комисия намѣри, че паритѣ правилно сж изтеглени и изразходвани, да дадемъ възможност да бждатъ оправданы по реда, указанъ въ нашитѣ закони, като гласуваме на министра свръх-сметенъ кредитъ, а ако намѣри, че сж незаконно изтеглени и разходвани, всичкото това дѣло ще го прѣпратимъ на нинѣшнѣществующия Държавенъ Сѣдъ за по-нататѣшно разпореждане въ лицето на днешния държавенъ обвинителъ, който да състави единъ допълнителенъ обвинителенъ актъ и съ едни разноси да можемъ да изчистимъ всички тия плѣвели, които правятъ срамъ на България.

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Това прѣдложение, г-да народни прѣдставители, не може да се приеме . . .

**С. Арсениевъ:** Ще се приеме!

**Д-ръ Г. Гаговъ:** Отъ тебе ли зависи?

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Вие искате да се пазначи една парламентарна комисия, която да тури въ извѣстностъ употреблението на тия суми. Когато азъ, който стоя по-близо до работитѣ, ви давамъ за сумата 114.000 л. отговоръ, който чухте, бждѣте увѣрени, че повече нѣма да получите.

**С. Арсениевъ:** Тѣ сж празнословия, а не обяснения.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Моля ви, тишина!

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** И назначаването на една комисия, съ цѣлъ да риди по-ясно, да разбере по-изтънко, какъ се е похарчила сумата 114.000 л., е безцѣлно, защото на никаква комисия нищо нѣма да се каже. Азъ съ това не искамъ да прикривамъ нередовността по отпускането на сумитѣ — по тоя въпросъ азъ говорихъ и миналия пътъ, този въпросъ го оставямъ отворенъ, — но азъ не виждамъ, какво може да направи една анкетна комисия въ случая.

**Г. Кирковъ:** Да установи виновността.

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Кolkото за сумата 27.500 л. въпросътъ е ясенъ — на мегданъ е. Твърдението на г. Иванчова е, че и

тая сума е похарчена за нуждитъ на службата; обаче азъ, като нѣмамъ други дадни освѣнъ неговото твърдение и като не мога да взема това твърдение като достатъчно доказателство, оставямъ въпроса отворенъ и казвамъ, че за тази сума ще остане, нѣма съмнѣние, независимо отъ формалната страна, отговорно лицето, което я е изтеглило.

**М. Такевъ:** Ами за лихвитъ?

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Виждате, прочее, че всичкия въпросъ е ясенъ. Да назначаваме слѣдъ това анкетна комисия да се рови въ книга, които не съществуватъ, защото вие нѣма да намѣрите документи и разписки, е излишно. Каквото имаше, азъ ви го казахъ — какви разписки е имало, какъ сж върнати, какъ се гледа на тѣхъ и т. п.

Ще рече, прѣдложението на г. Такева е неприемливо и азъ ще ви моля да не се съгласявате за приемането му.

**Я. Сакъзовъ:** Искамъ да направя едно малко питане. Вие ли се убѣдихте, г-нѣ министре, лично, че тия пари сж изразходвани за службата, или Вамъ се каза, че сж изразходвани за службата?

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Азъ за тѣхъ нѣмамъ документи; менѣ е казано отъ двѣ мѣста, на които не мога да не вѣрвамъ. Но документи да съмъ видѣлъ, не съмъ.

**М. Такевъ:** Тукъ двѣтѣ мѣста много малко довѣрие заслужаватъ.

**М. Маджаровъ:** И азъ имамъ да направя питане къмъ г. Министъръ-Прѣдседателя, което направя и г. Сакъзовъ.

Г-нѣ Министъръ-Прѣдседателъ, който казва, че сж дадени тия пари за нуждитъ на службата, самъ ли се увѣри въ това, или по довѣрие, и иска и отъ насъ, ние тоже по довѣрие да гласуваме? И не мисли ли, че това е опасенъ прецедентъ, защото утрѣ може да каже едно лице въ България доста почтено, че сж изразходвани 1.000.000 л. по службата, и ще се намѣри едно лице, което да каже, че сж дадени за интереситъ на службата, и ние тогава ще оставимъ тия закони, които имаме, било за отчетността по бюджета, било правилника, който имаме за оправдание на разходитѣ, и ще се основаваме на декларациитѣ на министритѣ? Ако приемемъ този прецедентъ, азъ, г-да прѣдставители, заявявамъ, че ние вече трѣбва да се откажемъ отъ всѣкаквъ контролъ и това, което вие наричате Народно Собрание, контролъ, то ще остане една подправка.

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Азъ отговорихъ на питането на г. Сакъзова и моятъ отговоръ е отговоръ и на г. Маджарова. Азъ документи на ржката си нѣмамъ и туй, което

твърдя, твърдя го на основание на това, което чухъ отъ двѣ страни, на които не мога да не вѣрвамъ. Но съ туй, обаче, още не е турена точка на този въпросъ — то е другъ въпросъ. Г-нѣ Такевъ ви прѣдлага да назначите една комисия; азъ не виждамъ за какво ще послужи тая комисия и, ако станехъ да взема думата, то е именно съ тая цѣль. Бѣлѣжкитѣ на г. Маджарова могат да иматъ мѣсто, но и азъ ви казахъ, че изхарчването на сумитѣ не е станало по реда, който прѣдписватъ нашитѣ закони.

**К. Мирски:** Подиръ това, което говори г. Такевъ, струва ми се, че малко има да се каже още. Обясненията или разоблаченията, които иска да хвърли по тѣзи неприятности г. Първиятъ Министъръ, не могатъ да бждатъ удовлетворителни. Работата е много проста. Г-нѣ Такевъ, като иска комисия, още отъ това не слѣдва, че тая комисия ще може да се рови и тамъ, дѣто г. Първиятъ Министъръ намѣри, че не трѣбва да се рови; но отъ това не слѣдва, че едвали не ще може нѣщо да направи тая комисия. Тази комисия има какво да направи. Работата е много проста, както казаха. Чл. 126 на конституцията, за щастие, е много изриченъ: за статии, за които не е билъ отреденъ кредитъ, може да се рѣши, помимо Народного Собрание, да се похарчи до 1.000.000 л. Намъ ни казаха тукъ много ясно, че по една статия е похарчено повече, отколкото е отредениятъ кредитъ, именно по статията „тайни фондове“. Какъ се оправдаватъ разходитѣ по тая статия? За него нѣма какво да споримъ: както другадъ, така и у насъ е установенъ единъ редъ. Но тоя редъ не може да се касае, освѣнъ до сумата, за която е отреденъ кредитътъ, а не и за сумитѣ извънъ кредита. Слѣдователно, явно е, че тукъ има отговорностъ — политическа нѣма, защото нѣма тукъ г. Иванчова да му кажемъ: събралъ си и да си вземе чантичката и да си отиде, — тукъ има една отговорностъ, която не се покрива съ политическата отговорностъ, именно углавна отговорностъ. Ние сме въ материята на чл. 155 на конституцията — нарушение на конституцията; защото чл. 43 на конституцията казва, че България трѣбва да се управлява точно споредъ законитѣ, а ние тукъ виждаме, че България се управлява не точно споредъ законитѣ. България е прѣдвидѣла 300.000 л. да се похарчатъ и да се оправдаятъ чрѣзъ необикновенъ начинъ, а тукъ сж похарчени повече. Очевидно, съществено е нарушена конституцията. Не е тукъ въпросътъ за 114.000 или за 130.000 л., колкото ставатъ съ лихвитѣ, а въпросътъ е за тази углавна отговорностъ, извършена отъ единъ бившъ министъръ. И г. Такевъ като прѣдлага да се избере една комисия, тази комисия, като признава, че нѣма да се рови тамъ, дѣто не бива да се рови, за интереса на държавата, тя, обаче, ще дойде тукъ съ единъ докладъ и ще напише въ него — като ще го напише, за да стане документъ — само

онова, което е въ интереса на държавата. Подиръ това, по чл. 156 отъ конституцията ще остане на насъ, като прѣдставители на тоя измѣненъ български народъ въ финансово отношение, да си направимъ длъжността.

**М. Такевъ:** Интересно би било, г-нъ министре, ако бѣха Ви казали, че сж похарчени 2.000.000 л. за интереса на службата.

**В. Димитровъ:** Г-да народни прѣдставители! Първиятъ отговоръ, даденъ отъ г. Министъръ-Президента по този въпросъ, бѣше категориченъ. Той каза буквально слѣдующето: за сумата 114.000 л., по свѣдѣния, които имамъ азъ, по провѣрката, която направихъ, сж похарчени за нуждитѣ на държавата или за службата на тази държава — това бѣше неговиятъ отговоръ. Слѣдъ това, което каза г. Такевъ, и слѣдъ зададения отъ г. Сакъзова въпросъ на г. Първия Министъръ, г. Първиятъ Министъръ каза — направи една отстъпка отъ категоричния си отговоръ, — че документи, удостоверяващи изразходването на тази сума за службата на държавата, нѣма, но че той се е увѣрилъ, какво изданата сума е изразходвана за нуждитѣ на държавата, отъ двѣ лица, на които нѣма основание да не вѣрва. Това бѣ неговиятъ отговоръ, който, както виждате, е една отстъпка отъ първия неговъ категориченъ отговоръ. Но той добави още едно много важно нѣщо, за което би трѣбвало да се държи смѣтка и върху което азъ искамъ да обърна вниманието на народното прѣдставителство. Г-нъ Даневъ каза: азъ не мога да приема дневния редъ на г. Такева, въпрѣки декларацията, която ви правя сега, и смѣтамъ, че въпросътъ си остава откритъ, т. е. въпросътъ за крайното разслѣждане, дали въ дѣйствителностъ сумата 114.000 л. е изразходвана за нуждитѣ на държавата, остава откритъ. Така ли е, г-нъ министре, така ли казахте Вие, че въпросътъ остава откритъ?

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** За 27.500 л., г-нъ Владимиръ Димитровъ!

**В. Димитровъ:** А за 114.000 л.? Вие казахте, че за сумата 114.000 л. въпросътъ остава откритъ.

**А. Урумовъ:** За отговорността остава откритъ.

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Азъ не искамъ да повтарямъ това, което ви казахъ, г-нъ Владимиръ Димитровъ! Споредъ моитѣ свѣдѣния, излиза, че тѣзи пари сж били употребени за нуждитѣ на службата, но не се е постъпило правилно, не сж покрити правилно. Отговорността пада върху оня, който се е разполагалъ съ тази сума.

**В. Димитровъ:** Туй търсимъ ние.

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** А за 27.500 л. въпросътъ стои откритъ, защото

нѣмамъ тамъ никакви свѣдѣния, освѣнъ увѣренията на бившия Пръвъ Министъръ.

**В. Димитровъ:** Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣмамъ намѣрение да ви цитирамъ тукъ конституцията, за да ви отегчавамъ, но отъ послѣдния този отговоръ на г. Първия Министъръ азъ виждамъ въ него вече едно колебание, азъ виждамъ онова колебание, което се гради върху обстоятелството, върху факта, дали дѣйствително той може да поеме моралната отговорностъ, базирайки се на показанията или на твърденията на онѣзи двѣ лица, които сж му казали, че дѣйствително сумата е изразходвана за службата на държавата. При такава една дилема, г-да народни прѣдставители, азъ ви моля да се не съгласявате съ какъвто и да е дневенъ редъ, прѣдложенъ отъ страна на г. Първия Министъръ или отъ членоветѣ на болшинството, съ който дневенъ редъ може да се хвърли едно було върху тия 114.000 л. Защото, г-да народни прѣдставители, ние не можемъ да се явяваме тукъ въ Камарата и да приемаме за изразходвани извѣстни суми само по показанията на извѣстни лица, които ние не познаваме, които ние не знаемъ какви сж тѣ и не искаме да знаемъ що сж тѣ. Ако народното прѣдставителство иска да прикрие тази сума отъ 114.000 л., да освободи отъ отговорностъ бившия Пръвъ Министъръ г. Тодоръ Ивановичъ и съ това да създаде единъ много опасенъ прецедентъ да се прикриватъ занапрѣдъ не само неправилно изразходванитѣ суми, но да се прикриватъ и отговорноститѣ, били тѣ политически или углавни, на българскитѣ държавни служители, ако такова нѣщо иска да направи народното прѣдставителство, нека гласува за единъ дневенъ редъ, прѣдложенъ отъ г. Министъръ-Президента. Искане ли, обаче, народното прѣдставителство да държи смѣтка за всѣка сума, която се изразходва, да запази своето върховно право като парламентъ, който разрѣшава на министритѣ да харчатъ, да запази своето още по-върховно право, като народно прѣдставителство, да тегли подъ отговорностъ министритѣ, които нарушаватъ конституцията и харчатъ, въпрѣки дѣйствующитѣ закони, суми, които могатъ да бждатъ злоупотребени, тогава трѣбва да се съгласи съ дневния редъ на г. Такева, защото моето дълбоко убѣждение е, че самъ г. Даневъ не може да се рѣши да поеме моралната, ако не юридическата отговорностъ, за че дѣйствително сумата 114.000 л. е изразходвана за нуждитѣ на държавата и за че тѣзи два източника, които му сж дали тѣзи свѣдѣния, сж достовѣрни. Азъ моля, прочее, народното прѣдставителство, като има прѣдъ видъ първата декларация на г. министра, категорична, и второто му отстъпление, да смѣтне, че тази сума не е изразходвана за нуждитѣ на държавата и че неговитѣ свидѣтели не могатъ да иматъ никакво значение за Парламента, и да гласува резолюцията на г. Такева.

**С. Арсениевъ:** Г-да народни прѣдставители! Още на първо врѣме, когато бѣ разисквана интерпелацията на г. Юрдана Теодоровъ, азъ вземахъ думата и изказахъ своето мнѣние по нея и поднесохъ единъ дневенъ редъ. Сега, когато чувамъ последната дума на г. Министъръ-Прѣдседателя, не видѣхъ нищо ново отъ онова, което той каза още при първия моментъ, когато интерпелацията бѣше сложена на разискване. Азъ бѣхъ убѣденъ въ душата си, че тѣзи суми, така незаконно откраднати, така ще умратъ, защото българскитѣ правителства по всичко като че ли искатъ да прокламиратъ, че кражбата и злоупотреблението сж възведени въ система на управление. Че това е така, докато имаме държавенъ съдъ, не ще и дума. Азъ не мога да разбера какъ смѣ единъ прѣвъ министъръ, единъ държавенъ мъжъ, да дойде тукъ и да каже: дѣйствително, бившиятъ министъръ Тодоръ Ивановичъ е вземалъ една сума отъ 25.000 л. и друга отъ 114.000 л.; за първата, обаче, ще бѣде прѣслѣдванъ отъ Смѣтната Палата, а за втората и дума не може да става. Казва се, че сж дадени за нуждитѣ на службата. Каква служба? Какво е това? Народно прѣдставителство ли е? То ли има право на контролъ? Нѣма никаква служба, а паритѣ за служба сж прѣдвидени въ бюджета. Всички други суми, вземени извънъ бюджета, тѣ сж вземени незаконно и, слѣдователно, вие не можете и не трѣбваше да кажете отъ червената маса, че е за службата. Азъ не мога да имамъ вѣра въ никакви свидѣтели, въ никакви достовѣрни лица. Българскиятъ народъ нѣма вѣра въ никого, а има вѣра въ народното прѣдставителство и отъ него иска смѣтка. Не мога, прочее, да се съглася съ единъ дневенъ редъ на г. Такева, не е нужно да има такова рѣшение за парламентарна комисия, защото дѣйствително тя нѣма нищо да направи. Има нужда отъ другъ дневенъ редъ. Не трѣбва да си играемъ съ слова, а трѣбва да говоримъ прѣко и прѣко. Прочее, азъ мисля, че моятъ дневенъ редъ има смисълъ, има значение. Моятъ дневенъ редъ, както знаете, е: Народното Събрание, като взема прѣдъ видъ интерпелацията на г. Юрдана Теодоровъ и рѣчта на г. Първия Министъръ, взема рѣшение да се изпрати на държавния обвинителъ, за да допълни прѣслѣдването. Какъ ще стане — ще ви кажа. Въ нашия парламентаренъ животъ нѣма прецеденти какво да се направи за ония бивши министри или настоящи крадци-министри. Нѣма. Има само единъ законъ, който урежулирва процесуалната материя за даване подъ съдъ министритѣ. Но той е толкова оскѣденъ, толкова недобъръ, че ако дойде да си служимъ съ него, не знамъ какъ ще му излѣзе краятъ. Прѣдставѣте си, че сега има държавенъ съдъ за извѣстни кражби и слѣдъ 2-3 мѣсеца се откриватъ нови кражби — пакъ ли ще се нарежда съдъ? Ето защо, азъ, като имамъ прѣдъ видъ, че съдътъ засѣдава, и понеже този съдъ сега ще прѣустанови своитѣ засѣдания, мисля, че ще може въ това врѣме държавниятъ

обвинителъ да направи всичко по реда си и на основание на закона за съждане министритѣ и на основание углавното съдопроизводство ще имъ даде срокъ да се добератъ до всички данни, които говорятъ, че дѣйствително сумата е похарчена за службата. Слушайте тукъ, г-да министри, което азъ говоря, защото трѣбва да знаете, че това ви говори българскиятъ народъ и той ще ви иска смѣтка. Прочее, азъ поддържамъ моя дневенъ редъ.

**Прѣдседателствующъ А. Франгъ:** Г-нъ Мирски има думата за втори пътъ.

**К. Мирски:** Г-нъ прѣдседателю! Втори пътъ вече ми правите наумяване колко пъти говоря. Азъ държа смѣтка самъ колко пъти говоря, тѣй че нѣма нужда да казвате, че говоря два пъти. Г-да народни прѣдставители! Като съмъ неприятелъ на фразитѣ, като не обичамъ да държа, както се казва, рѣчи, азъ нѣкой пътъ бивамъ толкова много кратъкъ, че даже оставамъ неразбранъ. Това е една моя слабостъ. Азъ, като поддържахъ нашия другаръ г. Такевъ, далечъ бѣхъ да мисля, че тукъ има извършена кражба, че тукъ има министри-крадци.

**С. Арсениевъ:** Когато нѣма документи, откраднати сж паритѣ.

**К. Мирски:** Далечъ отъ мене такава мисль. Азъ имамъ вѣра въ българския народъ и, ако тоя народъ нѣкой пътъ ражда крадци, то не значи, че винаги бившиятъ неговъ управляющъ сж били въ всичко крадци, или не въ всичко крадци, а, подобря да се изкаже, добросъвѣстни и честни. Работата за мене е такава.

Тукъ има извършено едно нарушение. Това нарушение на конституцията може да е извършено и въ полза на държавата, но на лице е нарушението на конституцията. Тайнитѣ фондове, като се асигнуватъ на това или онова министерство, или, по право казано, на тоя или оня министъръ, тѣ се асигнуватъ за да се оправдаятъ, но не по обыкновения редъ, а да се задържатъ именпо въ тайна защо сж извършени разходитѣ, за да не пострада държавата отъ това, дѣто става явно защо сж направени тѣзи разходи. Но когато едно Народно Събрание гласува по тоя или оня параграфъ на бюджета сума, то прѣсмѣта колко ще трѣбва въ интереса на държавата да се похарчи. Въ случай Народното Събрание е намѣрило, че повече отъ 300.000 л., да кажемъ, сумата, която показва г. Такевъ, не бива да се похарчва, а сега се оказва, че върху тия 300.000 л. сж похарчени още 140.000 л. Това е едно беззаконие, това е едно най-явно нарушение на конституцията и, като всѣко нарушение на конституцията, трѣбва да не остава неразгледано, и затова азъ поддържамъ настоящето безспорно нарушение на конституцията да се разгледа. Тая комисия, която г. Такевъ прѣдлага да се назначи, ще направи само толкова, колкото може да направи,

споредъ това, което ще ѝ бъде възможно да направи. Подиръ това, както казахъ, ние ще сме въ правото си, не, но въ длъжността си, да отидемъ по-нататъкъ и ще внесемъ предложение ли да се даде подъ съдъ г. Иванчовъ, друго ли ще направимъ, то е вече работа на онзи, който връзва кесията, т. е. на българския народъ, въ лицето на неговото народно представителство. Азъ допускамъ и слѣдующето, че единъ денъ прѣдъ Държавния съдъ Държавниятъ Глава ще съобщи, какво той знае, че дѣйствително тѣзи 114.000 л. сж похарчени въ полза на държавата.

**Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Недѣйте мѣси тукъ Държавния Глава.

**К. Мирски:** Но и това като казвамъ, още нѣма да слѣдва че нѣма виновностъ. Може само да нѣма прѣдметъ на граждански искъ, може държавата тѣзи 114.000 л. да не иска отъ министра, но той трѣбва да отиде поне единъ денъ въ затвора, защото е нарушилъ чл. 43 на конституцията.

**Т. Теодоровъ:** Г-да народни прѣдставители! Когато първи пътъ се е говорило по интерпелацията на г. Юрдана Теодоровъ азъ не присъствувахъ тукъ и не можахъ да чуя нито обясненията на нашитѣ другари, нито пъкъ обясненията на г. Министъръ-Прѣседателя. Отъ това обаче, което чувамъ днеска, азъ идвамъ до заключението, че г. Министъръ-Прѣседателятъ е кривъ, като не се съгласява съ назначаването на тая тричленна комисиия, която прѣдлага г. Такевъ. Ако се отхвърли прѣдложението на г. Такева, азъ питамъ, г-да прѣдставители, какъвъ дневенъ редъ тогава ще приемемъ ние?

**Н. Мушановъ:** Чисто и просто!

**Т. Теодоровъ:** Чисто и просто? Какво ще стане съ тази работа тогава, съ която двѣ засѣдания се занимаваме, на която придахте и придавате и сега подкозъ голѣма важностъ и която има нужда дѣйствително отъ едно разяснение, за да намѣри своя естественъ и законенъ край? Г-нъ Министъръ-Прѣседателятъ казва, че въпросътъ и подиръ това остава откритъ. Добрѣ, остава откритъ, но кой и кога ще закрие този въпросъ?

**Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Дневниятъ редъ на г. Шопова.

**Т. Теодоровъ:** Какъвъ е той? Добрѣ, но ние не виждаме какво ще направи по-нататъкъ правителството. Г-нъ Министъръ-Прѣседателятъ казва, че ние ще бъдемъ сезирани съ доклада на Сметната Палата. Но, доколкото се знае, едната сума 114.000 л. е изтеглена отъ земеделческата каса и тя не може да отиде тамъ за провѣрка, докато не се издаде платежна заповѣдь за уформяването на тѣзи-пари, а тази заповѣдь не може да се издаде сега, освѣнъ чрѣзъ гласуване свръхсметенъ

кредитъ. Ако дойде този свръхсметенъ кредитъ, ние пакъ ще се занимаемъ съ този въпросъ, съ който се сега занимаваме.

**М. Такевъ:** Дневниятъ редъ на г. Шопова, който е дневенъ редъ и на правителството, гласи: Народното Събрание, като вѣрва, че министерството ще изиска тѣзи пари и ще си изпълни дълга да защити хазната, минава на дневенъ редъ.

**П. Шоповъ:** Не е тѣй: „като има довѣрие“.

**М. Такевъ:** Да, „като има довѣрие“. Прочетѣте го.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Като се свършатъ разискванията.

**Н. Шивачевъ:** Г-нъ прѣседателю! Нека се прочете дневниятъ редъ на г. Шопова. Добрѣ е да се знае.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Дневниятъ редъ на г. Шопова е слѣдующиятъ: „Народното Събрание, като изслуша интерпелацията на Еленския народенъ прѣдставителъ г. Юрданъ Теодоровъ и обясненията на г. Министъръ-Прѣседателя и като вѣрва, че г. Министъръ-Прѣседателятъ ще направи нужното, за да иска оправданието на сумитѣ, изтеглени отъ бившия Министъръ-Прѣседателъ Тодоръ Иванчовъ, и ще запази интереситъ на хазната, минава на дневенъ редъ.“

**Т. Теодоровъ:** Г-да прѣдставители! Този дневенъ редъ би могълъ да се приеме, но ако г. Министъръ-Прѣседателятъ, слѣдъ като ние го чакахме нѣколко дена да изучи въпроса, дойдѣше днеска съ опрѣдѣлена програма на бъдещи дѣйствиия и ни кажеше: азъ намѣрвамъ работата крива, несъобразна съ нашитѣ закони, недостатъчно оправдана, и азъ мисля, че трѣбва да сезирамъ Народното Събрание съ това или онова, или пъкъ самъ азъ, правителството, ще избира този или онзи пътъ, за да се събератъ тия суми. Азъ не разбирамъ, само по себе си, дневния редъ на г. Шопова, че като вѣрваме на г. Министъръ-Прѣседателя или правителството, че ще изпълни своя дългъ за събирането на паритѣ, да минемъ на дневенъ редъ, защото азъ не виждамъ, какъ мисли правителството да събере тия пари отъ Тодора Иванчовъ. По доброволенъ начинъ да ги внесе, не вѣрвамъ. А вѣрва ли правителството, че той ще може да ги оправдае до извѣстенъ срокъ? Не вѣрва.

**М. Такевъ:** 4 години не ги оправдае...

**Т. Теодоровъ:** Нека каже правителството какъ мисли. Въ случай че му се даде още единъ новъ срокъ — досега му е даванъ нѣколко пъти такъвъ — и не ги оправдае, да каже правителството какво мисли да направи. Нали трѣбва да се обърне къмъ насъ? Въобще, правителството трѣбва да начъртае

програмата си какъ гледа на този въпросъ и тогава можемъ да приемемъ дневния редъ на г. Шопова, ако видимъ че правителството е на правилния път и дѣйствително ще изпълни дълга си споредъ закона. Но само тъй да се довъримъ, че то ще направи дълга си, безъ да знаемъ какво ще направи, значи да парализираме нашия контролъ и да кажемъ, че не искаме да знаемъ какво ще стане по-нататъкъ. Тодоръ Иванчовъ не е велика държава, за да не може да каже г. Министъръ-Прѣседателътъ какви мѣрки може да вземе или трѣбва да вземе и какъ мисли да дѣйствува. Тодоръ Иванчовъ е единъ български гражданинъ и мѣрките спрямо него, които би се взели, може да не бъдатъ тайна. Като не виждамъ програмата на правителството за бъдещитѣ негови дѣйствия въ това отношение, азъ мисля, че дневниятъ редъ на г. Шопова не може да бѣде приетъ, а трѣбва да приемемъ да се назначи една тричленна комисиия, на която ще възложимъ слѣдующата обязаность: да изучи самата работа и въ идущата сесия да дойде да доложи какъ стои работата и какво трѣбва да направимъ и тогава да вземемъ рѣшение да изпълнимъ нашия дългъ и, като изпълнимъ ние нашия дългъ, да чакаме и правителството да изпълни своа.

Но моето мнѣние, г-да прѣдставители, е, че въ случая, както стои работата сега-засега, изтеглянето на тѣзи пари отъ г. Тодора Иванчовъ е флагрантно, очевидно незаконно. Г-нъ Тодоръ Иванчовъ, споредъ обясненията, които се даватъ, и споредъ автентичнитѣ свѣдѣния, е изтеглилъ тѣзи 114.000 л. съ постановление на Министерския Съвѣтъ, съ цѣлъ да ги оправдае по § § 13 и 23 отъ бюджета на Министерството на Външнитѣ Работи, за които има прѣдвиденъ и способъ за оправдание. Той не ги е изтеглилъ съ цѣлъ да увеличи безусловнитѣ фондове. Ако бѣше ги изтеглилъ съ цѣлъ да увеличи безусловнитѣ фондове, пакъ е извършено едно явно прѣстѣпно дѣйствие, защото законътъ за отчетността по бюджета изрично запрѣтѣва увеличаването на безусловнитѣ фондове. По никой начинъ тѣ не могатъ да бъдатъ увеличавани. Ако това сж взаимнообразно взети пари по параграфъ, който е изчерпанъ или даже не е изчерпанъ, тѣ подлежатъ на оправдание на общо основание. И сега г. Министъръ-Прѣседателътъ не можѣ да ни удовлетвори, като дойде и ни каза: азъ събрахъ свѣдѣния, двѣ лица ми казаха, че тѣзи пари сж дѣйствително изразходвани. Ами че г. Министъръ-Прѣседателътъ отъ кой законъ на страната е натоваренъ да събира показания, и то на свидѣтели, и да ги провѣрява? Какъ е било това? Г-нъ Министъръ-Прѣседателътъ може да дири тѣзи двѣ лица, може да вѣрва на тѣзи двѣ лица, но законътъ не имъ вѣрва. Законътъ иска, щото за тия разходи да има формални разписки и да видимъ тѣзи лица, които сж взели паритѣ, дали сж лицата, които могатъ да даватъ такива разписки, или не, и работата щѣше да бѣде на чисто. Ако

ли тѣ сж лица посторонни, не сж такива, които трѣбва да оправдаватъ тѣзи пари, тогава тѣхното казване нѣма абсолютно никакво значение; но и г. Министърътъ нѣма никакво качество да иска чрезъ тѣхъ да оправдава тѣзи разноски. Прочее, азъ мисля, че не трѣбва да се гледа така леко на този въпросъ. Защото сега сж изтеглени 114.000 л., утрѣ може по единъ параграфъ на Военното Министерство да изтегли единъ министъръ единъ милионъ и да каже, че ги е изтеглилъ въ интереса на службата, и, както забѣлжи г. Такевъ, може да намѣри всѣкога двѣ лица, които да кажатъ, че дѣйствително въ интереса на службата се изтеглиха и похарчиха тѣзи пари, безъ да каже какъвъ е този интересъ. Законътъ не допуца такова нѣщо. Законътъ казва, че всички държавни разходи трѣбва да се оправдаватъ публично съ формални разписки. Интереситѣ на страната изискватъ тѣзи работи да ставатъ публично и изключения се правятъ само въ извѣстни случаи, понеже се прѣдвижда, че може да се прѣдставятъ случаи — и азъ винаги съмъ поддържалъ, че има такива случаи, — дѣто държавата трѣбва да запази извѣстни тайни, дѣто трѣбва да отстъпи отъ поредъка на отчетността, но то е само за безусловнитѣ фондове, на които размѣритѣ сж опрѣдѣлени неизмѣнно отъ Народното Сѣбрание. Щомъ допуснемъ това по § § 13 и 23 — ами единъ параграфъ има единъ милионъ лева, — утрѣ ще кажатъ, че въ интереса на службата сж задигнали и похарчили милиони.

**М. Такевъ:** И двама души свидѣтели ще намѣрятъ да засвидѣтелствуватъ!

**Т. Теодоровъ:** Касае се за единъ фундаменталенъ принципъ на нашето управление, за най-сжществената гаранция при изразходването на суми, и ако въведете такъвъ прецедентъ, язкъ за хубавитѣ думи, съ които се вичимъ, че упражняваме нѣкакъвъ си контролъ и че сме Народно Сѣбрание! Но да приемемъ, че 114-тѣ хиляди лева, които сж изтеглени, сж оправдани по единъ или другъ начинъ, но самъ г. Министъръ-Прѣседателътъ каза, че другитѣ 27.500 л. не сж оправдани. Значи, има нужда пакъ нѣщо да се направи. И какво да се направи, това ще ни каже комисиията, която ще назначимъ: тя ще доложи тукъ и ние ще постановимъ. Ние ще трѣбва да изберемъ единъ отъ двата тия пѣтица: или на тая тричленна комисиия, додѣто още засѣдаваме, ще ѝ прѣдставятъ документи редовни и ще намѣри, че по-нататъкъ нѣма нужда да направимъ нищо — туй е едното прѣположение, — и второто е, че тая комисиия може да намѣри по закона дѣйствителни и явни прѣстѣпления и да иска прѣслѣдването по-нататъкъ на виновнитѣ лица. Въ такъвъ случай ще имаме пакъ два пѣти: или да пратимъ дѣлото въ Държавния сѣдъ, което, бързамъ да кажа, не ще бѣде твърдѣ законно, защото Държавниятъ сѣдъ е сезиранъ съ други въпроси и ние не можемъ да

правимъ сега втори обвинителенъ актъ, или допълнителенъ такъвъ, по ново прѣстъпление — това не е възможно, защото това можеше да стане само прѣди отварянето на Държавния съдъ, — или пъкъ като се приеме по-право просто и чисто да се постъпи по прѣдписанието на чл. 21 и слѣдующитѣ отъ закона за сѣдене министритѣ, които членове прѣд-виждатъ: когато бивши или настоящи министри извършатъ прѣстъпление отъ общъ характеръ, тѣ се сѣдятъ отъ Върховния Касаціоненъ Съдъ, углавно отдѣление, и обвинителъ е прокурорътъ при Върховния Касаціоненъ Съдъ, а слѣдователъ единъ членъ отъ гражданското му отдѣление. Тази е процедурата и азъ мисля, че въ случай ако не се оправдаятъ по тѣзи документи, прѣстъплението ще бѣде отъ общъ характеръ. Ако се констатира, че има едно прѣстъпление, то е чисто и просто злоупотрѣбление на държавни пари: пари дадени, за да се употребятъ за извѣстно назначение, не сж оправдани, а употребени сж за неизвѣстно назначение, злоупотрѣбени сж били или ще го квалифицирате като кражба, или пъкъ ще го речете, ако щете, рушевъ, даденъ на самаго себе си — взелъ пари, подкупилъ себе си, и то може да бѣде. Сега, въ всѣки случай, дали ще се приеме единиятъ пътъ или другиятъ пътъ, това ще зависи отъ изучаването, което ще направи комисията. Г-нъ Министъръ-Прѣдседателътъ не е правъ, обаче, да се съпротивлява на назначаването на една такава комисия. Той ще ѝ даде само онѣзи книжа, които мисли, че може и що е длъженъ да ги даде, но не и тѣзи, които трѣбва да се държатъ въ тайна, и нѣма защо да прѣпятствува на тази комисия да си изпълни длъга и да вземе едно рѣшение. Азъ мисля, че съ такова едно рѣшение повече развързвате рѣцѣтъ на правителството и не го ангажирате върху нищо.

Тѣй че, азъ съмъ за дневния редъ на г. Такева, докато г. Министъръ-Прѣдседателътъ не ни обясни, какъ мисли да направи правителството, за да си изпълни длъга, съ щирата яснотъ, съ която, напр., азъ сега ви изложихъ, по кой начинъ ние трѣбва да си изпълнимъ длъга.

**Прѣдседателствующъ А. Франга:** Г-да народни прѣдставители! Прѣди да дамъ думата, трѣбва да консултирамъ Камарата за продължение на засѣданieto, защото часътъ е 8¼. (Гласове: Съгласни сме да продължимъ, докато се свърши.) Ако г. г. народнитѣ прѣдставители сж съгласни да се продължатъ прѣднията, докато се свърши този въпросъ, тогазъ, да; ако ли не, ще вдигнемъ засѣданieto.

Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ да се продължатъ прѣднията, докато се свърши този въпросъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Ето, г-да народни прѣдставители, кой е modus

procedendi, който ние ще изберемъ: като приемамъ дневния редъ на г. Попова, азъ мисля да дамъ на г. Тодора Иванчовъ, който е понастоящемъ под-сѣдимъ по едно сѣдбоносно за него дѣло и който, при това, е боленъ, единъ подлъжничекъ срокъ, за да оправдае изразходването на сумата 114.000 л. Свѣдѣнията, които азъ събрахъ за тази сума, сж, че тя е била употребена, както казахъ, за нуждитѣ на службата, обаче изразходването не е оформено.

**М. Такевъ:** Че кое не може да се оформи?

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Може да се оформи, най-сетнѣ, по реда, който е прѣдписанъ отъ нашитѣ закони. Ако това стане, сумата ще бѣде оправдана и нѣма какво да се занимаваме съ нея. Ще остане въпросътъ за ливитѣ, който, по моето мнѣние, ще трѣбва да се разрѣши всѣкогажъ въ щета на министра, който е изтеглилъ паритѣ.

Колкото се касае до сумата 27.500 л., по тази сума ще има надлежното постановление отъ Смѣтната Палата, защото тя ще съзρε нередовността. Тя ще държи отговорно лицето, което е изтеглило сумата, и, слѣдователно, сумата ще се иска отъ него. Ако въ срока, който азъ му давамъ, бившиятъ министъръ г. Тодоръ Иванчовъ оправдае и тази сума по реда, който прѣдписватъ нашитѣ закони, не ще съмнѣние, тогава нѣма да има никаква отговорностъ; ако ли не, Смѣтната Палата ще си направи длъга. Ето по кой начинъ ние мислимъ да постѣпимъ. Виждате, че тукъ нѣма мѣсто за никаква комисия. И наистина, какво ще направи комисията, ако я назначите? Въ настоящата минута г. Тодоръ Иванчовъ не е въ положение да ѝ даде никакви форми доказателства за похарчването нито на първата, нито на втората сума. Отъ друга страна, комисията не може да има онѣзи частни свѣдѣния, които имамъ азъ за похарчването; тя ще констатира просто, че тѣзи 114.000 л. не сж оправдани. Сжщо така тя ще констатира, че не сж оправдани и 27.500 л., за които, впрочемъ, има официаленъ документъ на разположение на Смѣтната Палата, която навѣрно ще си изпълни длъга.

**М. Такевъ:** „Ще си изпълни длъга“!

**Министъръ М. Сарафовъ:** Ще направи постановление за изискване паритѣ.

**М. Маджаровъ:** Ами той не е отчетникъ прѣдъ Върховната Смѣтна Палата!

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** А отгосително първата сума ще си изпълнимъ длъга ние така, както азъ прѣдлагамъ. Ще рече, назначението на една комисия ще бѣде безцѣлно, то нѣма да ни доведе до никакъвъ резултатъ. Ако азъ бѣхъ убѣденъ, че една комисия можеше дѣйствително да хвърли повече свѣтлина върху работата, да улесни прибирането на сумата — съ-

гласилъ бихъ се на драго сърце да се назначи; но азъ това не виждамъ. Прочее, намирамъ, че дневниятъ редъ, който прѣдлага г. Шоповъ, е въ дадения случай единствениятъ приемливъ и азъ ще ви моля да гласувате за него.

**Ц. Таслаковъ:** Смѣтната Палата не може да издава постановление противъ министъръ; той не е обикновенъ отчетникъ.

**С. Арсениевъ:** Това е една залъгалка, която не прави честъ на червената маса.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Кирковъ, послѣ обясненията на г. министра, настояватъ ли на думата?

**Г. Кирковъ:** Настоявамъ.

Г-нъ Министъръ-Прѣдседателъ безъ стѣснение може въ случай да отблъсне едно . . . (Не се чува.) Разправя, напр., че ималъ вѣра да намѣри оправдания за първата сума, а за втората сума и тази вѣра нѣмалъ. Азъ питамъ: законно ли сж изтеглени тия суми, законно ли сж изразходвани тия суми? — това е важното. Не сж ли законно изтеглени, слѣдователно, тия, които незаконно сж ги изтеглили, трѣбва да отговарятъ. Сжщо не е въпросътъ, какви документи Вие ще намѣрите, или че тѣ били похарчени за благо на България — това е съвсѣмъ друга материя. Азъ питамъ: установява ли се едно нарушение на конституцията? Министърътъ на Външнитѣ Работи е изтеглилъ по незаконенъ начинъ извѣстна сума и я похарчилъ, а Вие ми разправяте да чакамъ да си намѣри той документи, та да видимъ, че той ги е наистина похарчилъ. Възможно е да ги е далъ за службата на България.

**Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Ако е тъй, г-нъ Кирковъ, какво ще ви помогне?

**Г. Кирковъ:** Желаете ли Вие да вземете тая отговорностъ или не? Вие не можете да прикривате тая отговорностъ съ Вашата. Това е ролята на Народното Събрание и Вие нѣмате право да поемате тая роля. Ролята на Народното Събрание е да се произнесе, че този министъръ незаконно е изтеглилъ тази сума. Това за първата сума.

А пъкъ за втората сума Вие нѣмате никаква вѣра. Вие казвате, че не може да се намѣрятъ документи, и само свивате рамена. Това Ваше свиване на рамена не може да ни вдѣхва довѣрие. Това показва, че и Вие си омивате ръцѣтъ отъ една отговорностъ даже морална. Е добръ, оставете тогазъ на Народното Събрание самъ да се произнесе, самъ да каже, че за първата сума, която е незаконно изтеглена, трѣбва да бѣде даденъ подъ сѣдъ този, който я е изтеглилъ незаконно, толкозъ повече че Народното Събрание е, което има право да тегли подъ отговорностъ, да тегли подъ сѣдъ тия, които сж незаконно изтеглили тая сума. Тукъ е смисълътъ на тая комисия. Тя ще има за цѣль да

види тая нередовностъ, тая незаконностъ, която е извършена, да я установи, да прѣгледа по-пататъкъ, има ли оправдателни документи или не, което за насъ въ случая не е толкозъ важно, нито е най-важно да отиде тая комисия да види за благо на България ли е похарчена тая сума, а тя ще установи отговорността, че единъ бившъ министъръ незаконно е изтеглилъ извѣстна сума. Тази комисия ще внесе своя докладъ, ще сезира Народното Събрание съ този въпросъ и тогава Народното Събрание е господаръ, както намѣри за добръ, така ще направи: ще го даде ли подъ сѣдъ съ  $\frac{2}{3}$  или ще му каже: свободенъ си, то е негова работа. Ето защо азъ се очудвамъ, че г. Министъръ-Прѣдседателъ поема една роля, която не е негова. Неговата роль се свърши, когато той даде своя отговоръ. Вие въ своя отговоръ, г-нъ министре, казахте, че тая сума е отишла по службата, значи, убѣдиха Ви, че не е открадната. Но Вие не доказахте, че е законно изтеглена и похарчена сумата. Туй не можете да кажете и не трѣбва да казвате, защото това е явно. Ето защо оставете на Народното Събрание да се произнесе, като приеме резолюцията, прѣдложена отъ г. Такева, а именно: да се назначи една комисия, която да установи отговорността на този бившъ министъръ, да докладва на Народното Събрание, за да може то да вземе нужнитѣ мѣрки, които му дава конституцията и законътъ за сѣдене министритѣ.

Въ заключение ще кажа още нѣколко думи: дали ние можемъ да сезираме съ този въпросъ сѣда, който засѣдава сега. То е другъ въпросъ, ми казватъ. Азъ мисля, че не е прѣкъснатата процедурата, може да се извърши това нѣщо и не е нужно да почваме отъ а-б. Това е за всѣки случай нѣщо ново въ нашия животъ, че за единъ министъръ, подиръ 3—4 мѣсеца откакто е подъ сѣдъ, откриватъ се нови кражби. Утрѣ ние можемъ да бждемъ изненадани съ още нови беззакония и слѣдъ това да назначаваме специално сѣдилище. Може съ една по-ускорена процедура да се изпратятъ тия нови доказателства, нови факти въ сѣда, толкозъ повече, трѣбва да напомня, че Народното Събрание прие едно мое прѣдложение, съ което се прѣдстави на слѣдствената комисия да има пълно право да се не ограничава само съ тия факти, които бѣха разкрити въ Народното Събрание, но и съ нови, които може да се откриятъ. Ето защо азъ отново настоявамъ, щото резолюцията, която прѣдлага г. Такевъ, да се приеме. Тя не засѣга министра, а засѣга въ случая само Народното Събрание. И не е хубаво, изобщо, министритѣ да се бъркатъ въ една работа, която не е отъ тѣхната сфера, а е отъ сферата на Народното Събрание.

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** По интерпелацията на г. Юрдана Теодоровъ има три прѣдложения . . .

**М. Такевъ:** Искамъ двѣ думи да кажа.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Моля Ви се, четири пѣти говорите! Вие сте обожателъ на нашия либераленъ правилникъ.

**М. Такевъ:** Азъ моля г. министра да прочете чл. 49 отъ закона за отчетността по бюджета. Азъ искамъ да услужа на г. министра. Чл. 49 отъ закона за отчетността по бюджета казва: „Отчетници, отговорни прѣдъ Финансовия Министъръ и подсждими на Върховната Смѣтна Палата, задължени да прѣдставляватъ отчети, сж: а) управителитѣ, администраторитѣ и касиеритѣ на Българската Народна Банка, както и директоритѣ и касиеритѣ на банковитѣ клонове; контролоритѣ на държавнитѣ заеми; началникитѣ на отдѣления за пенсии по гражданското и военното вѣдомство; началникитѣ на отдѣление за общинскитѣ налози, държавнитѣ контролори, ковчежници, касиери и заведующитѣ цѣлнитѣ материали при ковчежничествата, митнишкитѣ управители, касиери, оцѣнители и началникитѣ на митарственитѣ пунктове; б) търговскитѣ агенти, секретаритѣ и канцлеритѣ при дипломатическитѣ агентства; драгоманитѣ-прѣводачъ при Министерството на Външнитѣ Работи; касиеритѣ при православнитѣ и иновѣрни духовни учрѣждения; касиеритѣ по постройката църквата „Св. Александър Невски“ и паметника „Царь-Освободителъ“; в) нотариуситѣ и секретаритѣ при сѣдилищата и заведующи продажбата на печатнитѣ закони, и г) секретаритѣ при окръжнитѣ и околийскитѣ управления; лицата, които издаватъ паспортитѣ“, и т. н.

Слѣдователно, Върховната Смѣтна Палата нѣма право да издава постановление противъ министра Тодоръ Иванчовъ . . .

**К. Мирски:** Никой пѣтъ.

**М. Такевъ:** . . . а ще се ограничи само да доклада, както е и направила, и да прѣдостави пълна възможност на народното прѣдставителство да изпълни то дълга си, като одобри или не този разходъ. Отъ дебатитѣ тукъ стана явно, че ние не одобряваме този разходъ, слѣдователно, искаме, като го приведемъ въ извѣстность, да го пратимъ въ надлежния сѣдъ. Ето ви, прочее, процедурата, която ви заповѣдва самиятъ законъ за отчетността по бюджета.

**Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Азъ заявявамъ само едно. Въ този случай, ако Смѣтната Палата не може да издаде постановление — може би да се бъркамъ, — както въ първия случай за 114.000 л., ако бившиятъ министъръ не е въ положение да оправдае тая сума, той ще отговаря и ние за това ще направимъ дълга си. Така, разбира се, ще постѣпимъ и за сумата 27.500 л.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** По интерпелацията на г. Юрдана Теодоровъ има три дневни реда. Ще ги прочита по редъ и ще консултирамъ

Камарата, за да се произнесе, кой отъ тия три дневни реда ще иска да има прѣдимство.

Г-нъ Такевъ най-напрѣдъ прѣдлага слѣдующия дневенъ редъ: „Народното Събрание, като изслуша запитването на Еленския народенъ прѣдставител г. Юрданъ Теодоровъ върху изтеглениотъ отъ земледѣлческата каса и Българската Народна Банка за смѣта на държавното съкровище отъ бившия Министъръ-Прѣседателъ Тодоръ Иванчовъ, а именно: първо, сумата отъ 114.000 л. зл. и, второ, 27.500 л., както и обясненията на г. Първия Министъръ Д-ръ С. Даневъ, рѣши: назначава една петчленна парламентарна анкетна комисиия, която да приведе въ извѣстность състоянието на горнитѣ двѣ операции, като докладва си за това прѣдстави на Народното Събрание, ако е възможно, още прѣзъ настоящата сесия, ако ли не — въ ближайшата такава.“

Второ, на г. Константинова: (Чете.) „Резолюция. Народното Събрание, като изслуша прѣнията по интерпелацията отъ Еленския народенъ прѣдставител г. Юрданъ Теодоровъ по извършенитѣ финансови операции въ земледѣлческитѣ каси отъ бившия министъръ Тодоръ Иванчовъ, рѣши: Министерскиятъ съвѣтъ да назначи една анкетна комисиия, която да изслѣдва дѣйствиата въ земледѣлческитѣ каси, по които Народното Събрание да вземе надлежното рѣшение.“

Трето, на г. Шопова: „Народното Събрание, като изслуша интерпелацията на Еленския народенъ прѣдставител г. Юрданъ Теодоровъ и обясненията на г. Министъръ-Прѣседателя и като вѣрва, че г. Министъръ-Прѣседателътъ ще направи нужното, за да изиска оправданието на сумитѣ, изтеглени отъ бившия Министъръ-Прѣседателъ Тодоръ Иванчовъ, и ще запази интереситѣ на хазната, минава на дневенъ редъ.“

**Н. Мушановъ:** Тоя въпросъ не е кабинетенъ.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Моля Ви, г-да! Съгласно чл. 67, алинея втора, сезирамъ Камарата. Тя гласи: „Въ случай че сж прѣдложени нѣколко мотивирани дневни реда, Събранието рѣшава на кой отъ тѣхъ да се даде първенство.“

**С. Савовъ:** Този, който не изчерпва въпроса, а г. Шоповиятъ не изчерпва. (Отъ лѣвицата: Нито единъ не изчерпва въпроса!)

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** На кой отъ тия дневни редове Народното Събрание дава първенство? Азъ четохъ и тритѣ наредъ.

**Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Азъ приемамъ дневния редъ на г. Шопова.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Министъръ-Прѣседателътъ приема дневния редъ на г. Шопова.

**С. Арсениевъ:** Моя дневенъ редъ защо не четохте?

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Нѣмамъ го.

**С. Арсениевъ:** Още първия денъ го дадохъ.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Арсениевъ! Вие се присъединихте къмъ г. Такева и азъ съмъ заблѣзаль.

**С. Арсениевъ:** Не, не се отказахъ отъ свой дневенъ редъ. Въ дневниците може да се провѣри.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Арсениевъ! Прѣдложението е тукъ, но защото онзи денъ Вие казахте, че се присъединявате къмъ г. Такева, затова не го четохъ.

**С. Арсениевъ:** Не е вѣрно!

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Арсениевъ е сложилъ на масата на прѣседателството единъ дневенъ редъ. Азъ ще ви го прочета: (Чете.) „Народното Събрание, като взема актъ отъ интерпелацията на г. Юрдана Теодоровъ и като изслуша обясненията, дадени отъ г. Министъръ-Прѣседателя, взема рѣшение да се изпрати на държавния обвинител за допълнително прѣслѣждане.“

Сега, полагамъ на гласуване за първенството, т. е. кой отъ тѣзи четири дневни редове Народното Събрание желае, съгласно нашия правилникъ, да има първенство.

**М. Такевъ:** Азъ го внесохъ пръвъ.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Азъ питамъ, за да не губимъ врѣме.

**М. Такевъ:** Понеже, по хронологически редъ, азъ внесохъ пръвъ прѣдложение, моля то да се тури на гласуване.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ Такевъ! Народното Събрание има право да рѣши.

**М. Такевъ:** То се разбира.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** За да не губимъ врѣме, казвамъ: да рѣши Народното Събрание.

**А. Урумовъ:** Турѣте на гласуване.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Които приематъ да се даде първенство на дневния редъ на г. Шопова, да си вдигнатъ ржката.

**С. Арсениевъ:** Меншество! (Отъ дѣсницата: А а а!)

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Болшинство. Народното Събрание приема да се даде първенство на дневния редъ на г. Шопова.

Полагамъ на гласуване дневния редъ на г. Шопова, който ви прочетохъ сега, и моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които го приематъ, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Народното Събрание приема. (Отъ крайната лѣвица: Меншество!) Моля ви се, г-да.

**М. Такевъ:** Меншество е!

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Добрѣ. Да станатъ на крака онѣзи, които приематъ дневния редъ на г. Шопова, и моля единъ отъ нашитѣ квестори да прѣброи онѣзи, които стоятъ на крака.

**М. Такевъ:** Поименно гласуване!

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Нѣма поименно гласуване! Защо правите това?

**М. Такевъ:** Щемъ, щемъ — да се поеме отговорността!

**Н. Мушановъ:** Туй врѣме е зияде, защото работимъ слѣдъ 8 ч.; така щото нѣма да злоупотрѣбимъ съ работата, която Вие ни прѣдлагате.

**Д-ръ Г. Гаговъ:** Ама ще ни бѣсите ли? Тукъ има 100 души хора, които ще го подписатъ сега още.

**В. Димитровъ:** Искаме да се отблѣжи поименно, кой ще гласува за дневния редъ на г. Шопова; желаемъ да се знае.

**Н. Шивачевъ:** Споредъ правилника не се позволява.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Моля ви се, г-да, тишина! (Слѣдъ прѣброяването.) Има 58 за и 35 противъ.

**М. Такевъ:** Не е вѣрно! Заявявамъ съмнѣние! Прѣдлагамъ поименно гласуване! (Отъ крайната лѣвица: Поименно гласуване!)

**Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Да станатъ ония, които сж противъ.

**Прѣседателствующъ А. Франгя:** Моля ви се, ония, които сж противъ, да станатъ на крака.

**М. Такевъ:** Не може това! Г-нъ секретарьтъ да вземе списъка. (Отъ крайната лѣвица: Поименно гласуване!)

**Н. Цановъ:** Гласуване противъ въ нашия правилникъ нѣма!

**Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Г-да! пѣстѣте врѣмето си.

**Д. Цанковъ:** Тѣзи момчета нищо не разбиратъ! Тѣ мислятъ, че като е поименно . . . (Къмъ лѣвицата.) Азъ ви казвамъ, че нѣмате право!

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Г-нъ секретарь да вземе списъка. Моля онѣзи, които сж за дневния редъ на г. Шопова, ще отговарятъ „за“, а онѣзи, които сж противъ — „противъ“.

**Секретарь П. Шоповъ:** (Чете списъка и г. г. народнитѣ прѣдставители гласуватъ.)

М. Абаджиевъ — (отсѣтствува);  
 Н. Абаджиевъ — (отсѣтствува);  
 П. Абрашевъ — (отсѣтствува);  
 И. Арнаутовъ — (отсѣтствува);  
 А. Арсениевъ — (отсѣтствува);  
 С. Арсениевъ — противъ;  
 Н. Бадински — за;  
 Х. Бакаловъ — противъ;  
 Т. Балабановъ — (отсѣтствува);  
 М. Балтовъ — за;  
 Н. Беневъ — противъ;  
 Д. Благоевъ — противъ;  
 А. Блажевъ — за;  
 И. Бобековъ — (отсѣтствува);  
 С. С. Бобчевъ — противъ;  
 М. Божковъ — за;  
 Х. Боневъ — (отсѣтствува);  
 Т. Бурмовъ — (отсѣтствува);  
 С. Бурмовъ — противъ;  
 П. Бъчваровъ — за;  
 Г. Бѣльовъ — за;  
 Г. Василевъ — противъ;  
 И. Василевъ — противъ;  
 Кара Хр. Василевъ — за;  
 И. Веселиновъ — (отсѣтствува);  
 Т. Вайковъ — противъ;  
 И. Воденчаровъ — (отсѣтствува);  
 Д. Вѣлчевъ — (отсѣтствува);  
 П. Вѣжаровъ — (отсѣтствува);  
 Н. Габровски — (отсѣтствува);  
 А. Гевевъ — (отсѣтствува);  
 И. Георговъ — противъ;  
 И. Георгиевъ — (отсѣтствува);  
 М. Георгиевъ — за;  
 И. Гешовъ — противъ;  
 Н. Гимиджийски — противъ;  
 К. Господиновъ — за;  
 А. Груевъ — за;  
 И. Гърковъ — за;  
 Н. Дечевъ — противъ;  
 В. Димитровъ — противъ;  
 Д-ръ Г. Гаговъ — за;  
 Д-ръ Н. Генадиевъ — (отсѣтствува);  
 Д-ръ П. Гудевъ — (отсѣтствува);  
 Д-ръ С. Даневъ — за;  
 Д-ръ К. Икономовъ — (отсѣтствува);  
 Д-ръ К. Милановъ — (отсѣтствува);  
 Д-ръ Д. Милковъ — (отсѣтствува);  
 Д-ръ С. Мирковъ — (отсѣтствува);  
 Д-ръ Д. Молловъ — за;  
 Д-ръ П. Ношковъ — (отсѣтствува);  
 Д-ръ А. Радевъ — (отсѣтствува);  
 Д-ръ А. Ходжевъ — (отсѣтствува);

К. Досевъ — (отсѣтствува);  
 М. Доспатски — за;  
 Д. Драгиевъ — противъ;  
 П. Драгулевъ — за;  
 Л. Дуковъ — за;  
 Д. Дяковъ — за;  
 И. Еневъ — за;  
 Я. Забуновъ — противъ;  
 Г. Згуревъ — противъ;  
 П. Златаровъ — (отсѣтствува);  
 Д. Зографски — за;  
 М. Игнатовъ — за;  
 Д. Икономидисъ — за;  
 С. Ицковъ — за;  
 П. Калинковъ — (отсѣтствува);  
 К. Калчовъ — (отсѣтствува);  
 С. Калчовъ — (отсѣтствува);  
 Х. Камбуровъ — (отсѣтствува);  
 А. Каназирски — (отсѣтствува);  
 М. Каравасилевъ — (отсѣтствува);  
 Д. Карамановъ — за;  
 И. Карастояновъ — за;  
 К. Кафеджийски — противъ;  
 О. Кечеви — (отсѣтствува);  
 Г. Кирковъ — противъ;  
 В. Кобуровъ — за;  
 П. Ковачевъ — (отсѣтствува);  
 Д. Колевъ — (отсѣтствува);  
 Ан. Коновъ — противъ;  
 Ат. Коновъ — противъ;  
 Г. Константиновъ Палата — (отсѣтствува);  
 Н. Константиновъ — (отсѣтствува);  
 Г. Кутипчевъ — за;  
 Г. Кърджиевъ — за;  
 Н. Лазаровъ — (отсѣтствува);  
 С. Лафчиевъ — противъ;  
 Н. Лефтеровъ — (отсѣтствува);  
 А. Людскановъ — за;  
 М. Маджаровъ — противъ;  
 К. Малевъ — противъ;  
 Х. Мановъ — (отсѣтствува);  
 Д. Манчовъ — за;  
 Н. Марковъ — (отсѣтствува);  
 П. Марковъ — противъ;  
 С. Махмудовъ — за;  
 М. Месудовъ — (отсѣтствува);  
 В. Минчовъ — противъ;  
 К. Мирски — противъ;  
 С. Митовъ — (отсѣтствува);  
 Т. Михайловъ — (отсѣтствува);  
 Х. Бей Мустафа Бейовъ — за;  
 Н. Мухановъ — противъ;  
 В. Наковъ — за;  
 Е. Начевъ — (отсѣтствува);  
 Н. Начовъ — (отсѣтствува);  
 Т. Начовъ — (отсѣтствува);  
 С. Недевъ — (отсѣтствува);  
 Х. Неджибъ Бей — (отсѣтствува);  
 И. Нейчовъ — за;  
 Т. Орловъ — за;

М. Павловъ — за;  
 П. Пановъ — (отсѣтствува);  
 Г. Пасаровъ — за;  
 Г. Пеневъ — (отсѣтствува);  
 Д. Петковъ — за;  
 И. Петровъ — (отсѣтствува);  
 П. Петринъ — за;  
 И. Пецовъ — противъ;  
 П. Пешевъ — (отсѣтствува);  
 С. Пипевъ — за;  
 С. Пиралковъ — (отсѣтствува);  
 В. Поповъ — за;  
 Вен. Поповъ — (отсѣтствува);  
 Д. К. Поповъ — (отсѣтствува);  
 И. Поповъ — за;  
 Н. Поповъ — (отсѣтствува);  
 И. Пъневски — (отсѣтствува);  
 Н. Рашеевъ — (отсѣтствува);  
 С. Савовъ — за;  
 Н. Савчевъ — (отсѣтствува);  
 Я. Сакъзовъ — противъ;  
 О. Бей Сали Бейовъ — (отсѣтствува);  
 А. Самоковлийски — (отсѣтствува);  
 М. Сарафовъ — за;  
 Ф. Смидовъ — за;  
 С. Славовъ — (отсѣтствува);  
 А. Славчовъ — (отсѣтствува);  
 И. Соколовъ — (отсѣтствува);  
 В. Стаменовъ — за;  
 А. Станчовъ — противъ;  
 В. Статковъ — (отсѣтствува);  
 М. Стояновъ — (отсѣтствува);  
 Т. Стояновъ — за;  
 А. Страшимировъ — (отсѣтствува);  
 М. Такевъ — противъ;  
 Ц. Таслаковъ — противъ;  
 П. Тенчевъ — (отсѣтствува);  
 Т. Теодоровъ — противъ;  
 Ю. Теодоровъ — противъ;  
 П. Тодоровъ — (отсѣтствува);  
 Х. Тодоровъ — (отсѣтствува);  
 Д. Тоневъ — за;  
 Х. Тоневъ — (отсѣтствува);  
 Д. Тончевъ — за;  
 Г. Трифоновъ — за;  
 И. Тяпковски — за;  
 Н. Узунъ — (отсѣтствува);  
 А. Урумовъ — за;  
 Т. Ферадовъ — за;  
 Г. Филиповъ — за;  
 Д. Филовъ — противъ;  
 А. Франгя — за;  
 Е. Хасановъ — (отсѣтствува);  
 Д. Христовъ — за;  
 Н. Христовъ — (отсѣтствува);  
 М. Хюсеиновъ — (отсѣтствува);  
 Д. Цанковъ — за;  
 Н. Цановъ — противъ;  
 П. Чаушовъ — (отсѣтствува);  
 Н. Шивачевъ — (отсѣтствува);

Т. Шипковъ — (отсѣтствува);  
 П. Шоповъ — за;  
 Ю. Юсуфовъ — (отсѣтствува);  
 Д. Яблански — противъ;  
 Б. Якововъ — (отсѣтствува).

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Резултатътъ на поименното гласуване е слѣдующиятъ: гласували сж за 58 души, противъ — 38 души, отсѣтствуватъ 82. (Болшинство.) Народното Събрание приема дневния редъ на г. Шопова.

Да опрѣдѣлимъ, г-да, дневния редъ за слѣдующето засѣдание.

Г-нъ Министръ-Прѣдседателътъ има думата.

**Министръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Азъ прѣдлагамъ да имаме засѣдание утрѣ на 2 ч. подиръ обѣдъ. (Отъ лѣвицата и крайната лѣвица: А а а! — Отъ дѣсницата: Прието! Прието!)

Тарифата се продължава вече нѣколко дни и ще ви моля всички да се съгласите.

**И. Гешовъ:** Имаме законъ за празниците. Стенографитъ пожалѣте, за Бога, най-послѣ! Може ли това нѣщо?

**Прѣдседателствующъ А. Франгя:** Полагамъ на гласуване прѣдложението на г. Министръ-Прѣдседателя и моля, които приематъ утрѣ да имаме засѣдание на 2 ч. подиръ пладнѣ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

**Н. Мушановъ:** Вѣстниците пишатъ, че имало едно прѣдложение, което щѣло да се дава на народнитѣ прѣдставители, за отдаване постройката на линията Тръвна—Търново на компания. Оставатъ още 4 или 5 дена до закриването на сесията и туй прѣдложение още не е раздадено. Мисля, че то е важно прѣдложение, че трѣбва да се изучи, за да се прокара въ надлежния срокъ. Ще моля г. Министръ-Прѣдседателя, ако такова нѣщо има, да го сложи на дневния редъ.

**Министръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Г-да народни прѣдставители! Ние, дѣйствително, сме влѣзли въ прѣговори съ компанията за прокарване на една такава узкоколейна желѣзница. Направи се едно прѣдложение, което се разгледа въ Министерския съвѣтъ, и той се съгласи по принципъ на това прѣдложение, но настоя да се прокаратъ нѣкои и други измѣнения. Тѣзи всички измѣнения, обаче, не сж приети отъ другата страна, та въ тая минута, за съжаление, не можемъ да го сложимъ на разглеждане.

**М. Такевъ:** Въ слѣдующата сесия.

**Министръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:** Ние бихме желали да може да се разгледа сега.

Получаваме свѣдѣния отъ Парижъ да се ускори, ако е възможно, гласуването на тази конвенция още сега. И, ако е възможно, утрѣ, а ако не утрѣ — други день ще ви сезираме съ това прѣдложение.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: На дневенъ редъ утрѣ, въ 2 ч. подиръ обѣдъ, ще имаме продължение на митническата тарифа.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 8 ч. и 45 м. вечерята.)

Прѣдседателъ: Д. Цанковъ.

Подпрѣдседатели: { А. Франгя.  
Д-ръ А. Ходжевъ.

Секретаръ: П. Шоповъ.

Началникъ на Стенографическото бюро: Т. Гълъбовъ.